REGIOPLAN
PARTNER VOOR MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

BMC
RANDSTAD PROFESSIONAL

open embassy

Uitkomsten 2024-2025

Onderzoek perspectief inburgeraars

Onderzoek perspectief inburgeraars

Uitkomsten 2024-2025 (derde rapportage)

Auteurs Regioplan:
Job Velseboer
Niek van Ansem
Miranda Witvliet

M.m.v.
Marina Lazëri

OpenEmbassy:
Sandrine Lafay
Fatih Aktas

M.m.v.
Naya Aljoudi, Pepijn Tielens, Mahad Hoessein, Eva Halverhout, Edom Ghebremariam, Jolien de Vries, Oliver Jordan, Ani Popova, Floris de Koning, Iyad Sandid, Amer Alomari, Huzeyfe Alptekin, Parisa Akbarzadeh Poladi, Reza Sardari, Tuncay Kaymazli, Nuri Berber, Hassan Joudi, M. Ziad, Christina Akel, Salma Fayed, Fai Aldhukair, Fadi Haddad, Emnet Tesfay, Senait Yohannes & Senait Tekie

BMC:
Bert Peterse

Amsterdam, 27 juni 2025
Publicatienr. 22143

© 2025 Regioplan, in opdracht van het ministerie van SZW

Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/ of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Regioplan. Regioplan aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting **5**
1 Inleiding **16**
1.1 Aanleiding *16*
1.2 Ontwikkelingen in het inburgeringsbeleid *16*
1.3 Vraagstelling *18*
1.4 Methodologie *18*
1.5 Leeswijzer *21*
2 Beschrijving van de groep **24**
2.1 Kenmerken respondenten vragenlijstonderzoek *24*
2.2 Kenmerken deelnemers kwalitatieve onderzoek *32*
2.3 Verdeling respons in relatie tot de populatie *34*
3. Realisatie doelen **37**
3.1 Het maatschappelijke doel *37*
3.2 De beleidsdoelen *38*
3.3 Factoren die de beoordeling van de meerwaarde van de inburgering beïnvloeden *40*
3.4 Ervaringen in relatie tot de doelen van de wet *41*
3.5 Wat maakt inburgeren moeilijk? *45*
4. Beleidsmechanismen **53**
4.1 Tijdige start *53*
4.2 Snelheid *54*
4.3 Maatwerk *54*
4.4 Dualiteit *61*
4.5 Kwaliteit *82*
5. Dienstverlening **95**
5.1 Informatieverstrekking *95*
5.2 Ervaringen van asielmigranten met de informatievoorziening en ondersteuning tijdens hun inburgeringstraject *96*
5.3 Gemeentelijke ondersteuning *103*
6 Maatschappelijke begeleiding **106**
6.1 Inhoud maatschappelijke begeleiding *106*
6.2 Ervaringen met maatschappelijke begeleiding *107*
6.3 Zelfredzaamheid *112*
6.4 De ideale maatschappelijk begeleider *115*
7 Inkoop en kosten van inburgeringstrajecten **121**
7.1 Vinden van een taalschool *121*
7.2 Kosten van de taallessen *124*
7.3 Ervaringen van gezinsmigranten *126*
7.4 Wi2021-gezin: aankomst in Nederland en Basisexamen inburgering Buitenland *131*
8 Examens **133**
8.1 Examens afgelegd *133*
8.2 Wachttijd en toegankelijkheid examen *134*
8.3 Aansluiting inburgeringstraject en examen *135*
9 Conclusie **140**
9.1 Rode draden van het onderzoek *140*
9.2 Reflectie op de bevindingen *147*
Bijlagen **149**
B.1 Methodologische verantwoording vragenlijstonderzoek *149*
B.2 Aanvullende tabellen hoofdstuk 3 (realisatie doelen) *152*
B.3 Aanvullende tabellen paragraaf 4.4 (dualiteit) *159*
B.4 Aanvullende tabellen paragraaf 4.5 (kwaliteit) *160*
B.5 Aanvullende tabellen hoofdstuk 5 (dienstverlening) *168*

Managementsamenvatting

Managementsamenvatting

Aanleiding van het onderzoek

Per 1 januari 2022 is de Wet inburgering 2021 (hierna: Wi2021) in werking getreden als opvolger van de Wet inburgering 2013 (hierna: Wi2013). De nieuwe inburgeringswet geldt voor iedereen die vanaf 1 januari 2022 inburgeringsplichtig is. De Wi2021 beoogt, nadrukkelijk samen met andere wetgeving binnen het sociaal domein, in het bijzonder de Participatiewet, een bijdrage te leveren aan het maatschappelijke doel van inburgering: alle inburgeringsplichtigen doen snel en volwaardig mee in de Nederlandse maatschappij, liefst via betaald werk. Dit doel vertaalt zich in een specifiek beleidsdoel voor het nieuwe inburgeringsstelsel: inburgeringsplichtigen bereiken het voor hen hoogst haalbare taalniveau (liefst niveau B1) en kennis van de Nederlandse maatschappij, in combinatie met gerichte inspanningen op participeren naar vermogen vanaf de start van het inburgeringstraject. De Wi2021 geldt voor asielmigranten (asielstatushouders), gezinsmigranten en overige migranten (zoals geestelijke bedienaren).

Om de werking van het nieuwe inburgeringsstelsel te volgen en uiteindelijk te evalueren, is het van belang om het perspectief van mensen die de inburgering doorlopen mee te nemen. De voorliggende rapportage is onderdeel van het meerjarige onderzoek Perspectief inburgeraars, dat Regioplan in samenwerking met OpenEmbassy en BMC uitvoert in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). In het onderzoek worden de ervaringen van inburgeraars met de Wi2021 en de Wi2013 gevolgd, zodat potentiële verbeteringen in de wet- en regelgeving en de uitvoering van de wetten snel in beeld komen.

Doel en opzet van het onderzoek

In dit onderzoek wordt gekeken in hoeverre de Wi2021 werkt vanuit het perspectief van de inburgeraars. Om een goed beeld te krijgen van de werking van de nieuwe inburgeringswet, wordt ook het perspectief van inburgeraars die onder Wi2013 vallen onderzocht. Hierbij wordt gekeken in hoeverre er voor deze inburgeraars voldoende geschikt inburgeringsaanbod beschikbaar blijft en daarnaast of zij ondersteuning van gemeenten krijgen, en zo ja, hoe zij deze ondersteuning ervaren. Er zijn twee hoofdvragen: in hoeverre werkt de Wi2021 vanuit het perspectief van inburgeraars zoals de wetgever heeft beoogd? En blijft er voldoende geschikt aanbod voor inburgeraars onder de Wi2013?

In totaal verschijnen er vier rapporten. Het voorliggende rapport is de derde rapportage en beschrijft de uitkomsten van de tweede meting van het kwantitatieve onderzoek (uitgevoerd in het vierde kwartaal van 2024) en de derde meting van het kwalitatieve onderzoek (uitgevoerd in het eerste kwartaal van 2025). De vragenlijst is ingevuld door in totaal 5.173 asiel- en gezinsmigranten onder zowel de Wi2021 als de Wi2013. In het kwalitatieve onderzoek stonden inburgeraars onder de Wi2021 centraal. De vragenlijst is in vijf talen breed uitgezet, waarbij we twee wervingsmethoden hebben ingezet: inburgeraars zijn aangeschreven door de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) en we hebben inburgeraars actief benaderd via de inzet van gemeenten, taalscholen en andere betrokkenen. In deze meting vergelijken we regelmatig de ervaringen van inburgeraars die voor 1 januari 2024 hun Plan Inburgering en Participatie (PIP) hebben ontvangen en zij die hun PIP na deze peildatum hebben ontvangen. Op deze manier kunnen we de ervaringen vergelijken van mensen die relatief kort geleden zijn gestart met hun inburgering en mensen die hier al langer mee bezig zijn.

De groep respondenten wijkt op een aantal kenmerken wat af van de gehele populatie van inburgeraars (zie paragraaf 2.3). Zo zijn inburgeraars die hoger onderwijs hebben gevolgd wat oververtegenwoordigd. Daarnaast heeft een wat groter aandeel inburgeraars die de Z-route volgt de vragenlijst ingevuld ten opzichte van de voorgaande meting, maar deze groep is nog steeds wat ondervertegenwoordigd in de steekproef vergeleken met de populatie.

Belangrijkste bevindingen

De structuur van de rapportage volgt de deelvragen zoals die door het ministerie van SZW zijn opgesteld (zie paragraaf 1.3). Hieronder volgen eerst de belangrijkste onderzoeksuitkomsten; daarna worden de zes rode draden uit het onderzoek beschreven.

De meerwaarde van de inburgering volgens inburgeraars

Het maatschappelijke doel van de Wi2021 betreft ‘snel en volwaardig meedoen, het liefst via betaald werk’. Als beleidsdoelen zijn geformuleerd: ‘behalen van het hoogst haalbare taalniveau, het verwerven van voldoende kennis van de Nederlandse maatschappij en vanaf het begin participeren (in de maatschappij)’. In het onderzoek is inburgeraars gevraagd naar hun perspectief op de meerwaarde van de inburgering die met de Wet inburgering beoogd wordt.

We zien in het vragenlijstonderzoek dat verschillende groepen inburgeraars anders aankijken tegen de meerwaarde van de inburgering die met de Wet inburgering wordt beoogd. Zo zijn asielmigranten het vaker dan gezinsmigranten (helemaal) eens met de stellingen dat zij zich door de inburgering beter voorbereid voelen op een baan in Nederland en dat zij door de inburgering meer kans hebben om te werken op hun eigen niveau. Ook zijn de asielmigranten vaker positief over de stellingen die te maken hebben met de beleidsdoelen (dat wil zeggen, dat zij door de inburgering beter mee kunnen doen in de Nederlandse samenleving, goed Nederlands leren, veel leren over de Nederlandse samenleving en ondersteuning krijgen die goed past bij hun persoonlijke doelen).

Ook in de kwalitatieve verdieping zien we verschillende beelden over de meerwaarde bij asielmigranten en gezinsmigranten. Gezinsmigranten die deelnemen aan het kwalitatieve onderzoek zeggen vaker dat zij de inburgering ervaren als een onderbreking van hun leven, in plaats van een voorbereiding op het leven in Nederland. Zeker als zij werk of andere bezigheden stilleggen om aan de inburgeringsverplichtingen te kunnen voldoen. Meerdere gezinsmigranten geven aan dat ze het niet passend vinden dat zij als gezinsmigrant aan vergelijkbare verplichtingen moeten voldoen als asielmigranten, terwijl zij hun situatie als heel anders beoordelen. Dit kan een van de redenen zijn waarom zij de meerwaarde van de inburgering over meerdere stellingen heen negatiever beoordelen.

De variatie in ervaringen roept de vraag op welke factoren met name de beoordeling van de meerwaarde van de inburgering beïnvloeden. Hiervoor hebben we multivariate regressiemodellen geschat, waarbij we stellingen die te maken hebben met de doelen hebben samengevoegd tot twee samengestelde maten: een maat voor het maatschappelijke doel en een maat voor de beleidsdoelen. De uitkomsten van de multivariate regressieanalyses tonen aan dat hoe ouder asielmigranten zijn, hoe positiever zij de stellingen waarderen. Voor gezinsmigranten is leeftijd echter niet van belang voor hoe zij aankijken tegen de meerwaarde van inburgering ten opzichte van de doelen. Voor zowel asiel- als gezinsmigranten geldt dat hoe meer opleiding zij hebben genoten, hoe kritischer zij zijn over de mate waarin de inburgering bijdraagt aan de doelen. De mate waarin asiel- en gezinsmigranten de Nederlandse taal vaardig zijn heeft daarentegen een positief verband met de waardering van de stellingen. Verder geldt voor asielmigranten dat hoe beter zij hun eigen gezondheid inschatten, hoe positiever zij zijn over de stellingen. Voor gezinsmigranten heeft het zelf-gerapporteerde gezondheidsniveau geen invloed op deze waardering.
Verder laten de regressiemodellen zien dat asiel- en gezinsmigranten die al langer bezig zijn met hun inburgering minder positief zijn over de meerwaarde van de inburgering die met de Wet inburgering wordt beoogd dan inburgeraars die korter bezig zijn. In het kwalitatieve onderzoek zien we dat mensen naarmate ze langer bezig zijn met de inburgering en examens dichterbij komen, meer stress ervaren. Dit geldt met name als ze het gevoel hebben dat ze het beoogde niveau niet gaan halen of hun vooruitgang minder snel gaat dan gehoopt. Dit kan een reden zijn voor een minder positieve beoordeling van de meerwaarde van de inburgering naarmate mensen langer bezig zijn.
Ook blijkt dat de waardering van de stellingen voor zowel asiel- als gezinsmigranten positief samenhangt met de waardering van de brede intake. Dit kan een indicatie zijn dat wanneer er in de intake goed wordt geluisterd naar wat de doelen en ambities van de inburgeraar zijn, de inburgeraar positiever is over de meerwaarde van de inburgering. In de waardering van de stellingen vinden we geen verschillen tussen het maatschappelijke doel en de beleidsdoelen. Het hebben van (vrijwilligers)werk speelt geen rol in de beoordeling van de stellingen over de meerwaarde van de inburgering. Ook is er geen verschil tussen mannen en vrouwen en inburgeraars in de verschillende leerroutes.

In het kwalitatieve onderzoek geven deelnemers aan dat de inburgering hen nog niet in alle gevallen helpt om snel en volwaardig mee te doen via betaald werk. Sommigen waarderen de meerwaarde van de inburgering om dit doel te bereiken positief en schrijven dit toe aan een toegenomen taalniveau en zelfvertrouwen. Sommige deelnemers uit de Z-route geven aan dat zij niet snel genoeg volwaardig mee kunnen doen omdat hun taalniveau achterblijft of omdat participatieactiviteiten niet voldoende aansluiten bij werk dat zij graag zouden doen. Deelnemers uit de B1-route benoemen vaker dat de inburgering hen niet (genoeg) in staat stelt om werk te vinden op hun eigen niveau. Dit schrijven zij vooral toe aan het B1-taalniveau dat te laag zou liggen om de carrière die ze hadden in Nederland voort te zetten.

Wat maakt inburgeren moeilijk?

Een belangrijke vervolgstap is om te bezien welke factoren de inburgering voor nieuwkomers moeilijk maken. Uit het vragenlijstonderzoek blijkt dat een aanzienlijk percentage van de inburgeraars de inburgering (heel) moeilijk vindt. Voor Wi2021-asielmigranten geldt dit voor 35 procent, voor Wi2021-gezinsmigranten voor ruim de helft (54 procent). Dit geldt met name voor inburgeraars in de Z-route, vrouwen en inburgeraars die al langer bezig zijn met de inburgering (en hun PIP voor 1 januari 2024 hebben ontvangen). Onder asiel- (49 procent) en gezinsmigranten (55 procent) onder de Wi2013 zijn deze percentages nog hoger.

De meest genoemde reden waarom inburgeren moeilijk is, is dat men vindt dat men veel moet leren in een korte tijd. Onder asielmigranten onder de Wi2021 geldt dit voor 54 procent van hen. Onder Wi2021-gezinsmigranten wordt echter het vaakst genoemd dat het veel geld kost (64 procent), met de hiervoor genoemde reden op de tweede plaats (59 procent). Wi2021-asielmigranten noemen daarnaast vaak dat zij voor hun gezin zorgen en daarom weinig tijd hebben (37 procent). Onder vrouwelijke asielmigranten onder de Wi2021 geldt dit voor dit bijna de helft van hen (48 procent).

Aanvullend hierop zien we dat uit het kwalitatieve onderzoek naar voren komt dat wat inburgering moeilijk maakt, zelden een enkele factor is. Bij deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek zien we dat dit vaak een combinatie is van verschillende factoren, zoals ondersteuning die niet altijd aansluit bij wat zij nodig hebben, moeite met het leren van de taal, (mentale) gezondheidsproblemen en het combineren van de inburgering met andere verplichtingen.
Sommige deelnemers geven aan moeite te hebben met het leren van de taal. Hiervoor worden obstakels genoemd die te maken hebben met de organisatie van het taalonderwijs, zoals grote klassen, wisselingen in docenten en lestijden die conflicteren met andere verplichtingen. Maar ook obstakels die te maken hebben met de manier waarop zij de taal leren worden genoemd, zoals te veel moeten leren in te korte tijd en een gebrek aan mogelijkheden om de taal in de praktijk te oefenen, indien mensen een klein sociaal netwerk hebben. We zien specifieke uitdagingen voor mensen uit de Z-route die laaggeletterd zijn en daarom moeite hebben de taallessen bij te houden. Deelnemers die de B1-route volgen, geven aan dat de stap van A2- naar B1-niveau moeilijk en intensief is. Specifiek voor gezinsmigranten, die zelf hun taalaanbod inkopen, geldt dat keuzestress én financiële zorgen bij het vinden van een taalschool bemoeilijkende factoren zijn.

Een ander thema dat door een diverse groep deelnemers aan het onderzoek naar voren wordt gebracht, is dat gezondheidsproblemen de inburgering voor sommige mensen moeilijk maken. Hierbij worden zowel fysieke als mentale gezondheidsproblemen genoemd. Wat betreft mentale gezondheid, noemen inburgeraars zowel mentale problemen die voortkomen uit ervaringen in het land van herkomst en tijdens de reis naar Nederland, als mentale problemen die ontstaan zijn tijdens het inburgeren.

Ten slotte is een veel terugkerende reden die door deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek genoemd wordt op de vraag wat inburgeren moeilijk maakt, dat het moeilijk is om de verplichtingen binnen de inburgering te combineren met andere verantwoordelijkheden, zoals werken en zorg voor het gezin. Voor sommige mensen leidt dit tot een gevoel van overbelasting, (mentale) uitputting of zelfs het gevoel van burn-out.

Tijdige start en snelheid: meer ondersteuning gewenst bij het leren van de Nederlandse taal

De inzichten betreffende de beleidsmechanismen ‘tijdige start’ en ‘snelheid’ komen grotendeels overeen met de uitkomsten uit de vorige meting. Zo blijkt dat ongeveer vier op de tien asielmigranten (43 procent) in hun tijd in het azc naar eigen zeggen Nederlandse taallessen hebben gehad. Ook de training Kennis van de Nederlandse Maatschappij (KNM) wordt relatief vaak (25 procent) genoemd als een activiteit die zij tijdens het azc-verblijf hebben gevolgd. Van mensen die na 1 januari 2024 hun PIP hebben gehad (en dus relatief recent zijn gestart met de inburgering) geeft ongeveer twee derde (64 procent) aan meer ondersteuning te hebben willen ontvangen in het azc bij het leren van de Nederlandse taal. Ook had 40 procent meer ondersteuning willen ontvangen bij het leren over de Nederlandse taal en cultuur, gevolgd door het leren over werken in Nederland (30 procent). De helft van hen had daarnaast meer informatie willen ontvangen over de Nederlandse samenleving (52 procent) en inburgeren (51 procent).

Van de inburgeraars die na 1 januari 2024 hun PIP hebben ontvangen en al begonnen zijn met de taalcursus en KNM vond 27 procent dat zij lang moesten wachten tot ze konden starten met de cursus. Voor de helft van hen kwam dit omdat zij lang moesten wachten tot er plek voor hen was bij de cursus. Ook geeft 38 procent aan dat zij lang moesten wachten tot ze een aanbod ontvingen van de gemeente.

Maatwerk: ervaringen wat positiever dan de vorige meting, meer maatwerk soms gewenst

Wat betreft de beleidsinstrumenten die in het kader van maatwerk worden ingezet, zijn de ervaringen iets positiever dan in de vorige meting over 2023-2024. In het huidige vragenlijstonderzoek vindt 80 procent van de asielmigranten en 81 procent van de gezinsmigranten dat er (heel) goed naar hun verhaal werd geluisterd tijdens de brede intake. Tevens is te zien dat asielmigranten vaker (heel) tevreden zijn (80 procent) over de leerbaarheidstoets dan gezinsmigranten (67 procent). Gezinsmigranten zijn dus positiever over de brede intake dan de leerbaarheidstoets terwijl asielmigranten de brede intake en leerbaarheidstoets ongeveer hetzelfde beoordelen, een uitkomst die we ook in de vorige meting zagen.

Verder blijkt dat respectievelijk 72 en 74 procent van de asiel- en gezinsmigranten het PIP (heel) goed bij hun toekomstplannen vindt passen. Wat betreft de tevredenheid met de leerroute die inburgeraars moeten volgen, zien we verschillen tussen asiel- en gezinsmigranten. Zo is 70 procent van de asielmigranten hier (heel) tevreden over, vergeleken met

52 procent van de gezinsmigranten. Bij deze waarderingen valt op dat inburgeraars in de Onderwijsroute (veruit) het positiefst zijn over de beleidsinstrumenten vergeleken met inburgeraars in de B1-route en de Z-route.
Uit het kwalitatieve onderzoek blijkt verder dat deelnemers die in de Z- en B1-route inburgeren meer maatwerk zouden willen zien *binnen* de leerroute die ze volgen. Voor deelnemers in de Z-route wordt met name genoemd dat er in de lesgroep grote verschillen zijn in leeftijd, leertempo en geletterdheid. Hierdoor zijn er inburgeraars die langzamer leren, maar ook mensen die juist sneller leren en voelen dat zij geremd worden door andere cursisten. Deelnemers in de B1-route zien graag dat er meer rekening wordt gehouden met hun ambities, bijvoorbeeld als zij een hoger taalniveau willen behalen of juist slechts tot A2-niveau willen leren omdat zij zich meer op hun familie willen richten. Tevens wordt genoemd dat de waardering van de leerroute soms kan veranderen na verloop van tijd, omdat het voor sommige inburgeraars vanaf de start niet direct duidelijk is wat de leerroute precies behelst.

Dualiteit: ervaringen wat negatiever dan de vorige meting, afhankelijk van werkomgeving, persoonlijke omstandigheden en het combineren van verantwoordelijkheden

Het aandeel inburgeraars dat het afgelopen jaar betaald werk heeft verricht, is groter binnen de groep gezinsmigranten dan de groep asielmigranten, zowel wat betreft inburgeraars onder de Wi2021 als onder de Wi2013. Voor asiel- en gezinsmigranten onder de Wi2021 betreft dit 21 en 63 procent, voor de Wi2013 gaat dit om 36 en 50 procent. Wat hierbij ook opvalt, is dat gezinsmigranten onder de Wi2013 minder vaak werken dan gezinsmigranten onder de Wi2021, terwijl zij langer in Nederland zijn. Asielmigranten onder beide wetten hebben daarentegen vaker vrijwilligerswerk gedaan dan gezinsmigranten: 22 versus 9 procent onder de Wi2021 en 21 versus 10 procent onder de Wi2013.

Van de asielmigranten onder de Wi2021 geeft 38 procent in de vragenlijst aan door de gemeente te zijn begeleid richting werk. In deze groep is ongeveer driekwart van hen (zeer) tevreden met deze ondersteuning. Buiten de taalcursus oefenen gezinsmigranten met name Nederlands met hun partner of kinderen, terwijl binnen de groep asielmigranten meer variatie is wat betreft de manieren waarop zij Nederlands buiten de cursus oefenen. Asielmigranten oefenen de taal met name doordat zij mensen ontmoeten die Nederlands spreken, maar ook het oefenen van de taal met een taalmaatje of -vrijwilliger en tijdens vrijwilligerswerk worden door veel asielmigranten genoemd.

Ruim de helft (54 procent) van de asiel- en gezinsmigranten onder de Wi2021 die gewerkt hebben in het afgelopen jaar is van mening dat de taal leren en (vrijwilligers)werk (zeer) goed te combineren is. Tussen asiel- en gezinsmigranten onder de Wi2013 is een groter verschil te zien. Zo is 71 procent van de Wi2013-asielmigranten het hier (zeer) mee eens, vergeleken met 48 procent van de gezinsmigranten. Inburgeraars onder de Wi2021 en gezinsmigranten onder de Wi2013 zijn in deze meting minder positief dan in de vorige meting over deze combinatie.

Uit het kwalitatieve onderzoek komt naar voren dat waardering van de combinatie tussen het leren van de taal en (vrijwilligers)werk vaak lijkt af te hangen van de werkomgeving, het taalniveau van de deelnemer en de mate waarin informele interactie op de werkvloer met Nederlandstaligen mogelijk is. Ook de mate waarin de werkgever investeert in hun taalniveau is van invloed op de ervaring met deze combinatie, evenals de werksfeer en ondersteuning door collega's. Bij de meeste deelnemers zien we bovendien dat het combineren van (vrijwilligers)werk en andere verplichtingen binnen de inburgering voelt als een dagelijkse evenwichtsoefening. Een terugkerend knelpunt is het gebrek aan afstemming tussen taallessen en werkmogelijkheden. Wanneer roosters niet op elkaar aansluiten of er fysiek te veel afstand is tussen werkplek en taalschool, ontstaan frustraties en raken mensen soms zelfs gedemotiveerd. Voor deelnemers die werk, taal en gezinsleven combineren, is de druk vaak groot. Ook gezondheidsproblemen spelen een rol, zeker bij oudere deelnemers.

Een belangrijke bevinding die als een rode draad door de kwalitatieve resultaten heen loopt, is dat inburgeraars behoefte hebben aan meer taalcontact: de mogelijkheid om de taal buiten de les informeel te oefenen met Nederlandstaligen. Veel mensen hebben het idee dat er niet voldoende mogelijkheden zijn tot informeel taalcontact en zien dit als missend element in hun pad naar volwaardige deelname aan de samenleving.

Daarnaast geeft bijna vier op de tien inburgeraars onder de Wi2021 in de vragenlijst aan dat zij onderdelen van de Module Arbeidsmarkt en Participatie (MAP) hebben gedaan. Gezinsmigranten noemen hierbij vaker dan asielmigranten een werkervaringsplek of stage als praktijkervaring (46 versus 35 procent), terwijl asielmigranten vaker dan gezinsmigranten vrijwilligerswerk noemen (45 versus 19 procent). Verder komt uit het vragenlijstonderzoek naar voren dat ruim acht op de tien asielmigranten (81 procent) de MAP (heel) nuttig vindt, vergeleken met ongeveer zes op de tien gezinsmigranten (64 procent). Andere uitsplitsingen van deze vraag laten zien dat inburgeraars in de Z-route (versus de B1-route), mannen (versus vrouwen) en inburgeraars die recenter zijn begonnen met de inburgering (versus inburgeraars die al lang bezig zijn) het vaakst positief zijn over het nut van de MAP voor hun toekomst in Nederland. In het kwalitatieve onderzoek zien we dat deelnemers vooral waarderen dat ze tijdens de MAP praktische tools en tricks leren om werk te vinden,

zoals het opstellen van een cv en het leren over vacaturewebsites. Door sommige deelnemers wordt het als positief ervaren dat in de MAP tijd wordt besteed aan het maken van een persoonlijk plan, maar soms missen mensen de koppeling naar de vervolgstappen die zij zelf na de MAP kunnen zetten. Voor inburgeraars die de B-route doen, mensen die al werken of die een duidelijk beeld van hun carrière hebben, sluit de MAP vaker niet aan bij hun behoeften. We zien dit met name terug bij gezinsmigranten, die vaker al werk hebben. De MAP vindt niet altijd plaats in een taal die zij kunnen begrijpen. Dit geldt met name voor mensen in de Z-route die geen Engels spreken en zich niet comfortabel voelen in het Nederlands. Daarom ontbreekt voor hen soms de toegevoegde waarde. Sommige deelnemers waarderen het dat hun MAP online plaatsvindt omdat dit het voor hen makkelijker te combineren maakt met andere verplichtingen. Anderen geven aan dat een fysieke MAP bijkomende voordelen heeft, omdat het een moment kan zijn om nieuwe mensen te leren kennen.

Kwaliteit: belang van persoonlijke omstandigheden voor ervaring met inburgeringscursus

Om te begrijpen welke factoren de waardering van de kwaliteit van de inburgeringscursus door Wi2021-asielmigranten beïnvloeden, hebben we multivariate regressiemodellen geschat. Hieruit bleek ten eerste dat hoe ouder de inburgeraars zijn, des te positiever zij de kwaliteit van de inburgeringscursus beoordelen. Ook het Nederlands taalniveau van de inburgeraar en de beoordeling van de eigen gezondheid hebben een positieve relatie met de beoordeling van de kwaliteit. Verder valt op dat inburgeraars in de B1-route minder positief zijn over de kwaliteit van de cursus dan inburgeraars in de Z-route. Tot slot volgt uit de analyse dat hoe positiever asielmigranten zijn over de mate waarin er tijdens de brede intake naar hen is geluisterd, des te positiever zij de kwaliteit van de inburgeringscursus waarderen. Het zelf-gerapporteerde opleidingsniveau van asielmigranten is echter *geen* voorspellende factor voor hoe zij de kwaliteit van de cursus beoordelen. Ook verschillen in geslacht, in het wel of geen (vrijwilligers)werk hebben gedaan en in de duur dat inburgeraars al bezig zijn met de inburgering zijn geen bepalende factoren voor hoe men de kwaliteit van de inburgeringscursus beoordeelt.

Uit het kwalitatieve onderzoek blijkt dat veelal drie redenen ten grondslag liggen aan de verschillen in ervaren kwaliteit: de mate waarin de cursus aansluit bij de persoonlijke doelen van de deelnemers, de mate waarin taalles gekoppeld wordt aan praktische situaties die ook buiten de cursus kunnen worden geoefend en de mate waarin deelnemers autonomie voelen om zelf een taalschool te kunnen kiezen of van taalschool te kunnen veranderen als zij niet tevreden zijn met de kwaliteit.

In de vragenlijst vragen we naar de waardering van zeven afzonderlijke aspecten van kwaliteit. Specifiek voor asielmigranten onder de Wi2021 blijkt dat zij de (mate van) lesuitval het vaakst *(heel) goed* vinden (79 procent), gevolgd door de docenten (75 procent), lestijden (69 procent), reistijd (60 procent), de andere cursisten in hun lesgroep (57 procent), lestempo (56 procent) en reiskosten (55 procent). Dit beeld verschilt voor de meeste aspecten van kwaliteit niet van de waardering door gezinsmigranten onder de Wi2021. Andersom blijkt dat Wi2021-asielmigranten de reiskosten het vaakst als *(heel) slecht* waarderen (24 procent), gevolgd door reistijd en tempo (beiden 18 procent), de andere cursisten in hun lesgroep (15 procent), de lestijden (11 procent), de docenten (9 procent) en de (mate van) lesuitval (7 procent).

Uit het kwalitatief onderzoek blijkt dat persoonlijke omstandigheden vaak resulteren in verschillende ervaringen met aspecten van kwaliteit van de inburgeringscursus. Zo verbinden deelnemers hun ervaring met het tempo vaak aan verschillende persoonlijke kenmerken, zoals het wel of niet spreken van Engels, leeftijd, laaggeletterdheid en de combinatie met verplichtingen buiten de inburgering. Daarnaast zijn niveauverschillen binnen de klas vaak ook bepalend voor hoe zij de cursus ervaren, net als de expertise, kwaliteit en aanpak van de docent. Ook geven deelnemers aan dat zij graag les hebben van docenten die tevens kennis hebben van de achtergrond van de studenten en zich bewust zijn van hun mentale welzijn. Tot slot geven deelnemers aan dat de lestijden en reistijd niet altijd aansluiten op andere verantwoordelijkheden van inburgeraars, zoals het zorgen voor hun gezin of werken.

Dienstverlening: ruime tevredenheid met financiële ontzorging en ondersteuning bij omgaan met geld

Ruim twee derde van de inburgeraars onder de Wi2021 geeft in de vragenlijst aan (zeer) positief te zijn over de mate waarin de gemeente hen heeft uitgelegd wat zij moeten doen om in te burgeren. Wat de uitleg van de gemeente over het vinden van werk betreft, zijn asielmigranten onder de Wi2021 hierbij positiever (48 procent) dan gezinsmigranten (37 procent) onder dezelfde wet. In het kwalitatieve onderzoek reflecteerden deelnemers op de vraag hoe zij de ondersteuning vanuit de gemeente tijdens het doorlopen van hun inburgeringsproces ervaren. De ervaringen zijn wisselend, waarbij blijkt dat de manier waarop de contactpersoon de rol invult, van grote invloed is. Sommige deelnemers zijn erg tevreden met hun contactpersoon; dit is meestal het geval als zij het gevoel hebben dat de contactpersoon moeite doet hen te leren kennen en aandacht heeft voor hun persoonlijke situatie. Als mensen minder positief zijn, is dat vaak omdat

zij zich niet gehoord voelen en de ondersteuning niet aansluit bij hun persoonlijke doelen, of omdat zij het gevoel hebben dat de informatie die zij krijgen niet klopt of incompleet is.

In vergelijking met de ervaring van asielmigranten valt op dat de gezinsmigranten die meedoen aan het kwalitatieve onderzoek minder regelmatig en diepgaand contact hebben met hun contactpersoon en de ondersteuning vanuit de gemeente minder positief ervaren. Een patroon dat naar voren komt in de ervaringen van gezinsmigranten die meedoen aan het kwalitatieve onderzoek is dat de frequentie van de gesprekken onregelmatig is, mensen vaak lang wachten op een opvolging en het vaker voorkomt dat contactpersonen wisselen zonder dat gezinsmigranten hiervan op de hoogte zijn. De meeste gezinsmigranten die deelnamen aan het kwalitatieve onderzoek ervaren op dit moment geen meerwaarde van de contactmomenten met hun contactpersoon, omdat er weinig nieuwe informatie wordt gegeven en het meer voelt als een kort praatje om op de hoogte te blijven van de voortgang.

Over de financiële ontzorging van asielmigranten onder de Wi2021 die de vragenlijst hebben ingevuld, geeft 60 procent aan dat voor hen de vaste lasten worden (of werden) betaald door de gemeente vanuit de uitkering van de inburgeraar. Bijna driekwart van hen (74 procent) is tevreden met het betalen van de vaste lasten uit de uitkering door de gemeente. Dit percentage is vergelijkbaar met de vorige meting.

Asielmigranten onder de Wi2021 worden tevens ondersteund bij het omgaan met geld. Ongeveer de helft van hen (53 procent) geeft in de vragenlijst aan ondersteuning te hebben ontvangen. Daarbij geeft een groter percentage van inburgeraars die voor 1 januari 2024 hun PIP hebben ontvangen (64 procent) aan deze ondersteuning te hebben ontvangen dan inburgeraars die na deze peildatum hun PIP hebben ontvangen (49 procent). Van de asielmigranten onder de Wi2021 die de ondersteuning hebben ontvangen is 78 procent hier (zeer) tevreden over. Inburgeraars die relatief kort geleden zijn begonnen met inburgeren (en hun PIP na 1 januari 2024 hebben ontvangen) zijn hier bovendien vaker tevreden over.

Maatschappelijke begeleiding: tevredenheid over nut, inzet op zelfredzaamheid niet altijd voldoende

Bijna alle asielmigranten onder de Wi2021 krijgen maatschappelijke begeleiding, dat wil zeggen praktische ondersteuning bij zaken als het inrichten van hun huis, het vinden van een huisarts, of bij geldzaken. Uit het vragenlijstonderzoek blijkt dat driekwart (75 procent) van de asielmigranten vindt dat de maatschappelijke begeleiding hen (zeer) goed heeft geholpen. Ook uit het kwalitatieve onderzoek blijkt dat de deelnemers zeer positief zijn over het nut van de maatschappelijke begeleiding. Bijna alle deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek zien maatschappelijke begeleiding als een onmisbaar onderdeel van het inburgeringsproces, zeker in de beginfase wanneer de begeleiding een belangrijke rol speelt bij het wegwijs worden in een onbekend systeem: het begrijpen van contracten en post, het aanvragen van toeslagen of het registreren bij instanties.

De waardering van de kwaliteit van de maatschappelijke begeleiding die mensen ontvangen, verschilt echter tussen de deelnemers aan het onderzoek. De wijze van organisatie van maatschappelijke begeleiding sluit niet altijd aan bij hun behoeften en perspectief; dat zien we terug in de volgende elementen:

- *Timing:* De maatschappelijke begeleiding start als mensen zijn gehuisvest. De meeste deelnemers geven aan dat deze timing goed aansluit bij hun behoeften, omdat dit een periode is waarin er veel nieuwe dingen geregeld moeten worden, zoals gas, water en licht en verzekeringen voor het huis. Sommige deelnemers geven aan dat ze graag al in het azc zouden beginnen met verschillende aspecten van de maatschappelijke begeleiding om beter voorbereid te zijn wanneer zij gehuisvest worden.
- *Duur:* Onder deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek varieert de duur van hun maatschappelijke begeleiding tussen de 6 maanden en 1,5 jaar. De mate waarin mensen ervaren of dit lang genoeg is, hangt samen met mate waarin mensen het gevoel hebben dat ze zich al zelfstandig kunnen redden. Ook geven sommige deelnemers aan dat het einde van de maatschappelijke begeleiding voor hen als een verrassing kwam, waardoor ze zich hier niet goed op hebben kunnen voorbereiden.
- *Contact:* Deelnemers geven aan dat ze in het begin van de ondersteuningsperiode intensief contact hebben met hun begeleider; dit wordt door de meeste mensen positief ervaren omdat dit de periode is waarin zij ook de meeste vragen hebben. Na de eerste intensieve periode, verschuift het contact naar ondersteuning op aanvraag. Voor de meeste deelnemers voelt die verschuiving goed, al willen ze wel graag proactief op de hoogte gehouden worden als er nieuwe informatie is, bijvoorbeeld nieuwe wetgeving.
- *Vorm:* Sommige deelnemers noemen dat hun maatschappelijke begeleiding een combinatie is van individuele ondersteuning en groepsbijeenkomsten. Deelnemers geven aan dat ze individuele ondersteuning belangrijk vinden voor persoonlijke vragen. Sommige deelnemers noemen dat ze een voorkeur hebben voor groepsbijeenkomsten voor algemene informatie, omdat zij dan ook van de andere deelnemers kunnen leren.

- *Aanpak:* Deelnemers delen verschillende ervaringen met de aanpak van hun maatschappelijk begeleider. Dit varieert van proactief vanuit de begeleider, tot vooral zelf het initiatief moeten nemen om vragen te stellen. De meeste deelnemers geven aan dat een proactieve houding vooral in de beginperiode belangrijk is, omdat de meeste informatie en verantwoordelijkheden dan nog nieuw zijn.

We zien dat de manier waarop mensen maatschappelijke begeleiding ervaren sterk afhankelijk is van de individuele maatschappelijke begeleider. Met name hoe responsief begeleiders zijn als er vragen worden gesteld, de mate van aandacht voor de persoonlijke situatie, het ervaren gevoel van gelijkwaardigheid en de kennis en expertise van de begeleider zijn hierbij van belang. Daarnaast is het gebrek aan autonomie een belangrijk punt dat de beoordeling van de maatschappelijke begeleiding beïnvloedt. Sommige deelnemers geven aan dat ze door de manier waarop maatschappelijke begeleiding wordt ingericht het gevoel hebben dat alles al vastligt en ze zelf geen inspraak hebben of met eigen autonomie keuzes kunnen maken. Ook geven deelnemers aan dat in sommige gevallen de meerwaarde van de maatschappelijke begeleiding werd beperkt doordat zij niet dezelfde taal spraken als de vrijwilliger. Hierdoor kunnen ze de gedeelde informatie minder goed begrijpen en is er meer tijd nodig tijdens afspraken.

Het doel van maatschappelijke begeleiding is dat inburgeraars zelfredzaam worden in de Nederlandse samenleving en na afloop van de begeleiding zelf hun weg kunnen vinden in de maatschappij. Uit de ervaringen van deelnemers blijkt echter dat de maatschappelijke begeleider vanuit hun perspectief vooral taken overneemt zonder mensen te leren hoe ze dit zelf kunnen doen. In veel van de ervaringen lijkt tijd een rol te spelen: het gaat sneller als de maatschappelijke begeleider de taak zelf afrondt. Wat soms ook een rol lijkt te spelen is dat maatschappelijke begeleiders de activiteiten te moeilijk achten om uit te leggen. Mensen geven dan ook aan dat het zou helpen als de maatschappelijke begeleiding meer leergericht ingestoken wordt dan ze nu is volgens hen.

Tot slot zijn de deelnemers gevraagd naar hun 'ideale maatschappelijk begeleider'. Een aantal kenmerken kwam hierbij naar voren. Zo is empathie, menselijkheid en aandacht voor de persoonlijke situatie van inburgeraars belangrijk, evenals duidelijkheid en consistentie in het contact. Daarnaast wordt ervaringsdeskundigheid gewaardeerd, maar moet een begeleider ook voldoende kennis en expertise hebben om vragen te kunnen beantwoorden. Dit geldt ook voor de inzet van vrijwilligers als begeleiders. De inzet moet zijn om zelfredzaamheid te versterken en hiervoor zijn didactische vaardigheden ook van belang. In bezit zijn van digitale vaardigheden is hierbij ook een voorwaarde, net als het spreken van dezelfde taal of het regelen van een tolk. Verder is het volgens deelnemers van belang dat er duidelijk over de bereikbaarheid wordt gecommuniceerd, evenals dat er een plek moet zijn waar mensen terecht kunnen in geval van nood. Tot slot is de koppeling aan de gemeente belangrijk volgens deelnemers, maar vinden mensen het ook fijn als de maatschappelijke begeleiding door een onafhankelijke organisatie gegeven wordt.

Inkoop en kosten van inburgeringstrajecten: variërende manieren om de taal te leren, kosten belangrijk voor keuze

Aan de Wi2021-gezinsmigranten en inburgeraars onder de Wi2013 is in de vragenlijst gevraagd naar hun ervaringen met twee aspecten van de inkoop van inburgeringstrajecten: naar de wijze waarop ze hun taalschool hebben gevonden en hun ervaringen met deze zoektocht, en naar de kosten van taallessen en het belang hiervan voor de keuzes die ze hebben gemaakt bij de inkoop. Hierbij valt ten eerste op dat driekwart van de Wi2013-asielmigranten een cursus bij een taalschool volgen, terwijl gezinsmigranten, zowel onder Wi2013 als Wi2021, vaker leren van familie en vrienden. Verder is zelfstudie populairder onder gezinsmigranten dan onder asielmigranten. Ook tussen gezinsmigranten onder beide wetten zien we verschillen. Gezinsmigranten onder de Wi2021 volgen vaker dan Wi2013-gezinsmigranten een cursus bij een taalschool, maar leren minder vaak de taal via hun partner, familie of vrienden. Net als de variatie in manieren waarop inburgeraars de taal leren, variëren ook de ervaringen met de moeilijkheid van het vinden van een taalschool sterk tussen de deelnemers aan het onderzoek.

Bijna de helft van de gezinsmigranten onder de Wi2021 heeft hun taalschool gevonden via hun gemeente (47 procent). Voor de gezinsmigranten onder de Wi2013 is dit ook een belangrijke bron voor informatie, maar het grootste percentage van hen heeft hun taalschool via internet gevonden (35 procent). De meeste asielmigranten onder de Wi2013 hebben hun taalschool ook via hun gemeente gevonden (44 procent). Ruim een derde (35 procent) van de Wi2021-gezinsmigranten is tevreden met de ondersteuning die zij van de gemeente hebben gehad bij het vinden van een taalschool. Ongeveer de helft van hen (47 procent) vindt deze ondersteuning belangrijk omdat zij deze in hun ervaring nodig hebben. Bijna een kwart van hen (23 procent) vindt het echter niet nodig omdat ze dit naar eigen zeggen zelf kunnen regelen en 17 procent vindt dit vervelend, omdat ze naar eigen zeggen volgens het advies van de gemeente een te dure cursus moeten volgen.

Voor inburgeraars onder de Wi2013 en Wi2021-gezinsmigranten zijn de kosten aanzienlijk van belang bij het maken van een keuze voor een taalschool. Bijna alle asielmigranten onder de Wi2013 betalen de taalcursus met een lening van DUO

(90 procent). Onder de gezinsmigranten is hierbij meer variatie. De Wi2021-gezinsmigranten betalen de cursus vooral uit salaris, uitkering of spaargeld (34 procent), maar ook de partner (27 procent) en een DUO-lening (23 procent) zijn veelvoorkomende financieringsbronnen. Voor de gezinsmigranten onder de Wi2013 is een DUO-lening de meest voorkomende financieringsbron (32 procent), gevolgd door de bekostiging door een partner (27 procent) en het eigen salaris, uitkering of spaargeld (23 procent). Verder geeft een klein percentage van inburgeraars in de vragenlijst aan hiervoor een andere lening dan van DUO te gebruiken.

Uit het kwalitatieve onderzoek blijkt ook dat gezinsmigranten veel verschillende manieren gebruiken om de taal te leren, waarbij zij vaak formele en informele elementen combineren. Veel gezinsmigranten die deelnamen aan het onderzoek geven aan dat ze zich zorgen maken over of zij het beoogde taalniveau gaan halen binnen de inburgeringstermijn. Dit is voor veel van hen een grote bron van stress. De belangrijkste obstakels die zij noemen bij het behalen van het beoogde taalniveau zijn de kosten van formele taallessen, de beperkte toegang tot informeel taalaanbod voor gezinsmigranten, de B1-taaleis, depressieve gevoelens en verlies van motivatie over de voortgang en een gebrek aan Nederlands taalcontact. Deze belemmeringen leiden er in sommige gevallen toe dat gezinsmigranten hun aanpak om de taal te leren tussentijds aanpassen. Zij voegen dan informele of juist formele elementen toe aan de manier waarop zij de taal leren om hun taalniveau verder te ontwikkelen. Een deel van hen vindt hierbij ondersteuning van de gemeente of de begeleider, maar bij de meesten is er behoefte aan meer ondersteuning en betrouwbare informatie bij het veranderen van hun leerstrategie.

Examens: lange wachttijden en verschillende ervaringen met de voorbereiding

Ten tijde van het afnemen van het vragenlijstonderzoek (eind 2024) had 24 procent van de Wi2021-asielmigranten en 31 procent van de Wi2021-gezinsmigranten één of meerdere examens afgelegd. Een aanzienlijk deel van de inburgeraars die ten minste één examen hebben afgelegd, is van mening dat de wachttijden voor examens (heel) lang zijn. Dit gaat om 39 procent van de asielmigranten onder de Wi2021 en ongeveer de helft (49 procent) van de gezinsmigranten onder de Wi2021. Inburgeraars ervaren met name lange wachttijden voor het examen op B1- of B2-niveau in vergelijking met het examen op A2-niveau. 57 procent van de asielmigranten en 59 procent van de gezinsmigranten vinden de wachttijden voor het B1- of B2-niveau examen (heel) lang, terwijl dit volgens 30 procent van de asielmigranten en 37 procent van de gezinsmigranten geldt voor het examen op A2-niveau.

Ongeveer de helft van de asiel- en gezinsmigranten onder de Wi2021 noemt in de vragenlijst zich goed voorbereid te voelen op de taalexamens (dit geldt voor 54 procent van de asielmigranten en 47 procent van de gezinsmigranten). Onder de gezinsmigranten zien we hierbij een verschil tussen mannen en vrouwen. Zo meent 37 procent van de mannelijke gezinsmigranten dat zij zich goed voorbereid voelen op de taalexamens, terwijl dit geldt voor 50 procent van de vrouwelijke gezinsmigranten.

In het kwalitatieve onderzoek komt naar voren dat de ervaren mismatch tussen de lesstof en wat er tijdens de examens wordt gevraagd een belangrijke reden is waarom deelnemers zich soms niet goed voorbereid voelen op de examens. Sommige gezinsmigranten die deelnamen aan het kwalitatieve onderzoek noemen dat er in hun taalcursus niet geoefend wordt met de examens en hoe deze eruit zien, waardoor ze niet goed weten wat ze kunnen verwachten.
Daarnaast worden als verklaringen ook de kwaliteit van de lessen, (mentale) gezondheidsproblemen en het gebrek aan mogelijkheden om de stof in de praktijk te oefenen genoemd. Ook kan de wachttijd of lange reistijd voor examens leiden tot minder motivatie of het moeten herkansen van examens. Wanneer deelnemers zich niet goed voorbereid voelen op de examens, kan dit leiden tot het ervaren van druk en stress.

Vooral bij gezinsmigranten zien we dat mensen continu bezig zijn met de vraag of zij met hun huidige aanpak het beoogde taalniveau zullen gaan behalen, omdat zij autonomie hebben in het inkopen van hun taalaanbod. Als gezinsmigranten het gevoel hebben dat ze hun taalexamen niet gaan behalen, zoeken ze naar mogelijkheden om hun leerstrategie te veranderen. Bij asielmigranten die de B1-route doen, zien we dat er behoefte is aan meer autonomie om een andere aanpak of taalschool te kiezen wanneer zij de kwaliteit onvoldoende achten om met vertrouwen hun examens te kunnen halen.

Er zijn deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek die er vertrouwen in hebben dat ze het beoogde taalniveau van B1 gaan halen, maar aangeven dat dit niet voldoende is om in de maatschappij mee te komen. Wat zij met name missen is het gebruik van de taal in de dagelijkse praktijk. Zij hebben het gevoel dat het (studeren voor) het examen hen hier onvoldoende op voorbereidt.

Rode draden uit het onderzoek

In het onderzoek signaleren we tot slot zes centrale thema's die als rode draden door de bevindingen van het vragenlijstonderzoek en het kwalitatief onderzoek lopen. Deze rode draden zijn hieronder beschreven.

1. *De ervaringen zijn niet voor alle inburgeraars hetzelfde*

De inzet van inburgering leidt niet voor alle groepen inburgeraars tot dezelfde ervaringen:

- We zien op diverse onderdelen verschillen in ervaringen tussen mensen in de verschillende inburgeringsroutes. De ervaringen van mensen in de Onderwijsroute zijn veelal positiever dan van mensen in de Z-route en de B1-route. Zo ervaren mensen in de Z-route inburgering het vaakst als moeilijk en zijn mensen in de B1-route vaker kritisch over de kwaliteit van de inburgering.
- Ook zien we verschillen terugkomen tussen mannen en vrouwen. Mannen ervaren de inburgering vaker als minder moeilijk en noemen vaker dat zij begeleiding ontvangen richting werk. Ook zijn zij positiever over het nut van de MAP. Mannen voelen zich vaker goed voorbereid op het examen KNM, terwijl vrouwen zich juist vaker goed voorbereid voelen op het taalexamen.
- Net als tijdens de vorige meting zien we verschillen in ervaringen tussen asiel- en gezinsmigranten, waarbij de ervaringen van de asielmigranten doorgaans positiever zijn.
- Ook blijken de beheersing van de Nederlandse taal en de ervaren gezondheid van invloed te zijn op de tevredenheid over de inburgering. Mensen die zelf inschatten dat hun Nederlands (redelijk) goed is, en mensen die (redelijk) tevreden zijn over hun eigen gezondheid, zijn op verschillende aspecten positiever over de inburgering dan mensen die vinden dat hun Nederlandse taalniveau nog minder goed is en die minder tevreden zijn over hun gezondheid.
- Tot slot zien we dat hoe ouder asielmigranten onder de Wi2021 zijn, hoe positiever zij zijn over de meerwaarde van de inburgering, net als over de kwaliteit van de inburgeringscursus.

De manier waarop inburgeraars de inburgering ervaren verschilt per type inburgeraar. Voor beleidsmakers en uitvoerders betrokken bij de inburgeraar betekent dit dat het afhankelijk van de specifieke behoeften van de inburgeraars belangrijk is om te differentiëren in aanpak en aanbod. Specifieke aandachtspunten hebben te maken met de stap van A2 naar B1, die door sommige mensen in de B1-route als (te) groot wordt ervaren, met het creëren van ontmoetingsplekken voor vrouwen, met het inzetten op een passend aanbod voor gezinsmigranten en specifieke aandacht voor mensen die laaggeletterd zijn.

2. *Het belang van de aansluiting van de inburgering op de persoonlijke doelen en ambities*

Hoe mensen de inburgering ervaren, wordt grotendeels bepaald door de mate waarin het traject in hun beleving aansluit bij hun persoonlijke doelen en ambities. Ten aanzien van de ontvangen ondersteuning, de ervaren kwaliteit van het inburgeringsaanbod en het taalaanbod vinden inburgeraars het belangrijk dat deze zaken hen goed voorbereiden op wat ze willen bereiken in Nederland.

Als aandachtspunt voor beleid en uitvoering komt uit deze rode draad naar voren dat de inburgeraars het in de ondersteuning en begeleiding belangrijk vinden dat hun persoonlijke doelen en behoeften goed mee worden genomen in de begeleiding, dat de participatieactiviteiten waar zij aan deelnemen bijdragen aan het zetten van stappen richting het persoonlijke toekomstperspectief en dat de taallessen aansluiten op het beoogde gebruik van taal in de samenleving.

3. *Het belang van autonomie in de begeleiding*

Op verschillende onderdelen van de begeleiding komt autonomie naar voren als belangrijk aspect in de ogen van de inburgeraars. Zo ervaren mensen het bij met name de maatschappelijke begeleiding, maar ook bij de ondersteuning in het omgaan met geld als positief als er wordt toegewerkt naar zelfstandigheid en waarderen zij veelal een op oefenen gerichte werkwijze in de begeleiding. Dat mensen niet altijd zelf de mogelijkheid hebben om een taalcursus te kiezen of zelf van taalaanbieder te wisselen, wordt door een deel van de inburgeraars als frustrerend ervaren.

Het belang van autonomie komt tot uiting in de volgende aandachtspunten voor beleid en uitvoering: inburgeraars hebben graag de mogelijkheid om feedback te geven op het inburgeringsaanbod. Daarnaast is het in de balans tussen ondersteuning en controle belangrijk om rekening te houden met de mate waarin inburgeraars zich al zelfstandig kunnen redden in de samenleving. Verder is het voor de maatschappelijke begeleiding vanuit het perspectief van inburgeraars goed als dit een leergerichte aanpak heeft zodat ze na afloop van de begeleiding vertrouwen hebben in hun zelfredzaamheid.

4. *Ervaringen met de inburgering veranderen gedurende het inburgeringstraject*

Inburgeraars die aan het begin staan van hun inburgeringstraject zijn over de gehele linie positiever over de inburgering dan inburgeraars die verder in hun traject zitten. Dit geldt zowel voor hun beeld van hoe de inburgering hen verder helpt in de maatschappij als ten aanzien van hun beeld van de kwaliteit van de taalcursussen. Stress over de vraag of mensen de taal wel voldoende beheersen om het vereiste taalniveau voor de examens te halen of om mee te kunnen doen in de maatschappij en verlies van motivatie omdat mensen het gevoel kunnen hebben niet snel genoeg vooruit te gaan, spelen hierbij ook een rol.

Uit de geïdentificeerde verschuivingen van inburgeraars gedurende het inburgeringstraject komen een aantal aandachtpunten naar voren voor beleid en uitvoering. In de beginperiode hebben inburgeraars vaak een specifieke behoefte aan frequent contact, communicatie in de moedertaal en een proactieve houding vanuit de maatschappelijke begeleiding. Daarnaast is het goed om er rekening mee te houden dat inburgeraars later in het traject mogelijk meer behoefte hebben aan toegang tot mentale ondersteuning, een luisterend oor of ondersteuning gericht op het leven na de inburgering. Specifiek voor gezinsmigranten geldt dat zij hun leerstrategie aanpassen wanneer zij het gevoel hebben hun examens niet te gaan halen binnen hun inburgeringstermijn. Dit is een moment waarop gezinsmigranten behoefte hebben aan ondersteuning en advisering vanuit de gemeente of maatschappelijke organisaties.

5. *Het combineren van leren en werken is voor een deel van de inburgeraars een uitdaging*

Ruim de helft van de inburgeraars onder de Wi2021 die in het afgelopen jaar hebben gewerkt, vindt werken en leren goed met elkaar te combineren. De ervaringen hiermee kunnen gerelateerd worden aan zowel kenmerken van de inburgeraar, de werkgever, de werksituatie, andere verantwoordelijkheden van de inburgeraar en de afstemming van les- en werktijden. Zo noemen inburgeraars met een hoger Nederlands taalniveau vaker dat deze combinatie hen goed afgaat. Daarnaast is ook de mate waarin er tijdens het werk informele interactie met Nederlandstaligen mogelijk is van belang. Als werkgevers investeren in het taalniveau en de werksfeer als goed wordt ervaren, noemen mensen dit als positief voor het kunnen combineren van leren en werken.
Voor veel mensen is de combinatie niet altijd makkelijk. Ongeveer 20 procent van de inburgeraars onder de Wi2021 vindt dat werken en leren (helemaal) niet goed te combineren is. De verplichtingen die komen kijken bij de inburgering, betaald werk en andere verantwoordelijkheden, zoals zorg voor het gezin, zijn moeilijk met elkaar in balans te brengen in de ogen van veel inburgeraars. Praktische zaken, zoals de aansluiting tussen les- en werkroosters en de afstand tussen werk en leslocaties, worden als knelpunten genoemd.

In het nadenken over hoe dualiteit effectief vormgegeven kan worden op een manier die werkt voor de inburgeraar, komen de volgende aandachtspunten naar voren. Allereerst blijkt dat (vrijwilligers)werk niet automatisch bijdraagt aan taalontwikkeling. Dit is afhankelijk van een aantal factoren, zoals de mogelijkheid om Nederlands te gebruiken tijdens het werk, informeel contact met collega's en de werksfeer (is het een veilige ruimte om te oefenen). Daarnaast komt uit de data naar voren dat inburgeraars behoefte hebben aan meer informeel taalcontact. Zij ervaren niet altijd voldoende (toegang tot) aanbod om de taal te kunnen oefenen met Nederlandstaligen. Tot slot is het belangrijk om bewust te zijn van de evenwichtsoefening die het voor velen is om inburgeren, werken en gezinsverantwoordelijkheden te combineren. Begeleiding kan beter ingezet worden om inburgeraars te ondersteunen bij deze evenwichtsoefening en de ervaren druk te verlichten, dan om deze juist te verzwaren door controlerend te zijn en de tijdsdruk op te voeren.

6. *Wachttijd als knelpunt*

Op twee specifieke momenten tijdens de inburgering komt in dit onderzoek de wachttijd naar voren als belemmering volgens de inburgeraars. Het gaat daarbij ten eerste om het wachten om na de vaststelling van de PIP te kunnen beginnen met inburgeren. Ten tweede komt het wachten om examen te kunnen doen naar voren als belemmering. Ten aanzien van de taalexamens beschrijven inburgeraars dit knelpunt vaker voor de B1- en B2-examens dan examens op A2-niveau. Voor beleid en uitvoering betekent dit als aandachtspunt dat het belangrijk is om zoveel mogelijk aanbod te bieden tijdens wachttijden, zodat mensen deze tijd nuttig kunnen gebruiken en het zo min mogelijk voelt als verloren tijd. Voorbeelden uit de praktijk zijn tussenaanbod in de wachttijd tussen de PIP en start van de leerroute en examentrainingen vanuit taalscholen tijdens de wachttijd voor de examens.

1. Inleiding

Aanleiding, vraagstelling en methodologie

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Deze rapportage is onderdeel van het meerjarige onderzoek Perspectief inburgeraars, dat Regioplan in samenwerking met OpenEmbassy en BMC uitvoert in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). In het onderzoek worden de ervaringen van inburgeraars met de Wet inburgering 2021 (hierna: Wi2021) en de Wet inburgering 2013 (hierna: Wi2013) gevolgd, zodat potentiële verbeteringen in de wet- en regelgeving en de uitvoering van de wetten snel in beeld komen. Om de werking van het nieuwe inburgeringsstelsel te volgen en uiteindelijk te evalueren is het van belang om het perspectief van mensen die de inburgering doorlopen mee te nemen, omdat de ervaring van nieuwkomers direct iets zegt over de realisatie van de doelen van de wet, werkzame mechanismen en de effectiviteit van inburgering in zijn geheel.

Box 1.1 Wet inburgering 2021 (Wi2021)

Per 1 januari 2022 is de Wi2021 in werking getreden als opvolger van de Wi2013. De nieuwe inburgeringswet beoogt, nadrukkelijk samen met andere wetgeving binnen het sociaal domein, in het bijzonder de Participatiewet, een bijdrage te leveren aan het maatschappelijke doel van inburgering: alle inburgeringsplichtigen doen snel en volwaardig mee in de Nederlandse maatschappij, liefst via betaald werk. Dit doel vertaalt zich in een specifiek beleidsdoel voor het nieuwe inburgeringsstelsel: inburgeringsplichtigen bereiken het voor hen hoogst haalbare taalniveau (liefst niveau B1-route) en kennis van de Nederlandse maatschappij, in combinatie met gerichte inspanningen op participeren naar vermogen vanaf de start van het inburgeringstraject. De Wi2021 geldt voor asielmigranten (asielstatushouders), gezinsmigranten en overige migranten (zoals geestelijke bedienaren).

Het totale onderzoek bestaat uit een kwantitatief en kwalitatief deel. Regioplan is verantwoordelijk voor het kwantitatief onderzoek. OpenEmbassy is verantwoordelijk voor het kwalitatief onderzoek. BMC is verantwoordelijk voor het betrekken van gemeenten bij het onderzoek. Het kwantitatieve deel betreft online vragenlijsten onder mensen die inburgeren onder de Wi2021 en de Wi2013. Het kwalitatieve deel bestaat uit verdiepend kwalitatief onderzoek naar de ervaringen van inburgeraars. Met deze onderzoeksopzet kunnen enerzijds de uitkomsten van het kwalitatieve onderzoek gekwantificeerd worden met de vragenlijsten en anderzijds de uitkomsten van de vragenlijsten geduid worden met het kwalitatieve onderzoek.

In totaal verschijnen er vier rapporten. Het voorliggende rapport is de derde rapportage en beschrijft de uitkomsten van de tweede meting van het kwantitatieve onderzoek (uitgevoerd in het vierde kwartaal van 2024) en de derde meting van het kwalitatieve onderzoek (uitgevoerd in het eerste kwartaal van 2025). Ook zijn de uitkomsten van een aanvullend kwalitatief onderzoek naar de ervaringen van inburgeraars met maatschappelijke begeleiding meegenomen. De uitkomsten van het eerste vragenlijstonderzoek zijn beschreven in de tweede deelrapportage van het onderzoek Perspectief inburgeraars, dat in november 2024 is gepubliceerd.[1] De laatste deelrapportage, wederom een combinatie van kwantitatief en kwalitatief onderzoek, volgt in 2027. De deelrapportages leveren input voor achtereenvolgens de tussenevaluatie (2025) en de wetsevaluatie (2027).

1.2 Ontwikkelingen in het inburgeringsbeleid

Om de werking van het inburgeringsstelsel te evalueren op basis van de ervaringen van inburgeraars, is het van belang om als startpunt de ontwikkelingen in het inburgeringsbeleid te beschrijven, evenals de verschillen tussen de Wi2013 en de Wi2021. In 1998 trad de Wet inburgering nieuwkomers in werking. Op grond van deze wet waren nieuwkomers verplicht deel te nemen aan een door de gemeente vast te stellen inburgeringsprogramma. De regering constateerde in de jaren daarna dat de gewenste resultaten van het inburgeringsbeleid achterbleven. In 2007 werd daarom een meer verplichtend en resultaatgericht stelsel ingevoerd, de Wi2007. Wel kwam er met het Deltaplan inburgering meer ruimte voor gemeenten om hun regierol op de inburgeringsplicht te kunnen invullen.

In 2013 volgde een nieuw wettelijk kader voor de inburgering, de Wi2013. In dit stelsel staat de eigen verantwoordelijkheid van inburgeringsplichtigen op de voorgrond. Door de invulling van het stelsel hadden gemeenten geen formele rol

[1] Regioplan, OpenEmbassy & BMC (2024). Perspectief inburgeraars: uitkomsten 2023 – 2024. Uitkomsten 2023 - 2024 Onderzoek perspectief inburgeraars | Rapport | Rijksoverheid.nl.

meer in het inburgeringsstelsel, behalve dat ze verantwoordelijk waren voor het organiseren van maatschappelijke begeleiding aan asielmigranten. Uit de wetsevaluatie van de Wi2013, uitgevoerd door Significant in 2018[2], blijkt onder meer dat het stelsel de aansluiting met participatie en onderwijs miste en te veel op zichzelf stond. Ook bleek een deel van de inburgeringsplichtigen minder goed in staat om zelfstandig invulling te geven aan hun inburgering en werden ze onvoldoende gestimuleerd om op een zo hoog mogelijk taalniveau examen te doen.

Vanaf 1 januari 2022 kent Nederland een nieuw inburgeringsstelsel, de Wi2021. Hiermee hebben gemeenten de regierol op de inburgering teruggekregen. De nieuwe wet uit 2021 maakt het mogelijk meer maatwerk te bieden, onder meer doordat er verschillende leerroutes geïntroduceerd zijn vanuit het idee dat diversiteit in aanbod beter aansluit bij de wensen en de mogelijkheden van verschillende groepen nieuwkomers. De belangrijkste verschillen tussen de Wi2013 en Wi2021 zetten we hieronder op een rij:

Tabel 1.1 Onderdelen van de Wi2013 en de Wi2021

Kenmerken	Wi2013	Wi2021
Maatschappelijk doel	Versterken eigen verantwoordelijkheid van inburgeringsplichtigen voor de inburgering	Iedereen doet snel en volwaardig mee, het liefst via betaald werk
Werkzame mechanismen	- Individuele verantwoordelijkheid inburgeraars - Minimaal A2-niveau (minimale zelfredzaamheid)	- Regierol gemeenten en eigen verantwoordelijkheid inburgeraars - Aandacht voor tijdigheid, snelheid, maatwerk, dualiteit en kwaliteit - Verhoging taalniveau (B1-route) t.b.v. maatschappelijke participatie
Beoogd eindniveau Nederlandse taal	Minimaal taalniveau (A2), met mogelijkheden voor hogere niveaus	Verhoging taalniveau (B1-route), met mogelijkheden voor lagere en hogere niveaus
Verplichte onderdelen inburgeringsaanbod	- Taalcursus (op minimaal A2-niveau) - Kennis Nederlandse Maatschappij (KNM) - Oriëntatie op de Nederlandse Arbeidsmarkt (ONA; vanaf 2015) - Participatieverklaring (PVT; vanaf 2017)	- 1 van de 3 leerroutes (B1-, Onderwijs-, Z-route) - KNM - Module Arbeidsmarkt en Participatie (MAP) - PVT
Ingezette instrumenten gemeenten	- Maatschappelijke begeleiding statushouders - Aanbieden PVT (vanaf 2017)	Asielmigranten: - Maatschappelijke begeleiding - Brede intake - Vaststellen PIP - Inburgeringsaanbod (leerroute), incl. PVT en MAP - Voortgangsgesprekken - Financieel ontzorgen statushouders - Opleggen bestuurlijke boetes Gezins- en overige migranten: - Brede intake, PIP, voortgangsgesprekken, aanbod MAP en PVT en opleggen bestuurlijke boete
Doelgroep	Vreemdelingen van buiten de EU/EER die zich na 01/01/2013 duurzaam willen vestigen in Nederland	Vreemdelingen van buiten de EU/EER die zich na 01/01/2022 duurzaam willen vestigen in Nederland
Verantwoordelijk voor keuze en financiering cursus	- Eigen verantwoordelijkheid bij keuze en bekostiging taalcursussen en KNM. - Leenfaciliteit van DUO, waarbij de schuld van asielmigranten bij het voldoen aan de inburgeringsplicht binnen de gestelde termijn wordt kwijtgescholden	- Gemeente als regisseur en uitvoerder van onder meer de brede intake, PIP en voortgangsgesprekken. Gemeente verzorgt aanbod taalcursussen voor asielmigranten - Gezinsmigranten hebben eigen verantwoordelijkheid in keuze en bekostiging van taalcursussen, met leenfaciliteit van DUO
Organisatieprincipe	Consumentenmarkt: een inburgeraar koopt zelf in. Keurmerk Blik Op Werk moet garantie op kwaliteit en transparantie waarborgen	- Institutionele markt: inkoop gemeenten t.b.v. statushouders - Gezinsmigranten regelen hun cursus zelf
Type verplichting	- Resultaatverplichting met ontheffingsmogelijkheid - Sancties bij termijnoverschrijding	- Resultaatverplichting voor inburgeraars in de B1-route en in de onderwijsroute - Inspanningsverplichting voor inburgeraars in de Z-route, met sancties - Sancties bij onvoldoende inspanningen en bij termijnoverschrijding

[2] Blom et al. (2018). Inburgering: systeemwereld versus leefwereld. Evaluatie Wet inburgering 2013. Barneveld: Significant.

1.3 Vraagstelling

De hoofdvragen die in het onderzoek centraal staan zijn:

- Hoofdvraag 1: in hoeverre werkt de Wi2021 vanuit het perspectief van de inburgeraars zoals de wetgever heeft beoogd?
- Hoofdvraag 2: in hoeverre blijft er voor de inburgeraars die onder de Wi2013 vallen voldoende geschikt aanbod beschikbaar, krijgen ze ondersteuning van gemeenten bij inburgering, en zo ja, hoe ervaren ze die ondersteuning?

De structuur van deze rapportage volgt de opzet van de deelvragen zoals door het ministerie van SZW opgesteld, te weten:

Algemeen

1 *Realisatie maatschappelijk doel*: in hoeverre ervaren inburgeraars dat de wet bijdraagt aan snel en volwaardig meedoen, het liefst via betaald werk?
2 *Realisatie beleidsdoelen*: in hoeverre ervaren inburgeraars dat de wet bijdraagt aan het behalen van het hoogst haalbare taalniveau, het verwerven van voldoende kennis van de Nederlandse maatschappij en vanaf het begin participeren (in de maatschappij)?
3 *Tijdige start*: hoe ervaren inburgeraars de fase voorafgaand aan de start van de inburgering? In hoeverre duurt deze fase te lang of gaat het juist te snel vanuit het perspectief van (bepaalde groepen van) inburgeraars?
4 *Snelheid*: hoe ervaren inburgeraars het tempo en de intensiteit van de cursussen en eventuele wachttijden?
5 *Maatwerk*: in hoeverre wordt er met het aanbod en de begeleiding aangesloten bij de individuele behoeften en mogelijkheden van inburgeraars?
6 *Kwaliteit*: hoe ervaren inburgeraars de kwaliteit van het inburgeringsaanbod (taal, participatie, KNM, PVT, MAP) en de kwaliteit van de begeleiding door de gemeente?
7 *Dualiteit*: hoe en wanneer worden in de inburgeringstrajecten de taalcursussen gecombineerd met participatie-onderdelen of activiteiten gericht op meedoen in de maatschappij? In hoeverre sluit dit aan bij de behoeften van de inburgeraars?
8 *Dienstverlening*: in hoeverre zijn inburgeraars tevreden met de dienstverlening, bejegening, informatievoorziening door gemeenten, DUO, COA, IND en aanbieders van inburgeringtrajecten? In hoeverre zijn ze tevreden met de regierol van gemeenten? Hoeveel eigen inbreng hebben ze?

Specifieke onderdelen van de wetten

9 Welke ervaringen doen inburgeraars op met de verschillende onderdelen van de Wi2021? Werken die onderdelen zoals de wetgever dat heeft beoogd?
10 Welke ervaringen doen de verschillende groepen inburgeraars (asiel- en gezinsmigranten Wi2013 en gezinsmigranten Wi2021) op met het inkopen van inburgeringstrajecten? Hoe vergaren ze informatie? Hoe kiezen ze een aanbieder? Blijft er voldoende passend aanbod voor hen beschikbaar? Welke rol spelen gemeenten hierbij en hoe ervaren inburgeraars die rol?

De laatste deelvraag behandelen we niet apart in het verslag, maar waar relevant maken we bij het behandelen van de voorgaande deelvragen vergelijkingen tussen *verschillende groepen*.

11 Welke verschillen zijn er in de ervaringen tussen verschillende groepen inburgeraars? Tussen inburgeraars Wi2013 en Wi2021, tussen asielmigranten en gezinsmigranten, tussen mannen en vrouwen, tussen verschillende leeftijdsgroepen en binnen de groep inburgeraars Wi2021 tussen de deelnemers aan de drie leerroutes (B1-Route, Z-Route en Onderwijsroute)?

1.4 Methodologie

1.4.1 Methodiek vragenlijstonderzoek

Steekproef

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden zijn er in de periode oktober – november 2024 online vragenlijsten uitgezet onder mensen tussen de 18 jaar en de pensioengerechtigde leeftijd, die bezig zijn met hun inburgering en, waar het gaat over de Wi2021-groep, waarbij ten minste het PIP (Plan Inburgering en Participatie) is opgesteld.[3] Voor de volgende

[3] Er is voor gekozen om inburgeraars die hun PIP nog niet hebben ondertekend niet in het enquêteonderzoek mee te nemen, omdat deze mensen nog weinig kunnen vertellen over hun ervaringen met het inburgeringsproces.

groepen inburgeraars zijn vragenlijsten uitgezet die deels dezelfde vragen kenden, maar die ook vragen bevatten over specifieke aspecten van de wetten die van toepassing zijn op de verschillende groepen inburgeraars:

1. Asielmigranten die inburgeren onder de Wi2021
2. Gezinsmigranten die inburgeren onder de Wi2021
3. Asielmigranten die inburgeren onder de Wi2013
4. Gezinsmigranten die inburgeren onder de Wi2013

Voor de inburgeraars onder de Wi2021 is de vragenlijst allereerst uitgezet onder de groep inburgeraars die ook al ten tijde van het vorige vragenlijstonderzoek in het vierde kwartaal van 2023 inburgeringsplichtig was. Zowel inburgeraars die de vorige vragenlijst hebben ingevuld als personen die dat toen niet hebben gedaan, kregen de mogelijkheden om aan deze tweede meting mee te doen. Daarnaast is de vragenlijst uitgezet onder personen die na het vorige vragenlijst-onderzoek inburgeringsplichtig zijn geworden. De onderzoekspopulatie van inburgeraars onder de Wi2013 voor deze meting verschilt van de vorige meting. Voor dit vragenlijstonderzoek zijn inburgeraars onder de Wi2013 uitgenodigd die in een oneven maand zijn begonnen met hun inburgeringstraject. In de vorige meting ging dit juist om inburgeraars die in een even maand begonnen zijn. De Wi2013-onderzoekspopulatie is in deze meting aanzienlijk kleiner dan in de vorige meting. Dit komt omdat een deel van hen is uitgestroomd sinds de vorige meting, wat logischerwijs leidt tot een kleinere onderzoeksgroep.

Om te onderzoeken of er relevante verschillen zijn tussen inburgeraars onder de Wi2021 die al langer geleden zijn ingestroomd (en al langer hun PIP hebben) en inburgeraars die recentelijk zijn ingestroomd (en vrij recent hun PIP hebben ontvangen), maken we bij bepaalde vragen onderscheid tussen twee cohorten. Het eerste cohort bestaan uit inburgeraars die voor 1 januari 2024 hun PIP hebben ontvangen en het tweede cohort uit inburgeraars die na deze datum hun PIP hebben ontvangen.

In totaal zijn de vragenlijsten door 5.173 inburgeraars ingevuld, waarvan 49 procent zich identificeert als man en 50 procent als vrouw (de rest geeft hierbij ‘anders, namelijk…’ aan). De leeftijden van de respondenten variëren tussen de 18 en de 76 jaar, met een gemiddelde leeftijd van 36 jaar. Ruim 35 procent van de totale groep is tussen de 18 en 30 jaar oud. In hoofdstuk 2 worden de kenmerken van de respondentengroep verder uiteengezet, uitgesplitst naar de verschillende groepen inburgeraars.

Totstandkoming vragenlijst

De vragen in de online vragenlijsten hebben we nauwkeurig geoperationaliseerd als indicatoren van de deelvragen die in paragraaf 1.3 opgesomd zijn. De vragen zijn grotendeels hetzelfde als de vragen die bij de vorige meting gesteld zijn, aangevuld met nieuwe onderdelen zoals vragen over de ervaring van inburgeraars met de Module Arbeidsmarkt en Participatie (MAP), examens en hun algemene gezondheid.
We hebben er bij het maken van de vragenlijsten voor gezorgd dat de vragen niet te technisch en te beleidsmatig waren, en hebben ingezet op een toegankelijke vraagstelling. De vragenlijsten hebben we in vijf verschillende talen opgesteld en geprogrammeerd (Nederlands, Engels, Arabisch, Turks en Tigrinya). Ook hebben we meermaals inhoudelijke afstemming gehad met de begeleidingscommissie en het expertpanel van inburgeraars dat bij dit onderzoek betrokken is. Daarnaast zijn de vragenlijsten op inhoud en taal getest door mensen uit verschillende groepen inburgeraars. We hebben de formulering van de vragen aangescherpt op basis van de adviezen van de inburgeraars zelf. Alsnog kan het voorkomen dat de formulering van de vragen niet door iedere respondent even goed wordt begrepen. Het is aannemelijk dat dit vooral te maken heeft met de specifieke beleidstermen die worden gebruikt en sommige inburgeraars deze termen niet meteen herkennen. Denk aan termen zoals MAP (Module Arbeidsmarkt en Participatie). Wel is bij alle beleidstermen in de vragenlijst een korte toelichting opgenomen.

Werving

De respondenten zijn, net als in de vorige meting van het vragenlijstonderzoek, via twee routes geworven. Ten eerste zijn alle inburgeraars aangeschreven door DUO (de DUO-route). Dit gebeurde middels een uitnodiging die door DUO per post verstuurd werd en met een notificatie in de persoonlijke portal ‘MijnInburgering’ naar de uitnodiging.
Vervolgens hebben we met de gemeenteroute gericht inburgeraars benaderd om de vragenlijsten in te vullen. Dit deden we met een ‘warme benadering’, waarbij we gemeenten, taalscholen en andere actoren die contact hebben met inburgeraars hebben verzocht om flyers te verspreiden met informatie over de vragenlijsten en mensen te attenderen op het onderzoek. Op deze manier konden we gericht op zoek naar groepen inburgeraars van wie de respons op de vragenlijsten wat achterbleef.
In de uitnodigingen van DUO en de breed gedeelde flyers stonden een link en QR-code naar de landingspagina op de Regioplanwebsite. Op deze landingspagina stond een beschrijving van het onderzoek, een uitleg van de vragenlijsten (met

specifieke 'filtervragen' zodat men de juiste vragenlijst kon vinden) en de links naar de vragenlijsten. Net als de vragenlijsten was de informatie op de landingspagina en de flyers opgesteld in vijf talen. Op de landingspagina en de flyer stond ook een e-mailadres waar respondenten en andere geïnteresseerden vragen konden stellen over de vragenlijsten of het onderzoek, of ervaringen konden delen die ze niet kwijt konden in de vragenlijst.
In totaal zijn in deze tweede meting 64.594 inburgeraars door DUO aangeschreven (zie paragraaf 2.2 voor populatiegegevens). Van deze totale groep inburgeraars heeft 8 procent deelgenomen aan het onderzoek. In de vorige meting ging dit om een responspercentage van 9 procent.

Analyse
De respons op de online vragenlijsten is tijdens het openstaan van de vragenlijsten gemonitord, zodat ingeschat kon worden waar eventueel aanvullende acties nodig waren om de respons (voor bepaalde subgroepen) te verhogen. Nadat er een check is uitgevoerd op de kwaliteit van de data (zoals een analyse van missing data en van de routing van de vragenlijsten) zijn beschrijvende analyses uitgevoerd. Indien relevant is daarbij een uitsplitsing gemaakt naar groepskenmerken zoals de specifieke inburgeringsstelsels, de leerroutes, persoonlijke kenmerken zoals geslacht en de cohorten.
We hebben ervoor gekozen om in deze meting meer aandacht te hebben voor de frequentieverdeling van de antwoorden op de vragen, in plaats van het weergeven van gemiddelde scores op de vragen. Hiermee krijgen we meer zicht op de spreiding in antwoorden op de verschillende vragen. Daarnaast zijn verschillen onderzocht tussen cohorten (mensen die al voor 2024 hun PIP hebben ontvangen in vergelijking met mensen die dit vanaf 2024 hebben ontvangen), tussen typen inburgeraars (asiel- en gezinsmigranten) en tussen mannen en vrouwen. Tot slot is waar mogelijk een vergelijking gemaakt tussen de antwoorden op de vragen in de vorige meting en deze meting. Daarbij is het wel belangrijk om te vermelden dat de mensen die de vragenlijst de vorige meting hebben ingevuld (grotendeels) verschilden van de mensen die aan dit vragenlijstonderzoek hebben meegedaan. We kunnen dan ook geen systematische vergelijking maken tussen de beide metingen.

Als aanvulling op de beschrijvende statistiek hebben we voor deze meting van het vragenlijstonderzoek ook enkele multivariate regressiemodellen geschat, specifiek om te onderzoeken welke (persoons)kenmerken de beoordeling van de doelen van de inburgering (par. 3.3) en de kwaliteit van de inburgeringscursus (par. 4.5) beïnvloeden. In bijlage 1 is de methodologische verantwoording te vinden met een uitgebreide beschrijving van de analysemethoden en de keuzes die hierin zijn gemaakt.

Box 1.2 Respons per vraag (N)
In de inhoudelijke hoofdstukken van de rapportage noteren we boven elke tabel en grafiek de respons op de desbetreffende enquêtevraag (N). Deze respons kan verschillen per vraag, ook binnen specifieke paragrafen, met name bij uitsplitsingen naar subgroepen inburgeraars zoals cohort (dat wil zeggen, periode waarin mensen hun PIP hebben ontvangen) en leerroute. De reden hiervoor is dat niet elke respondent alle vragen heeft ingevuld, waardoor de respons per vraag kan verschillen. De missende waarden zijn logischerwijs hoger bij uitsplitsingen, omdat dit in feite gaat om minimaal meerdere enquêtevragen (zoals type migrant, cohort en de waardering van een beleidsinstrument).

1.4.2 Methodiek kwalitatief onderzoek

Methode
Om de onderzoeksvragen te beantwoorden en de opbrengsten vanuit het kwantitatieve onderzoek in te kleuren, hebben we drie kwalitatieve onderzoeksmethoden ingezet:
1. Vier expertpools: De expertpool is een door OpenEmbassy ontwikkelde methodiek die wordt ingezet om nieuwkomers in staat te stellen om hun ervaring te delen en ervaringen van anderen te duiden. Nieuwkomers worden in deze setting experts genoemd en kunnen hun ervaringen delen in de taal die voor hen het meest comfortabel is. De expertpools die voor dit onderzoek zijn ingezet bestonden uit inburgeraars onder de Wi2021, met verschillende achtergronden. De eerste expertpool vond plaats met 17 deelnemers uit de Onderwijsroute en B1-route. De tweede expertpool werden georganiseerd met in totaal 22 deelnemers uit de Z-route. De derde expertpool richtte zich op 13 gezinsmigranten. Tot slot richtte de vierde expertpool zich expliciet op het thema "maatschappelijke begeleiding", hier deden 26 deelnemers aan mee uit verschillende leerroutes. De expertpool voor gezinsmigranten en mensen uit de B1- en Onderwijsroute bestond uit één bijeenkomst De expertpool met mensen uit de Z-route en de expertpool over maatschappelijke begeleiding bestonden uit twee bijeenkomsten.

2. Peer-to-peer interviews: De deelnemers aan de expertpool over de maatschappelijke begeleiding werd gevraagd om voorafgaand aan de tweede bijeenkomst twee tot drie mensen uit hun eigen netwerk te interviewen. Deze informele interviews vonden plaats met 45 andere inburgeraars. De bedoeling was om bredere perspectieven op te halen uit de gemeenschap zelf en deze in de expertpool te benutten als aanvullend materiaal voor de groepsduiding.
3. Zeven diepte-interviews: Een diepte-interview is een gesprek, in het geval van dit onderzoek met één individu, waarin de mogelijkheid ontstaat om langer door te spreken over een of meerdere onderwerpen, aan de hand van een (al dan niet gestructureerde) vragenlijst. De diepte-interviews zijn specifiek ingezet om het perspectief en de ervaringen van inburgeraars die laaggeletterd zijn op te halen, omdat dit een groep is die doorgaans ondervertegenwoordigd is in zowel kwantitatieve als reguliere participatieve methoden.

Onderzoeksgroep

Aan het kwalitatieve onderzoek hebben in totaal 130 mensen deelgenomen die inburgeren onder de Wi2021. Van de totale groep hebben 78 mensen aan de expertpools deelgenomen en is met 7 mensen is een diepte-interview gehouden. Aanvullend zijn 45 mensen doormiddel van een peer-to-peer interview gesproken. Net als in de tweede kwalitatieve meting, zijn in deze derde meting geen inburgeraars onder de Wi2013 bevraagd. In hoofdstuk 2 volgen uitgebreidere details over de kwalitatieve onderzoeksgroep.

Gegevensverzameling en analyse

Diepte-interviews: Voor de diepte-interviews hebben we de tijd genomen zodat er voldoende ruimte was om vertrouwen op te bouwen met de respondenten en de belangrijkste thema's die ook in de expertpools aan bod kwamen met aandacht te doorlopen. De interviews vonden plaats in de eigen taal, op een locatie waar de respondenten zich comfortabel bij voelden.

Peer-to-peer interviews: De deelnemers aan de expertpool hebben geen formele, schriftelijke verslaglegging gedaan van de interviews die zij gehouden hebben, maar hebben de uitkomsten van hun interviews mondeling en in groepsverband gedeeld tijdens de expertpool. De peer-to-peer interviews spelen daarmee ook een belangrijke rol in groepsduiding en analyse. Het delen van de inzichten uit hun eigen interviews, stelt de deelnemers van de expertpool in staat om hun eigen ervaringen te spiegelen aan de ervaringen van hun respondenten en daarbij in reflectieve gesprekken een start te maken met het herkennen van patronen en verschillen. Voor ons is dit een manier om te borgen dat de patronen die wij in de data herkennen, ook gedragen worden door de inburgeraars die deelnamen aan het onderzoek.

Alle contacten, inclusief interviews en sessies met de expertpool, werden met toestemming van de deelnemers opgenomen voor nauwkeurige transcriptie en analyse. Gegevens werden veilig bewaard en systematisch geanalyseerd om ervoor te zorgen dat we een uitgebreid beeld hadden van de ervaringen van nieuwkomers.

Gebruik van citaten

In dit rapport worden vanuit het kwalitatieve onderzoek de belangrijkste patronen uit de data gedeeld. Patronen zijn mechanismen, dynamieken en ervaringen die vaker voorkomen vanuit de kwalitatieve data. Deze patronen zijn in co-creatie tussen deelnemers aan het onderzoek (door duiding te geven aan hun eigen ervaringen in reflectieve gesprekken) en door een gezamenlijk analyseproces tussen meerdere onderzoekers van OpenEmbassy geïdentificeerd. Om de patronen inkleuring te geven, maken we gebruikt van illustratieve citaten. Citaten die in dit rapport gedeeld worden, laten dus niet een enkele, opzichzelfstaande ervaring of persoonlijke mening van een deelnemer zien, maar worden bewust ingezet om bredere patronen te illustreren.

1.5 Leeswijzer

De rapportage vervolgt met *hoofdstuk 2*, waarin we de omvang en de kenmerken van de (groepen) inburgeraars beschrijven die hebben deelgenomen aan het vragenlijstonderzoek en de kwalitatieve onderzoeksactiviteiten. Vervolgens presenteren we in *hoofdstuk 3* de ervaringen van inburgeraars met de maatschappelijke en beleidsdoelen van de inburgeringswetten, de verschillen hierin tussen groepen inburgeraars, factoren die de beoordeling van de meerwaarde van de doelen beïnvloeden en de redenen waarom inburgeraars de inburgering moeilijk vinden (onderzoeksvragen 1 en 2). In *hoofdstuk 4* zetten we vervolgens de ervaringen van inburgeraars uiteen met de verschillende beleidsmechanismen van de inburgeringswetten, waaronder de kwaliteit van de inburgeringscursus (onderzoeksvragen 3 t/m 7, 9). In *hoofdstuk 5* vervolgen we de rapportage met een reflectie op de opvattingen van inburgeraars over de dienstverlening en informatieverstrekking door gemeenten, instanties en organisaties, waaronder de ervaringen met de financiële ontzorging en de ondersteuning bij het omgaan met geld (onderzoeksvraag 8). Hierna komen in *hoofdstuk 6* de ervaringen met maatschappelijke begeleiding aan bod. Vervolgens gaan we in *hoofdstuk 7* in op de ervaringen van inburgeraars onder de

Wi2013 en gezinsmigranten onder de Wi2021 met de inkoop van inburgeringstrajecten (onderzoeksvraag 10). In dit hoofdstuk komen ook de kosten en betaalbaarheid van de taalcursussen aan bod voor de inburgeraars die deze zelf moeten inkopen. Hierna verkennen we in *hoofdstuk 8* de ervaringen van inburgeraars met de examens, zoals het slagingspercentage, de bereikbaarheid van examenlocaties en de aansluiting van het examen op het inburgeringstraject. Tot slot volgt in *hoofdstuk 9* de conclusie, waarin we reflecteren op de rode draden uit de bevindingen en we de belangrijkste inzichten uit dit onderzoek belichten. In de *bijlagen* zijn de methodologische verantwoording en de uitkomsten van aanvullende uitsplitsingen te vinden.

2. Beschrijving van de groep

Omvang en kenmerken

REGIOPLAN

Voor het belichten van het perspectief van inburgeraars op inburgering is het eerst van belang om een helder beeld te krijgen van de inburgeraars die hebben deelgenomen aan het onderzoek. Wat is de omvang van de groep en wat zijn hun kenmerken? In dit hoofdstuk staan deze vragen centraal.

2 Beschrijving van de groep

Bij het beschrijven van de onderzoekspopulatie maken we zo veel mogelijk onderscheid tussen de asiel- en gezinsmigranten die onder de Wi2021 vallen, omdat hier ook beleidsmatig en in de onderzoeksvragen onderscheid in wordt gemaakt. Voor de inburgeraars onder de Wi2013 geldt dat er beleidsmatig geen onderscheid wordt gemaakt tussen asiel- en gezinsmigranten, maar dit is voor het interpreteren van de respondentengroep wel relevant. Ook voor deze groep rapporteren we in dit hoofdstuk daarom tevens de kenmerken van asiel- en gezinsmigranten.
De kenmerken die in paragraaf 2.1 beschreven worden hebben volledig betrekking op de respondenten van het vragenlijstonderzoek. In paragraaf 2.2 volgt vervolgens een beschrijving van de inburgeraars die hebben deelgenomen aan de kwalitatieve onderzoeksactiviteiten. Tot slot volgt in paragraaf 2.3 een uiteenzetting van de verdeling in respons op de vragenlijst in relatie tot de totale populatie inburgeraars, wat betreft de groepsomvang, geslacht, leerroute en leeftijd.

2.1 Kenmerken respondenten vragenlijstonderzoek

2.1.1 Omvang, leeftijd en geslacht

Groepsgrootte

In figuur 2.1 is te zien dat de online vragenlijsten in totaal zijn ingevuld door 5.173 inburgeraars, waarvan in totaal door 4.419 inburgeraars onder de Wi2021 (85 procent) en 754 inburgeraars onder de Wi2013 (15 procent).[4]

Figuur 2.1 Omvang respondentengroepen (N = 5.173)

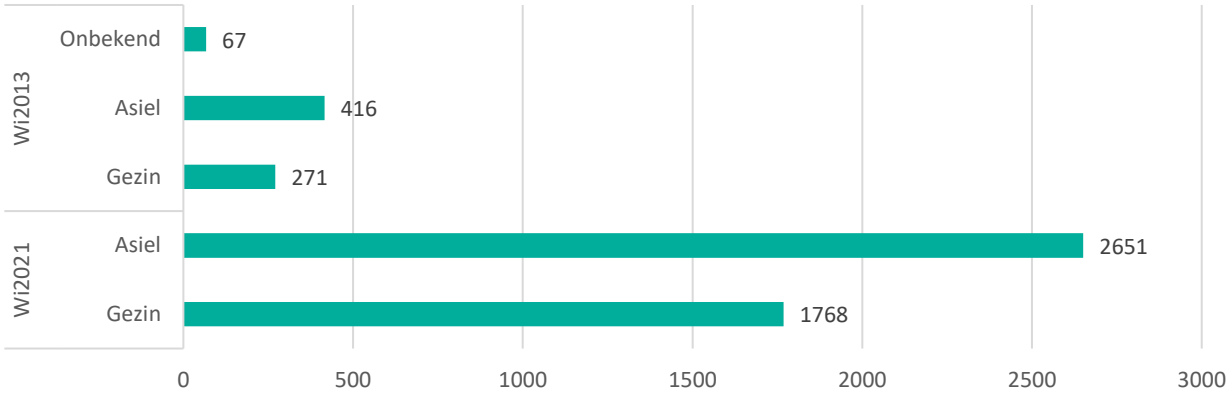

Geslacht

In totaal identificeren 2.463 (49 procent) respondenten zich als man en 2.513 (50 procent) als vrouw. Verder geven 32 respondenten de antwoordoptie 'anders, namelijk…' aan. Ook zijn er 58 respondenten die geen antwoord op deze vraag willen geven.
In figuur 2.2 is een uitsplitsing te zien van deze kenmerken. Zoals we ook zagen in het eerste vragenlijstonderzoek (uitgezet in het vierde kwartaal van 2023), zijn mannen oververtegenwoordigd onder de asielmigranten (onder beide wetten), terwijl vrouwen oververtegenwoordigd zijn onder de gezinsmigranten. Deze ongelijke verdeling is in lijn met groep-specifieke populatiegegevens (zie paragraaf 2.3). Een klein percentage per groep geeft de optie 'anders, namelijk…' aan of wil hier geen antwoord op geven. Figuur 2.3 geeft de verdeling tussen mannen en vrouwen weer voor de twee cohorten

[4] Van de Wi2013-inburgeraars hebben er 67 personen niet aangegeven welke verblijfsvergunning ze hebben, of ze hebben 'anders, namelijk…' geselecteerd wanneer ze de keuze kregen om het type verblijfsvergunning te selecteren. De antwoorden van deze laatste groep zijn beschreven als open tekst. Hieruit blijkt dat deze mensen veelal wel een asiel- of gezinsvergunning hebben.

respondenten onder de Wi2021, opnieuw uitgesplitst voor asiel- en gezinsmigranten. Hierin is te zien dat de twee cohorten een vergelijkbare verdeling mannen en vrouwen kennen, waarbij mannen in de twee cohorten oververtegenwoordigd zijn onder asielmigranten en vrouwen onder gezinsmigranten.

Figuur 2.2 Verdeling geslacht per type migrant (N = 5.066)

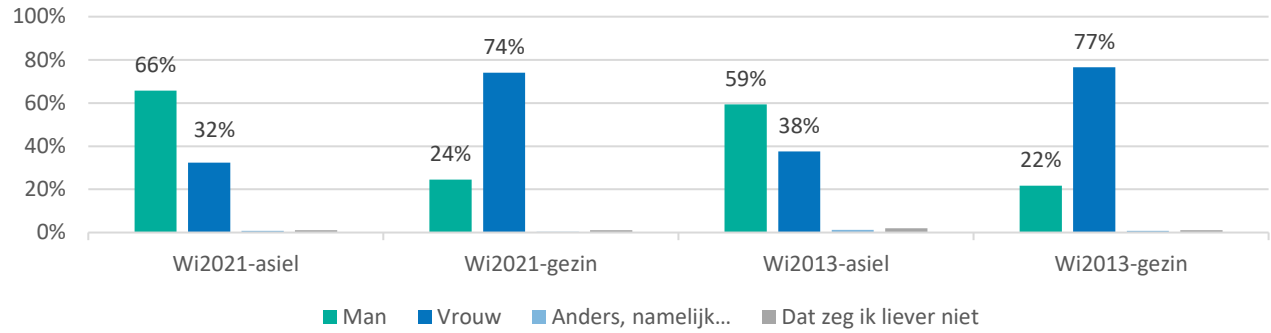

Figuur 2.3 Verdeling geslacht per type migrant, per cohort (N = 3.261)

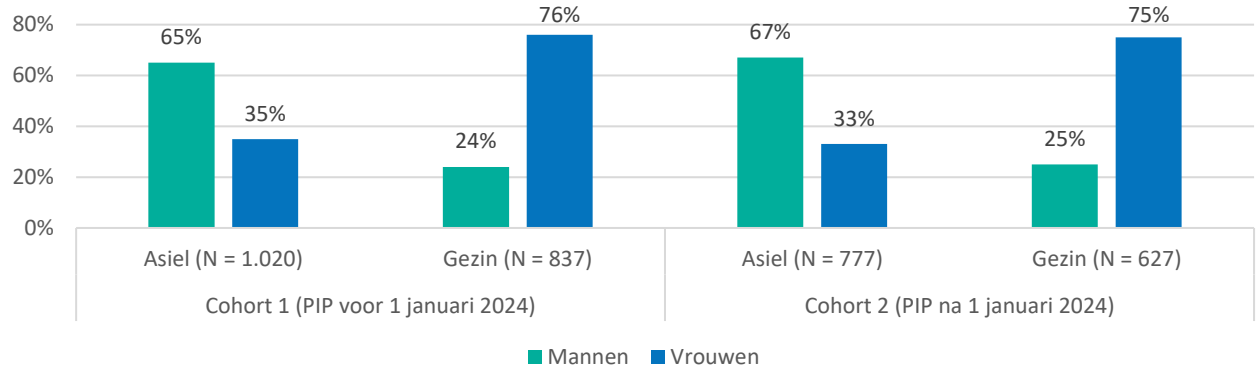

Leeftijd

De leeftijden van de respondenten variëren tussen de 18 en 76 jaar oud. De gemiddelde leeftijd van de totale respondentengroep is 36 jaar; in het vorige vragenlijstonderzoek was dit 35 jaar. Figuur 2.4 laat de leeftijdsverdeling zien voor de verschillende groepen inburgeraars die de vragenlijst hebben ingevuld. Voor respondenten onder beide wetten geldt dat asielmigranten relatief jonger zijn dan gezinsmigranten. Inburgeraars onder de Wi2013 zijn relatief ouder dan inburgeraars onder de Wi2021. Dit is niet onverwacht, gezien inburgeraars onder de Wi2013 al langer in Nederland wonen dan inburgeraars onder de Wi2021. Dit patroon zagen we ook terugkomen in het vorige vragenlijstonderzoek. Verder valt 11 procent van de asielmigranten onder de Wi2021 in de leeftijdscategorie 18-21 jaar. Dit percentage is veel lager onder de andere typen inburgeraars.

Figuur 2.4 Verdeling leeftijd per type migrant (N = 4.791)

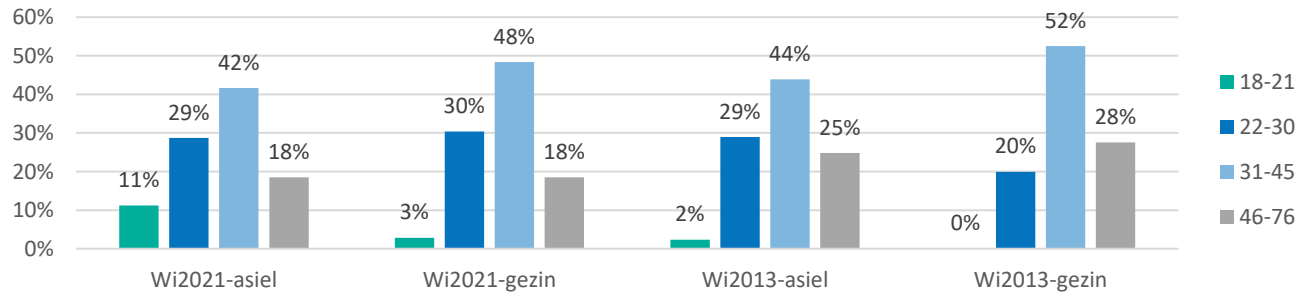

De leeftijdsverdeling van de respondenten wordt verder uitgesplitst voor de leerroutes en geslacht, respectievelijk in figuur 2.5 en figuur 2.6. In figuur 2.5 is te zien dat de jongste groepen inburgeraars (18-30 jaar) het vaakst de Onderwijsroute volgen, maar dat ook 17 procent van de mensen in de Onderwijsroute ouder is dan 45 jaar. Ook inburgeraars in de

B1-route zijn relatief jong. Inburgeraars in de Z-route zijn wat ouder vergeleken met inburgeraars in de andere twee leerroutes. Ten slotte laat figuur 2.6 zien dat de leeftijdsverdeling in de gehele respondentengroep relatief gelijk is tussen mannen en vrouwen.

Figuur 2.5 Verdeling leeftijd per leerroute (N = 3.574)

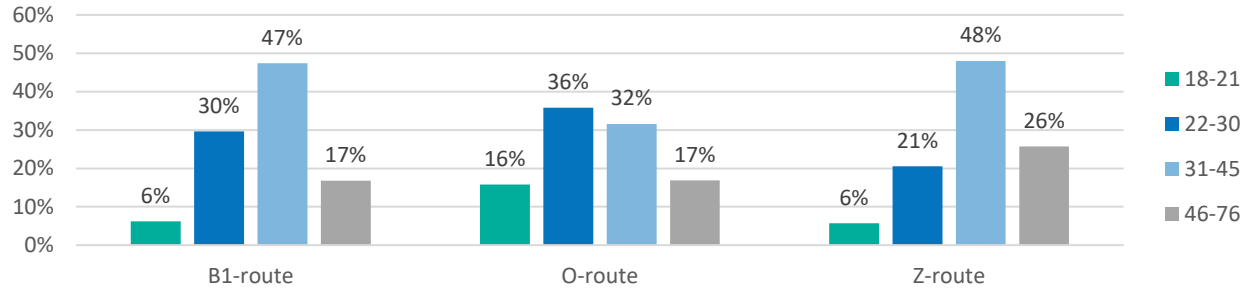

Figuur 2.6 Verdeling leeftijd per geslacht (N = 4.759)

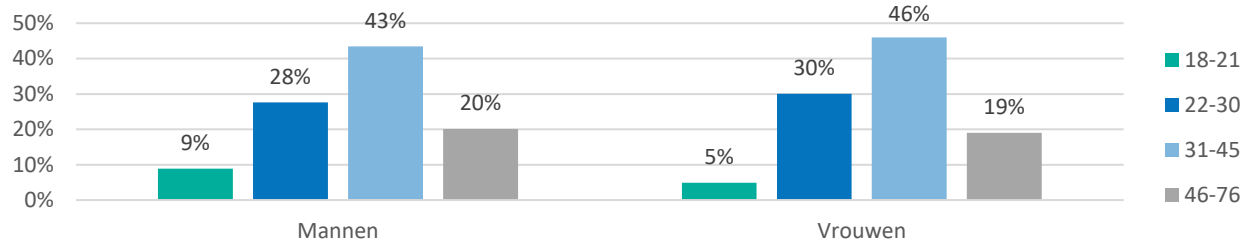

2.1.2 Andere kenmerken

Land van herkomst

In de vragenlijst is ook naar het land van herkomst van de inburgeraars gevraagd. Deze vraag bestond uit een meerkeuzevraag bestaande uit een aantal antwoordcategorieën, met daarnaast de optie om in een open veld een antwoord te geven (‘anders, namelijk…’). Een groot deel van de totale respondentengroep (42 procent) heeft een tekstueel antwoord gegeven in het open veld. Figuur 2.7 laat zien dat dit voornamelijk onder gezinsmigranten het geval is. Dit is niet verwonderlijk, omdat asielmigranten vaak uit dezelfde regio’s komen, terwijl gezinsmigranten uit een grotere variatie aan landen naar Nederland komen. Het grootste deel van de asielmigranten onder de Wi2021 (49 procent) en onder de Wi2013 (37 procent) komt uit Syrië. In het vorige vragenlijstonderzoek werd Syrië ook het vaakst genoemd als herkomstland.

Figuur 2.7 Verdeling land van herkomst per type inburgeraar (N = 5.065)

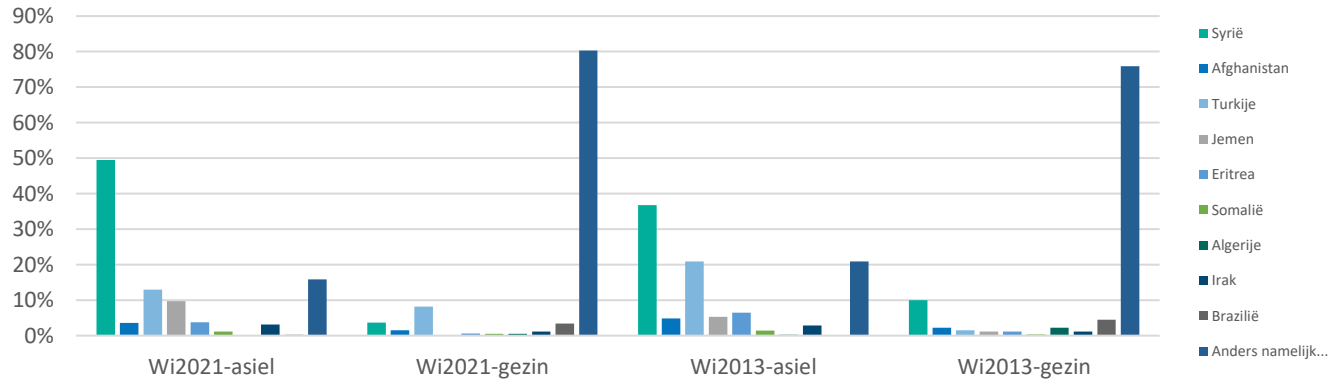

Woonsituatie

Tabel 2.1 laat zien dat, net als in het vorige vragenlijstonderzoek, het grootste deel van de respondenten met een partner (en kinderen) woont. Verder woont bijna een derde van de asielmigranten onder beide wetten alleen; dit zagen we

ook terugkomen in de vorige meting. Ook valt op dat gezinsmigranten onder de Wi2021 vaker (72 procent) met een partner wonen dan gezinsmigranten onder de Wi2013 (53 procent), terwijl Wi2013-gezinsmigranten juist vaker (39 procent) dan Wi2021-gezinsmigranten (20 procent) met partner en kinderen wonen.

Tabel 2.1 Verdeling woonsituatie per type inburgeraar (N = 5.048)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Ik woon alleen	31%	2%	28%	4%
Ik woon met mijn partner/mijn man/ mijn vrouw	11%	72%	12%	53%
Ik woon alleen met mijn kinderen	4%	<1%	7%	2%
Ik woon met mijn partner en kinderen	38%	20%	42%	39%
Ik woon met mijn ouders	10%	3%	8%	<1%
Ik woon met andere familie (bijv. grootouders, oom, tante)	<1%	<1%	<1%	<1%
Anders	6%	3%	3%	<1%
Totaal	**100%** (N = 2613)	**100%** (N = 1752)	**100%** (N = 413)	**100%** (N = 270)

Woonplaats

In figuur 2.8 is de woonplaats van de respondenten te zien, per type inburgeraar. De figuur toont aan dat veruit het grootste deel van de inburgeraars in een woning woont. Verder woont 4 procent van de asielmigranten onder de Wi2021 in een asielzoekerscentrum. Daarnaast woont een klein percentage van de respondenten in een gastgezin. Van de respondenten die geen van deze opties hebben geselecteerd, is er voor een deel van hen sprake van een andersoortige woonplek. Een deel geeft bij deze open vraag echter alsnog de naam van een gemeente op en kan dus worden beschouwd als woonachtig in een gemeente.

Figuur 2.8 Woonplaats per type inburgeraar (N = 4.996)

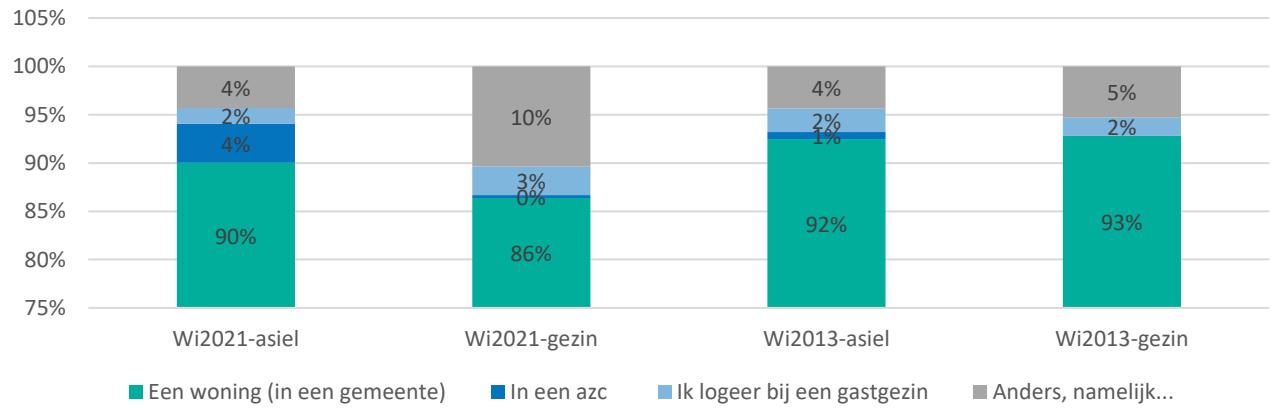

Uitkering

Van de asielmigranten onder de Wi2021 geeft ruim driekwart aan een uitkering te ontvangen (77 procent; in het vorige vragenlijstonderzoek was dit 81 procent). Van de asielmigranten onder de Wi2013 is dit ruim de helft (58 procent; in vergelijking met 66 procent in de vorige meting). Het percentage gezinsmigranten onder beide wetten dat een uitkering ontvangt is, net als in het vorige vragenlijstonderzoek, veel lager (6 procent onder de Wi2021; 17 procent onder de Wi2013). Daarnaast ontvangt een klein percentage studiefinanciering in plaats van een uitkering en geeft een kleine groep aan niet te weten of zij een uitkering ontvangen. In tabel 2.2 is deze uitsplitsing per type inburgeraar te zien.

Tabel 2.2 Verdeling uitkering per type inburgeraar (N = 4.965)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Ja	77%	6%	58%	17%
Nee, maar ik krijg wel studiefinanciering	3%	2%	8%	2%
Nee	15%	87%	30%	78%
Dat weet ik niet	5%	5%	4%	2%
Totaal	**100%** (N = 2564)	**100%** (N = 1730)	**100%** (N = 407)	**100%** (N = 264)

Opleiding

In tabel 2.3 is het opleidingsniveau te zien van de inburgeraars die de vragenlijst hebben ingevuld. Respondenten hebben hiervoor antwoord gegeven op de vraag 'wat is de hoogste opleiding/studie die u heeft gevolgd?'. De vraagstelling gaat dus om de opleiding die respondenten hebben gevolgd. Dit betekent dat zij deze opleiding niet per se hebben afgerond. In de tabel is te zien dat er in alle groepen een grote vertegenwoordiging is van inburgeraars die naar eigen zeggen minimaal hbo gevolgd hebben. Vooral binnen de groep gezinsmigranten die inburgeren onder de Wi2021 is er een groot aandeel mensen dat volgens eigen zeggen minimaal hbo gevolgd heeft (60 procent), terwijl dit percentage wat minder groot is onder asielmigranten Wi2021 (37 procent). Van de gezinsmigranten die inburgeren onder de Wi2013 heeft 45 procent naar eigen zeggen minimaal hbo gevolgd, dit geldt voor 38 procent van de asielmigranten onder de Wi2013.

Tabel 2.3 Verdeling opleidingsniveau per groep (N = 5.037)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Ik heb geen opleiding afgemaakt	10%	4%	14%	6%
Basisschool	19%	6%	15%	13%
Middelbare school	23%	15%	16%	16%
Middelbaar beroepsonderwijs (mbo)	8%	12%	14%	14%
Hoger beroepsonderwijs (hbo)	7%	11%	5%	7%
Associate Degree	4%	4%	5%	4%
Bachelor opleiding aan een universiteit	19%	27%	20%	23%
Master opleiding aan een universiteit	6%	16%	6%	10%
PhD universiteit	1%	2%	2%	1%
Ik heb een andere opleiding gevolgd, namelijk…	4%	4%	3%	4%
Totaal	**100%** (N=2.603)	**100%** (N=1.749)	**100%** (N=415)	**100%** (N=270)

Figuur 2.9 laat de verdeling van opleidingsniveau van respondenten zien per leerroute. Te zien is dat van de inburgeraars in de Onderwijsroute, ruim twee derde (67 procent) hoogstens de middelbare school heeft gevolgd. Onder inburgeraars in de B1-route geldt dit voor 29 procent en onder inburgeraars in de Z-route om 57 procent. Tegelijkertijd heeft 21 procent van de inburgeraars in de Onderwijsroute minimaal hbo gevolgd, terwijl dit onder inburgeraars in de B1- en Z-route geldt voor 58 en 29 procent. Een reden waarom inburgeraars in de Onderwijsroute die de vragenlijst hebben ingevuld relatief minder vaak minimaal hbo hebben gevolgd, komt waarschijnlijk voort uit het feit dat deze groep jonger is dan inburgeraars in de overige twee leerroutes (zie figuur 2.5).

Ten slotte laat tabel 2.4 het opleidingsniveau van respondenten onder de Wi2021 zien, uitgesplitst naar type en geslacht. Onder de gezinsmigranten hebben vrouwen wat vaker een universitaire opleiding gevolgd dan mannen, maar verder is het percentage inburgeraars per opleidingsniveau relatief vergelijkbaar tussen mannen en vrouwen in de steekproef die inburgeren onder de Wi2021.

Figuur 2.9 Verdeling opleidingsniveau per leerroute (N = 3.752)

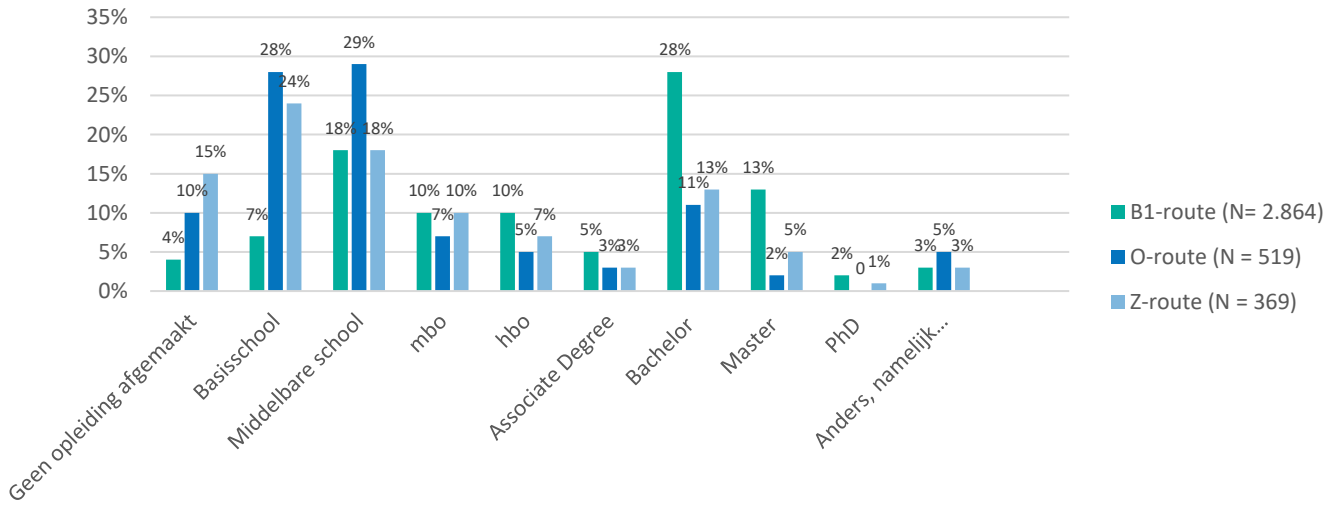

Tabel 2.4 Verdeling opleidingsniveau per geslacht (N = 5.093)

	Wi2021-asiel		Wi-2021-gezin	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
Ik heb geen opleiding afgemaakt	10%	11%	4%	3%
Basisschool	19%	18%	7%	5%
Middelbare school	24%	21%	18%	14%
Middelbaar beroepsonderwijs (mbo)	8%	7%	15%	11%
Hoger beroepsonderwijs (hbo)	7%	7%	11%	11%
Associate Degree	4%	5%	4%	4%
Bachelor opleiding aan een universiteit	18%	20%	22%	29%
Master opleiding aan een universiteit	6%	6%	12%	17%
PhD universiteit	2%	1%	2%	2%
Ik heb een andere opleiding gevolgd, namelijk…	3%	5%	4%	4%
Totaal	**100%** (N = 1.704)	**100%** (N = 843)	**100%** (N = 428)	**100%** (N = 1289)

Taalniveau

Figuur 2.10 laat voor de gehele respondentengroep het zelf-gerapporteerde taalniveau per geslacht zien. Dit taalniveau is redelijk vergelijkbaar tussen mannen en vrouwen. Zo vindt 21 procent van de mannen hun taalniveau (heel) goed, vergeleken met 16 procent van de vrouwen. Daarentegen vindt 14 procent van de mannen hun taalniveau slecht, vergeleken met 13 procent van de vrouwen in de respondentengroep.

Figuur 2.10 Verdeling zelf-gerapporteerde taalniveau per geslacht (N = 4.851)

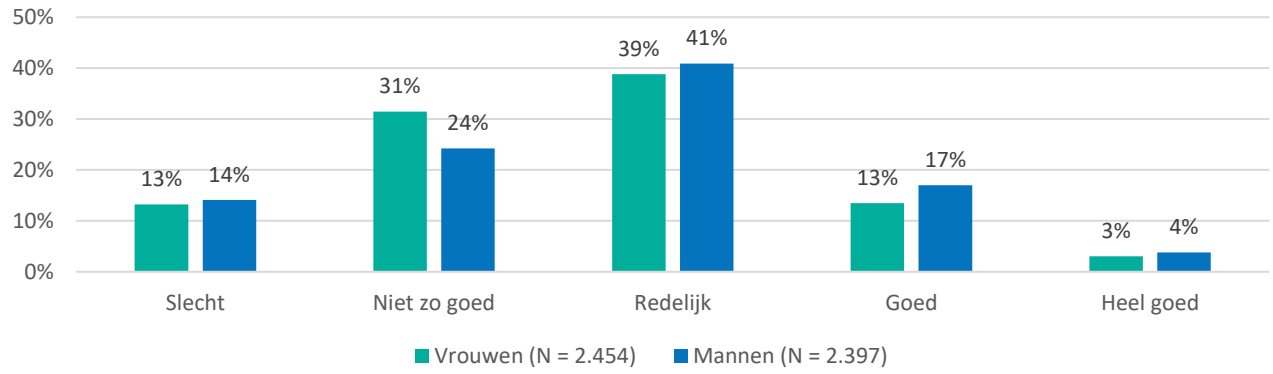

Tabel 2.5 en figuren 2.11 en 2.12 laten het zelf-gerapporteerde taalniveau zien per type inburgeraar, leerroute en cohort. Tabel 2.5 laat zien dat het percentage respondenten dat het eigen taalniveau (heel) goed vindt het grootst is onder de Wi2013-asielmigranten (29 procent) gevolgd door de Wi2021-asielmigranten (20 procent). Ongeveer de helft van de gezinsmigranten (53 procent onder de Wi2013; 47 procent onder de Wi2021) omschrijft het eigen taalniveau als niet zo goed/slecht.

In figuur 2.11 is te zien dat inburgeraars in de Z-route die de vragenlijst hebben ingevuld het minst positief zijn over hun eigen taalniveau. De helft van de groep omschrijft het eigen taalniveau als niet zo goed of slecht, vergeleken met 32 procent in de Onderwijsroute en 39 procent in de B1-route. Figuur 2.12 laat zien dat cohort 1 (PIP voor 1 januari 2024) iets positiever is over het eigen taalniveau, maar dat het verschil met cohort 2 klein is. Zo vindt 19 procent van cohort 1 het eigen taalniveau (heel) goed, vergeleken met 16 procent van cohort 2. Verder vindt 38 procent van cohort 1 het taalniveau niet zo goed of slecht, vergeleken met 45 procent van cohort 2.

Tabel 2.5 Verdeling zelf-gerapporteerde taalniveau per type inburgeraar (N = 4.894)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Heel goed	3%	3%	5%	2%
Goed	17%	12%	24%	8%
Redelijk (niet goed, niet slecht)	42%	38%	37%	37%
Niet zo goed	23%	34%	24%	39%
Slecht	15%	13%	10%	14%
Totaal	**100%** (N = 2501)	**100%** (N = 1723)	**100%** (N = 405)	**100%** (N = 265)

Figuur 2.11 Verdeling zelf-gerapporteerde taalniveau per leerroute (N = 3.677)

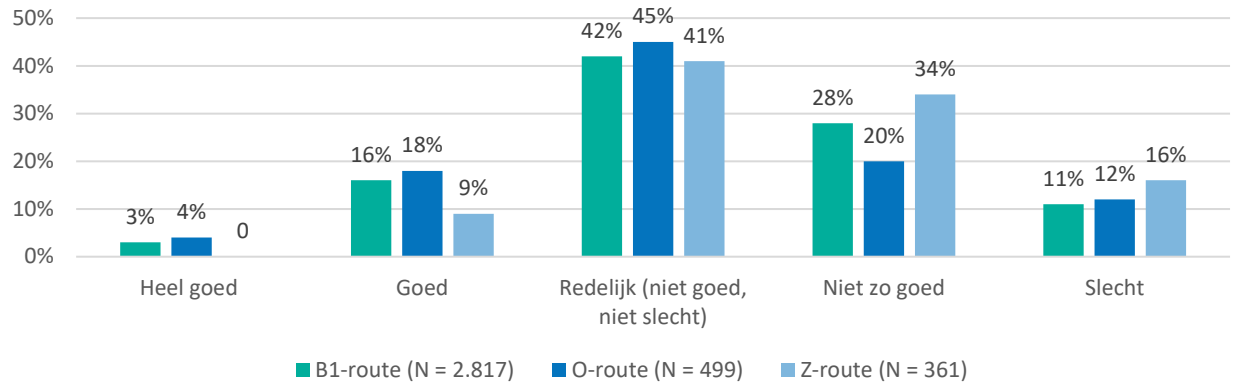

Figuur 2.12 Verdeling zelf-gerapporteerde taalniveau per cohort (N = 3.233)

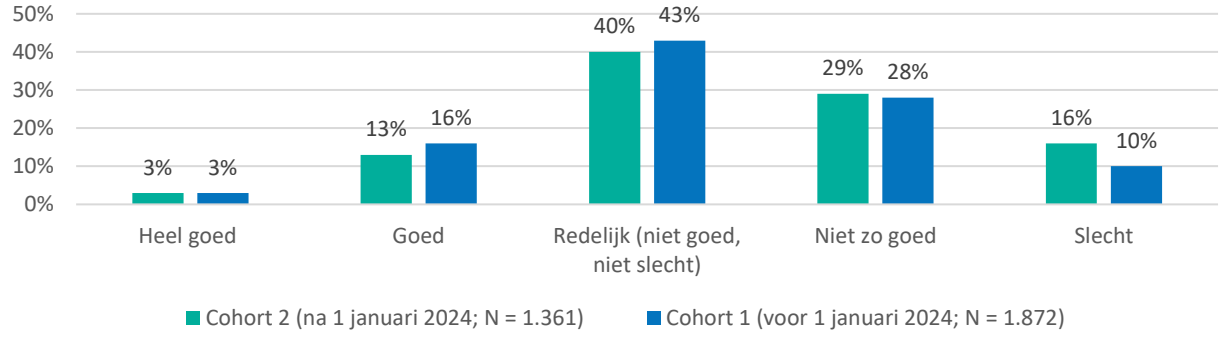

Leerroute

Alleen voor de respondenten die onder de Wi2021 inburgeren geldt dat er sprake is van een onderscheid in leerroutes. Onder de Wi2013 bestaan deze leerroutes niet. Figuur 2.13 laat de verdeling van respondenten over de leerroutes zien. Enkel de inburgeraars die zeggen één van de drie leerroutes te volgen zijn weergegeven. Onder de gezinsmigranten volgt 86 procent de B1-route en onder de asielmigranten is dit percentage 70 procent (in de vorige meting volgende van de gezinsmigranten 87 procent de B1-route en van de asielmigranten was dat 76 procent). Verder volgt 22 procent van de asielmigranten de Onderwijsroute, terwijl dit voor gezinsmigranten slechts 2 procent is (in de vorige meting gold dit voor 19 procent van de asielmigranten en 4 procent van de gezinsmigranten). Tot slot volgt 9 procent van de asielmigranten de Z-route, terwijl dit voor gezinsmigranten 12 procent is (vorige meting: 5 procent van de asielmigranten en 9 procent van de gezinsmigranten).

Figuur 2.14 laat zien dat de verdeling van de leerroutes per geslacht redelijk vergelijkbaar is. Vrouwen zitten relatief vaker in de B1-route (80 procent) vergeleken met mannen (73 procent), terwijl mannen wat vaker in de Onderwijsroute zitten (17 procent) vergeleken met vrouwen (11 procent).

Figuur 2.13 Verdeling leerroutes per type inburgeraar (N = 3.777)

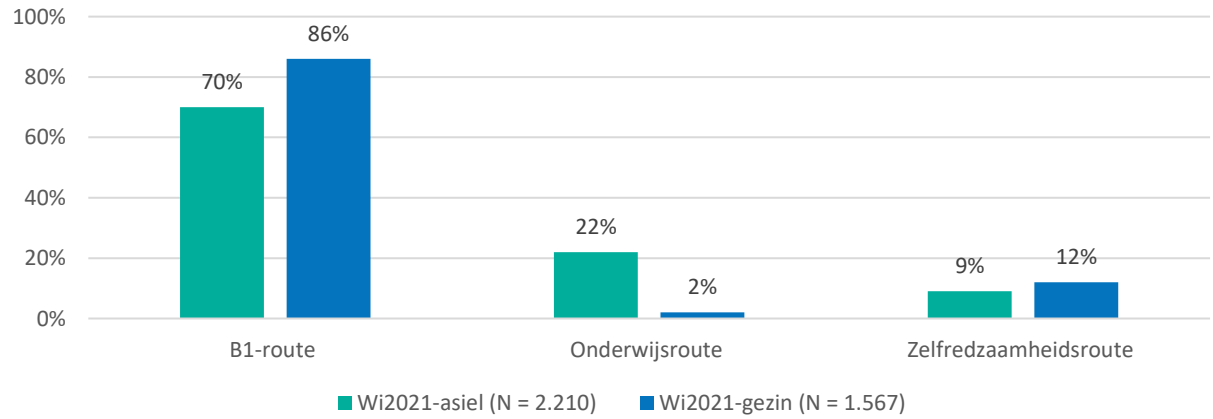

Figuur 2.14 Verdeling leerroutes per geslacht (N = 3.705)

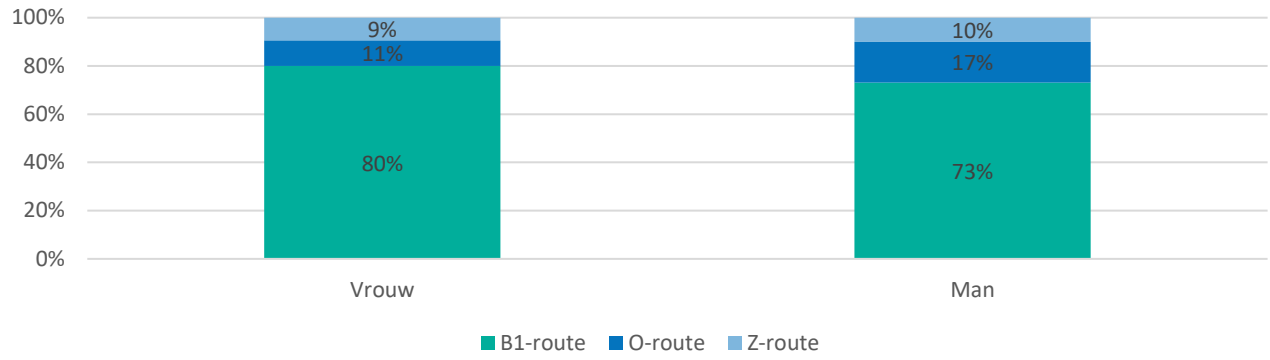

Algemene gezondheid

In deze meting zijn de respondenten ook gevraagd naar hun algemene gezondheid. Dit werd niet gevraagd in het vorige vragenlijstonderzoek. De waardering van de algemene gezondheid is bevraagd middels de vraag 'Hoe is over het algemeen uw gezondheid?', bestaande uit een 5-puntsschaal (1 = zeer goed, 5 = zeer slecht). In tabel 2.6 is te zien dat gezinsmigranten onder beide wetten hun gezondheid positiever waarderen dan asielmigranten. Zo vindt 79 procent van de gezinsmigranten onder de Wi2021 hun gezondheid (heel) goed, vergeleken met 65 procent van de asielmigranten onder de Wi2021. Onder de Wi2013 scoort 70 procent van de gezinsmigranten hun gezondheid als (heel) goed, vergeleken met 61 procent onder de asielmigranten.

Figuur 2.15 laat zien dat inburgeraars onder de Wi2021 in de B1-route het vaakst positief zijn over hun gezondheid. Bijna driekwart in deze leerroute (74 procent) vindt hun gezondheid (heel) goed, vergeleken met 64 procent van de inburgeraars in de Onderwijsroute en 65 procent in de Z-route. Tot slot hebben we de antwoorden uitgesplitst per cohort, maar hier zijn geen grote verschillen in op te merken.

Box 2.1 Algemene gezondheid in Nederland

De uitkomsten in deze paragraaf kunnen we vergelijken met informatie over de algemene gezondheid van mensen in Nederland, zoals kwartaalonderzoek van het RIVM.[1] In juni 2024 gaf 76 procent van het representatieve panel in dit RIVM-onderzoek aan dat zij hun gezondheid als (zeer) goed ervaren. Vergeleken met de ervaringen van inburgeraars in dit onderzoek, geeft een lager percentage asielmigranten aan dat hun gezondheid (zeer) goed is (65 procent) vergeleken met het algemene beeld in Nederland. Ook inburgeraars in de Onderwijsroute (64 procent) en de Z-route (65 procent) geven minder vaak aan dat hun gezondheid (zeer) goed is. De waardering van de eigen gezondheid door gezinsmigranten onder beide wetten is wel in lijn met het algemene beeld van Nederlanders.

Tabel 2.6 Verdeling zelf-gerapporteerde algemene gezondheid per type inburgeraar (N = 5.003)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Heel goed	22%	32%	18%	22%
Goed	43%	47%	43%	48%
Redelijk (niet goed, niet slecht)	26%	17%	28%	22%
Niet zo goed	7%	4%	9%	7%
Slecht	2%	<1%	2%	<1%
Totaal	**100%** (N = 258)	**100%** (N = 1744)	**100%** (N = 405)	**100%** (N = 266)

Figuur 2.15 Verdeling zelf-gerapporteerde algemene gezondheid per leerroute (N = 3.739)

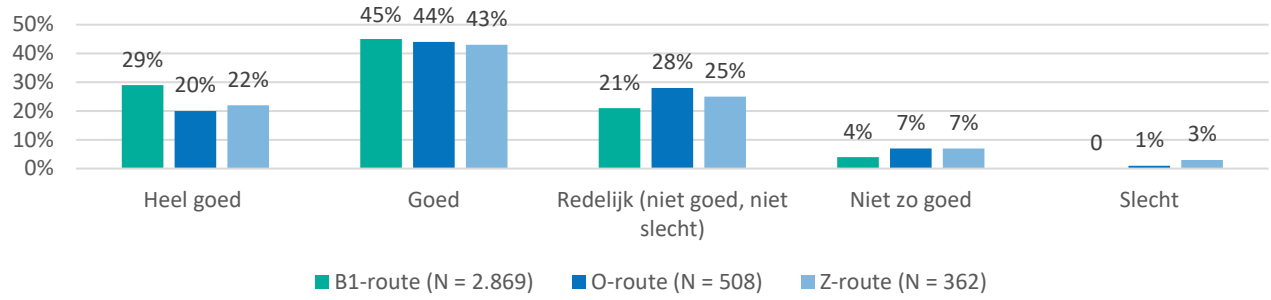

Box 2.2 Kenmerken respondenten in steekproef in vogelvlucht

- Van de totale respondentengroep is de verdeling tussen mannen en vrouwen zo goed als gelijk. Onder beide wetten is het percentage mannen groter dan vrouwen onder de asielmigranten, terwijl er meer vrouwen zijn onder de gezinsmigranten.
- Voor inburgeraars onder beide wetten geldt dat asielmigranten relatief jonger zijn dan gezinsmigranten. De groep inburgeraars tussen de 18-30 jaar vormt de grootste groep in de Onderwijsroute. Ook inburgeraars in de B1-route zijn relatief jong. Inburgeraars in de Z-route zijn wat ouder vergeleken met inburgeraars in de andere twee leerroutes.
- Het grootste deel van de asielmigranten onder beide wetten komt uit Syrië. Gezinsmigranten komen uit een grotere variatie aan landen naar Nederland.
- Het grootste deel van de respondenten woont met een partner (en kinderen). Verder woont bijna een derde van de asielmigranten onder beide wetten alleen. Veruit het grootste deel van de inburgeraars woont in een gemeente. Gezinsmigranten onder de Wi2021 wonen vaker (72 procent) met een partner dan gezinsmigranten onder de Wi2013 (53 procent), terwijl Wi2013-gezinsmigranten juist vaker (39 procent) dan Wi2021-gezinsmigranten (20 procent) met partner en kinderen wonen.
- Van de asielmigranten onder de Wi2021 geeft ruim driekwart aan een uitkering te ontvangen. Van de asielmigranten onder de Wi2013 is dit ruim de helft. Het percentage gezinsmigranten onder beide wetten dat een uitkering ontvangt is veel lager, waarbij gezinsmigranten onder de Wi2021 minder vaak (6 procent) een uitkering ontvangen dan gezinsmigranten onder de Wi2013 (17 procent).
- Twee derde van de gezinsmigranten onder de Wi2021 in de steekproef heeft minimaal hbo gevolgd. Voor asielmigranten onder de Wi2021 is dit ongeveer 40 procent. Van de Wi2013-gezinsmigranten in de steekproef heeft ongeveer de helft naar eigen zeggen minimaal hbo gevolgd, dit geldt voor ongeveer 40 procent van de Wi2013-asielmigranten. Onder inburgeraars in de Onderwijsroute heeft 21 procent minimaal hbo gevolgd, terwijl dit onder inburgeraars in de B1- en Z-route geldt voor 58 en 29 procent.
- Van de Wi2021-asielmigranten vindt een vijfde het eigen taalniveau (heel) goed. Onder Wi2021-gezinsmigranten geldt dit voor 47 procent van de inburgeraars. Inburgeraars in de Z-route zijn het minst positief zijn over hun eigen taalniveau. De helft van de groep omschrijft het eigen taalniveau van niet zo goed/slecht, vergeleken met 32 procent in de Onderwijsroute en 39 procent in de B1-route.
- De meeste respondenten in de steekproef volgen de B1-route. Onder de asielmigranten volgen meer inburgeraars de Onderwijsroute dan de Z-route, terwijl dit voor gezinsmigranten andersom is.
- Gezinsmigranten onder beide wetten in de steekproef waarderen hun gezondheid positiever dan asielmigranten. Inburgeraars in de B1-route zijn het meest positief over hun algemene gezondheid vergeleken met de andere routes.
- De kenmerken van de respondenten van dit vragenlijstonderzoek zijn grotendeels vergelijkbaar met de kenmerken van de deelnemers aan het vorige vragenlijstonderzoek dat eind 2023 is uitgezet.

2.2 Kenmerken deelnemers kwalitatieve onderzoek

Aan het kwalitatieve onderzoek hebben in totaal 130 mensen deelgenomen. Van de totale groep hebben 78 mensen aan de expertpools deelgenomen. Bij de overige deelnemers is een diepte-interviews gehouden (7 deelnemers) of een peer-to-peer-interview (45 deelnemers). De kenmerken van de deelnemers aan de expertpools en interviews geven we hieronder in tabellen 2.7 en 2.8 weer.

Tabel 2.7 Kenmerken deelnemers expertpools (N = 78)

	Onder-wijs- / B1-route	Z-route	Gezinsmigranten	Maatschappe-lijke begelei-ding*
Type inburgeraar				
Asielmigrant	17 (100%)	22 (100%)	-	26 (100%)
Gezinsmigrant	-	-	13 (100%)	-
Geslacht				
Man	8 (47%)	15 (68%)	7 (54%)	15 (58%)
Vrouw	9 (53%)	7 (32%)	6 (46%)	11 (42%)
Leeftijd				
18-30 jaar	5 (29%)	8 (36%)	4 (31%)	9 (35%)
31-45 jaar	9 (53%)	7 (32%)	7 (54%)	11 (42%)
46-66 jaar	3 (18%)	7 (32%)	2 (15%)	6 (23%)
Totaal	17	22	13	26

*Van de deelnemers aan de expertpool over maatschappelijke begeleiding volgde een meerderheid (14) de B1-route. Voor twee personen kon de leerroute niet worden vastgesteld. Tien deelnemers nemen deel aan de Z-route.

Tabel 2.8 Kenmerken deelnemers diepte-interviews (N = 7) en peer-to-peer interviews (N=45)

	Diepte-interviews	Peer-to-peer interviews
Type inburgeraar		
Asielmigrant	7 (100%)	45 (100%)
Gezinsmigrant	-	-
Geslacht		
Man	3 (43%)	31 (69%)
Vrouw	4 (57%)	14 (31%)
Leeftijd		
18-30 jaar	2 (29%)	15 (33%)
31-45 jaar	1 (14%)	24 (53%)
46-66 jaar	4 (57%)	6 (13%)
Leerroute		
Onderwijsroute of B1-route	-	22 (49%)
Z-route	7 (100%)	23 (51%)
Totaal	7	45

De deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek wonen in 45 verschillende gemeenten en zijn afkomstig uit 23 landen, waarbij Syrië, Iran, Turkije en Afghanistan tot de meest voorkomende herkomstlanden behoren.

Box 2.3 Kenmerken deelnemers kwalitatieve onderzoek in vogelvlucht

- In het kwalitatieve onderzoek is ongeveer twee derde van de deelnemers man en een derde vrouw.
- Deze verdeling komt overeen met de man-vrouwverhouding onder asielmigranten in de bredere populatie, maar wijkt af van die bij gezinsmigranten, waar vrouwen in de meerderheid zijn.
- De deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek zijn relatief jong: ongeveer een derde is tussen de 18 en 30 jaar oud, de helft valt in de leeftijdscategorie 31–45 jaar en slechts een kleine groep is ouder dan 46 jaar.
- Net als in eerdere metingen zijn de meeste deelnemers in het kwalitatieve onderzoek afkomstig uit Syrië, gevolgd door Turkije, Iran, Afghanistan en enkele andere landen. Onder gezinsmigranten is de herkomst geografisch meer gespreid.
- Vrijwel alle deelnemers wonen in een gemeente, vaak samen met een partner. Meer dan de helft van hen woont ook met kinderen.
- De zeven diepte-interviews zijn bewust gehouden met deelnemers die laaggeletterd zijn, om het perspectief van deze groep beter te belichten.
- Op basis van zelfrapportages geven de meeste deelnemers aan moeite te hebben met het Nederlandse taalniveau. Slechts een beperkt deel beschouwt zijn of haar niveau als goed of zeer goed.
- Bijna de helft van de deelnemers volgt de Z-route, terwijl de rest de B1- of Onderwijsroute volgt.

2.3 Verdeling respons in relatie tot de populatie

Over een aantal kenmerken van de respondentengroep kunnen we op basis van DUO-gegevens vergelijkingen maken tussen de respondentengroep met de totale populatie van inburgeraars, oftewel, de totale groep mensen die inburgeringsplichtig is en zodoende een uitnodiging heeft ontvangen om deel te nemen aan de online vragenlijst. Dit gaat om de omvang van de groepen inburgeraars, geslacht, leerroute en leeftijd.

Tabellen 2.9 t/m 2.12 laten zien dat de populatiegegevens op veel punten overeenkomen met de kenmerken van de steekproef van het vragenlijstonderzoek, maar ook verschillen kennen. Zo is het percentage gezinsmigranten onder de Wi2021 wat groter in de steekproef dan in de populatie (35 procent en 29 procent). De verschillen zijn echter niet groot (zie hiervoor tabel 2.9).

In tabel 2.10 is de verdeling tussen mannen en vrouwen te zien per type inburgeraar, in de populatie en de steekproef. In paragraaf 2.1 is reeds genoemd dat er onder Wi2021- en Wi2013-asielmigranten meer mannen dan vrouwen in de steekproef zitten, terwijl er onder gezinsmigranten onder beide stelsels juist meer vrouwen dan mannen op de vragenlijst hebben gereageerd. In de totale populatie is deze ongelijke verdeling ook te zien, echter zijn de verschillen in de steekproef iets groter.
In tabel 2.11 zien we de verdeling van de leerroutes in de populatie en de steekproef. Specifiek voor de asielmigranten onder de Wi2021 zien we verschillen tussen de verdeling in de populatie en de steekproef. Zo zijn er in de steekproef vergeleken met de populatie relatief meer asielmigranten in de B1- en Onderwijsroute en minder inburgeraars in de Z-route. De ondervertegenwoordiging van inburgeraars in de Z-route was in de vorige meting ook een feit. Echter hebben we in deze meting wel meer mensen in de Z-route weten te bereiken dan in de vorige meting, zowel onder asiel- als gezinsmigranten (9 procent versus 5 procent en 12 procent versus 9 procent). Daarnaast toont tabel 2.11 aan dat de verschillen tussen de verdeling in de populatie en de steekproef wat betreft de gezinsmigranten relatief klein zijn. De ondervertegenwoordiging van mensen in de Z-route en oververtegenwoordiging van inburgeraars in de overige twee routes in het vragenlijstonderzoek is daarom met name te zien onder de asielmigranten.

Tot slot zien we in tabel 2.12 dat de verdeling van leeftijd overeenkomt tussen de populatie en de steekproef. Het enige opvallende verschil is dat we binnen de groep asielmigranten onder de Wi2013 een ondervertegenwoordiging zien van inburgeraars in de leeftijd 22-30 jaar (39 procent in de populatie en 29 procent in de steekproef). Verder is er alleen sprake van kleine verschillen.

Over de verdeling van het opleidingsniveau van de steekproef in relatie tot de populatie kunnen we geen conclusies trekken, omdat deze informatie niet bekend is bij DUO. We schatten echter wel in dat er een oververtegenwoordiging is van hoger opgeleide inburgeraars in de steekproef, net als in de vorige meting. Dit baseren we onder andere op de gegevens die in het Dashboard Statistiek Wet Inburgering (2023)[5] van het CBS staan. Deze gegevens zijn niet direct te vergelijken met de kenmerken van de steekproef van het vragenlijstonderzoek, maar tonen wel aan dat de steekproef bestaat uit relatief meer hoger opgeleiden dan verwacht kan worden op basis van de populatiegegevens. Een kanttekening hierbij is wel dat het in het huidige vragenlijstonderzoek gaat om het zelf-gerapporteerde opleidingsniveau en het bovendien vanwege de vraagstelling ook mogelijk is dat een respondent de opleiding momenteel nog volgt en niet heeft afgerond. Het feit dat gezinsmigranten vaker hoger opgeleid zijn dan asielmigranten is overigens in zowel de CBS-data als de enquêteresultaten te zien.

Tabel 2.9 Verdeling respons in relatie tot aangeschreven inburgeraars (populatie): groepsomvang

	Totaal populatie	Percentage van groep	Totaal steekproef	Percentage van groep
Wi2021-asiel	34.482	53%	2.651	52%
Wi2021-gezin	18.660	29%	1.768	35%
Wi2013-asiel	7.603	12%	416	8%
Wi2013-gezin/overig	3.815	6%	271	5%
Wi2013-onbekend[6]	34	<1%	*n.v.t.*	*n.v.t.*
Totaal	**64.594**	**100%**	**5.106**	**100%**

[5] Statistiek Wet Inburgering (SWI) 2023 | CBS
[6] Van de populatie inburgeraars onder de Wi2013 hebben 34 personen in de DUO-bestanden een administratieve status anders dan asiel- of gezinsmigrant, omdat er een nieuwe doelgroep bepaling voor hen loopt of een andere administratieve mutatie.

Tabel 2.10 Verdeling respons in relatie tot aangeschreven inburgeraars (populatie): geslacht

		Totaal populatie	Percentage van groep	Totaal steek-proef	Percentage van groep
Wi2021-asiel	Mannen	20.334	59%	1.728	67%
	Vrouwen	14.147	41%	851	33%
Wi2021-gezin/overig	Mannen	5.553	30%	430	25%
	Vrouwen	13.107	70%	1.301	75%
Wi2013-asiel	Mannen	4.437	58%	247	61%
	Vrouwen	3.165	42%	156	39%
Wi2013-gezin/overig	Mannen	1.274	33%	58	22%
	Vrouwen	2.541	67%	205	78%

Tabel 2.11 Verdeling respons in relatie tot aangeschreven inburgeraars (populatie): leerroute

		Totaal populatie	Percentage van groep	Totaal steek-proef	Percentage van groep
Wi2021-asiel	B1-route	19.923	58%	1.537	70%
	O-route	4.377	13%	485	22%
	Z-route	10.182	30%	188	9%
Wi2021-gezin/overig	B1-route	17.226	92%	1.350	86%
	O-route	79	<1%	35	2%
	Z-route	1.355	7%	182	12%

Tabel 2.12 Verdeling respons in relatie tot aangeschreven inburgeraars (populatie): leeftijd

		Totaal populatie	Percentage van groep	Totaal steek-proef	Percentage van groep
Wi2021-asiel	18-21	4.633	13%	272	11%
	22-30	10.933	32%	700	29%
	31-45	13.133	38%	1014	42%
	46-76	5.783	17%	450	18%
Wi2021-gezin/overig	18-21	619	3%	49	3%
	22-30	6.489	35%	519	30%
	31-45	8.905	48%	827	48%
	46-76	2.647	14%	316	18%
Wi2013-asiel	18-21	201	3%	9	2%
	22-30	2.937	39%	111	29%
	31-45	3.002	39%	168	44%
	46-76	1.463	19%	95	25%
Wi2013-gezin/overig	18-21	59	2%	0	0%
	22-30	791	21%	52	20%
	31-45	2.082	55%	137	52%
	46-76	883	23%	72	28%

3. Realisatie doelen

Maatschappelijke doelen en beleidsdoelen inburgering

Beantwoording van onderzoeksvragen 1 en 2

REGIOPLAN

Voordat we de ervaringen van inburgeraars met de specifieke beleidsmechanismen in kaart brengen (onderzoeksvragen 3 t/m 7, 9), beschrijven we het perspectief van inburgeraars op de overkoepelende maatschappelijke en beleidsdoelen (onderzoeksvragen 1 en 2). Hierbij maken we een uitsplitsing voor verschillende typen inburgeraars, leerroutes, geslacht en de twee cohorten. Vervolgens gaan we in op de aspecten die inburgeren volgens inburgeraars moeilijk maakt.

3. Realisatie doelen

De ervaringen van inburgeraars met de doelen van het inburgeringsstelsel zijn in het vragenlijstonderzoek bevraagd met een aantal stellingen in de vragenlijst. Let wel, alleen de respondenten die begonnen zijn met de taalcursus binnen hun inburgering hebben hier vragen over gekregen bij het invullen. Deze vraag is daardoor gesteld aan 64 procent van de Wi2021 asielmigranten, 89 procent van de Wi2021 gezinsmigranten, 94 procent van de Wi2013 asielmigranten en 92 procent van de Wi2013 gezinsmigranten.

We zien dat 27 tot 31 procent van de respondenten aan wie deze vraag is gesteld, de vraag niet hebben beantwoord. Mogelijk komt dit door de aard van de vragen (gericht op 'ervaringen' in plaats van 'feitelijkheden'), of omdat deze vragen aan het einde van de vragenlijst werden gesteld en respondenten deze vragen daarom hebben overgeslagen.

In dit hoofdstuk lichten we de ervaringen toe van vier subgroepen inburgeraars (asiel- en gezinsmigranten onder de Wi2013 en Wi2021) met de beleidsdoelen. Verder splitsen we deze ervaringen uit voor inburgeraars onder de Wi2021 per leerroute, geslacht en cohort (dat wil zeggen, periode waarbinnen mensen hun PIP hebben ontvangen). Deze uitsplitsingen zijn te vinden in bijlage 2. Uitsplitsingen waarbij geen verschillen tussen groepen te zien zijn rapporteren we niet in de tekst, maar zijn wel in de bijlagen opgenomen. Vervolgens lichten we toe in hoeverre de respondenten aangeven de inburgering moeilijk te vinden en, zo ja, welke zaken zij in het bijzonder moeilijk vinden.

Box 3.1 Overkoepelende inzichten paragrafen 3.1 en 3.2:

- Vooruitblikkend op paragrafen 3.1 en 3.2, zien we dat asielmigranten positiever zijn over alle stellingen dan gezinsmigranten, zowel over de maatschappelijke als de beleidsdoelstellingen van het inburgeringsbeleid.
- Ook geldt voor alle stellingen dat cohort 2 (PIP ontvangen na 1 januari 2024) deze positiever waarderen dan cohort 1 (PIP voor 1 januari 2024). Inburgeraars die aan het begin staan van hun inburgeringstraject zijn over het algemeen positiever over de stellingen dan inburgeraars die al langer bezig zijn. Het verschil in waardering varieert hierbij per stelling.
- Inburgeraars in de Onderwijsroute waarderen vijf van de zes stellingen iets positiever dan inburgeraars in de B1- en Z-route. De verschillen tussen de leerroutes zijn meestal echter klein.
- Mannelijke asielmigranten onder de Wi2021 waarderen alle stellingen positiever dan vrouwelijke asielmigranten. Voor gezinsmigranten geldt dit voor vijf van de zes stellingen. De verschillen tussen mannen en vrouwen zijn voor elke stelling echter klein.

3.1 Het maatschappelijke doel

Het maatschappelijke doel van de inburgeringswet betreft 'snel en volwaardig meedoen, het liefst via betaald werk'. De mate waarin de inburgering aan dit doel bijdraagt is bevraagd door middel van twee stellingen op een 5-puntsschaal waarbij 1 staat voor 'helemaal niet mee eens' en 5 voor 'helemaal mee eens'. Tabellen 3.1 en 3.2 laten de verdeling van scores zien op deze stellingen per type inburgeraar, leerroute, geslacht en cohort (cohort 1 heeft het PIP voor 1 januari 2024 gehad en cohort 2 na 1 januari 2024). Te zien is dat een ruime meerderheid van de steekproef de stellingen positief beoordeeld.

In tabel 3.1 is te zien dat de stelling 'door de inburgering voel ik mij goed voorbereid op een baan in Nederland' het meest positief wordt beantwoord door asielmigranten onder de Wi2021. Van hen is 67 procent het (helemaal) eens met deze stelling, vergeleken met 58 procent van de gezinsmigranten onder de Wi2021. Ook onder de Wi2013 zijn asielmigranten relatief positiever (63 procent) dan gezinsmigranten (52 procent).

In figuur B.2.1a in bijlage 2 is verder te zien dat mannen het vaker (helemaal) eens zijn met deze stelling dan vrouwen, zowel onder asiel- (70 versus 61 procent) als gezinsmigranten (65 versus 57 procent) onder de Wi2021. Tot slot laat tabel B.2.1b in bijlage 2 zien dat cohort 1 (inburgeraars die voor 1 januari 2024 hun PIP hebben ontvangen) wat negatiever is over deze stelling dan cohort 2 (inburgeraars die na 1 januari 2024 hun PIP hebben ontvangen). Onder inburgeraars in cohort 2 is het percentage dat het hier (helemaal) mee eens is 59 procent, terwijl dit 67 procent is voor cohort 1. Dit betekent dat inburgeraars die aan het begin staan van hun inburgeringstraject positiever zijn over deze stelling dan inburgeraars die al langer bezig zijn.

Tabel 3.1 'Door de inburgering voel ik mij goed voorbereid op een baan in Nederland', per type inburgeraar (N = 2.782)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Helemaal eens	30%	21%	28%	16%
Eens	37%	37%	36%	35%
Neutraal	23%	22%	25%	23%
Oneens	6%	12%	6%	13%
Helemaal oneens	5%	9%	5%	12%
Totaal	**100%** (N = 1594)	**100%** (N = 794)	**100%** (N = 295)	**100%** (N = 99)

De tweede stelling die gaat over het maatschappelijk doel van de inburgering luidt 'door de inburgering heb ik meer kans om werk te vinden op mijn eigen niveau'. In tabel 3.2 is te zien dat asielmigranten ook over deze stelling positiever zijn dan gezinsmigranten. Het percentage inburgeraars dat het (helemaal) eens is met deze stelling is het laagst onder Wi2013-gezinsmigranten (54 procent). Daarentegen is 63 procent van de Wi2013-asielmigranten het hier (helemaal) mee eens. Onder de Wi2021 is dit verschil kleiner, namelijk 63 procent onder gezinsmigranten en 65 procent onder asielmigranten.

Een vergelijking tussen inburgeraars in de verschillende leerroutes laat zien dat inburgeraars in de Onderwijsroute het meest positief zijn over deze stelling (zie tabel B.2.2a in bijlage 2). Van deze groep is 72 procent het hier (helemaal) mee eens, vergeleken met 67 procent in de Z-route en 61 procent in de B1-route. Slechts 6 procent van de inburgeraars in de Onderwijsroute is het hier (helemaal) niet mee eens, vergeleken met 12 procent in de Z-route en 18 procent in de B1-route.

Figuur B.2.2a in de bijlage laat de verschillende scores zien op deze stelling voor mannen en vrouwen. Opnieuw zijn mannen hier positiever dan vrouwen, zowel onder asiel- (67 versus 61 procent) als gezinsmigranten (65 versus 59 procent) onder de Wi2021. Tot slot is in tabel 2.2b in bijlage 2 voor deze stelling opnieuw te zien dat cohort 2 (PIP na 1 januari 2024) positiever is dan cohort 1 (PIP na 1 januari 2024). Zo is 57 procent van cohort 1 het (helemaal) eens met deze stelling, vergeleken met 69 procent van cohort 2.

Tabel 3.2 'Door de inburgering heb ik meer kans om werk te vinden op mijn eigen niveau', per type inburgeraar (N = 2.721)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Helemaal eens	27%	25%	25%	22%
Eens	38%	34%	39%	32%
Neutraal	22%	19%	23%	25%
Oneens	7%	11%	7%	11%
Helemaal oneens	6%	11%	6%	11%
Totaal	**100%** (N = 1560)	**100%** (N = 772)	**100%** (N = 295)	**100%** (N = 94)

3.2 De beleidsdoelen

De beleidsdoelen van de inburgeringswet betreffen het 'behalen van het hoogst haalbare taalniveau, het verwerven van voldoende kennis van de Nederlandse maatschappij en vanaf het begin participeren (in de maatschappij)'. De mate waarin de inburgering aan deze doelen bijdraagt is in de online vragenlijst bevraagd met vier stellingen op een 5-puntsschaal, waarbij 1 staat voor 'helemaal niet mee eens' en 5 voor 'helemaal mee eens'. Tabellen 3.3 t/m 3.6 laten de verdeling van scores zien op deze stellingen per type inburgeraar. In bijlage 2 zijn opnieuw uitsplitsingen te zien per leerroute, geslacht en cohort voor inburgeraars onder de Wi2021. Opnieuw is te zien dat een ruime meerderheid van de steekproef de stellingen positief beoordeeld.

Tabel 3.3 laat de waardering van de stelling 'door de inburgering kan ik beter meedoen in de Nederlandse samenleving (bijvoorbeeld boodschappen doen, naar de dokter gaan, of naar een vereniging)' zien, per type inburgeraar. Te zien is dat deze stelling vaker positief wordt gewaardeerd door asielmigranten dan door gezinsmigranten. Zo is 81 procent van de

Wi2021-asielmigranten het (helemaal) eens met de stelling, terwijl dit voor gezinsmigranten onder de Wi2021 70 procent is. Voor asielmigranten onder de Wi2013 is dit percentage 82 procent, vergeleken met 63 procent onder Wi2013-gezinsmigranten.

In figuur B.2.3a in bijlage 2 is te zien dat mannen vaker positiever zijn over deze stelling dan vrouwen, onder zowel asiel- als gezinsmigranten onder de Wi2021, maar dat de verschillen niet groot zijn. De cohortverschillen voor de waardering van deze stelling zijn te zien in tabel B.2.3b in bijlage 2. Hoewel de verschillen tussen de cohorten klein zijn, waardeert cohort 2 (PIP na 1 januari 2024) de stelling iets vaker positief dan cohort 1 (PIP voor 1 januari 2024).

Tabel 3.3 'Door de inburgering kan ik beter meedoen in de Nederlandse samenleving (bijvoorbeeld boodschappen doen, naar de dokter gaan, of naar een vereniging)', per type inburgeraar (N = 2.877)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Helemaal eens	38%	30%	35%	26%
Eens	43%	40%	47%	37%
Neutraal	15%	18%	13%	23%
Oneens	2%	7%	3%	8%
Helemaal oneens	2%	6%	3%	7%
Totaal	**100%** (N = 1634)	**100%** (N = 834)	**100%** (N = 303)	**100%** (N = 106)

De tweede stelling over de beleidsdoelen van de inburgering luidt 'door de inburgering leer ik goed Nederlands'. In tabel 3.4 is te zien dat asielmigranten hier opnieuw positiever over zijn dan gezinsmigranten, maar de verschillen niet groot zijn. In figuur B.2.4a in bijlage 2 is te zien dat ook tussen mannen en vrouwen onder de Wi2021 geen grote verschillen zijn te zien in hun waardering van de stelling, al waarderen mannen de stelling opnieuw vaker iets positief dan vrouwen. Tabel B.2.4b in bijlage 2 laat ten slotte zien dat de cohortverschillen in de waardering van deze stelling klein zijn, maar dat cohort 2 (PIP na 1 januari 2024) opnieuw iets positiever is dan cohort 1 (PIP voor 1 januari 2024).

Tabel 3.4 'Door de inburgering leer ik goed Nederlands', per type inburgeraar (N = 2.867)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Helemaal eens	31%	29%	29%	18%
Eens	43%	39%	41%	46%
Neutraal	19%	19%	23%	18%
Oneens	5%	8%	6%	13%
Helemaal oneens	3%	6%	2%	5%
Totaal	**100%** (N = 1619)	**100%** (N = 840)	**100%** (N = 305)	**100%** (N = 103)

De derde stelling die gaat over de beleidsdoelen van het inburgeringsbeleid betreft 'door de inburgering leer ik veel over de Nederlandse samenleving'. Tabel 3.5 laat zien dat asielmigranten opnieuw positiever zijn over deze stelling dan gezinsmigranten. Voor asielmigranten onder de Wi2021 is het percentage dat het (helemaal) eens is met de stelling 79 procent, vergeleken 73 procent van gezinsmigranten onder dezelfde wet. Voor de Wi2013 betreft dit 80 procent van de asielmigranten en 68 procent van de gezinsmigranten. Tabel B.2.5b in bijlage 2 laat daarnaast zien dat hoewel de cohortverschillen klein zijn, cohort 2 (PIP na 1 januari 2024) opnieuw iets positiever is over deze stelling dan cohort 1 (PIP voor 1 januari 2024).

Tabel 3.5 'Door de inburgering leer ik veel over de Nederlandse samenleving', per type inburgeraar (N = 2.879)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Helemaal eens	35%	32%	34%	29%
Eens	45%	41%	46%	39%
Neutraal	16%	18%	16%	24%
Oneens	3%	6%	3%	4%
Helemaal oneens	2%	4%	2%	4%
Totaal	**100%** (N = 1632)	**100**% (N = 841)	**100%** (N = 302)	**100%** (N = 104)

De vierde stelling die relateert aan de beleidsdoelen van de inburgering luidt 'door de inburgering krijg ik ondersteuning die goed past bij mijn persoonlijke doelen'. Tabel 3.6 toont aan dat asielmigranten opnieuw positiever zijn over deze stelling dan gezinsmigranten. Voor alle stellingen geldt dus dat asielmigranten positiever zijn dan gezinsmigranten, zowel voor de stellingen die gaan over de maatschappelijke als over de beleidsdoelstellingen van het inburgeringsbeleid.

Van de Wi2021-asielmigranten is 66 procent het (helemaal) eens met de stelling, vergeleken met 58 procent van de gezinsmigranten. Voor asielmigranten onder de Wi2013 is dit percentage 67 procent, vergeleken met 54 procent van de gezinsmigranten onder dezelfde wet.

Tabel B.2.6a in bijlage 2 laat de verdeling van de waardering voor de stelling zien voor inburgeraars in de drie leerroutes. Te zien is dat inburgeraars in de Onderwijsroute deze stelling het meest positief waarderen. Zo is 73 procent van hen het (helemaal) eens met de stelling, vergeleken met 61 procent van de inburgeraars in de B1-route en 65 procent van inburgeraars in de Z-route. In figuur B.2.6a in bijlage 2 is te zien dat mannen onder de Wi2021 de stelling iets positiever waarderen dan vrouwen, maar dat de verschillen niet groot zijn.

Tussen de cohorten is een verschil te zien in de waardering van de stelling. Tabel B.2.6b in bijlage 2 toont aan dat 68 procent van cohort 2 (PIP na 1 januari 2024) het (helemaal) eens is met de stelling, vergeleken met 57 procent van cohort 1 (PIP voor 1 januari 2024). Cohort 2 waardeert dus alle stellingen (zowel over de maatschappelijke als over de beleidsdoelen) positiever dan cohort 1, hoewel het verschil in waardering varieert per stelling. Dit betekent dat inburgeraars die pas kort bezig zijn met het inburgeringstraject alle stellingen positiever waarderen dan inburgeraars die al langer bezig zijn.

Tabel 3.6 'Door de inburgering krijg ik ondersteuning die goed past bij mijn persoonlijke doelen', per type inburgeraar (N = 2.812)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Helemaal eens	26%	23%	26%	20%
Eens	40%	35%	41%	34%
Neutraal	23%	23%	22%	27%
Oneens	6%	11%	5%	10%
Helemaal oneens	5%	8%	6%	10%
Totaal	**100%** (N = 1604)	**100%** (N = 807)	**100%** (N = 299)	**100%** (N = 102)

3.3 Factoren die de beoordeling van de meerwaarde van de inburgering beïnvloeden

In paragraaf 3.2 wordt een beeld gevormd van de beoordeling van de inburgeraars van de meerwaarde van de inburgering zoals beoogd in de Wet inburgering. Zo waarderen asielmigranten (versus gezinsmigranten) en inburgeraars die minder lang bezig zijn met de inburgering - cohort 2 (versus mensen die al langer bezig zijn - cohort 1) alle stellingen die te maken hebben met het maatschappelijke doel en de beleidsdoelen positiever en geldt voor de meeste stellingen hetzelfde voor mannen (versus vrouwen).

Om te onderzoeken wat de waardering van de stellingen bepaalt en voor wie, hebben we multivariate regressiemodellen geschat. Hieraan hebben we zowel (persoons)kenmerken van inburgeraars toegevoegd als beleidsmatige kenmerken die specifiek zijn voor de inburgeringsreis van de respondenten. Het ging hierbij om de variabelen leeftijd[7], geslacht (vrouwen; t.o.v. mannen), opleidingsniveau[8], taalniveau, zelf-gerapporteerde gezondheid, B1- en Onderwijsroute (t.o.v. Z-route), cohort 1 (t.o.v. cohort 2), ervaringen met de brede intake[9], vrijwilligerswerk hebben gedaan en betaald werk hebben gedaan (t.o.v. geen (vrijwilligers)werk hebben gedaan).

De multivariate regressieanalyses hebben we niet afzonderlijk voor de verschillende stellingen uitgevoerd. In plaats daarvan hebben we de twee stellingen over het maatschappelijk doel gecombineerd tot één waarderende schaal, net als de vier stellingen over de beleidsdoelen.[10] Vervolgens hebben we acht regressiemodellen geschat: twee per type doel, voor zowel asiel- als gezinsmigranten onder de Wi2021 als de Wi2013. Tabellen B.2.7 tot en met B.2.14 in bijlage 2 geven de resultaten van de regressieanalyses weer. Hieronder gaan we in op de belangrijkste inzichten die hieruit voortkomen.

Stellingen over het maatschappelijk doel

De regressiemodellen tonen ten eerste aan dat hoe ouder asielmigranten onder de Wi2021 zijn, hoe hoger zij de meerwaarde van de inburgering wat betreft het maatschappelijke doel beoordelen. Voor gezinsmigranten onder de Wi2021 is leeftijd echter geen voorspellende factor voor de waardering ten aanzien van het maatschappelijk doel. Voor zowel asiel- als gezinsmigranten onder de Wi2021 geldt dat hoe meer opleiding inburgeraars hebben genoten, hoe minder zij de

[7] Leeftijd is gemeten als een schaal op rationiveau.
[8] Opleidingsniveau is geïncludeerd als een ordinale 9-puntsschaal.
[9] Dit gaat om de waardering van de stelling 'Hoe vindt u dat er tijdens de brede intake goed naar uw verhaal is geluisterd?', op een 5-puntsschaal (zie ook paragraaf 4.3.1.).
[10] Beide schalen kennen een sterke interne betrouwbaarheid: maatschappelijk doel (2 items; α = .81), beleidsdoel (4 items; α = .91).

meerwaarde van de inburgering ten aanzien van het maatschappelijk doel beoordelen.[11] De mate waarin asiel- en gezinsmigranten onder de Wi2021 de Nederlandse taal vaardig zijn heeft daarentegen een positief verband met de waardering ten aanzien van het maatschappelijk doel. Verder geldt voor Wi2021-asielmigranten dat hoe beter zij hun eigen gezondheid inschatten, hoe positiever zij zijn over de bijdrage van de inburgering aan het maatschappelijk doel. Voor Wi2021-gezinsmigranten heeft het zelf-gerapporteerde gezondheidsniveau geen invloed op deze beoordeling. Net als uit de beschrijvende analyses is gebleken, laten de regressiemodellen zien dat asiel- en gezinsmigranten die al langer bezig zijn met hun inburgering (cohort 1), minder positief zijn over de meerwaarde van de inburgering ten aanzien van het maatschappelijk doel dan inburgeraars die korter bezig zijn (cohort 2). Ook blijkt dat de waardering ten aanzien van het maatschappelijk doel voor zowel asiel- als gezinsmigranten positief samenhangt met de waardering van de brede intake (zie par. 4.3.1.). Dit kan een indicatie zijn dat wanneer inburgeraars positief zijn over specifieke onderdelen van het inburgeringstraject, het ook waarschijnlijk is dat zij positief zijn over de meerwaarde van de inburgering ten aanzien van de overkoepelende doelen van de inburgering. Ook kan het zijn dat als mensen de ervaring hebben dat er in de intake goed naar hen wordt geluisterd, zij ook positiever zijn over de meerwaarde van de inburgering.

Opvallend genoeg laten de regressiemodellen zien dat geslacht en leerroute voor de inburgeraars onder de Wi2021 geen invloed hebben op de beoordeling van de meerwaarde ten aanzien van het maatschappelijk doel. Dit kan betekenen dat de verschillen tussen mannen en vrouwen en de drie leerroutes die zichtbaar waren in de beschrijvende analyses (zie par. 3.1), verklaard worden door andere (persoons)kenmerken die onderdeel zijn van de regressiemodellen. Ook speelt het hebben van (vrijwilligers)werk hierbij geen rol.

Wat betreft de beoordeling van de meerwaarde door inburgeraars onder de Wi2013, laten de regressiemodellen verschillen zien tussen de factoren die van invloed zijn voor asiel- en gezinsmigranten. Zo wordt de beoordeling van de meerwaarde ten aanzien van het maatschappelijk doel voor gezinsmigranten enkel verklaard door het Nederlands taalniveau, dat een positieve invloed heeft op de waardering. De andere variabelen die zijn meegenomen in de multivariate regressieanalyse spelen voor gezinsmigranten geen rol. Voor asielmigranten ligt dit anders. Het taalniveau speelt ook voor hen ook een positieve rol, maar hetzelfde geldt voor leeftijd en de waardering van de eigen gezondheid. Ook blijkt dat opleidingsniveau een negatieve invloed heeft: hoe meer opleiding Wi2013-asielmigranten hebben genoten, hoe negatiever zij zijn over de meerwaarde van de inburgering ten aanzien van het maatschappelijk doel van de inburgering. Geslacht en het hebben van (vrijwilligerswerk) zijn echter geen voorspellende factoren voor de waardering door inburgeraars onder de Wi2013.

Stellingen over de beleidsdoelen

Voor inburgeraars onder de Wi2021 zien we dezelfde trend voor het beeld van de meerwaarde van de inburgering ten aanzien van de beleidsdoelen als voor het maatschappelijk doel. De multivariate regressiemodellen laten zien dat voor asiel- en gezinsmigranten dezelfde kenmerken relevant zijn als hierboven beschreven, op dezelfde manier.
Voor gezinsmigranten onder de Wi2013 geldt dat *geen* van de kenmerken die zijn meegenomen in de regressieanalyse van invloed zijn op hoe zij de meerwaarde van de inburgering ten aanzien van de beleidsdoelen beoordelen. Dit betekent dat hun waardering wordt beïnvloed door factoren die niet zijn meegenomen in de analyse. Wat betreft de beoordeling door asielmigranten onder de Wi2013 is te zien dat hoewel leeftijd een voorspeller was van de waardering ten aanzien van het maatschappelijk doel, dit niet zo is voor de waardering ten aanzien van de beleidsdoelen. Wel blijkt opnieuw dat het Nederlands taalniveau en de zelf-gerapporteerde gezondheid voor Wi2013-asielmigranten een positieve invloed heeft op de beoordeelde meerwaarde van de inburgering en is te zien dat hoe meer opleiding zij genoten hebben, hoe negatiever zij zijn over meerwaarde ten aanzien van de beleidsdoelen. Voor zowel asiel- als gezinsmigranten onder de Wi2013 geldt bovendien opnieuw dat het hebben van (vrijwilligers)werk geen invloed heeft op de beoordeling van de meerwaarde van de inburgering ten aanzien van de beleidsdoelen van de wet.

3.4 Ervaringen in relatie tot de doelen van de wet

Ook in het kwalitatieve onderzoek hebben we mensen gesproken over het maatschappelijke doel en de beleidsdoelen die bij de inburgering horen. De mate waarin inburgeraars die deelnamen aan het kwalitatieve onderzoek het idee hebben dat de inburgering bijdraagt aan het snel participeren via (betaald) werk en het leren van de Nederlandse taal wordt in meer diepgang besproken in verschillende delen van het rapport, zoals in paragraaf 4.5 (kwaliteit) en 4.4 (dualiteit, waaronder de MAP). In deze paragraaf bespreken we een aantal overkoepelende inzichten.

[11] De variabele opleidingsniveau als construct van drie niveaus gebruiken in het regressiemodel (in plaats van een schaal van negen niveaus) geeft hetzelfde resultaat.

❖ *Vanuit het perspectief van inburgeraars helpt de inburgering hen nog niet in alle gevallen om snel en volwaardig mee te doen via betaald werk*

Eén van de redenen die hiervoor naar voren komt vanuit deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek is dat zij niet altijd ervaren dat de activiteiten in de inburgering hen voorbereiden op betaald werk. Bij deelnemers die de Z-route volgen, met name deelnemers boven de 40 jaar, zien we dat zij aangeven dat de snelheid waarmee zij mee kunnen doen naar hun idee achterblijft. Dit komt omdat het leren van de taal voor hen lang duurt of omdat ze het gevoel hebben dat de participatie-activiteiten geen duidelijk doel hebben dat leidt tot een baan, zoals geïllustreerd door deze deelnemers:

"Ik voel me niet gesteund in het idee dat dit mij naar werk gaat leiden. Het kost veel tijd, maar het voelt niet alsof het ergens naartoe gaat. Participatie zou meer gericht moeten zijn op werk." (man, 41, Syrië, Z-route)

*"Na 6 jaar kan ik nog steeds geen één zin zeggen. Dus wat kan ik doen? Nee, ik voel me niet voorbereid. Taal is het belangrijkste, maar participatie moet ook te maken hebben met onze toekomst en ons werk. Dan kunnen we ons tenminste voorbereid voelen en een duidelijk doel hebben." (*man, 54, Syrië, Z-route)

"Ik voel me niet gesteund, omdat alles heel langzaam gaat. De wet is niet duidelijk en alles duurt te lang. Er zijn meer stappen dan nodig. Wij willen meteen integreren, maar dit is tijdverspilling. Vanuit de overheid zou het beter zijn als we meteen kunnen integreren via werk. Bijvoorbeeld door gelijk te beginnen met een stage die past bij ons oude beroep. Dan leren we de taal via werk, en dat is beter voor ons én voor de gemeente. Er is een duidelijk verschil tussen onze cultuur en de cultuur hier. Wij zijn heel praktische mensen, en door deze vertraging krijgen wij veel problemen." (man, 60, Z-route, Syrië)

"Ik wil werken, maar de participatie-activiteiten bereiden me daar niet goed op voor. Ze richten zich vooral op sociale integratie en minder op beroepsmatige voorbereiding." (man, 57, Turkije, Z-route)

Er zijn ook deelnemers die aangeven dat de inburgering voor hen wel bijdraagt aan het doel om snel en volwaardig mee te doen. Zij schrijven dit vooral toe aan toegenomen taalniveau en zelfvertrouwen, of aan een specifiek doel dat zij voor zichzelf hebben:

"De taal gaat mij helpen met mijn werk als timmerman en met mijn kaasbedrijf." (man, 30, Syrië, Z-route)

"*Ja ik heb zelfzekerheid gekregen door mijn inburgering en hierdoor kan ik beter werk vinden*." (man, 52, Syrië, Z-route)

"Ja, ik leer mezelf beter kennen. Ik wil taxichauffeur worden. En ik denk dat de lessen helpen, omdat het allemaal in mijn eigen handen ligt. En als dat zo is, dan kan ik alles doen. Taal is het allerbelangrijkste en vraagt al mijn aandacht." (man, 29, Syrisch/Koerdisch, Z-route)*Taal is het allerbelangrijkste en vraagt al mijn aandacht."* (man, 29, Syrië/Koerdistan, Z-route)

In het kwantitatieve onderzoek zien we dat mensen die langer bezig zijn met de inburgering, de meerwaarde van de inburgering ten aanzien van de doelen minder positief beoordelen dan mensen die recenter zijn begonnen met inburgeren. In het kwalitatieve onderzoek zien we dat mensen naarmate ze langer bezig zijn met de inburgering en examens dichterbij komen, meer stress ervaren als ze het gevoel hebben dat ze het beoogde niveau niet gaan halen of vooruitgang minder snel gaat dan gehoopt. Dit kan een reden zijn voor een minder positieve beoordeling van de meerwaarde van de inburgering in het algemeen: *"Iedereen is zijn motivatie kwijtgeraakt. Voelt iemand zich een beetje depressief? Je komt hier voor een nieuw leven, maar elk jaar kost het je meer moeite. Voelt iemand zich soms depressief door de inburgering of de taal? Je wilt graag een diploma halen, maar je bent bezig met werken en rekeningen betalen. Dan denk je: ik leer de taal en vind een betere baan. Maar wat als dat niet gebeurt?*" (man, 28, Marokko, B1-route)

❖ *Vooral mensen die de B1-route doen hebben het idee dat de inburgering hen niet (genoeg) in staat stelt om werk te vinden op eigen niveau*

We zien bij een groot deel van de deelnemers die de B1-route doen dat zij minder tevreden zijn over de mate waarin de inburgering hen in staat stelt om snel en volwaardig mee te doen, omdat zij het idee hebben dat ze niet op hun eigen niveau kunnen participeren. Dit schrijven zij vooral toe aan het B1-taalniveau dat te laag zou liggen om de carrière die ze hadden in Nederland voort te zetten, zoals bij deze deelnemer het geval is: "*Ik ben in mijn land natuurkundedocent. Mijn doel is op zijn minst B1, maar ik twijfel eraan of de lessen echt voldoende zijn.*" (man, 47, Turkije, B1-route). Mensen in de B1-route die graag een hoger taalniveau willen behalen, hebben het gevoel vanuit de inburgering niet de passende ondersteuning te krijgen om het voor hen hoogst haalbare niveau te halen, daarmee sluit de inburgering voor hen minder goed aan bij hun persoonlijke doelen. Zij zouden graag willen kunnen doorstromen naar B2 of C1: "*Het traject tot B1 vind ik voldoende, maar over het niveau na B1 kan ik niets zeggen. Hoogopgeleide migranten moeten zeker worden doorverwezen naar B2- of zelfs C1-cursussen.*" (vrouw, 33, Turkije, B1-route). Andere deelnemers geven aan dat de inburgering hen niet voldoende voorbereid om de taal in de praktijk te gebruiken en zien dit als obstakel om snel en volwaardig mee te doen via betaald werk: "*Ik ben bang dat ik, als ik met patiënten moet praten, belangrijke dingen niet goed kan uitspreken. [...] Taal leer je door te oefenen. De lessen zijn alleen het begin.*" (vrouw, 43, Jemen, B1-route).

Sommige gezinsmigranten geven aan vast te lopen omdat zij werk nodig hebben om hun taallessen te betalen, maar ook een bepaald taalniveau nodig hebben om te kunnen werken. Deze man illustreert hoe hij dit obstakel ervaart: "*Ik zit vast tussen taallessen en werk. Ik heb meer dan 7 jaar ervaring in de IT, en in de meeste IT-sectoren heb je geen Nederlands nodig. Maar ik heb moeite om werk te vinden. Ik heb eerst een baan nodig, maar ik kan geen taalschool vinden. Ik zit ertussenin: ik kan geen taalopleiding betalen en ik kan geen werk vinden.*" (man, 32, Pakistan, B1-route).

❖ *Inburgeraars missen mogelijkheden om de taal te oefenen, zowel in als buiten de lessen, om zo volwaardig mee te kunnen doen in de samenleving*

Het oefenen van de taal wordt door deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek niet alleen genoemd als voorwaarde om mee te kunnen doen via betaald werk, maar ook om op andere manieren deel te nemen aan de samenleving, zoals het leggen van sociale contacten, naar de dokter gaan en boodschappen doen. Sommige mensen geven aan dat de inburgering hen helpt om deel te nemen aan de samenleving, met name mensen in de Z-route benadrukken deze toegevoegde waarde: "*Voor mij is het goed. Het lesprogramma laat ons zien hoe je met dagelijkse dingen omgaat, zoals naar de dokter gaan, boodschappen doen en vragen stellen. Ik vind dat heel fijn.*" (man, 34, Syrië, Z-route). Een andere deelnemer noemt: *"De kwaliteit is goed. We hebben iemand die ons leert hoe je mensen ontmoet en begroet. Het lesprogramma is goed. We leren hoe je afspraken maakt. Ik ben ook bij andere cursussen/scholen geweest, en dat was ook goed. We leren hoe je met je buren praat en boodschappen doet.*" (man, 30, Syrië, Z-route).

Er zijn echter veel deelnemers die aangeven dat ze de taal graag meer zouden willen oefenen in de praktijk, met Nederlandssprekende mensen om zo de spreektaal meer onder de knie te krijgen. Sommige deelnemers geven aan dat zij mogelijkheden om de taal te spreken missen en dit hen in de weg staat om volwaardig mee te kunnen doen. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de volgende persoonlijke ervaringen:

> *"Ik ben onzeker over mijn taalniveau, vooral vanwege het vele gebruik van spreektaal en idiomen in het dagelijks leven, dit belemmert mijn zelfvertrouwen in gesprekken.*" (vrouw, 48, Iran, B1-route)
>
> *"Op school leren we grammatica, maar op straat is het anders. Je moet weten hoe je sociaal praat, niet alleen volgens de grammatica."* (man, 29, Syrisch-Koerdisch, Z-route)(man, 29, Syrië/Koerdistan, Z-route)
>
> *"Ik heb contact gelegd met mijn buren door Turkse lekkernijen uit te delen. Maar er is niet veel dialoog. Ik ben bang om te praten."* (vrouw, 49, Turkije, Z-route)

Ook deelnemers die de Onderwijsroute doen voelen zich niet altijd goed genoeg voorbereid om volwaardig mee te doen in de lessen en in het contact met medestudenten. Zo geven deze studenten aan dat ze alleen als ze samen met Nederlandse studenten in een projectgroepje worden ingedeeld Nederlands praten, maar het lastiger vinden om buiten de lessen om contact te leggen en gesprekken te voeren: *"Ik heb contact met de andere studenten maar alleen voor pro-*

jecten. Ik denk omdat ik me niet zo goed voel in de taal, daarom luister ik vooral veel. Het is moeilijker om diepere gesprekken te voeren. Ze zijn Nederlands, dus eerst probeer ik gewoon te luisteren en te begrijpen. Ik spreek nog niet zo vloeiend. Als ik me concentreer op luisteren, kan ik niet goed nadenken over wat ik wil zeggen. Maar als ik nadenk over wat ik wil zeggen, kan ik minder goed luisteren." (vrouw, 55, Syrië, Z-route).

❖ *Het combineren van werk met de inburgering en andere verantwoordelijkheden wordt als moeilijk ervaren en vormt daarmee een obstakel voor snel en volwaardig meedoen*

Eén van de obstakels die het meest genoemd wordt door deelnemers uit alle leerroutes is dat het lastig blijkt om de verplichtingen binnen de inburgering te combineren met betaald werk en andere verantwoordelijkheden, zoals de zorg voor het gezin. Dit maakt dat sommige deelnemers de inburgering zelf ervaren als een obstakel om snel mee te kunnen doen op een manier die bij hen past. Dit zien we bijvoorbeeld in onderstaande persoonlijke voorbeelden van deelnemers die gestopt zijn met werken om zich op de inburgering te kunnen focussen:

> "*Het hele inburgeringsproces en alle verplichtingen houden mij tegen om te werken. De examens en de workshops moet ik in mijn eigen tijd doen, dus ik moet vrij nemen van mijn werk. Daardoor mis ik werk*." (man, 28, Argentinië, B1-route).
>
> "*Zodra ik mijn BSN kreeg, vond ik snel een baan. Maar ik besloot te stoppen, omdat de inburgering veel tijd kost. Dat was 15 maanden geleden en ik ben nu fulltime bezig met de inburgering. Nu maak ik me zorgen, want ik ben midden 50. Hoe ga ik nog werk vinden?*" (vrouw, 55, Canada, B1-route).
>
> *"Ik werkte eerst, maar ik stopte omdat ik 3 dagen per week ben gaan studeren en minder tijd had om te werken. Ik wilde minder vaak studeren, zodat ik meer kon werken."* (man, 30, Syrië, Z-route).

Indien inburgeraars hun inburgering ook combineren met verantwoordelijkheden in de zorg voor hun gezin, wordt dit als een nog groter obstakel ervaren om hierbij te kunnen werken. Deze vrouw geeft aan dat dit, in haar ervaring, vooral bij vrouwen die meer zorg dragen voor de kinderen een obstakel vormt om snel en volwaardig mee te kunnen doen: "*Voor vrouwen is de combinatie van taal leren, verantwoordelijkheden en de tijd die ze besteden aan vrijwilligerswerk gelijk aan de tijd die ze van hun kinderen afnemen. Ik denk echt dat vrouwen meer tijd moeten krijgen. Maar in dit geval zullen ze helaas later aan het werk gaan, wat economische verliezen betekent.*" (vrouw, 42, Turkije, B1-route). Dit zou een verklaring kunnen zijn voor de minder positieve beoordeling die vrouwen in het kwantitatieve onderzoek aan de doelen van de inburgering geven ten opzichte van mannen.

❖ *Voorbereiding op het leven na de inburgering*

Niet iedereen voelt zich door de inburgering voorbereid op het leven na de inburgering. Met name bij gezinsmigranten zien we dat zij de inburgering vaker ervaren als een onderbreking van hun leven dan als een voorbereiding op de rest van hun leven in Nederland, bijvoorbeeld omdat zij de baan die ze al hebben stopzetten om te kunnen inburgeren: "*Het neemt eigenlijk mijn hele leven over. Het is nu mijn belangrijkste prioriteit. Ik had niet verwacht dat dit mijn nieuwe leven zou worden toen ik hierheen verhuisde*." (vrouw, 55, Canada, B1-route).

Er zijn ook mensen die aangeven dat ze zich niet voorbereid voelen op wat er na de inburgering gaat komen. Zoals deze man omschrijft: "*De inburgering is niet het probleem, maar wat daarna komt, dat is het probleem: ga je daarna je droom waarmaken? Ik weet het niet. We krijgen geen informatie over wat erna komt. We krijgen alleen informatie over het leven tijdens de inburgering. Ik heb al mijn hoop daarop gezet. Ik kan niet meer terug.*"(man, 28, Marokko, B1-route).

Dit gevoel van niet klaar te zijn voor het leven na de inburgering hangt voor sommige mensen ook samen met de angst om het beoogde taalniveau en daarmee persoonlijke doelen niet te halen: "*Ik denk niet dat ik het taalniveau ga halen, zeker niet op deze school. Ik word bijna 30 en ik bereik nog steeds niet wat ik wil. Het grootste probleem is mijn school nu, en dat ik geen toegang heb tot een taalcoach.*" (man, 26, Syrië, Onderwijsroute). Voor andere deelnemers hangt dit gevoel samen met het idee dat zij nog niet zelfredzaam zijn in de Nederlandse samenleving na afloop van de maatschappelijke begeleiding (zie ook hoofdstuk 6): "*Ik heb taal nodig. Ik heb een cursus nodig. Ze doen elke woensdag een sessie van 4 uur over hoe je een e-mail stuurt, of hoe je een nummer vindt, bijvoorbeeld van de woningcorporatie. Ik heb meer van dat soort lessen nodig, over praktische dingen, over wonen, hoe je iets aanvraagt, hoe je leert om dingen zelfstandig te doen. Ze laten me films zien over de geschiedenis van Nederland — maar hoe helpt dat mij in het dagelijks leven in dit*

land? Ook voor digitale dingen hebben we meer cursussen nodig om te leren hoe we dingen kunnen doen." (vrouw, 46, Syrië, Z-route).

Tot slot zien we in het kwalitatieve onderzoek ook mogelijke verklaringen voor de minder positieve beoordeling van de kwantitatieve stellingen door gezinsmigranten. We zien bij gezinsmigranten die deelnemen aan het kwalitatieve onderzoek vaker dat zij de inburgering ervaren als een onderbreking van hun leven, in plaats van een voorbereiding op het leven in Nederland. Zeker als zij hobby's of werk stilleggen om aan de inburgeringsverplichtingen te kunnen voldoen. Meerdere gezinsmigranten geven aan dat ze het niet passend vinden dat zij als gezinsmigrant aan vergelijkbare verplichtingen moeten voldoen als asielmigranten, terwijl zij hun situatie heel anders vinden. Dit kan een van de redenen zijn waarom zij de inburgering over meerdere stellingen heen negatiever beoordelen: *"Onze situatie is speciaal: alleen omdat een Nederlandse persoon met ons getrouwd wil zijn, moeten we dit hele proces doorlopen. Wij hebben hier niet om gevraagd."* (vrouw, 55, Canada, B1-route).

3.5 Wat maakt inburgeren moeilijk?

De uitkomsten van de multivariate regressiemodellen (par. 3.3) geven inzicht in de kenmerken die van belang zijn voor de meerwaarde die mensen zien van de inburgering ten aanzien van de overkoepelende doelen van het inburgeringstraject. Een belangrijke vervolgstap is om te bezien welke factoren de inburgering voor mensen moeilijk maakt.

Aan alle inburgeraars onder beide wetten is daarom in de vragenlijst gevraagd of zij inburgeren moeilijk vinden. Vervolgens is gevraagd wat zij in het bijzonder moeilijk vinden aan dit traject. De antwoorden op deze vraag zijn in tabel 3.7 uitgesplitst voor zowel asiel- als gezinsmigranten onder beide wetten. Daarbij is te zien dat hoewel asielmigranten onder beide wetten minder vaak aangeven inburgeren (heel) moeilijk te vinden, dit alsnog gaat over ruim een derde (35 procent) van asielmigranten onder de Wi2021 en bijna de helft (49 procent) van de asielmigranten onder de Wi2013. Onder Wi2021-gezinsmigranten gaat dit om ruim de helft (54 procent) en onder gezinsmigranten onder de Wi2013 om 55 procent. Dit laat zien dat een zeer groot percentage van de vier groepen inburgeren (zeer) moeilijk vindt.
Wat betreft het percentage inburgeraars dat inburgeren juist (heel) makkelijk vindt, wordt dit ook vaker genoemd door asielmigranten dan gezinsmigranten, onder beide wetten. Verder is er ook een groot percentage inburgeraars (45 procent van Wi2021-asielmigranten en 36 procent van de overige groepen) dat neutraal is over deze vraag.

Tabel 3.7 Vindt u inburgeren moeilijk? (N = 4.971)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Heel moeilijk	9%	26%	14%	27%
Redelijk moeilijk	26%	28%	35%	28%
Neutraal	45%	36%	36%	36%
Redelijk makkelijk	10%	6%	9%	5%
Makkelijk	9%	5%	7%	5%
Totaal	**100%** (N = 2.553)	**100%** (N = 1.740)	**100%** (N = 412)	**100%** (N = 266)

De antwoorden op deze vraag zijn voor de inburgeraars onder de Wi2021 tevens uitgesplitst voor de verschillende leerroutes, te zien in figuur 3.1. Hierbij valt op dat inburgeraars in de Z-route inburgeren vaak moeilijker vinden dan de inburgeraars in de andere leerroutes. In totaal vindt de helft van inburgeraars in de Z-route inburgeren (heel) moeilijk. Dit geldt binnen de inburgeraars in de Z-route met name voor gezinsmigranten vergeleken met asielmigranten (55 procent versus 45 procent). Voor de andere groepen is dit aandeel lager, al vinden gezinsmigranten binnen elke leerroute de inburgering aanzienlijk vaker moeilijk dan asielmigranten.

Figuur 3.1 Vindt u inburgeren moeilijk? (N = 3.704)

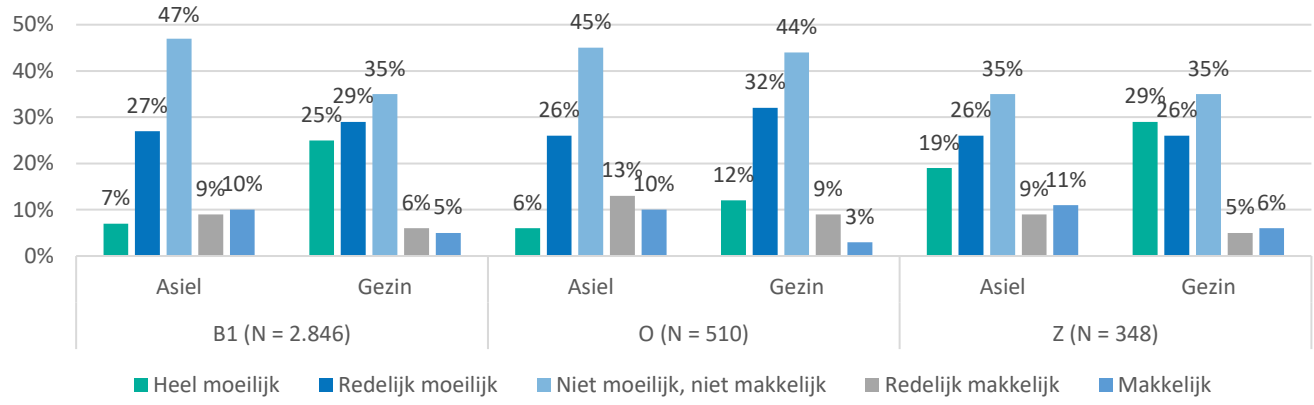

De antwoorden op deze vraag zijn in figuur 3.2 tevens uitgesplitst voor zowel mannen en vrouwen onder de Wi2021. Te zien is dat vrouwen inburgeren vaker moeilijker vinden dan mannen, binnen zowel de groep asielmigranten als gezinsmigranten onder de Wi2021. Onder asielmigranten vindt 40 procent van de vrouwen inburgeren (heel) moeilijk, vergeleken met 32 procent van de mannen. Onder gezinsmigranten gaat dit om respectievelijk 55 en 48 procent. Tot slot zijn de antwoorden voor deze vraag uitgesplitst voor de verschillende cohorten van de Wi2021, te zien in figuur 3.3. Hierin is te zien dat inburgeraars in cohort 2 (PIP na 1 januari 2024) inburgeren vaker makkelijker vinden dan inburgeraars in cohort 1 (PIP voor 1 januari 2024). Binnen cohort 2 vindt ruim een op de drie inburgeraars (38 procent) inburgeren (heel) moeilijk, vergeleken met 47 procent in cohort 1. Hoe langer mensen bezig zijn met de inburgering, hoe moeilijker zij gemiddeld gezien dus de inburgering ervaren.

Figuur 3.2 Vindt u inburgeren moeilijk? (N = 2.402)

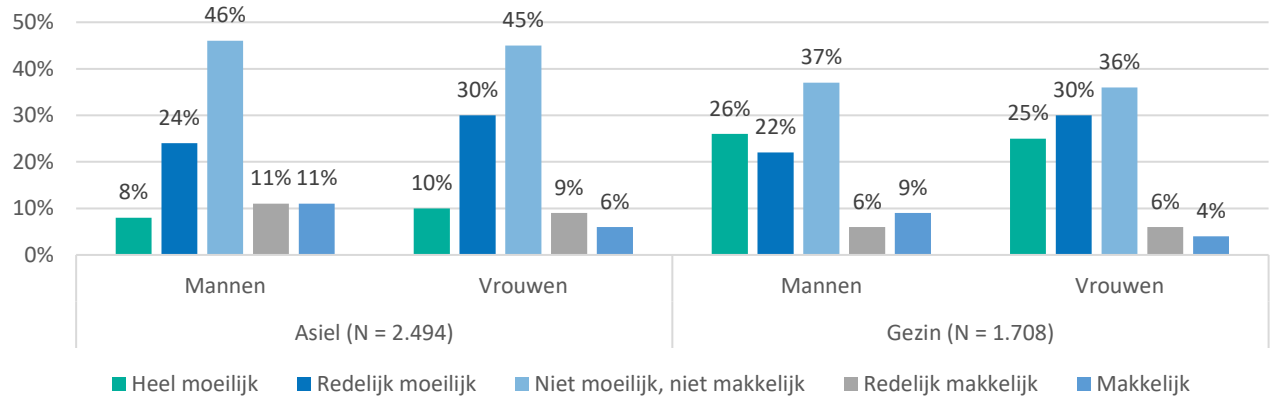

Figuur 3.3 Vindt u inburgeren moeilijk? (N = 3.271)

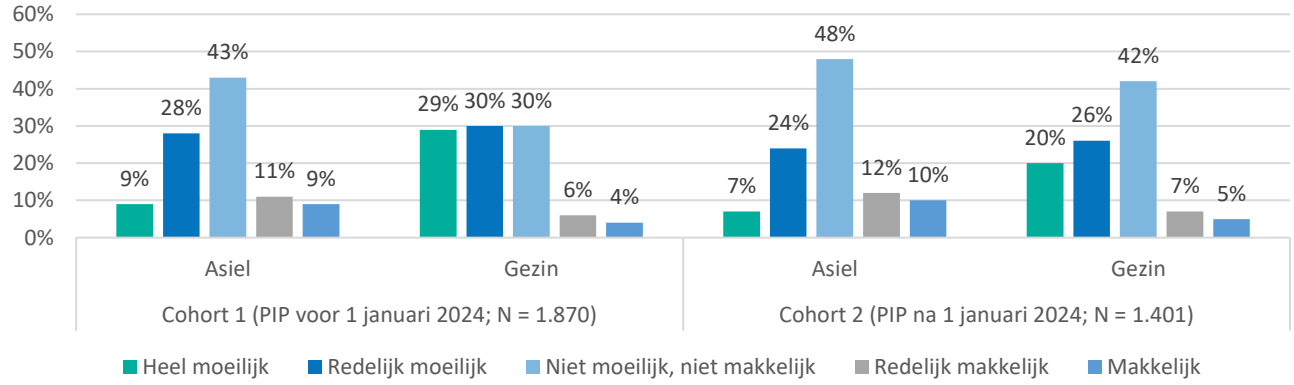

Aan de mensen die hebben aangegeven inburgeren (heel) moeilijk te vinden, hebben we in de vragenlijst vervolgens gevraagd welke aspecten van de inburgering zij moeilijk vinden, waarbij meerdere antwoorden mogelijk waren. Zoals tabel

3.8 laat zien, is voor drie groepen inburgeraars het meest gekozen antwoord dat men te veel moeten leren in een te korte tijd. Onder asielmigranten onder de Wi2021 geldt dit voor 54 procent van hen. Onder Wi2021-gezinsmigranten wordt echter het vaakst genoemd dat het veel geld kost (64 procent), met de hiervoor genoemde reden op de tweede plaats (59 procent).

Wi2021-asielmigranten noemen daarnaast vaak dat zij voor hun gezin zorgen en daarom weinig tijd hebben (37 procent) en dat zij problemen hebben met hun gezondheid (22 procent). Wi2021-gezinsmigranten noemen ook vaak dat zij voor hun gezin moeten zorgen (27 procent), maar ook dat lestijden niet aansluiten (23 procent) en dat ze weinig tijd hebben in verband met werk (43 procent). Onder gezinsmigranten zijn werk-gerelateerde oorzaken dus vaker genoemde reden waarom inburgering moeilijk is dan voor asielmigranten.
In de vorige meting werden de antwoorden op deze vraag niet uitgesplitst voor de typen inburgeraars, waardoor een vergelijking tussen de metingen moeilijk te maken is. Ook werd deze vraag toen alleen gesteld aan mensen die nog niet waren begonnen met hun inburgering.

Tabel 3.8 Wat maakt inburgeren moeilijk voor u? (N = 2.174)

	Wi2021-asiel	Wi2021-ge-zin	Wi2013-asiel	Wi2013-ge-zin
Ik moet te veel leren in een te korte tijd	54%	59%	44%	40%
Ik heb problemen met mijn gezondheid	22%	10%	30%	19%
Ik moet voor mijn gezin zorgen en ik heb dus weinig tijd	37%	27%	34%	40%
Het kost veel geld[12]	-	64%	10%	37%
Er is geen kinderopvang	3%	4%	3%	10%
Lestijden sluiten niet aan bij schooltijden of werk	7%	23%	11%	17%
Ik werk en ik heb dus weinig tijd	7%	43%	13%	35%
Anders namelijk	11%	17%	11%	25%

In figuur 3.4 zijn de antwoorden uitgesplitst voor mannen en vrouwen, voor asiel- en gezinsmigranten onder de Wi2021. Een aantal verschillen vallen hierbij op. Binnen de groep asielmigranten is het enige grote verschil dat vrouwen vaker aangeven dat zij voor hun gezin moeten zorgen en daarom weinig tijd hebben (48 procent) vergeleken met mannen (31 procent). Binnen de groep gezinsmigranten zijn meer verschillen te zien. Vrouwen geven vaker aan dat zij te veel moeten leren in een korte tijd dan mannen (61 versus 53 procent). Mannen geven daarentegen vaker dan vrouwen aan dat zij voor hun gezin moeten zorgen en daardoor geen tijd hebben (34 versus 25 procent), dat lestijden niet aansluiten bij schooltijden of werk (34 versus 20 procent) en dat zij werken en hierdoor weinig tijd hebben (61 versus 38 procent). Verder geeft ongeveer twee derde van zowel mannelijke als vrouwelijke gezinsmigranten onder de Wi2021 aan dat het veel geld kost (62 en 64 procent), wat de inburgering volgens hen moeilijk maakt.

Figuur 3.4 Wat maakt inburgeren moeilijk voor u? (N = 2.359)

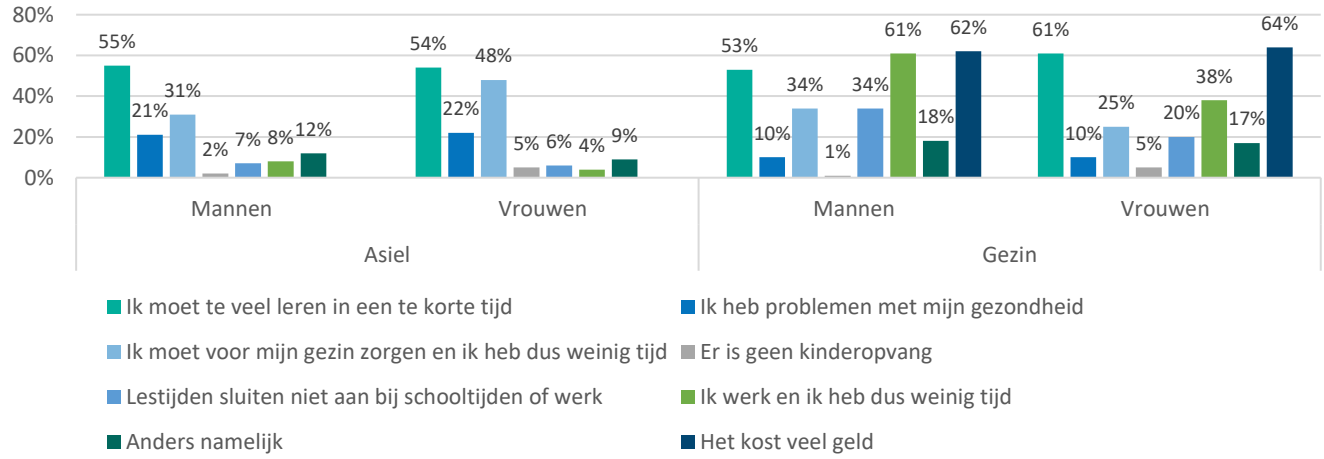

In figuur 3.5 zijn de antwoorden uitgesplitst voor de verschillende leerroutes binnen de Wi2021. Hierin is te zien dat in totaal ongeveer twee derde van de inburgeraars in de B1-route het moeilijk vindt dat zij te veel moeten leren in een te korte tijd, terwijl dit bij inburgeraars in de Onderwijsroute en Z-route gaat om ongeveer de helft van de groep. Verder

[12] Alleen gesteld aan inburgeraars onder de Wi2013 en Wi2021-gezinsmigranten.

geeft in totaal 72 procent van de gezinsmigranten in de Z-route aan dat inburgering volgens hen veel geld kost, terwijl dit bij de andere twee leerroutes gaat om ongeveer twee derde van de groep. Ook geeft in totaal 17 procent van de inburgeraars in de B1-route en 18 procent van de inburgeraars in de Z-route aan dat de lestijden niet aansluiten bij schooltijden of werk, terwijl dit voor inburgeraars in de Onderwijsroute slechts geldt voor 8 procent van hen. Binnen de leerroutes tonen de verschillen tussen asiel- en gezinsmigranten ongeveer dezelfde trends als beschreven bij tabel 3.8. Wel valt op dat binnen zowel de Onderwijsroute als de Z-route gezinsmigranten vaker dan asielmigranten aangeven dat zij te veel moeten leren in een korte tijd (60 en 47 procent binnen de Onderwijsroute en 59 en 36 procent binnen de Z-route).

Figuur 3.5 Wat maakt inburgeren moeilijk voor u? (N = 2.115)

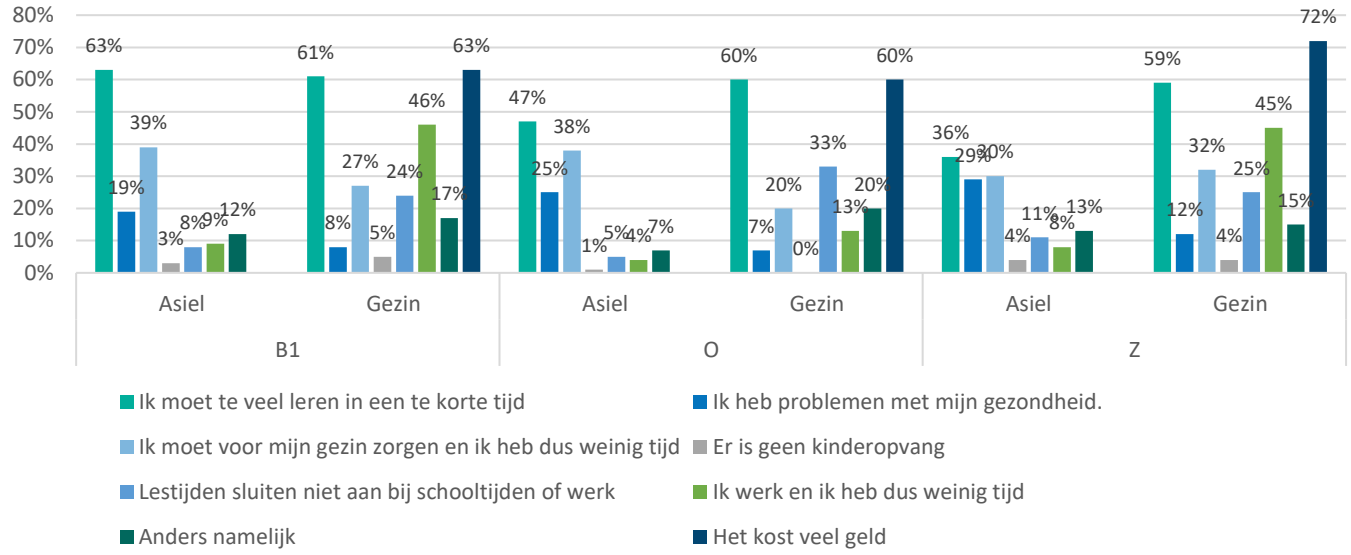

Tot slot zijn de antwoorden op deze vraag ook uitgesplitst voor de twee cohorten van de Wi2021, te zien in figuur 3.6. Te zien is dat de antwoorden overeenkomen tussen de twee cohorten. De uitzondering is het feit dat inburgeraars in cohort 2 (PIP na 1 januari 2024) relatief minder vaak noemen dat inburgering voor hen moeilijk is omdat ze voor hun gezin moeten zorgen en zij daarom weinig tijd hebben, vergeleken met cohort 1 (PIP voor 1 januari 2024). Dit gaat in totaal om 28 versus 35 procent. Binnen de cohorten zijn de verschillen tussen asiel- en gezinsmigranten vergelijkbaar met de verschillen zoals beschreven bij tabel 3.8.

Figuur 3.6 Wat maakt inburgeren moeilijk voor u? (N = 1.925)

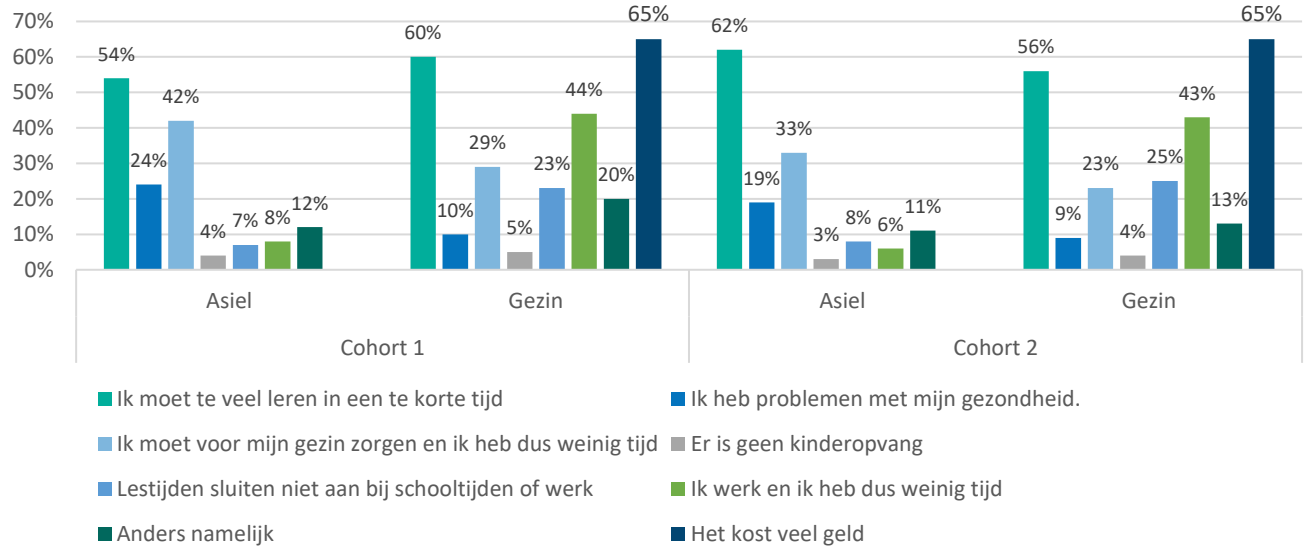

Ervaringen van inburgeraars met wat inburgeren moeilijk maakt

Ook op basis van kwalitatieve data leren we wat inburgering in de praktijk moeilijk maakt. Afhankelijk van hun leeftijd, leerroute, gezinssituatie en gezondheid, ervaren deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek structurele, sociale en persoonlijke obstakels.

Overkoepelend valt op dat de inburgering voor mensen zelf niet als een neutraal educatief traject voelt. Het speelt zich af in het spanningsveld van armoede, bureaucratie, gezondheidsproblematiek en hun sociale leefwereld. De inburgering voelt voor veel mensen niet als een reeks activiteiten die zij moeten afronden, maar als een ordenend principe dat de inhoud en richting van hun leven op allerlei verschillende aspecten voor een aantal jaren bepaalt. Sommige deelnemers geven aan dat ze hierdoor het gevoel hebben de grip op hun eigen leven kwijt te raken: "*Het neemt eigenlijk mijn hele leven over. Het is nu mijn grootste prioriteit. Ik had niet verwacht dat dit mijn nieuwe leven zou worden toen ik hierheen verhuisde*." (vrouw, 55, Canada, B1-route) of hun eigen identiteit te verliezen: "*Iets filosofisch wat ik de laatste maanden ben gaan inzien: je komt naar dit land en iedereen zegt dat je moet integreren, dat je de inburgering moet doen. Ik ging door dat proces heen en geloofde er echt in, want iedereen zegt het. Maar je moet weten dat je jezelf kunt verliezen in dat proces. Ik wilde Nederlands spreken, doen wat Nederlanders doen – en toen raakte ik mezelf kwijt. En op een gegeven moment besef je: integratie is eigenlijk een beetje onzin. Er is geen standaard Nederlander. Er is niet één ding dat je moet worden in deze samenleving. Het is een super divers land, iedereen is welkom. Je kunt jezelf blijven zoals je bent – verlies jezelf niet*." (man, 28, Argentinië, B1-route).

Wat inburgering moeilijk maakt, is voor mensen zelden een enkele factor. Bij deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek zien we dat dit vaak een combinatie is van verschillende factoren, zoals ondersteuning die niet altijd aansluit bij wat zij nodig hebben, moeite met het leren van de taal, (mentale) gezondheidsproblemen en het combineren van de inburgering met andere verplichtingen. Onderstaand benoemen we de belangrijkste patronen die naar voren komen die aansluiten bij de antwoordcategorieën in het vragenlijstonderzoek. Deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek noemen aanvullend nog andere redenen waarom inburgering voor hen moeilijk is, zoals aspecten van de manier waarop het taalonderwijs georganiseerd wordt (grote klassen, verloop in docenten), het hebben van een beperkt sociaal netwerk en specifiek voor gezinsmigranten de keuze voor een taalschool. Deze inzichten zijn ondergebracht in andere delen van dit rapport, zoals de bespreking van de ervaringen met kwaliteit, dualiteit en inkoop.

❖ *Te veel moeten leren in een te korte tijd: moeite met het leren van de taal tot het beoogde niveau*

Daarbij brengen zowel mensen die de B1-route doen als mensen die de Z-route doen naar voren dat het taalonderwijs niet altijd aansluit bij hun behoeften, waardoor zij bang zijn niet binnen de inburgeringstermijn tot het beoogde niveau te komen. Dit zien we bij mensen die de B1-route doen vooral terug in de periode waarin zij de stap maken van A2- naar B1-niveau: "*Ze zouden het taalbeleid moeten aanpassen, zodat je meer tijd krijgt voor B1. Drie jaar voor A2 is haalbaar, maar drie jaar voor B1 is veel, vooral als je ook werkt*." (man, 28, Canada, B1-route) Vooral mensen in de Z-route die laaggeletterd zijn, ervaren het leren van de taal als heel moeilijk. De manier waarop de lessen zijn ingericht, zijn voor hen soms lastig om bij te houden: *"In het begin was het moeilijk. Zelfs in het Arabisch kan ik mijn naam bijna niet schrijven. In Syrië heb ik maar tot groep 4 op school gezeten. Toen ik hier kwam, kende ik de Arabische letters nauwelijks, en Nederlands is nog moeilijker."* (vrouw, 57, Syrië, Z-route). Voor sommigen van hen is inburgering extra moeilijk vanwege beperkte digitale vaardigheden: "H*et is heel moeilijk voor mij om de computer te gebruiken. [...] Na een paar minuten wordt het lastig om de letters van elkaar te onderscheiden.*" (vrouw, 61, Palestina, Z-route). Meer inzichten over de manier waarop inburgeraars de kwaliteit van het taalonderwijs ervaren worden gedeeld in paragraaf 4.5, kwaliteit.

❖ *Lestijden sluiten niet aan bij schooltijden of werk*

Behalve de kwaliteit van de lessen zijn er ook deelnemers die praktische obstakels noemen zoals de lestijden, met name in de context van het combineren van taalles en werk. Als er geen mogelijkheid is om lessen buiten werktijd te volgen, maakt dit het lastig om het leren van de taal met werk te combineren. Dit leidt ertoe dat sommige deelnemers aangeven werk te missen of zelfs te stoppen met werken om aan de inburgeringsverplichtingen te kunnen voldoen: "*Werken combineren met studeren was moeilijk. Het systeem van de school is niet goed. Ik vroeg of de lessen 's avonds konden zijn, maar dat kon niet*." (man, 34, Syrië, Z-route). Als het mensen wel lukt om werk en taal te combineren, leidt dat bij veel deelnemers tot een gevoel van overbelasting, omdat zij continu bezig zijn.

❖ *Gezondheidsproblemen, fysiek en mentaal, als barrière voor de inburgering*

Een ander thema dat door deelnemers in alle leerroutes naar voren wordt gebracht is dat gezondheidsproblemen de inburgering voor sommige mensen moeilijk maken. Een illustratie wordt gegeven door deze vrouw die door haar gezondheidsproblemen moeite heeft om de taallessen bij te houden en taal te combineren met werk: *"Ik denk niet dat ik wil*

studeren, want de taal is moeilijk. Ik werk graag, ik heb kinderen, ik heb een huis, en ik hou van koken. Maar door mijn gezondheid kan ik niet werken. Ik heb een bloedprop in mijn been, en dat geeft veel stress. De taal is echt moeilijk, ik weet niet hoe ik moet reageren op de docent. [...]Ik heb ook een probleem met mijn oog. Dus ja, het is vanwege mijn gezondheid. Ik had al een bloedprop in mijn been in Syrië, en nu ook in mijn buik. In het ziekenhuis zeiden ze dat het serieus is. Ik zou graag willen werken, maar het is te vermoeiend en ik ben ziek." (vrouw, 40, Syrië, Z-route).

Ook voor deze man vormen zijn gezondheidsklachten een obstakel om de inburgeringsactiviteiten bij te wonen, dit beïnvloedt vervolgens ook zijn mentale gezondheid: "*Ik heb gezondheidsproblemen (hernia in mijn rug). Ik wil graag naar de lessen en de inburgeringslessen gaan, maar als ik te lang zit, krijg ik rugpijn. Ik moet 20 minuten reizen om overal te komen, dat zijn 3 treinhaltes. Daardoor gaat het slechter met mijn mentale gezondheid*." (man, 29, Syrië, Z-route) Gezondheidsklachten kunnen voor mensen in de weg staan om actief deel te nemen aan participatieactiviteiten, ook als zij dat wel graag zouden willen: *"Ik hou van cursussen en buitenshuis zijn, maar mijn gezondheid laat niet alles toe."* (vrouw, 49, Turkije, Z-route)

Niet alleen fysieke gezondheidsproblemen, maar ook het mentale welzijn wordt door deelnemers genoemd als iets wat het inburgeringsproces moeilijker kan maken. Deze vrouw geeft bijvoorbeeld aan dat ze, vanwege trauma's in haar verleden, problemen heeft met haar mentale gezondheid waardoor ze soms dagenlang ziek is: "*Als ik ziek ben en in bed lig, blijven mijn kinderen zonder eten of moeten zij voor mij zorgen. Dat heeft ook invloed op hun mentale gezondheid. Soms zeggen ze: 'Mama, ga niet op de bank liggen.' Als ik vier dagen ziek in bed lig, heeft dat invloed op iedereen. Mentaal gaat het dan niet goed met ons. Dat zei ik ook tijdens mijn eerste gesprek met de werkcoach. Toen we nog in het AZC woonden, zei hij: 'Verhuis naar een huis, dan komt alles goed*.'" (vrouw, 33, Turkije, B1-route). Een andere deelnemer geeft aan dat het zou helpen als er bij docenten en contactpersonen meer bewustzijn was over de mentale gezondheid: *"Als ze iets meer aandacht aan de psychologie van de studenten besteden, zou dat mooi zijn. Want iedereen is hier getraumatiseerd, en iedereen die naar de cursus komt, heeft een andere achtergrond. Niet iedereen is mentaal een gewone student*. [...]*Het kleinste ding kan hen op een andere manier beïnvloeden. Ze kunnen anders reageren. Docenten moeten niet alleen lesgeven zoals aan normale studenten, maar ook proberen te begrijpen. Ze moeten de situatie van de studenten begrijpen."* (vrouw, 42, Turkije, B1-route). Ook deze man voelde zich onbegrepen toen hij probeerde zijn depressie aan te kaarten bij zijn contactpersoon, wat zijn mentale gezondheid nog verder verslechterde: **"***Ik ging ook naar haar toe vanwege mijn depressie. Ik belde mijn tweede contactpersoon en zei: ik wil kijken hoe het met mij gaat. Ze zei: 'de IND geeft daar niet om, zorg gewoon dat je werk hebt.' Ze zijn aardige mensen, maar hun professionele taak werkt niet. Je voelt je alleen en je weet niet waar je staat.*" (man, 28, Marokko, B1-route).

Problemen met de mentale gezondheid worden niet alleen genoemd in de context van dingen die mensen in het land van herkomst of tijdens de reis naar Nederland hebben meegemaakt, maar worden soms ook toegeschreven aan stress die veroorzaakt wordt tijdens de inburgering zelf. Voor deze man heeft het bijvoorbeeld een nadelig effect op zijn mentale gezondheid dat hij zijn verhaal elke keer aan verschillende organisaties moet vertellen: "D*oor het gebrek aan samenwerking ontstaat er spanning. Het zorgt voor meer problemen, kost mij extra tijd en ik moet telkens opnieuw alles uitleggen aan elke instantie. Deze problemen zijn mijn grootste zorgen op sociaal en juridisch gebied. Ze hebben een negatieve invloed op mijn integratie en mijn mentale gezondheid.*" (man, 34, Syrië, Z-route).

De druk van het behalen van de examens binnen de inburgeringstermijn, overbelasting door de combinatie van inburgering, werk en gezin en financiële zorgen vormen ook bronnen van stress tijdens het inburgeringstraject. Financiële stress zien we vooral terug bij gezinsmigranten die zelf voor hun taalaanbod betalen, maar ook bij asielmigranten die moeite hebben om rond te komen: "*Mijn verwachtingen en de werkelijkheid kwamen niet overeen. Ik heb ook financiële zorgen vanwege de uitkering. Het is allemaal net genoeg om rond te komen. Dat maakt het moeilijk om je volledig op de inburgering te storten."* (man, 47, Turkije, B1-route).

❖ *Overbelasting: moeite om de verplichtingen binnen de inburgering te combineren met andere aspecten van het leven, zoals werk en gezin*

Het patroon dat een rode draad vormt door het hele kwalitatieve onderzoek is dat mensen moeite hebben om alle ballen hoog te houden. De combinatie van inburgeren, werken en verantwoordelijkheden binnen het gezin worden door bijna iedereen als zwaar ervaren. Voor sommige mensen leidt dit tot een gevoel van overbelasting, (mentale) uitputting of zelfs het gevoel van burn-out. De volgende drie casussen zijn hierbij illustratief.

“Nu heb ik zowel gezinsverantwoordelijkheden als vrijwilligerswerk dat ik moet doen. En de taalcursus zegt dat je de hele taal buiten moet leren. Ze zeggen: ‘Ik geef je hier alleen een paar belangrijke basisdingen.’ Ze geven me taken. En daarna geven ze veel huiswerk. Ze zeggen dat ik dat allemaal buiten de les moet doen. Al deze dingen overlappen elkaar. We hebben allemaal problemen in het gezin. We zijn naar een nieuw land gekomen. We proberen een nieuw leven op te bouwen. Onze kinderen hebben trauma's, onze partners hebben trauma's. Wijzelf zijn ook getraumatiseerd. Zowel psychologisch als in het proberen een nieuw leven in een nieuw land op te bouwen. Dit alles is voor ons afzonderlijk al moeilijk. En daarnaast zegt de gemeente, volgens de nieuwe wet, dat je zowel de cursus moet volgen als moet werken. Dit maakt het moeilijk voor ons. Maar de taalcursus zegt ook dat je de taal vooral buiten leert. Dus je moet huiswerk maken. Hoe ga ik de taal buiten leren en tegelijkertijd werken? Ik weet het niet.” (man, 54, Turkije, B1-route).

"*Voor mij is taal leren en werken samen gewoon te veel. Mijn vrouw is ziek, en als mijn dochter ziek is en ik haar van school moet halen, dan is het een crisis! Dan moet ik stoppen met school. En wanneer heb ik tijd om boodschappen te doen of dingen in huis te regelen? Mijn vrouw stuurde net een bericht dat er iets in huis kapot is. Dat is allemaal heel vermoeiend. Ik moet het eerst repareren voordat ik vanavond naar mijn werk ga.*" (man, 26, Syrië, Onderwijsroute).

"Toen mijn kind 3 of 4 maanden oud was, rende ik met haar van de ene les naar de andere. Kun je je voorstellen dat je een nieuwe moeder bent en dat allemaal moet doen? Alleen maar vanwege de inburgering. Ik vroeg of ze kinderopvang hadden? Ze zeiden nee. Als je klaar bent met school, moet je man werken. We proberen het werk te verdelen, maar er is geen hulp — echt helemaal geen hulp in die tijd. Soms stuurden ze me weg omdat de baby huilde. Ik had weinig steun. Dus ik moest voor de kinderen zorgen, de uren maken en leren. Ik had het moeilijk met de taal. Er is geen ondersteuning voor kinderopvang. Mijn baby was 3 of 4 maanden oud en ik werd de les uit gestuurd omdat het te storend was — dus daar kreeg ik geen hulp bij. Tegen de tijd dat ik gewend was aan een docent, werd ze weer vervangen. Ik zal die ene dag nooit vergeten: ik haalde mijn kind op van zwemles, ik had mijn pasgeboren dochter bij me, het regende, ik moest naar inburgering, naar huis en nog eten maken. Die dag zal ik nooit vergeten — ik voelde me vreselijk." (vrouw, 27, Syrië, Z-route).

De signalen van overbelasting worden door zowel mannen als vrouwen aangekaart binnen het kwalitatieve onderzoek. Wel wordt er door sommige vrouwen aangegeven dat de druk om alles te combineren voor hen nog groter is dan voor mannen, omdat zij vaak meer verantwoordelijkheden dragen in de zorg van het gezin:

"Stress! Drie kinderen en de taal. Als ik thuiskom, heb ik huiswerk en dingen die ik moet voorbereiden. We willen tijd doorbrengen met onze kinderen en uitgebreide maaltijden voor hen maken. We zijn geen Nederlanders, we zijn Arabieren. Wij maken geen boterhammen, wij koken uitgebreid voor onze familie. De vrouw heeft veel verantwoordelijkheden. Mensen zeggen dan: ‘Het is niet nodig om zo te koken.’ Maar voor ons is dat wél nodig. Wij eten alleen thuis." (vrouw, 42, Yemen, B1-route).

"Voor vrouwen is de combinatie van taalleren, verantwoordelijkheden en de tijd die ze besteden aan vrijwilligerswerk gelijk aan de tijd die ze van hun kinderen afnemen. Ik denk echt dat vrouwen meer tijd moeten krijgen. Maar in dit geval zullen ze helaas later aan het werk gaan, wat economische verliezen betekent." (vrouw, 42, Turkije, B1-route).

Op de vraag hoe zij het combineren van de inburgering met andere verplichtingen ervaren antwoordt een van de deelnemers in de gezinsmigranten groep: **"***Burn-out is mijn woord. Ik ben op. Ik zal blij zijn als het voorbij is."* (vrouw, 33, Mexico, B1-route). Dit gevoel komt bij meerdere gezinsmigranten die deelnemen aan het kwalitatieve onderzoek terug.

4. Beleidsmechanismen

Ervaringen met instrumenten en kwaliteit

Beantwoording van onderzoeksvragen 3 t/m 7, 9

REGIOPLAN

De Wi2021 beoogt het maatschappelijke doel en de beleidsdoelen te bereiken door in het inburgeringstraject verbetering op vijf subdoelen te realiseren. Deze subdoelen worden in dit hoofdstuk als de beleidsmechanismen aangeduid, omdat ze de werking van het nieuwe inburgeringsstelsel omvatten en zodoende specificeren op welke wijze het nieuwe inburgeringsstelsel tot het bereiken van het maatschappelijk doel en de beleidsdoelen zou moeten leiden.
De paragrafen in dit hoofdstuk gaan in op de vijf beleidsmechanismen die centraal staan in de Wi2021: tijdige start (onderzoeksvraag 3), snelheid (onderzoeksvraag 4), maatwerk (onderzoeksvraag 5), dualiteit (onderzoeksvraag 7) en kwaliteit (onderzoeksvraag 6). Per beleidsmechanisme worden de ervaringen van inburgeraars gepresenteerd met de specifieke beleidsonderdelen die bij de mechanismen passen (onderzoeksvraag 9).

4. Beleidsmechanismen

4.1 Tijdige start

De tijdige start die het nieuwe inburgeringsstelsel moet bieden, moet worden gerealiseerd met betere ondersteuning in de azc's (voor asielmigranten), een snelle brede intake en vaststelling van het PIP (Plan Inburgering en Participatie) door de gemeente, en maatschappelijke begeleiding en financiële ontzorging vanuit de gemeente. De begeleiding en financiele ontzorging vanuit de gemeente worden in het volgende hoofdstuk behandeld, in het kader van dienstverlening. In deze paragraaf gaan we in op de ervaringen en de behoeften van nieuwkomers ten aanzien van de ondersteuning in het azc.

4.1.1 Stappen gezet in het azc

Aan cohort 2 (PIP na 1 januari 2024) van de Wi2021-asielmigranten (N = 794) is in het vragenlijstonderzoek gevraagd naar de stappen die ze hebben gezet toen ze in het azc woonden, waarvan wordt verwacht dat ze een goede basis bieden voor de verdere inburgering. Dit is uitgevraagd voor verschillende activiteiten. De meest voorkomende stap is het volgen van Nederlandse taallessen die in azc's worden gegeven. Ongeveer vier op de tien asielmigranten (43 procent) hebben in hun tijd op het azc naar eigen zeggen Nederlandse taallessen gehad. Ook de training Kennis van de Nederlandse Maatschappij (KNM) wordt relatief vaak genoemd: een kwart van hen (25 procent) heeft deze training gevolgd tijdens het azc-verblijf.

Naast deze voorbereidende cursussen die een basis moeten bieden voor de inburgering zijn er ook andere concrete stappen die asielmigranten in hun tijd in het azc kunnen zetten. Zo heeft ongeveer een op de vijf asielmigranten (21 procent) in hun tijd in het azc al verkennende gesprekken gehad met iemand van de gemeente. Bijna een kwart van hen (24 procent) zegt bovendien in het azc al te zijn gestart met de inburgering vanuit de gemeente.

Stappen die relatief weinig worden genoemd zijn de introlessen voor de MAP (Module Arbeidsmarkt en Participatie; 11 procent) en het verrichten van betaald werk (10 procent). Met betrekking tot dit laatste: alhoewel relatief weinig asielmigranten zeggen betaald werk te hebben gedaan, ligt dit percentage bij vrijwilligerswerk aanzienlijk hoger. Ruim een kwart van de asielmigranten (28 procent) zegt in hun tijd op het azc vrijwilligerswerk te hebben gedaan. Tevens is het percentage asielmigranten dat betaald werk heeft gedaan bijna verdubbeld ten opzichte van de eerste meting.

4.1.2 Behoefte aan meer ondersteuning in het azc

Voor het in kaart brengen van de ervaringen van inburgeraars met de tijdige start van hun inburgering is ook van belang of Wi2021-asielmigranten in voldoende mate werden ondersteund toen ze nog in het azc zaten. Bijna een kwart van cohort 2 van de Wi2021-asielmigranten in het vragenlijstonderzoek geeft aan geen ondersteuning te hebben gehad. Aan alle Wi2021-asielmigranten in cohort 2 (N = 794) is gevraagd op welke terreinen ze graag meer ondersteuning hadden gehad, ook als ze wel ondersteuning hebben gekregen.

Het COA biedt, in opdracht van het Ministerie van SZW, het programma Voorbereiding op inburgering aan. Dit bestaat uit taallessen, intro-KNM en intro-MAP. Statushouders die inburgeringsplichtig zijn kunnen dit programma vrijwillig vol-

gen. Het programma bereidt hen voor op het leven, wonen en werken in de gemeente en de inburgeringsplicht. Het terrein waarop verreweg het grootste deel van de Wi2021-asielmigranten in het azc meer ondersteuning had willen krijgen, is het leren van Nederlands. Ongeveer twee derde van de asielmigranten (64 procent) zegt dat ze hier meer ondersteuning in hadden willen krijgen. Na het leren van de Nederlandse taal wordt het leren over de Nederlandse taal en cultuur door ongeveer vier op de tien van de Wi2021-asielmigranten het vaakst genoemd als een terrein waar meer ondersteuning wenselijk was geweest (40 procent), gevolgd door leren over het werken in Nederland (30 procent). Een op de tien asielmigranten (11 procent) is tevreden met de mate van ondersteuning die ze in hun tijd in het azc hebben gekregen. Deze resultaten zijn vergelijkbaar met de resultaten uit de eerste meting.

4.1.3 Informatieverstrekking in het azc

Naast ondersteuning is aan cohort 2 (PIP na 1 januari 2024) van de asielmigranten onder de Wi2021 ook gevraagd waarover ze meer informatie hadden willen krijgen gedurende hun tijd in het azc (N = 794). De meeste asielmigranten hadden graag meer informatie willen krijgen over de Nederlandse samenleving en over inburgeren; dit betreft voor beide thema's ongeveer de helft van de asielmigranten (52 procent en 51 procent, respectievelijk). Daarnaast zeggen ongeveer vier op de tien asielmigranten dat ze graag meer informatie hadden gekregen over werken in Nederland (42 procent). Deze resultaten zijn vergelijkbaar met de resultaten uit de eerste meting. Net als bij de ondersteuningsbehoeften heeft ongeveer een op de tien (12 procent) asielmigranten naar hun idee genoeg informatie gekregen in hun tijd in het azc.

4.2 Snelheid

Eén van de beoogde beleidsmechanismen van de nieuwe inburgeringswet betreft de snelheid van het inburgeringstraject die beter moet worden geborgd. In het vragenlijstonderzoek staat met betrekking tot dit beleidsmechanisme centraal dat inburgeringsplichtige asielmigranten of gezinsmigranten niet onnodig lang moeten wachten om met de inburgeringscursus te beginnen. In deze paragraaf tonen we enkel de ervaringen van cohort 2 (PIP na 1 januari 2024) over dit onderwerp, gezien deze groep korter inburgeringsplichtig is en de start van hun inburgeringstraject daarom recenter is dan van cohort 1.

4.2.1 Start met de taalcursus en KNM (asielmigranten onder de Wi2021)

Aan cohort 2 (PIP na 1 januari 2024) van de Wi2021-asielmigranten is gevraagd of ze reeds begonnen zijn met de taalcursus en KNM (Kennis van de Nederlandse Maatschappij; N = 785). Van hen geeft 60 procent aan al te zijn begonnen met de taalcursus en KNM. Een derde (33 procent) van hen is nog niet begonnen en 7 procent weet dit niet. Aan de asielmigranten die *wel* al met de inburgeringscursus zijn begonnen (N = 469), is de vraag gesteld of ze vonden dat ze lang moesten wachten voordat ze aan de cursus konden beginnen. Van hen geeft 27 procent aan dat zij vonden dat zij lang moesten wachten en 64 procent vond dit niet. Dit is vergelijkbaar met de vorige meting.

De Wi2021-asielmigranten die melden dat ze lang moesten wachten op een cursusaanbod, is vervolgens gevraagd aan te geven om welke reden(en) dat volgens hen het geval was. De helft van hen geeft hierbij aan dat zij lang moesten wachten tot er plek voor hen was bij de cursus. Ook geeft 38 procent aan dat zij lang moesten wachten tot ze een aanbod ontvingen van de gemeente. Voor 10 procent was het onduidelijk waarom zij lang moesten wachten. Dit beeld verschilt van de resultaten van de eerste meting. In de eerst meting was het ontbreken van aanbod vanuit de gemeente nog de meest genoemde reden, gevolgd door de lange wachttijd voor een cursusplek. De lange wachttijd voor een cursusplek wordt nu aanzienlijk vaker genoemd als reden voor het lange wachten dan bij de eerste meting (waar dit door 43 procent van de inburgeraars als reden werd genoemd).

4.2.2 Start met Nederlands leren (Wi2021-gezinsmigranten)

Aan de Wi2021-gezinsmigranten is gevraagd of ze al begonnen zijn met het leren van Nederlands. Van cohort 2 (PIP na 1 januari 2024) is 87 procent reeds begonnen met Nederlands leren. Vervolgens hebben we de antwoorden van de gezinsmigranten van cohort 2 uitgesplitst voor de drie leerroutes. Deze uitkomsten zijn vergelijkbaar met het overkoepelende beeld. In paragraaf 6.1.1 is meer informatie opgenomen over de manieren waarop de verschillende groepen inburgeraars Nederlands leren.

4.3 Maatwerk

Voor het toepassen van maatwerk in de inburgering zijn de instrumenten van belang die ervoor moeten zorgen dat inburgeraars een inburgeringstraject volgen dat stimuleert dat ze participeren naar hun eigen vermogen en mogelijkheden. Om in kaart te brengen in hoeverre de nieuwe inburgeringswet nu leidt tot maatwerk, zijn in de vragenlijst Wi2021-inburgeraars bevraagd over hun ervaringen met de brede intake, de leerbaarheidstoets, het PIP en de gekozen leerroute.

4.3.1 Brede intake

Aan alle Wi2021-inburgeraars is gevraagd of ze al één of meerdere gesprekken hebben gehad met iemand van de gemeente in het kader van de brede intake. Van cohort 2 (PIP na 1 januari 2024) zegt ruim acht op de tien inburgeraars (83 procent) dat dit het geval is. Ongeveer één op de tien inburgeraars van cohort 2 (11 procent) antwoordt bij deze vraag nog geen brede intake te hebben gehad. De rest van hen zegt niet te weten of ze gesprekken hebben gehad in het kader van de brede intake. In werkelijkheid heeft de gehele onderzoekspopulatie die deze online vragenlijst heeft ingevuld een intake gehad. Deze cijfers wijzen er dan mogelijk op dat niet alle inburgeraars de intake als zodanig herkennen.

Vervolgens is aan cohort 2 van de Wi2021-inburgeraars die aangeven de brede intake te hebben gehad (N = 1.076) de vraag gesteld of ze vonden dat er in deze gesprekken goed naar hun verhaal werd geluisterd. Dit is uitgevraagd met een 5-puntsschaal (1 = heel slecht, 5 = heel goed). Figuur 4.1 geeft de verdeling van de antwoorden over de verschillende antwoordcategorieën van deze schaal weer.

In de figuur is te zien dat 80 procent van de asielmigranten en 81 procent van de gezinsmigranten van cohort 2 onder de Wi2021 vindt dat er (heel) goed naar hun verhaal werd geluisterd tijdens de brede intake. In de vorige meting ging dit nog om respectievelijk 74 en 71 procent, dus in deze meting zijn de ervaringen iets positiever.

Figuur 4.1 Hoe vindt u dat er tijdens de brede intake goed naar uw verhaal is geluisterd? (N = 1.076)

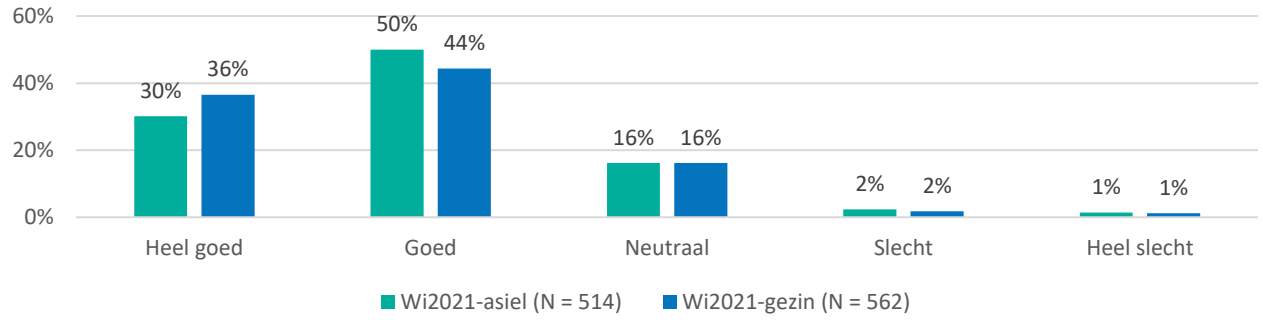

4.3.2 Leerbaarheidstoets

Inburgeraars onder de Wi2021 is ook gevraagd naar hun ervaringen met de leerbaarheidstoets. Allereerst is in de vragenlijst gevraagd of ze al een leerbaarheidstoets hebben gemaakt. Van cohort 2 (PIP na 1 januari 2024) geeft 88 procent aan dat zij al een leerbaarheidstoets hebben gemaakt. Ook voor de leerbaarheidstoets geldt dat in principe alle inburgeraars die deze vragenlijst hebben ontvangen de leerbaarheidstoets hebben gemaakt. Dit kan een aanwijzing zijn dat inburgeraars de term 'leerbaarheidstoets' niet altijd goed herkennen. Gezien de leerbaarheidstoets recenter is gemaakt door cohort 2, lichten we enkel de ervaringen met de leerbaarheidstoets toe voor deze groep.

Aan de inburgeraars in cohort 2 die hebben geantwoord dat ze de leerbaarheidstoets *wel* hebben gemaakt is vervolgens gevraagd hoe tevreden ze waren met de leerbaarheidstoets. Dit is uitgevraagd met een 5-puntsschaal (1 = helemaal niet tevreden, 5 = heel tevreden). Figuur 4.2 geeft de verdeling van de antwoorden over de verschillende antwoordcategorieën van deze 5-puntsschaal weer, uitgesplitst voor de asiel- en gezinsmigranten. Te zien is dat asielmigranten vaker (heel) tevreden zijn (80 procent) over de leerbaarheidstoets dan gezinsmigranten (67 procent). Asielmigranten zijn dus even vaak (heel) positief over de leerbaarheidstoets als de brede intake, terwijl gezinsmigranten positiever zijn over de brede intake dan de leerbaarheidstoets. In de vorige meting was 69 procent van de asielmigranten en 58 procent van de gezinsmigranten (heel) tevreden over de leerbaarheidstoets. In deze meting zijn de respondenten dus wat positiever dan in de vorige meting, terwijl de verschillen de ervaringen van asiel- en gezinsmigranten vergelijkbaar zijn.

Figuur 4.2 Hoe tevreden bent u (cohort 2) over de leerbaarheidstoets? (N = 1.170)

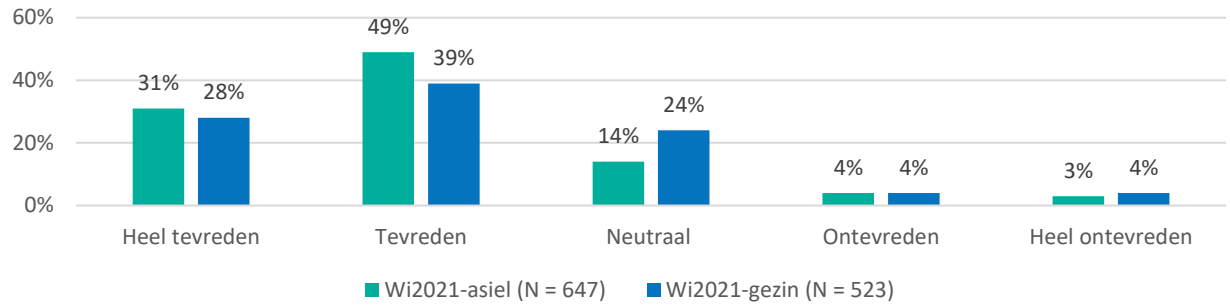

Bij een vergelijking tussen leerroutes (zie figuur 4.3) is te zien dat inburgeraars in de Onderwijsroute veruit het positiefst zijn over de leerbaarheidstoets. Van hen is 88 procent hier (heel) tevreden mee. Voor de andere leerroutes ligt dit percentage aanzienlijk lager: voor de inburgeraars in de B1-route geldt dit voor ongeveer driekwart van hen (74 procent), onder inburgeraars in de Z-route is dit ongeveer twee derde (67 procent).

Figuur 4.3 Hoe tevreden bent u (cohort 2) over de leerbaarheidstoets? (N = 1.053)

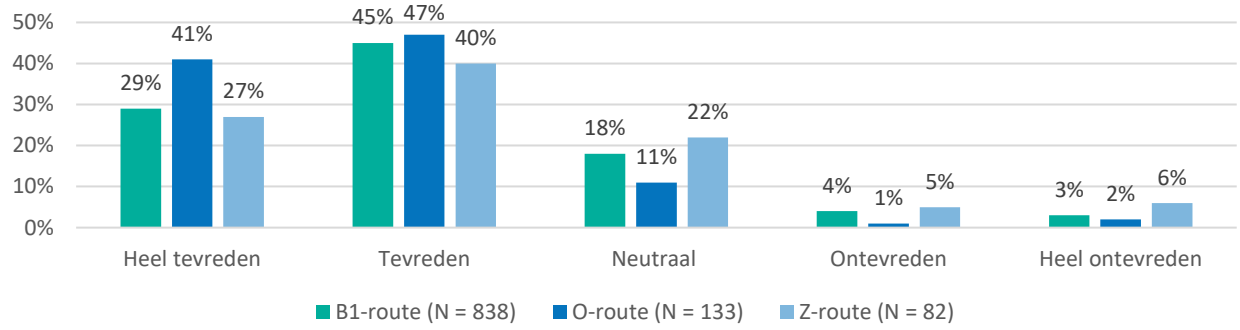

Vervolgens is aan cohort 2 van de Wi2021-inburgeraars gevraagd in hoeverre het voor hen duidelijk was waar de leerbaarheidstoets voor bedoeld was. Dit is uitgevraagd met een 5-puntsschaal (1 = helemaal niet duidelijk, 5 = heel duidelijk). In figuur 4.4 zijn de antwoorden uitgesplitst voor asiel- en gezinsmigranten. Te zien is dat 81 procent van de asielmigranten en 82 procent van de gezinsmigranten het (heel) duidelijk vonden waar de leerbaarheidstoets voor bedoeld was. Dit beeld is vergelijkbaar met de resultaten van de eerste meting.

Figuur 4.4 Was het voor u (cohort 2) duidelijk waar de leerbaarheidstoets voor was bedoeld? (N = 830)

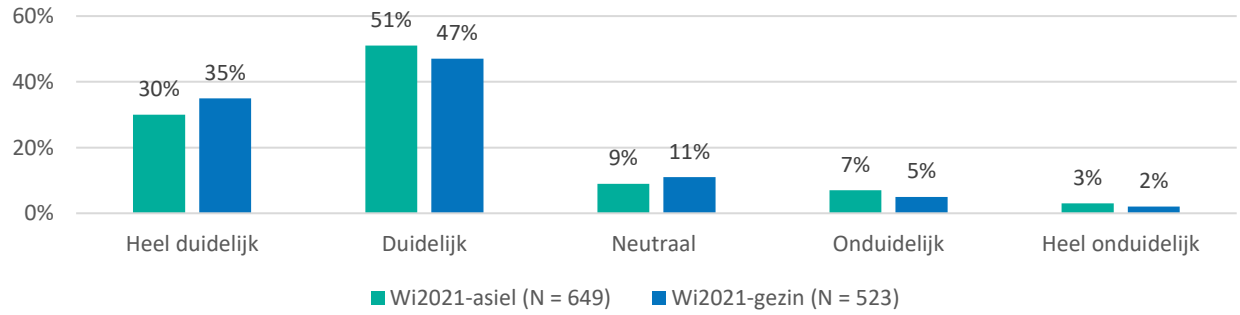

Bij een vergelijking tussen leerroutes in figuur 4.5 is te zien dat inburgeraars in de Onderwijsroute het vaakst van mening zijn dat het (heel) duidelijk was waar de leerbaarheidstoets voor is bedoeld (87 procent). Voor de B1-route ligt dit percentage iets lager, maar ook hier zijn inburgeraars overwegend van mening dat het duidelijk is waar de leerbaarheidstoets voor was bedoeld (81 procent). Onder inburgeraars in de Z-route vindt eveneens de meerderheid dat de bedoeling van de leerbaarheidstoets duidelijk is, maar is dit percentage lager (78 procent).

Figuur 4.5 Was het voor u duidelijk waar de leerbaarheidstoets voor was bedoeld? (N = 1.053)

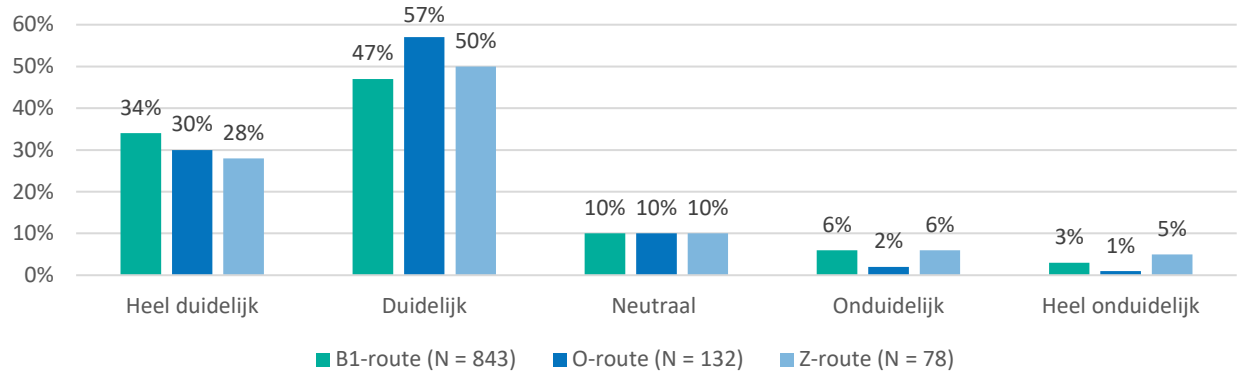

4.3.3 Past het PIP bij de toekomstplannen van inburgeraars?

Ten aanzien van het PIP is aan de inburgeraars onder de Wi2021 gevraagd of ze vinden dat het PIP past bij hun plannen voor een toekomst in Nederland. Dit is uitgevraagd als een meerkeuzevraag met een 5-puntsschaal (1 = zeer ontevreden, 5 = zeer tevreden). Bijna driekwart van cohort 2 (73 procent) geeft aan te vinden dat het PIP (zeer) goed bij hun toekomstplannen past. Gezien het PIP recenter is vastgesteld voor cohort 2, splitsen we voor deze groep de antwoorden uit per type inburgeraar. Figuur 4.6 laat zien dat respectievelijk 72 en 74 procent van de asiel- en gezinsmigranten het PIP (heel) goed bij hun toekomstplannen vindt passen. In de vorige meting ging dit voor asielmigranten om 65 procent en voor gezinsmigranten om 61 procent. De ervaringen in deze meting zijn dus wat positiever dan in de vorige meting.

Figuur 4.6 Past het PIP bij uw (cohort 2) plannen voor uw toekomst in Nederland? (N = 1.411)

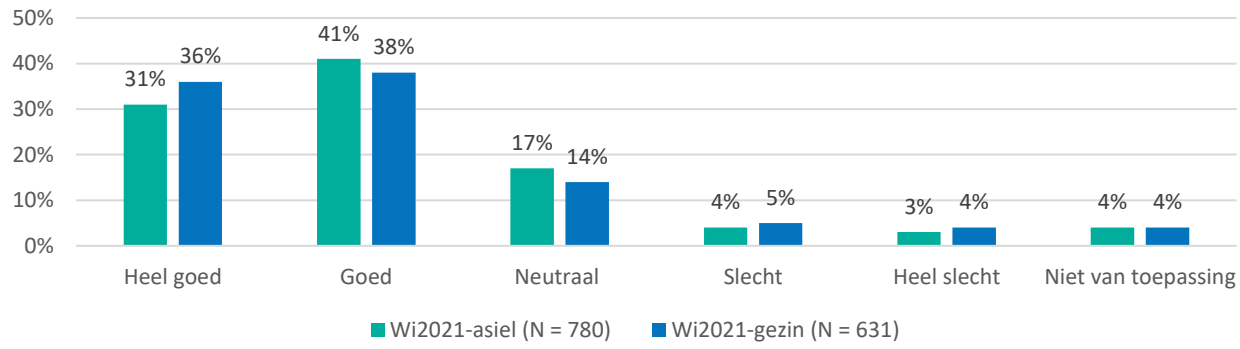

Ook voor de tevredenheid van inburgeraars over hun PIP zijn de antwoorden voor cohort 2 uitgesplitst naar de drie leerroutes. Zoals figuur 4.7 laat zien, zijn inburgeraars in de Onderwijsroute het vaakst positief over hoe hun PIP bij hun toekomstplannen past. Van de inburgeraars in de Onderwijsroute vindt 82 procent de PIP (heel) goed bij hum toekomstplannen passen, vergeleken met 72 procent van de inburgeraars in zowel de B1- als de Z-route.

Figuur 4.7 Past het PIP bij uw (cohort 2) plannen voor uw toekomst in Nederland? (N = 1.248)

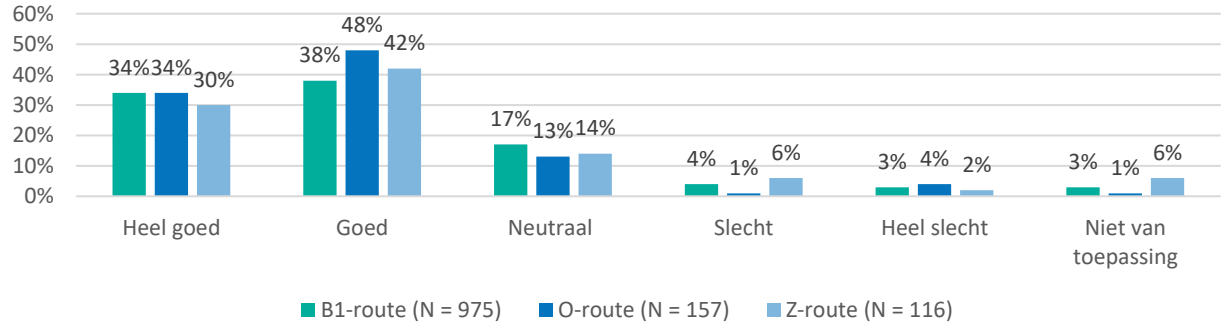

4.3.4 Tevredenheid over de gekozen leerroute

Aangezien aan de hand van de brede intake en de leerbaarheidstoets in het PIP wordt bepaald welke leerroute inburgeraars moeten volgen, is vervolgens aan alle Wi2021-inburgeraars in het vragenlijstonderzoek gevraagd hoe tevreden ze zijn met die leerroute, indien ze al een leerroute volgden. Dit is uitgevraagd met een 5-puntsschaal (1 = zeer ontevreden, 5 = zeer tevreden). Aangezien cohort 2 (PIP na 1 januari 2024) korter geleden een PIP heeft ontvangen, lichten de in deze paragraaf enkel de uitkomsten voor dit cohort uit.

Figuur 4.8 laat verschillen zien tussen asiel- en gezinsmigranten onder de Wi2021. Van de asielmigranten is 70 procent (heel) tevreden over de leerroute die zij moeten volgen, vergeleken met 52 procent van de gezinsmigranten. In de vorige meting van het vragenlijstonderzoek was een lager percentage van de asiel- (62 procent) en gezinsmigranten (46 procent) tevreden met de leerroute waarin ze geplaatst zijn.

Figuur 4.8 Hoe tevreden bent u (cohort 2) over de leerroute die u moet gaan volgen? (N = 1.328)

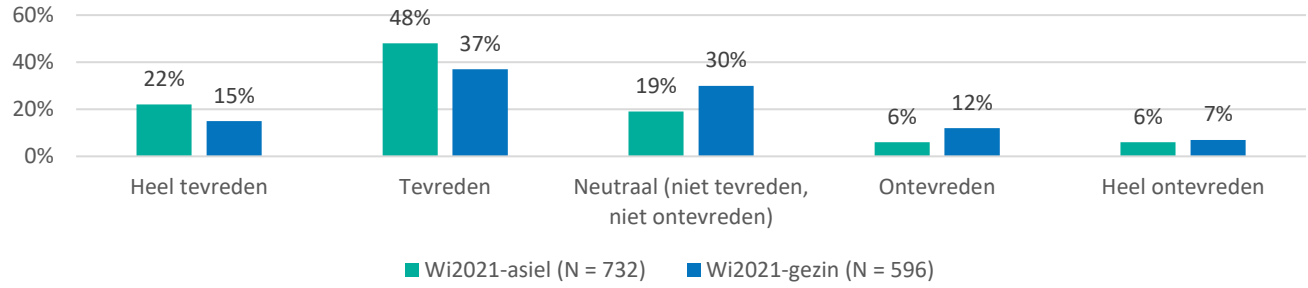

In figuur 4.9 zijn de antwoorden op deze vraag voor cohort 2 uitgesplitst voor de verschillende leerroutes. Hierbij valt wederom op dat inburgeraars in de Onderwijsroute het vaakst positief zijn van de drie groepen. Ruim driekwart van de inburgeraars (78 procent) in de Onderwijsroute is (heel) tevreden met de leerroute die zij moeten volgen. Voor inburgeraars in de B1- en Z-route zijn die percentages lager, namelijk 61 procent van beide groepen.

Figuur 4.9 Hoe tevreden bent u (cohort 2) over de leerroute die u moet gaan volgen? (N = 1.194)

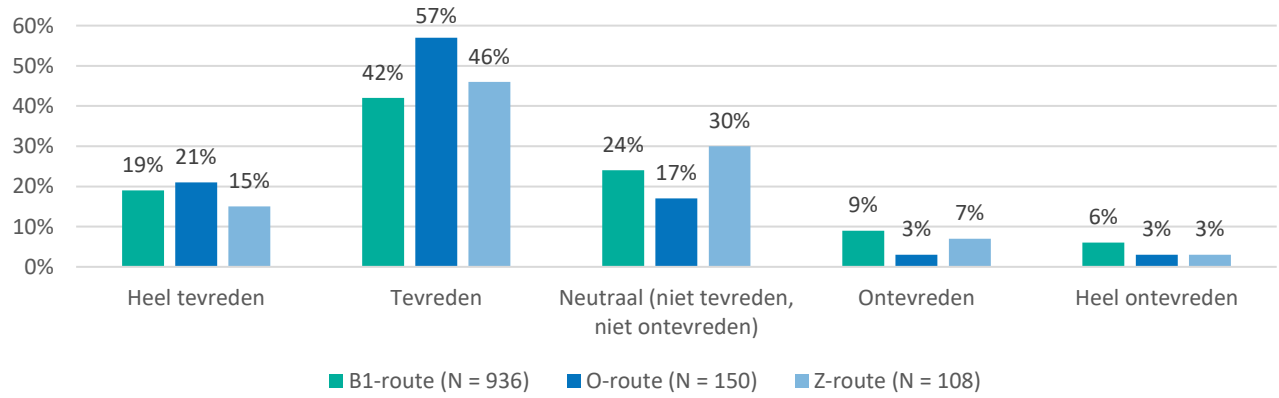

Tot slot zijn de antwoorden op deze vraag uitgesplitst voor mannen en vrouwen. Figuur 4.10 laat daarbij een verschil zien tussen mannen en vrouwen in de tevredenheid over hun leerroute, waarbij mannen positiever zijn over hun leerroute dan vrouwen. Van de mannen noemt ongeveer twee derde van de inburgeraars (64 procent) dat ze (heel) tevreden zijn over hun leerroute. Voor vrouwen geldt dit voor 60 procent van hen.

Figuur 4.10 Hoe tevreden bent u (cohort 2) over de leerroute die u moet gaan volgen? (N = 1.303)

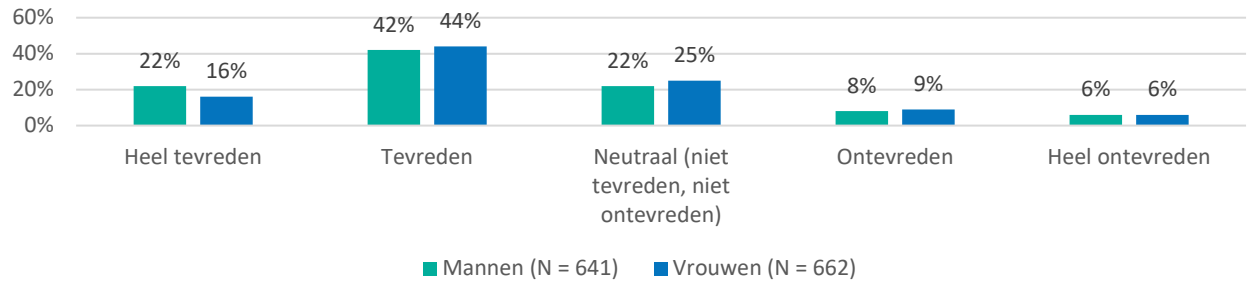

4.3.5 Ervaringen met maatwerk

In het kwalitatieve onderzoek lag voor deze meting de focus op de periode na de start van de inburgering. Er is daarom niet specifiek gevraagd naar ervaringen met instrumenten die voorafgaand aan de start worden ingezet, zoals de brede intake, de leerbaarheidstoets en het PIP. Kwalitatieve data over deze instrumenten zijn in de vorige rapportage opgenomen. Wel hebben we persoonlijke verhalen opgehaald van inburgeraars over hoe zij maatwerk ervaren tijdens hun inburgeringstraject en hun (veranderde) perceptie van hun leerroute nu zij gestart zijn.

❖ *Er is behoefte aan meer maatwerk binnen de B1-route en de Z-route*

Allereerst valt op dat deelnemers behoefte hebben aan meer maatwerk *binnen* de B1-route en de Z-route. Bij deelnemers die de Onderwijsroute doen zien we vaker dat hun route goed aansluit bij hun doelen: "*Mijn route helpt mij wel om mijn doel te bereiken: verder studeren.*" (vrouw, 21, Syrië, Onderwijsroute).

Door deelnemers die de Z-route doen wordt naar voren gebracht dat de diversiteit in factoren als leeftijd, leertempo en geletterdheid ervoor zorgen dat er binnen de route onvoldoende maatwerk geboden kan worden. Sommigen van hen pleiten daarom voor meerdere groepen binnen de Z-route. Zoals deze vrouw die aangeeft dat ze vanwege haar leeftijd trager leert: "*Sommige jongeren gaan sneller vooruit, waardoor ik moeite heb om het tempo bij te houden. Ik zou graag willen dat het beter wordt herhaald en versterkt. De Z-route zou niet alleen uit één groep moeten bestaan, maar uit meerdere niveaugroepen. Sommige mensen, zoals ik, begrijpen het langzamer. Vooral andere vrouwen willen langzaam vooruitgang boeken en dat zou moeten kunnen*. (vrouw, 49, Turkije, Z-route). Binnen de Z-route is het vooral voor mensen die laaggeletterd zijn moeilijk om het tempo bij te houden: "*Het is erg moeilijk voor mij, want ik ben volledig analfabeet en begrijp de lessen niet goed*." (vrouw, 34, Somalië, Z-route). Voor mensen binnen de Z-route die juist sneller leren, voelt het alsof zij geremd worden door hun klasgenoten die de lessen minder goed kunnen volgen, zoals bij deze deelnemer die binnen de Z-route naar A2-niveau toewerkt: *"Zeker, A2 is makkelijk voor mij. In de klas heb ik een probleem, omdat ik snel leer. Ik ben bij thema 16, terwijl anderen bijvoorbeeld nog bij thema 10 zijn." (*man, 24, Syrië, Z-route).

Ook bij deelnemers die de B1-route doen, zien we behoefte aan meer maatwerk en passende ondersteuning voor verschillende persoonlijke ambities. Dit wordt met name geuit door mensen die graag een hoger taalniveau dan B1 zouden willen halen om een baan op niveau te kunnen vinden, zoals bij deze deelnemer het geval is: "*Wij hebben allemaal een hoog opleidingsniveau. Ik ben bijvoorbeeld iemand die een promotietraject halverwege heeft moeten afbreken. Ik spreek vloeiend Engels. Maar als ik naar een baan zoek die past bij mijn opleidingsniveau, zijn de taalvereisten erg hoog. En biedt men ons de mogelijkheid om een taal op zo'n hoog niveau te leren? Nee. Vanwege mijn leeftijd is mijn route B1. De wet moet dringend worden aangepast voor mensen met een hoog opleidingsniveau. Voor gemotiveerde hoogopgeleide personen boven de 30 jaar zouden ook de mogelijkheden van de onderwijsroute beschikbaar moeten zijn*." (man, 54, Turkije, B1-route). Hoewel er formeel geen leeftijdsgrens is voor deelname aan de Onderwijsroute, hanteren sommige gemeenten 30 jaar (en in sommige gevallen jonger) als grens voor toelating tot de Onderwijsroute, mede omdat deelnemers boven deze leeftijd geen recht hebben op studiefinanciering en er dus met behoud van uitkering gestudeerd moet worden. Dat is in de gemeente waar deze deelnemer woont het geval.

Sommige gezinsmigranten die de B1-route doen zouden echter meer keuzevrijheid willen om tot A2 te leren in plaats van B1. Het behalen van B1-niveau kost in hun ervaring een grote investering ten opzichte van A2-niveau. Mensen die dit nodig hebben voor hun doelen willen deze investering maken. Maar mensen die zich vooral op hun familieleven willen richten, geven aan dat het een te grote inspanning is die niet aansluit bij hun eigen doelen: "*Ik wil alleen A2-taalniveau leren. Ik wil geen paspoort. Als iemand een paspoort wil, dan is B1 goed. Maar ik wil gewoon tijd met mijn familie*." (man, 32, Pakistan, B1-route).

❖ *Veranderende percepties op de leerroute*

In het kwalitatieve onderzoek zien we dat de perceptie die deelnemers hebben van hun leerroute kan veranderen naarmate iemand langer bezig is met de inburgering. Dit zou een van de verklarende factoren kunnen zijn voor het kwantitatieve resultaat dat respondenten uit cohort 1 in veel stellingen positiever zijn over de inburgering dan cohort 2, dat al langer bezig is met de inburgering.

Een van de redenen die naar voren komt is dat mensen wanneer ze gestart zijn met hun inburgering, pas echt een beeld krijgen van wat hun leerroute precies inhoudt. Deze man die de Z-route doet, geeft bijvoorbeeld aan dat hij eerst niet precies begreep wat de Z-route inhield en schrok van wat hij ervaart als een gebrek aan mogelijkheden met de route: "*De Z-route is de route van wanhoop. Geen nationaliteit, geen examens. Geen dromen of hoop voor de toekomst. Het is meer verantwoordelijkheid en moeite, en uiteindelijk geen hoop op de toekomst*." (man, 57, Palestina, Z-route). Ook deze deelnemer, die de B1-route doet, kwam er pas na de start van de inburgering achter wat haar leerroute precies inhield en hoe intensief deze was: "*Er is geen plan om ons te begeleiden of te helpen door het proces heen. Ik moet alles zelf uitzoeken. Ik dacht dat ik de taal kon leren met apps. Ik had echt geen idee wat B1-niveau betekent. Er is mij nooit uitgelegd hoeveel tijd en inzet nodig is om te slagen voor het inburgeringsproces." (*vrouw, 55, Canada, B1-route). Een hieraan gerelateerd patroon dat naar voren komt is dat de stap van A2 naar B1 als groot wordt ervaren door mensen die de B1-route doen. Dit leidt bij sommige deelnemers tot frustratie, vermoeidheid en moedeloosheid, wat een verklaring kan zijn voor het negatiever beoordelen van de leerroute dan voor de start van de inburgering.

❖ *Participatieactiviteiten en begeleiding naar werk past niet altijd bij de eigen doelen*

Een ander onderwerp wat door deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek veel in verband wordt gebracht met het belang van maatwerk, is de begeleiding naar werk. We benoemen hier hoe deze onderwerpen zich specifiek verhouden tot het thema maatwerk. In de paragraaf 4.4 (dualiteit) gaan we dieper in op hoe inburgeraars de participatie en MAP ervaren. Zowel in de manier waarop de contactpersoon of werkcoach vanuit de gemeente te werk gaat als de manier waarop de participatie-activiteiten binnen de inburgering zijn ingericht, maakt de mate waarin maatwerk geboden wordt een groot verschil in hoe mensen dit ervaren.

Zo zijn er wisselende ervaringen met begeleiding vanuit de gemeente. Waarbij deelnemers die het gevoel hebben dat hen maatwerk wordt geboden om hun persoonlijke doelen te bereiken, deze begeleiding positief ervaren: "*Mijn contactpersoon gaat echt achter mijn toekomstdoelen aan. [...] Ze hielp mij om de uitkering te behouden terwijl ik studee*r." (vrouw, 21, Syrië, Onderwijsroute). Terwijl mensen die een gebrek aan maatwerk ervaren deze begeleiding negatiever beoordelen en zich niet ondersteund voelen:

> "*Ik werd onder druk gezet om werk te accepteren dat niet bij mij past*." (vrouw, 48, Iran, B1-route)
>
> "*Ze willen dat we zo snel mogelijk aan het werk gaan. Ik voel me een nummer*." (vrouw, 47, Turkije, B1-route)

Ook voor mensen die binnen de Z-route 800 participatie-uren maken, speelt maatwerk een belangrijke rol in de mate waarin zij deze participatie uren als zinnig ervaren. Mensen met een positieve ervaring geven aan dat ze hun skills en talenten kunnen inzetten: "*Ik bied mijn kookervaring in de kerk. En ik kook vaak voor buurthuizen. En ik hou van nieuwe culturen te leren*." (man, 60, Syrië, Z-route). Voor mensen die een minder duidelijke link kunnen leggen naar hun bestaande ervaring en/of ambities voor de toekomst, sluit het participatie aanbod minder aan bij hun persoonlijke doelen en zij ervaren dit dan als minder nuttig en helpend.

> "*We doen wel activiteiten, maar het lijkt meer op het vullen van een uur. Het voelt niet erg productief. Als er een werkervaringsplek of een stage zou zijn, gericht op een specifiek beroep, zou dat beter zijn*." (man, 57, Turkije, Z-route).
>
> "*Ze willen dat ik vrijwillig werk doe, maar ik heb geen duidelijk doel of richting. Het is moeilijk om mezelf te ontwikkelen als ik niet word doorverwezen naar een passende rol*."(vrouw, 49, Turkije, Z-route)

4.4 Dualiteit

In het nieuwe inburgeringsstelsel is het de bedoeling dat inburgeraars het leren van de Nederlandse taal combineren met het participeren in de Nederlandse samenleving, bijvoorbeeld door betaald werk of vrijwilligerswerk. Om dit te bevorderen kan er in de diverse leerroutes op verschillende wijzen dergelijke dualiteit in het inburgeringstraject worden ingebouwd. Om in kaart te brengen of deze dualiteit in de Wi2021 goed tot zijn recht komt, zijn zowel inburgeraars onder de Wi2013 als de Wi2021 bevraagd over of ze nu werken of in het afgelopen jaar hebben gewerkt. Hier valt ook vrijwilligerswerk onder. De inburgeraars die aangaven dat dit zo was, zijn vervolgens gevraagd of ze de ervaring hebben dat ze dit goed kunnen combineren met het leren van de Nederlandse taal. Dit is ook aan de Wi2013-inburgeraars gevraagd, omdat het voor deze groep eveneens relevant is om te weten of het leren van de Nederlandse taal inderdaad goed te combineren is met (vrijwilligers)werk. Tot slot zijn inburgeraars in de vragenlijst ook gevraagd naar hun ervaringen met de MAP (Module Arbeidsmarkt en Participatie).

4.4.1 Werk of vrijwilligerswerk

In tabel 4.1 is te zien hoeveel inburgeraars zeggen (vrijwilligers)werk te hebben verricht sinds ze hun verblijfsvergunning hebben gekregen. Let wel, het is gebleken dat de respondenten hier slechts één antwoord konden selecteren, terwijl men logischerwijs ook zowel werk en vrijwilligerswerk kan hebben verricht. In de vorige meting werd apart uitgevraagd of mensen hadden gewerkt sinds het krijgen van hun verblijfsvergunning, en of mensen nu werkten. Doordat de vraagstelling in de vorige meting anders was, kunnen we geen vergelijking maken tussen de twee metingen.

Tabel 4.1 geeft de verdeling in antwoorden weer, uitgesplitst voor zowel asiel- en gezinsmigranten onder de Wi2021 en de Wi2013. Daarbij is zien dat het aandeel inburgeraars dat betaald werk heeft verricht, groter is binnen de groep gezinsmigranten dan de groep asielmigranten, zowel voor de Wi2021 als Wi2013. Voor asiel- en gezinsmigranten onder de Wi2021 betreft dit 21 en 63 procent, voor de Wi2013 gaat dit om 36 en 50 procent.

Tabel 4.1 Werkt u nu of heeft u het afgelopen jaar gewerkt (sinds u in uw gemeente woont)? (N = 4.982)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Nee	57%	28%	43%	40%
Ja, ik heb betaald werk gedaan	21%	63%	36%	50%
Ja, ik heb vrijwilligerswerk gedaan	22%	9%	21%	10%
Totaal	**100%** (N = 2.570)	**100%** (N = 1.743)	**100%** (N = 406)	**100%** (N = 263)

In figuren 4.11 en 4.12 wordt deze informatie uitgesplitst naar leerroute en cohort. Gezien de arbeidsparticipatie van asiel- en gezinsmigranten onder de Wi2021 zodanig verschilt, gaat deze informatie enkel over de Wi2021-asielmigranten. In figuur 4.11 is te zien dat asielmigranten in de B1-route het vaakst aangeven betaalt werk te hebben (gedaan). Dit gaat om 23 procent, vergeleken met 19 procent van de asielmigranten in de Onderwijsroute en 17 procent van asielmigranten in de Z-route.
In figuur 4.12 is verder te zien dat het percentage asielmigranten onder de Wi2021 dat betaald werk doet of heeft gedaan, gelijk is binnen cohort 1 (PIP voor 1 januari 2024) en cohort 2 (PIP na 1 januari 2024). Dit geldt voor 21 procent van beide groepen. Wel heeft cohort 1 vaker vrijwilligerswerk gedaan dan cohort 2 (29 versus 15 procent).

Figuur 4.11 Werkt u (asielmigranten) nu of heeft u het afgelopen jaar gewerkt (sinds u in uw gemeente woont)? (N = 2.166)

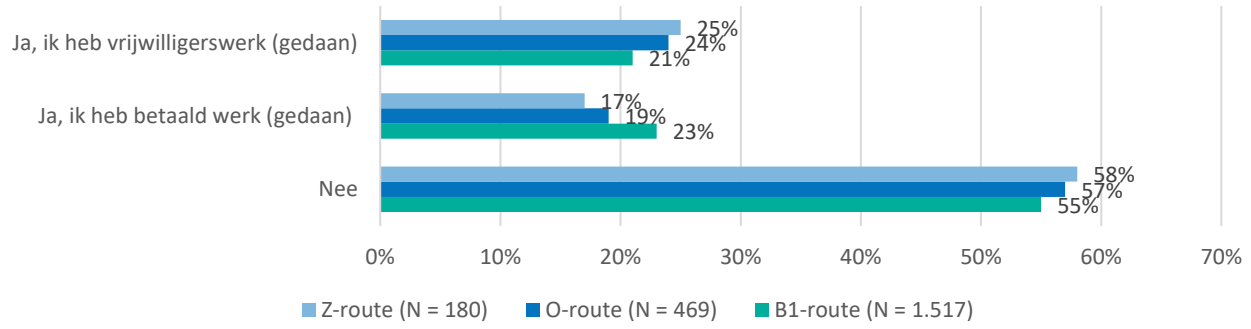

Figuur 4.12 Werkt u (asielmigranten) nu of heeft u het afgelopen jaar gewerkt (sinds u in uw gemeente woont)? (N = 1.791)

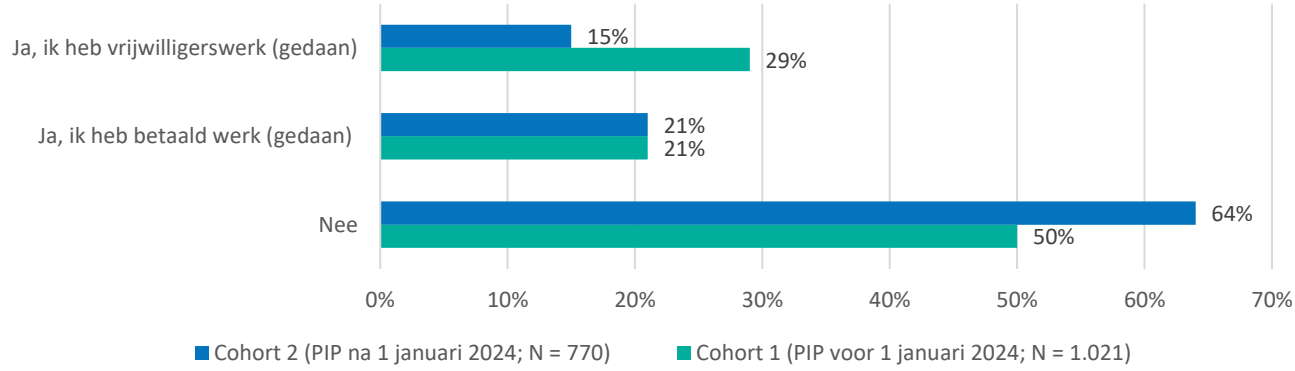

4.4.2 Oefenen van de Nederlandse taal

Om meer te kunnen zeggen over de mate waarin Nederlands leren samengaat met participeren, is aan inburgeraars in het vragenlijstonderzoek gevraagd of ze de Nederlandse taal ook buiten de taalcursus oefenen. Deze vraag is aan zowel de Wi2013-inburgeraars als inburgeraars onder de Wi2021 gesteld, maar is wel alleen gesteld aan inburgeraars die zeggen reeds begonnen te zijn met een taalcursus (N = 3.073).
Tabel 4.2 toont hiervan de antwoorden, uitgesplitst voor de vier typen inburgeraar. Te zien is dat gezinsmigranten met name Nederlands oefenen met hun partner of kinderen, terwijl onder asielmigranten meer variatie is wat betreft de manieren waarop zij Nederlands buiten de cursus oefenen. Onder Wi2021-gezinsmigranten is daarnaast te zien dat een groot deel van hen (43 procent) op het werk Nederlands oefent.

Tabel 4.2 Oefent u de Nederlandse taal buiten de cursus? (N = 3.036)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Ja, op mijn werk oefen ik met Nederlands	18%	43%	28%	27%
Ja, tijdens mijn vrijwilligerswerk oefen ik met Nederlands	25%	10%	29%	12%
Ja, ik oefen Nederlands met een taalmaatje/taalvrijwilliger	29%	13%	28%	15%
Ja, ik oefen Nederlands in een taalcafé	19%	12%	20%	11%
Ja, ik oefen Nederlands met mijn partner of mijn kinderen	21%	61%	25%	48%
Ja, ik ontmoet mensen die Nederlands spreken (excl. taalmaatjes/ taalvrijwilligers)	34%	26%	34%	14%
Anders, namelijk	7%	8%	4%	8%
Nee	15%	7%	9%	14%

In figuur 4.13 zijn de antwoorden uitgesplitst voor mannen en vrouwen, specifiek voor asielmigranten onder de Wi2021. De figuur laat zien dat 29 procent van de vrouwen de Nederlandse taal oefent met partner of kinderen, terwijl dit geldt voor 18 procent van de mannen. Ook valt op dat 21 procent van de mannen Nederlands oefent op werk, terwijl dit geldt voor 12 procent van de vrouwen. Ook ontmoet 36 procent van de mannen mensen die Nederlands spreken, terwijl dit wordt genoemd door 29 procent van de vrouwen.

Figuur 4.13 Oefent u de Nederlandse taal buiten de cursus? (N = 2.789)

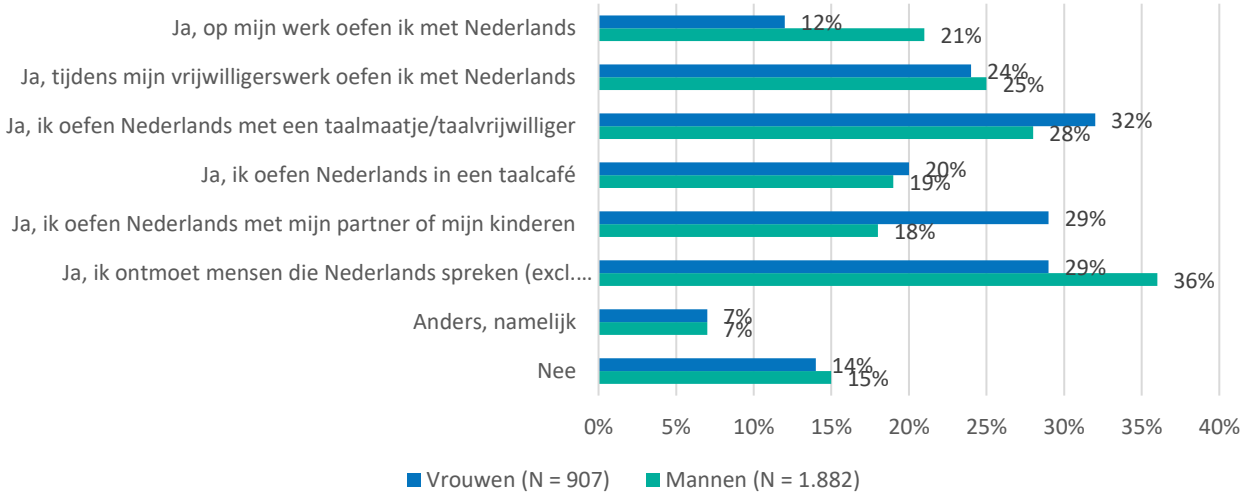

Ervaringen met het oefenen van de taal en het opbouwen van een sociaal netwerk

Deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek hechten veel waarde aan de mogelijkheid om de taal in de praktijk te kunnen oefenen en hebben hier wisselende ervaringen mee. De belangrijkste patronen rondom het oefenen van de taal en het opbouwen van een sociaal netwerk in Nederland benoemen we in deze paragraaf.

❖ *Sommige deelnemers oefenen de taal al op verschillende manieren in de praktijk, toch is er behoefte aan nog meer mogelijkheden*

De meest genoemde manieren waarop mensen de taal oefenen zijn taalcafé's, contactmomenten in het dagelijks leven zoals de supermarkt, oefenmomenten in bibliotheken, taalmaatjes, (vrijwilligers)werk, tijdens sportieve of culturele activiteiten of met vrienden. Sommige gezinsmigranten geven aan de taal ook met hun partner of de familie van hun partner te oefenen. De volgende voorbeelden zijn illustratief voor hoe mensen informeel de taal oefenen:

> *"Ik ga naar taalcafé twee dagen in de week, dinsdag en woensdag van 19:00 tot 21:00."* (man, 34, Syrië, Z-route).
>
> *"Ik ga twee keer per week naar een naai- en handwerkclub. Dat geeft me veel rust*." (vrouw, 49, Turkije, Z-route).
>
> *"Ik gebruik wat ik heb geleerd bij vrijwilligerswerk. Ik ga ook naar taalcafés in bibliotheken en heb een taalbuddy waarmee ik twee uur per week spreek."* (man, 57, Turkije, Z-route).
>
> *"Ik leer veel via mijn werk. Ik begrijp veel, maar soms is het moeilijk om te reageren."* (man, 25, Syrië, Z-route).

Veel deelnemers geven aan dat ze graag meer taalcontact zouden willen hebben. Ze hebben niet altijd het gevoel dat er voldoende aanbod is, zoals deze man aangeeft: "I*k heb aan de contactpersoon en de school gevraagd om een taalcoach te vinden, zodat ik met iemand kan oefenen. Maar in onze omgeving zijn er niet genoeg programma's waar we kunnen oefenen*." (man, 54, Syrië, Z-route). Deze man geeft aan dat hij uiteindelijk mogelijkheden heeft gecreëerd om de taal te oefenen, maar dat hij hier weinig ondersteuning bij heeft gekregen: *Het is wat je er zelf van maakt. Ik heb een taalcoach geregeld, maar moest er 2-3 maanden op wachten. Ik ga naar de bibliotheek, doe boodschappen, probeer overal Nederlands te spreken. De gemeente heeft een sportcursus waar we een halfuur taal oefenen en een uur sporten. Ik dwing mezelf om Nederlands te gebruiken, hoewel dat soms moeilijk is.* (man, 52, Turkije, B1-route). Sommige deelnemers geven aan dat ze graag ondersteuning zouden krijgen bij het ontmoeten van mensen met eenzelfde vakgebied, om de taal zo gericht te kunnen oefenen: "Ik zou graag meer zinvolle contacten willen, liefst in mijn eigen vakgebied, zodat ik de taal in een relevante context kan gebruiken. (vrouw, 52, Turkije, B1-route).

❖ *Buren zijn voor veel deelnemers een belangrijke eerste gesprekspartner, maar het contact leidt niet altijd tot diepgaande gesprekken*

De buren spelen voor veel deelnemers een belangrijke rol in hun eerste oefenmomenten met de Nederlandse taal, zoals bij deze deelnemers het geval is:

> *"Ik praat met de buren, [...] Ik was mijn auto en maak praatjes met mensen."* (man, 29, Syrië, Z-route).
>
> *"Ik heb contact met de kinderen van mijn buren en de kinderen spelen samen, dus ik spreek een beetje met hen (ook al giechelen ze), ik heb er baat bij."* (man, 41, Syrië, Z-route).
>
> *"Ik praat met mijn buren. Ik zeg gewoon hallo tegen iedereen in de buurt. Ze zijn heel gastvrij en dat helpt mij om te oefenen. Ze verbeteren mijn Nederlands voor mij. [...]Ik ga ook naar de sportschool met mijn buurman. [...] Ik leer mijn buurman Arabisch en hij mij Nederlands."* (man, 54, Syrië, Z-route).

Tegelijkertijd geven sommige deelnemers aan dat het contact met de buren niet veel verder gaat dan een begroeting en een kort praatje. Sommigen geven aan dat dit komt omdat zij zich nog niet zelfverzekerd genoeg voelen om langere gesprekken te voeren: *"Ik heb contact gelegd met mijn buren door Turkse lekkernijen uit te delen. Maar er is niet veel dialoog. Ik ben bang om te praten, hoewel mijn buren erg vriendelijk zijn en uitnodigend."* (vrouw, 49, Turkije, Z-route).

Deelnemers die in dorpen wonen waar dialecten gesproken worden, geven aan dat dit het taalcontact met mensen in hun nabije omgeving moeilijker maakt: "*Onze buren zijn oudere mensen. Ze spreken met een Groningse tongval, dus het is moeilijk om hen te begrijpen. Daarom is de communicatie beperkt*." (vrouw, 33, Turkije, B1-route). Er zijn ook voorbeelden van deelnemers die aangeven dat de gemeenschap in hun woonplaats heel gesloten is en zij daarom weinig aansluiting vinden: "*Er is een band tussen Nederlanders onderling, en het is moeilijk om daar toegang toe te krijgen. In de sociale groep waar ik bij hoor, zijn veel oudere mensen die tegen mij Twents praten — dat is geen Nederlands. Het is niet echt vriendelijk als ze dat doen. Soms zeggen ze gemene dingen. Ik moet dan gewoon doen alsof het me niks doet.*" (vrouw, 33, Mexico, B1-route).

❖ *Deelnemers geven aan dat het lastig is om diepgaande sociale contacten te leggen of vrienden te maken, die verder gaan dan contact in bestaande scripten zoals vrijwilligers en buddy's*

Voor veel deelnemers vindt het taalcontact dat zij hebben met Nederlandstalige mensen binnen bestaande scripten plaats, bijvoorbeeld binnen de setting van een taalcafé, met iemand die ondersteuning biedt of met een vrijwillige taalbuddy: *"Ik heb mijn eigen sociale kring, maar weinig Nederlandstalige contacten. Soms zie ik mensen van VWN, maar dan praten zij vooral en luister ik.* (man, 47, Turkije, B1-route).

Veel deelnemers uiten de behoefte om behalve deze contacten, ook meer diepgaande, gelijkwaardige sociale contacten op te doen en vriendschappen te sluiten: **"***Ik zou graag een vriendschap willen, bijvoorbeeld om samen koffie te drinken.*" (vrouw, 35, Rusland, B1-route). De ervaring van deze deelnemer is illustratief voor een voorbeeld waarin contact vooral binnen bestaande scripten bestaat en waarom hij behoefte heeft aan meer:

"Vrienden maken hier is moeilijker dan inburgeren. Je doet je best, maar mensen blijven op afstand. Het gaat niet alleen om de taal. Mensen die hier als migrant komen, hebben een grotere behoefte om contact te maken. Het zou helpen om vrienden te hebben die je meer laten zien dan alleen de inburgering. Die je uitnodigen voor een verjaardag of meenemen naar een restaurant. Dát is hoe een land echt werkt. De mensen die mij nu helpen, worden ervoor betaald. Als je stopt met betalen, gaan ze weg, of als ze promotie krijgen. In je sociale leven ben je gewoon een mens, dus je hebt contacten nodig die blijven." (man, 28, Marokko, B1-route).

Er zijn ook deelnemers die aangeven al wel Nederlandse vrienden gemaakt te hebben, zoals deze man **"***Ik heb meer dan genoeg vrienden. Door hen is integratie wat makkelijker. Als ze Nederlands met mij praten, herken ik de woorden en zinnen. Ze herinneren me aan veel dingen die ik op school heb geleerd.*" (man, 30, Syrië, Z-route). Ook deze vrouw geeft aan

dat het gelukt is om een vriendschap te sluiten met een Nederlandstalig iemand: "*Ik heb één Nederlandse vriendin en ik ben supertrots op mezelf. Want er worden vaak grappen gemaakt over hoe moeilijk het is om contacten te leggen met Nederlanders. Maar ik heb er één, en we praten af en toe. En ik heb ook mijn collega's. In het algemeen ben ik blij met mijn sociale leven*." (vrouw, 23, Verenigde Staten, B1-route). Vaak hebben zij mensen leren kennen door samen vrijetijdsactiviteiten te ondernemen. Dit patroon diepen we hieronder verder uit, nadat we meer gedeeld hebben over de obstakels die mensen tegenkomen in het vergroten van hun sociale netwerken.

❖ *Deelnemers noemen zowel praktische als innerlijke obstakels die in de weg staan om hun sociale netwerken te vergroten*

Sommige deelnemers geven aan dat angst, verlegenheid of een gebrek aan zelfvertrouwen hen ervan weerhoudt om hun sociale netwerk te vergroten:

> *"Nederlands spreken voelt lastig en spannend, vooral omdat ik bang ben fouten te maken. Dit belemmert mijn zelfvertrouwen.*" (man, 54, Iran, B1-route).
>
> *"Angst is voor mij het obstakel, de verlegenheid… Ik ben bang om fouten te maken, en dat ze mij en mijn behoeften niet begrijpen."* (man, 26, Syrië, Onderwijsroute).

Het gebrek aan zelfvertrouwen hangt bij sommige mensen samen met het gevoel dat zij in de taallessen niet voldoende voorbereid zijn op het gebruiken van de taal in alledaagse situaties:

> "*De taal is anders dan de hele formele taal, zoals van de gemeente. Maar de alledaagse taal is weer anders. De lessen helpen ons wel, maar ik vind het moeilijk."* (man, 42, Syrië, Z-route).
>
> *"Soms begrijp ik niet wat mensen zeggen. Als ze straattaal praten of zoiets, is het echt moeilijk om dat te begrijpen."* (Vrouw, 21, Syrië, Onderwijsroute).(vrouw, 21, Syrië, Onderwijsroute).

Een ander obstakel dat door met name gezinsmigranten die werken genoemd wordt, is dat zij het idee hebben dat zij door hun werktijden weinig toegang hebben tot sociale ruimten of evenementen waar ze mensen kunnen ontmoeten. Zo geeft een van de deelnemers die in een kleine gemeente woont aan: "*Als je werkt, is het lastiger. Alles hier sluit om 17 of 18 uur, en dat maakt het moeilijk om contact te maken. Dat is een groot probleem: je kunt niet meedoen aan sociale activiteiten, want het lijkt alsof die alleen bedoeld zijn voor mensen die niet werken*." (vrouw, 23, Verenigde Staten, B1-route). Een andere deelnemer vult aan: "J*a, ik heb het gevoel dat mijn werk mij beperkt in mijn sociale leven.*" (vrouw, 35, Rusland, B1-route).

Er zijn ook deelnemers die aangeven dat ze doordat ze veel tijd aan inburgeringsactiviteiten besteden geen tijd hebben om te investeren in sociale contacten: "*Mijn sociale leven is niet zoals in mijn eigen land. Ik zou graag meer willen communiceren met de Nederlandse samenleving, maar de tijd die we aan het inburgeringsproces besteden, belemmert ons om meer interactie te hebben.*" (man, 35, Turkije, B1-route).

❖ *Deelnemers leggen het makkelijkst contact met oudere Nederlandstaligen, maar missen soms het contact met leeftijdsgenoten*

Meerdere deelnemers geven aan dat zij het makkelijkst contact leggen met oudere mensen en dat zij het fijn vinden om de taal met hen te oefenen:

"Het is niet makkelijk om contact te maken in de bibliotheek. Het is moeilijk om mensen iets te vragen. Ik ben ook verlegen om mensen aan te spreken. Maar er zijn vrijwilligers, meestal oudere mensen, en zij komen vaak zelf naar je toe om hulp aan te bieden. Voor mij is het makkelijk om oudere mensen te begrijpen." (man, 32, Pakistan, B1-route*).*

"Ik zit 1x per week in de bibliotheek, ik heb dan ook een maaltijd met oudere mensen. Dat is leuk want oudere mensen praten goed Nederlands. Jongeren praten snel. Oude mensen langzaam. Zij hebben tijd voor verhalen, mooie mensen om te oefenen." (vrouw, 46, Colombia, B1-route).

Het blijkt echter lastiger om contact te leggen met leeftijdsgenoten, terwijl deelnemers aangeven daar wel behoefte aan te hebben, zoals deze vrouw omschrijft: "*Eigenlijk wil ik meer contact maken met de moeders van de vrienden van mijn kinderen. Maar in het begin probeerde ik het, en omdat ik niet begreep wat zij zeiden en zij niet begrepen wat ik zei, trok ik me terug. Ook spreken mensen van onze leeftijd erg snel. [...] We kunnen het niet bijhouden en missen dingen. Als mensen lachen, lachen wij ook; als ze stil zijn, zijn wij ook stil. We nodigen mensen uit om thuis te eten, maar meestal komen er oudere mensen. We hebben een gebrek aan gemeenschappelijke activiteiten met mensen van onze eigen leeftijdsgroep. Het is moeilijk om gemeenschappelijke culturele en sociale raakvlakken te vinden."* (vrouw, 33, Turkije, B1-route).

Ook mensen die de Onderwijsroute doen, geven aan meer contact te willen leggen met leeftijdsgenoten: "*Ik wil graag meer contacten met vrouwen van mijn eigen leeftijd. Het liefst Nederlandstalige vrouwen die bereid zijn om informele gesprekken te voeren, zodat ik mijn spreekvaardigheid kan verbeteren* (vrouw, 27, Afghanistan, Onderwijsroute).

Deelnemers die de Onderwijsroute afgerond hebben en nu een studie volgen samen met Nederlandstalige mede-studenten, geven aan dat het nog steeds lastig is om betekenisvol contact te leggen buiten verplichte studiemomenten: "*Nee, we doen alleen projecten samen, maar we zijn geen vrienden. We hebben alleen contact als we aan een project werken*." (vrouw, 30, Syrië, Onderwijsroute). Zij geven aan dat dit komt omdat ze zich nog niet comfortabel voelen in alledaagse spreektaal: "*Ik denk dat het komt doordat ik me nog niet zo zeker voel in de taal, dus ik luister vooral veel."* (vrouw, 26, Syrië, Onderwijsroute) en omdat het nog lastig is om grapjes in het Nederlands te begrijpen: "*Het zijn de grapjes, Nederlandse grappen die ik niet begrijp*." (vrouw, 30, Syrië, Onderwijsroute). Een andere reden die zij noemen die het leggen van betekenisvol contact in de weg staat is het idee dat hun Nederlandse leeftijdsgenoten vanuit een andere culturele opvoeding andere interesses hebben: "*Ik denk dat we niet dezelfde interesses hebben. Bijvoorbeeld tv-programma's of feestdagen. We komen uit een andere cultuur, dus we hebben andere interesses."* (vrouw, 30, Syrië, Onderwijsroute).

❖ *Vrijetijdsactiviteiten bieden de kans om gelijkwaardige sociale contacten op te doen met Nederlandstaligen met eenzelfde interesse*

Het valt op dat deelnemers die een positieve ervaring hebben met het leggen van betekenisvolle sociale contacten, dit vooral lijken te doen via vrijetijdsactiviteiten. Zij leggen vanuit gelijkwaardigheid contact met mensen met eenzelfde interesse, bijvoorbeeld sport of kunst. De volgende voorbeelden zijn hierbij illustratief:

"Ik kan gerust mijn ding doen – boodschappen, huisarts – en ik ben lid bij een visvereniging en ik heb rond 30 Nederlandse vrienden waarmee ik mijn taal kan gebruiken." (man, 52, Irak, Z-route).

"*Ik ga naar de sportschool, naar Zumba, en daar ontmoet ik veel Nederlandse vrouwen en vrouwen uit andere culturen*." (vrouw, 26, Syrië, Onderwijsroute).

"Ik heb een sociaal leven. Ik praat met ongeveer drie mensen. In het azc deed ik aan krachttraining en sprak ik Nederlands met de mensen om mij heen." (man, 29, Syrië, Z-route).

Er zijn ook mensen die meedoen aan het kwalitatieve onderzoek die aangeven dat ze graag meer activiteiten of ruimten zouden willen waarin dit soort gelijkwaardige ontmoetingen gefaciliteerd worden: "We hebben activiteiten nodig die in het inburgeringsprogramma ingebouwd zitten, zodat we anderen kunnen ontmoeten en kunnen oefenen." (man, 54,

Syrië, Z-route). Vooral mensen die het moeilijk vinden om zelf contacten te leggen, zouden hier graag meer ondersteuning bij willen, zoals deze twee deelnemers aangeven:

> *"Ik vind het moeilijk om contacten te maken. Ik zou willen dat er meer georganiseerd wordt van uit de overheid voor mensen die het moeilijk vinden."* (man, 29, Syrië, Z-route).
>
> *"Het ontbreken van een sociaal netwerk en duidelijke manieren om nieuwe mensen te leren kennen, maakt het voor mij moeilijk om contacten op te bouwen. Ik heb behoefte aan gestructureerde ondersteuning om Nederlandse vrouwen te ontmoeten*." (vrouw, 27, Afghanistan, Onderwijsroute).

Specifiek bij deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek die gezinsmigrant zijn, komen twee aanvullende patronen naar voren als het gaat om het leggen van sociale contacten via vrijetijdsactiviteiten. Allereerst zien we bij gezinsmigranten vaker dat zij deel uitmaken van een gemeenschap met andere niet-Nederlandstaligen, waardoor zij in hun nieuwe vriendschappen met name Engels blijven spreken. Dit wordt geïllustreerd door de volgende voorbeelden:

> *"Mijn sociale leven: ik werk bij een sociale organisatie en iedereen spreekt Engels. In Amsterdam overheerst het Engels. In de kerk spreekt ook iedereen Engels. Ik spreek alleen Nederlands met mijn vrienden die ook Nederlands leren — we proberen samen te oefenen. Op de taalschool krijg ik de kans om Nederlands te spreken en kan ik al wat zinnen maken. Maar iedereen om mij heen spreekt Engels: op werk, in de kerk, overal. We zijn internationaal, we spreken meer Engels dan Nederlands."* (man, 36, Ghana, B1-route).
>
> *"Ja, ik denk dat ik best een goed sociaal leven heb. De meeste van mijn vrienden heb ik leren kennen via het Taalhuis, waar ik elke vrijdag naartoe ga. We zijn nu al twee jaar goede vrienden. We spreken meestal Engels [haha], maar we wisselen ideeën uit over wat wel en niet werkt."* (vrouw, 23, Verenigde Staten, B1-route).

Als er eenmaal vriendschappen zijn ontstaan met mensen die ook Engels spreken, dan geven deelnemers aan dat ze meestal kiezen voor de taal waarin ze zichzelf het beste kunnen uitdrukken, voor meer diepgang in de gesprekken: "*Als je sociaal contact wilt maken met mensen, is dat moeilijk. Als ik Nederlands spreek kunnen we geen echte quality time hebben. Dan zeggen ze: 'Wat zeg je?' of ze schakelen over naar Engels. In Amsterdam praten mensen de hele tijd Engels met elkaar. Dat maakt het lastig.*" (man, 36, Ghana, B1-route).

Ten tweede uiten veel deelnemers die gezinsmigrant zijn dat zij financiële zorgen hebben omdat ze vaak zelf hun taallessen bekostigen. Voor enkelen van hen leidt dit ertoe dat vrijetijdsactiviteiten, die juist behulpzaam blijken in het leggen van sociale contacten, minder prioriteit krijgen, zoals in het geval van deze deelnemer: "*Ik ben niet verder gegaan met mijn hobby's uit Mexico. Al mijn extra geld gaat naar Nederlands leren*." (man, 45, Mexico, B1-route).

❖ *Vrouwen die deelnemen aan het kwalitatieve onderzoek hebben behoefte aan meer plekken en activiteiten specifiek gericht op vrouwen waar zij elkaar kunnen ontmoeten*

Verschillende vrouwelijke deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek vanuit alle leerroutes, geven aan dat ze graag meer contacten zouden leggen met andere vrouwen. Ze zouden hiervoor graag meer ondersteuning ontvangen en meer plekken willen zien waar specifiek vrouwen met elkaar samen kunnen komen om betekenisvolle connecties te maken. De volgende voorbeelden zijn hierbij illustratief:

"Ja, ik wil graag meer contacten, het liefst vrouwen die betrokken zijn bij onderwijs of vrijwilligerswerk, zodat ik van hen kan leren hoe ik mijn weg in de samenleving beter kan vinden. Het zou ook fijn zijn om met vrouwen te praten die me kunnen helpen om Nederlandse gewoonten en spreektaal te begrijpen."(vrouw, 48, Iran, B1-route)

"Ik denk dat het heel leuk zou zijn als we leuke dingen organiseren, zoals samen reizen of andere activiteiten doen met Nederlandse mensen. Ik weet zeker dat dat zou helpen. Als je bijvoorbeeld een maatje hebt, zoals een meisje uit Nederland, dan kun je samen Nederlands oefenen." (vrouw, 26, Syrië, Onderwijsroute)

"Ik denk dat het voor vrouwen makkelijker is om een netwerk met Nederlandse vrouwen op te bouwen. Als vrouwen begrijpen we elkaar beter." (vrouw, 42, Turkije, B1-route).

Er worden ook goede voorbeelden genoemd van manieren waarop vrouwen al onderling verbonden zijn, zoals via een whatsappgroep "*Women of Zaandam*" waar vrouwen elkaar helpen en ook advies krijgen van NewBees, die de groep modereert en vrouwen die aan hun programma's deelnemen met elkaar in contact brengt

4.4.3 Het combineren van taal en (vrijwilligers)werk

In het kader van dualiteit is niet alleen van belang om na te gaan of de taal leren en participatie (via betaald werk of vrijwilligerswerk) worden gecombineerd, maar ook om na te gaan hoe deze combinatie door inburgeraars wordt ervaren. Aan de inburgeraars die *wel* zeggen te hebben gewerkt of op dit moment te werken, is daarom een stelling voorgelegd om na te gaan of ze vinden dat het leren van Nederlands en (vrijwilligers)werk goed samen gaan (N = 2.775). De antwoordopties bij deze stelling zijn verdeeld volgens een 5-puntsschaal (1 = zeer oneens, 5 = zeer eens).

Tabel 4.3 laat de meningen van inburgeraars zien over de stelling dat tegelijkertijd Nederlands leren en (vrijwilligers)werk doen goed samen gaan, uitgesplitst voor de typen inburgeraars. Te zien is dat asiel- en gezinsmigranten onder de Wi2021 hier vaak hetzelfde over denken. Zo is 54 procent van beide groepen het (zeer) eens met de stelling. Tussen asiel- en gezinsmigranten onder de Wi2013 is een groter verschil te zien. Zo is 71 procent van de Wi2013-asielmigranten het hier (zeer) mee eens, vergeleken met 48 procent van de gezinsmigranten.
De antwoorden op deze vraag zijn vervolgens ook uitgesplitst voor zowel de leerroutes als de cohorten Wi2021-inburgeraars. Hier zijn geen grote verschillen te zien.

Deze uitkomsten verschillen met de vorige meting. In de vorige meting vonden meer asiel- en gezinsmigranten onder de Wi2021 dat Nederlands leren en (vrijwilligers)werk (zeer) goed samen gaan (63 en 59 procent). Asielmigranten onder de Wi2013 zijn in deze meting daarentegen positiever dan in de vorige meting (66 procent was het toen (zeer) eens met deze stelling), terwijl gezinsmigranten onder de Wi2013 in deze meting minder positief zijn dan in de vorige meting (61 procent was het toen (zeer) eens met deze stelling). Inburgeraars onder de Wi2021 en gezinsmigranten onder de Wi2013 zijn in deze meting dus minder positief dan in de vorige meting over deze combinatie.

Tabel 4.3 Wat vindt u: tegelijk Nederlands leren en (vrijwilligers)werk doen gaan goed samen (N = 2.325)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Zeer eens	21%	15%	29%	14%
Eens	33%	39%	42%	34%
Neutraal	28%	24%	19%	23%
Oneens	11%	14%	8%	13%
Zeer oneens	6%	8%	1%	16%
Totaal	**100%** (N = 1.521)	**100%** (N = 592)	**100%** (N = 156)	**100,0%** (N = 56)

Ervaringen met het combineren van taal en (vrijwilligers)werk

In het kwalitatieve onderzoek reflecteerden deelnemers op hoe zij dualiteit, het combineren van de taal leren en (vrijwilligers)werk ervaren.

❖ *De mate waarin (vrijwilligers)werk bijdraagt aan het leren van de taal verschilt*

Deelnemers zien werk of vrijwilligerswerk als kans om hun taalontwikkeling te versterken, maar in de praktijk is dit niet altijd het geval. De waardering van deze combinatie lijkt af te hangen van de omgeving van het werk, het aanwezige taalniveau van de deelnemer en de mate waarin informele interactie met Nederlandstaligen mogelijk is.
Zo geven verschillende deelnemers aan dat hun werkomgeving nauwelijks ruimte biedt voor taaloefening of zelfs contraproductief werkt. Zoals deze deelnemer aangeeft, is de mate waarin werk ingezet kan worden om de taal te oefenen afhankelijk van de talen die door collega's gesproken worden en de werksfeer: *"Als de mensen met wie ik werk geen Nederlanders zijn, neem ik hun accent over. Als ik meer met Nederlandse mensen praat, dan word ik beter."* (vrouw, 30, Syrië, Onderwijsroute). Ook deze deelnemer geeft aan dat werk voor hem juist een plek is waar geen Nederlands gesproken wordt*: "Als ik aan het werk ben, voelt het niet alsof ik in Nederland woon*." (Man, 35, Canada, B1-route).

Er zijn ook deelnemers die juist positieve ervaringen hebben waarin werk bijdraagt aan hun taalontwikkeling. We zien dat werk waarin (korte) contactmomenten ingebouwd zijn, zoals huishoudelijk werk of bezorgen, voor hen als een kans voelt om Nederlands te oefenen:

> *"Daar praat ik meer met mensen, soms wel 20 minuten. Daar verbeter ik echt en communiceer ik beter. Het is een fijne manier om te oefenen wat ik thuis leer.*" (vrouw, 33, Mexico, B1-route).
>
> *"Wat het meest helpt, is als klanten binnenkomen en vragen gaan stellen. [...] Ze praten over het weer, geld, financiën. [...] Het is ook meer spreektaal dan in het boek."* (vrouw, 30, Syrië, Onderwijsroute).
>
> *"Natuurlijk helpt het mij, via mijn contact met andere Nederlanders. […] Als iemand mij een vraag stelt, geef ik antwoord. […] Ik ben kok, dus als iemand vraagt wat de ingrediënten zijn, dan moet ik in het Nederlands antwoorden*." (man, 60, Syrië, Z-route).

Sommige deelnemers geven aan dat hun werkgever investeert in hun taalvaardigheid, indien dat het geval is, wordt dat als heel positief ervaren: "*Op mijn werk vinden ze het belangrijk dat ik de taal leer. Ze betalen zelfs voor een paar cursussen. Ze investeren in mij*."(man, 28, Argentinië, B1-route). Als er vanuit de werkgever geen ondersteuning wordt geboden om de taal te verbeteren, wordt dat door sommige deelnemers als remmend ervaren: "*Hij werkt wel, maar hij kan geen andere baan vinden en zijn huidige werkgever investeert niet in zijn taal*." (vrouw, 23, Verenigde Staten, B1-route).

Ook de werksfeer heeft invloed op de mate waarin deelnemers de ruimte voelen om met de taal te oefenen. Deze vrouw heeft een positieve ervaring en voelt zich ondersteund door haar collega's: "I*k werk met Nederlanders en ik spreek alleen Nederlands. Soms Engels met klanten. [...] Als ze iets uitleggen of collega's iets uitleggen, dan heb ik nieuwe woorden in mijn hoofd. Natuurlijk helpt dat*." (vrouw, 35, Rusland, B1-route).

Er zijn deelnemers, met name in de B1-route, die aangeven dat ze bewust voor vrijwilligerswerk kiezen in plaats van betaald werk, omdat ze het idee hebben dat er binnen vrijwilligerswerk meer ruimte is om de tijd te nemen om de taal te oefenen: *"Vrijwilligerswerk helpt mij nog meer, omdat ik de hele tijd contact heb met mensen. Bij betaald werk is het een duidelijke uitwisseling: ik doe mijn best en krijg iets terug dat belangrijk voor mij is. Bij een baan heb je een specifieke taak, je begint, je maakt het af en je gaat naar huis. Dat is goed voor mijn hoofd. Bij vrijwilligerswerk heb je gesprekken die nooit hoeven te stoppen."* (vrouw, 33, Mexico, B1-route). Daarbij wordt vrijwilligerswerk ook genoemd als manier om een sociaal netwerk op te bouwen met mensen met gelijksoortige waarden: *"Vrijwilligerswerk doen bij het COC vond ik heel nuttig. Het was een goede manier om Nederlandse mensen te ontmoeten met eenzelfde manier van denken."* (man, 28, Canada, B1-route).

Het valt op dat deelnemers met name positief spreken over vrijwilligerswerk dat zij zelf hebben gekozen, dat aansluit bij hun persoonlijke interesses en ambities en waar zij de mogelijkheid hebben om met Nederlandstalige mensen te spreken. Wanneer dit niet het geval is en zij het idee hebben dat het hen niet verder helpt, ervaren ze dit minder positief, zoals deze man uitlegt: *"In plaats van fietsenreparatie had ik liever sociaal werk gedaan om taal te oefenen. Maar dit werd opgelegd. Er is daar absoluut geen omgeving om de taal te oefenen. [...] Dit is niet vrijwillig, het is werkplicht."* (man, 54, Turkije, B1-route).

Het huidige taalniveau van deelnemers speelt voor hen ook een rol in het bepalen of zij wel of niet de stap naar (vrijwilligers)werk willen zetten. Zo geeft deze man aan dat hij denkt dat hij op dit moment nog niet kan profiteren van de toegevoegde waarde van vrijwilligerswerk, tot zijn taalniveau hoger is: "*Vrijwilligerswerk is geen activiteit die ik kan doen. Want ik geloof niet dat vrijwilligerswerk iets bijdraagt als je taalniveau niet op een bepaald niveau is.*" (man, 35, Turkije, B1-route). Met name bij mensen die de B1-route doen en een specifieke baan in gedachten hebben, zien we dat zij soms de voorkeur geven aan een complete focus op de taal, omdat zij direct op hun eigen niveau willen kunnen beginnen met werken. Voor deze vrouw speelt ook mee dat ze in een dorp woont en het daardoor voor haar extra lastig is om een baan te vinden voordat ze goed Nederlands spreekt: "*Omdat die dingen [taal leren en werken] niet goed samengaan. Vooral waar ik vandaan kom – een rustige plek in het noorden van Nederland – is het extra moeilijk om werk te vinden zonder de taal. Zelf heb ik eerst de taal geleerd voordat ik werk zocht. Dat heeft een paar jaar geduurd, maar het was het echt waard. Door mijn kennis van het Nederlands heb ik werk gevonden.*" (vrouw, 23, Verenigde Staten, B1-route).

❖ *Obstakels om (vrijwilligers)werk en taal te combineren: planning*

Bij de meeste deelnemers die meedoen aan het kwalitatieve onderzoek zien we dat het combineren van (vrijwilligers)werk en andere verplichtingen binnen de inburgering voelt als een dagelijkse evenwichtsoefening.
Een terugkerend knelpunt is het gebrek aan afstemming tussen taallessen en werkmogelijkheden. Wanneer roosters niet op elkaar aansluiten of er fysiek te veel afstand is tussen werkplek en school, ontstaan frustraties en soms zelfs demotivatie. Zoals één deelnemer verwoordt: *"Werk en studeren combineren was moeilijk. Het systeem van de school is niet goed. Ik heb gevraagd of de lessen 's avonds konden zijn, maar dat kon niet.""* (man, 34 jaar, Syrië, Z-route). Ook deze deelnemer wijst het ontbreken van lesaanbod op het juiste moment: "*De taalcursussen zijn overdag, en voor de avondcursus is er een wachtlijst. Het lijkt alsof alleen mensen zonder werk de cursussen kunnen doen.*" (Vrouw, 35, Rusland, B1-route).

Sommige deelnemers geven aan dat het hen lukt om de planning rond te krijgen en schrijven dit toe aan eigen planningsvaardigheden of ondersteuning vanuit verschillende partijen: *"Ik heb een agenda en ik plan mijn dingen daarin. Ik studeer 3 dagen en ik werk 2 dagen."*(man, 29, Syrië, Z-route). Daarbij wordt de rol van de gemeente in het afstemming zoeken met scholen en werkgevers door sommige deelnemers als essentieel ervaren: *"Doordat de programma's en instanties die verantwoordelijk voor mij zijn – zoals de gemeente, school en werk – goed op elkaar zijn afgestemd, werd het voor mij makkelijker om mijn dag te organiseren."* (man, 54 jaar, Syrië, Z-route). In sommige gevallen kiezen deelnemers bewust voor vrijwilligerswerk in plaats van betaald werk, vanwege de betere afstemming met hun inburgeringstraject: *"Ik studeer 3 dagen en het vrijwilligerswerk is meestal in de middag. Het duurt meestal 3 uur en het is heel relaxed."* (man, 29, Syrië, Z-route). Er zijn deelnemers uit de Z-route die de noodzaak van het goed leren managen van tijd binnen de inburgering als een kans zien om deze vaardigheid te leren en later ook in een werkcontext toe te passen: "*Inburgering helpt mij. Het bereidt me voor door mijn tijd te organiseren richting werk. Het helpt mij om een werkmentaliteit op te bouwen — hoeveel tijd en moeite het kost om ergens naartoe te gaan en mee te doen.*"(man, 34, Syrië, Z-route).

Ten slotte blijkt ook voorspelbaarheid van les en werktijden van groot belang. Onregelmatige werktijden of wisselende schoolroosters maken het moeilijk om beide trajecten duurzaam te volgen, wat soms leidt tot het missen van lessen of stoppen met vrijwilligerswerk: *"Ik kwam laat thuis van werk en kon daardoor niet naar school de volgende ochtend."* (man, 26, Syrië, Onderwijsroute). Binnen de Onderwijsroute leidt de hoge studie-intensiteit tot tijdsdruk en stress. De combinatie met werk is voor sommigen niet vol te houden: *"Ja, het [*combineren taal en werken] *heeft een negatief effect, omdat je geen tijd hebt om bij te studeren en alleen maar bezig bent met werken."* (vrouw, 21, Syrië, Onderwijsroute).

❖ *Obstakels om (vrijwilligers)werk en taal te combineren: gezondheid en vermoeidheid*

Ook gezondheidsproblemen spelen een rol, zeker bij oudere deelnemers. Fysieke belasting, ziektes of mentale uitputting maken het moeilijk om het taaltraject vol te houden, laat staan om dit te combineren met (vrijwilligers)werk: *"Voor gezondheidsredenen kan ik niet werken. Ik heb een stolsel in mijn been en dat geeft veel stress. De taal is ook echt moeilijk, ik weet niet hoe ik moet antwoorden op de docent. Ik wil nog steeds graag werken, maar het is vermoeiend en ik heb een ziekte."* (vrouw, 40, Syrië, Z-route).

Zelfs zonder expliciete ziektebeelden zorgt de opeenstapeling van verplichtingen bij sommige deelnemers voor uitputting. Een oudere deelnemer vat dit samen: *"Het is soms vermoeiend, misschien vanwege mijn leeftijd. 's Ochtends volg ik lessen en 's middags werk ik."* (man, 57, Turkije, Z-route). Ook in andere gevallen zien we dat fysieke of mentale vermoeidheid de motivatie ondermijnt en de deelname aan lessen bemoeilijkt: *"Ze zouden wat meer genade moeten tonen voor alles wat we meemaken. De hoofdpijn maakt het heel moeilijk om mee te doen."* (vrouw, 43, Syrië, Z-route)

❖ *Dualiteit en zorg voor het gezin*

Voor deelnemers die werk, taal en gezinsleven combineren, is de druk vaak groot. Vooral Z-route deelnemers, zowel mannen als vrouwen met jonge kinderen, beschrijven hun dagen als fysiek en mentaal uitputtend:

> *"Het is heel moeilijk om gezin en school te combineren, het is overweldigend, ik sta op om 6 uur 's ochtends en ga door tot 6 uur 's avonds – het is uitputtend omdat ik vier kinderen moet verzorgen."*(man, 42, Syrië, Z-route).
>
> *"Ik heb 4 kleine kinderen dus het is heel moeilijk. Ze hebben voetbal, zwemmen, muziek. Zelfs 's avonds heb ik geen tijd, want dan willen ze eten. Ik moet ook de inburgering en taallessen doen."* (vrouw, 27, Z-route, Syrië).
>
> *"Ik wil werken, maar ik heb een kind van vier met autisme en een baby. De taal wil ik leren, maar het lukt niet."* (vrouw, 25, Z-route, Syrië).
>
> "*Het is moeilijk om te combineren, want ik heb kinderen en we gaan allebei naar school. Soms ga ik niet naar mijn werk en soms vraag ik om een avonddienst*." (man, 34, Syrië, Z-route).

Maar ook zonder kinderen blijkt de combinatie van verplichte participatieactiviteiten met taalonderwijs en andere verplichtingen in en rondom het huis veeleisend, vooral voor vrouwen: *"Ik heb geen kinderen, maar toch is het heel zwaar. Je bent 's ochtends op school, daarna moet je naar de gemeente voor een film of les. Dan ga je naar huis en moet je het huishouden doen. Het is echt moeilijk."* (vrouw, 43, Syrië, Z-route). Er zijn deelnemers die de mantelzorg voor andere familieleden benoemen als verantwoordelijkheid die het lastig maakt om alles te kunnen combineren: "*Mijn verantwoordelijkheden voor mijn familie, zoals de zorg voor mijn zieke moeder, laten mij het niet toe om te werken op dit moment.*" (vrouw, 27, Afghanistan, Onderwijsroute).

De druk van het inburgeringstraject zelf kan ook leiden tot terugtrekking uit het werkproces. Sommige mensen zeggen hun baan op, om hieraan te kunnen voldoen: "H*et hele inburgeringsproces en alle verplichtingen houden mij tegen om te werken. De examens en workshops moet ik in mijn eigen tijd doen, dus ik moet vrij nemen en mis daardoor werk*." (man, 28, Syrië, B1-route)

4.4.4 Begeleiding van de gemeente bij het vinden van werk

Ten opzichte van de vorige meting zijn er in deze meting vragen aan de vragenlijst toegevoegd over de begeleiding van de gemeente bij het vinden van werk. In tabel 4.4 worden de antwoorden uitgesplitst per type inburgeraar. Te zien is dat onder de Wi2021-inburgeraars, asielmigranten vaker aangeven begeleiding van de gemeente te ontvangen bij het vinden van werk (38 procent) dan gezinsmigranten (11 procent). Dit verschil tussen asiel- en gezinsmigranten zien we ook terug bij de inburgeraars onder de Wi2013. Deze verschillen tussen de groepen inburgeraars zijn te verklaren. De gemeente heeft een andere rol wat betreft de begeleiding (naar werk) van asiel- en gezinsmigranten onder de Wi2021. Wel hebben gemeenten vanuit de Participatiewet een rol om inburgeraars onder de Wi2013 met een uitkering naar werk te begeleiden.

Tabel 4.4 Heeft de gemeente u begeleid om werk te vinden?

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Ja, ik krijg begeleiding van de gemeente om werk te vinden	38%	11%	54%	14%
Nee, ik krijg geen begeleiding van de gemeente om werk te vinden	50%	72%	44%	86%
Anders, namelijk	12%	17%	2%	0%
Totaal	**100%** (N = 2.528)	**100%** (N = 1.726)	**100%** (N = 356)	**100%** (N = 233)

Vervolgens hebben we gekeken of er verschillen zijn in de begeleiding door de gemeente bij het vinden van werk, uitgesplitst voor de leerroutes en tussen mannen en vrouwen, specifiek voor asielmigranten onder de Wi2021. Figuur 4.14 laat zien dat asielmigranten in de Z-route het vaakst begeleiding krijgen van de gemeente bij het vinden van werk. Dit gaat om bijna de helft (47 procent) van de mensen in de Z-route die vragenlijst hebben ingevuld, vergeleken met 39 en

38 procent van inburgeraars in de B1- en Onderwijsroute, respectievelijk. We zien ook een verschil tussen mannen en vrouwen (figuur 4.15). Mannen melden vaker (41 procent) dat ze begeleiding van de gemeente ontvangen bij het vinden van werk dan vrouwen (33 procent).

Figuur 4.14 Heeft de gemeente u (Wi2021-asiel) begeleid om werk te vinden? (N = 2.131)

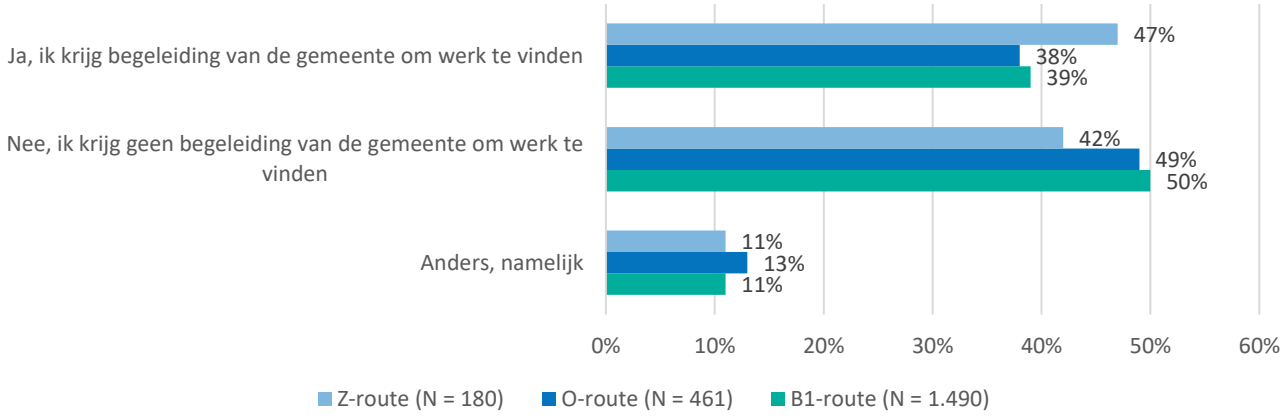

Figuur 4.15 Heeft de gemeente u (Wi2021-asiel) begeleid om werk te vinden? (N = 2.470)

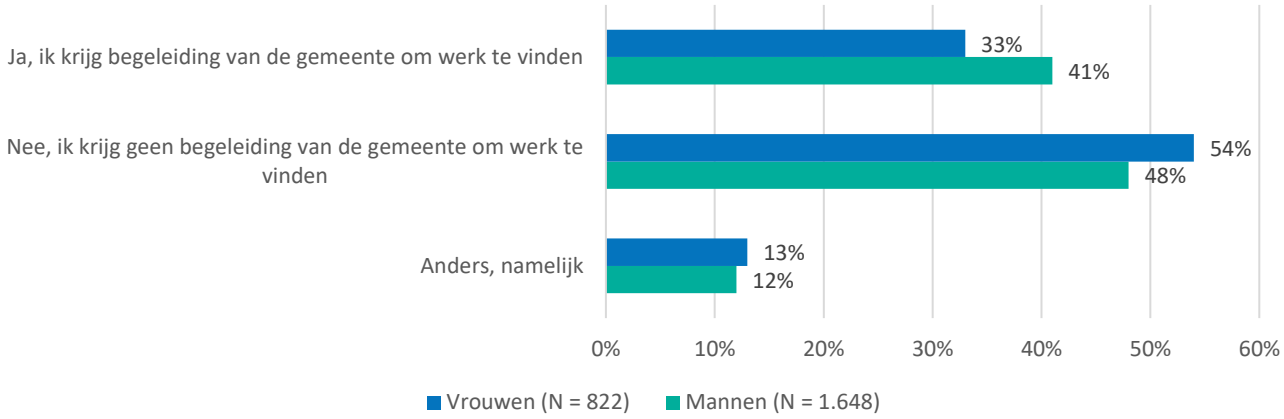

Specifiek aan de Wi2021-asielmigranten en inburgeraars onder de Wi2013 die *wel* begeleiding hebben gehad hebben we gevraagd hoe tevreden ze zijn met de begeleiding van de gemeente richting werk. In tabel 4.5 zijn de antwoorden uitgesplitst voor de typen inburgeraars. Te zien is dat ongeveer driekwart van de asielmigranten onder de Wi2021 (heel) tevreden is met de begeleiding van de gemeente richting werk. Voor inburgeraars onder de Wi2013 is te zien dat asielmigranten (73 procent) hier positiever zijn dan gezinsmigranten (69 procent).
Voor asielmigranten onder de Wi2021 zijn vervolgens de antwoorden uitgesplitst per cohort (figuur 4.16). Te zien is dat inburgeraars in cohort 2 (PIP na 1 januari 2024) vaker tevreden zijn over de begeleiding die zij hebben ontvangen van de gemeente bij het vinden van werk dan inburgeraars in cohort 1 (PIP voor 1 januari 2024). Voor 80 procent van de asielmigranten in cohort 2 geldt dat zij aangeven (heel) tevreden te zijn met deze begeleiding, vergeleken met 67 procent van asielmigranten in cohort 1.

Tabel 4.5 Hoe tevreden bent u over de begeleiding van de gemeente richting werk? (N = 1.178)

	Wi2021-asiel	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Heel tevreden	24%	22%	12%
Tevreden	50%	51%	49%
Neutraal	18%	17%	24%
Ontevreden	3%	3%	6%
Heel ontevreden	2%	2%	3%
Dat weet ik niet	2%	5%	0%
Niet van toepassing	1%	1%	6%
Totaal	**100%** (N = 953)	**100,0%** (N = 192)	**100%** (N = 33)

Figuur 4.16 Hoe tevreden bent u (Wi2021-asielmigranten) over de begeleiding van de gemeente richting werk? (N = 694)

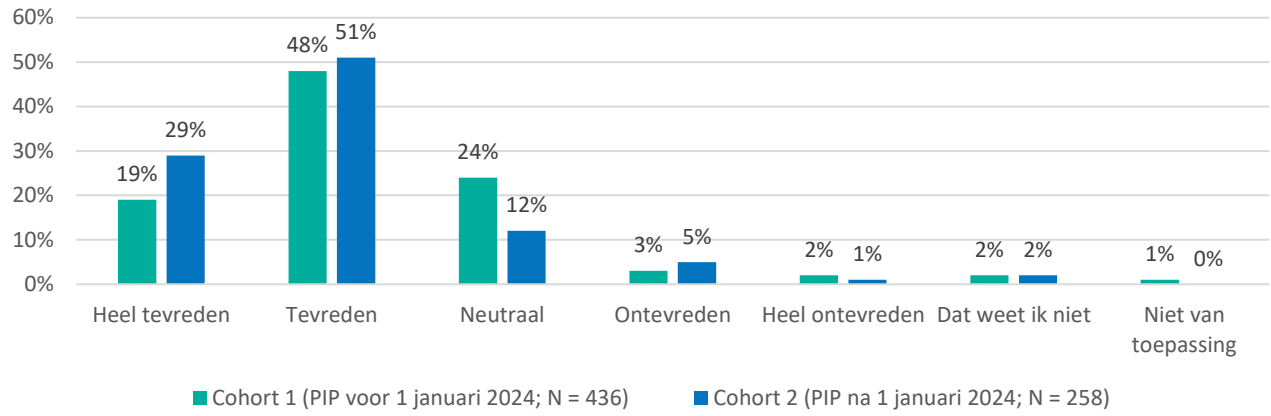

*Ervaringen met begeleiding naar werk **vanuit** de gemeente*

In het kwalitatieve onderzoek hebben inburgeraars hun ervaring gedeeld met de begeleiding naar werk die zij vanuit de gemeente ontvangen. Van de gezinsmigranten die deelnemen aan het kwalitatieve onderzoek rapporteerde niemand ondersteuning te krijgen van hun contactpersoon op het gebied van werk. De inzichten in deze paragraaf zijn dus alleen gebaseerd op de ervaringen van asielmigranten.

❖ *Inburgeraars ervaren de ondersteuning van hun contactpersoon bij de gemeente richting werk op verschillende manieren, de manier waarop de contactpersoon de rol invult, heeft hier grote invloed op*

In lijn met opbrengsten in de vorige rapportage, blijkt uit de ervaringen van deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek dat de ervaringen met hun contactpersoon of werkcoach vanuit de gemeente per persoon verschillen en afhankelijk zijn van de individuele contactpersoon. Deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek delen wisselende ervaringen, variërend van mensen die passende ondersteuning gekregen hebben die goed paste bij hun behoeften en toekomstvisie tot mensen die de ondersteuning negatief ervaren hebben.

Een terugkerend element in de ervaringen van inburgeraars met ondersteuning richting werk is dat sommigen zich onder druk gezet voelen om (snel) aan het werk te gaan. Dit zorgt in sommige gevallen tot extra stress, zeker als mensen het al lastig vinden om de inburgering met andere verplichtingen te combineren. Deze deelnemer geeft aan dat het hem ook het gevoel gaf dat de contactpersoon niet echt aandacht had voor zijn persoonlijke situatie: *"Ik heb het moeilijk met het combineren van alles: mijn kinderen, mijn school en daarna mijn avondwerk. Ik kom pas om 11 uur 's avonds thuis. Mijn vrouw staat ook op het punt om te bevallen. Ik heb hier veel last van, er is veel druk thuis. De contactpersoon zette ook druk op mij. Toen ik vroeg of het tempo van de taallessen (5 dagen per week) omlaag kon, stelden ze een baan voor. Dus één factor van stress verdween, maar er kwam een andere voor terug. Dat maakte de stress voor mij alleen maar groter.*" (man, 26, Syrië, Onderwijsroute).

Een ander patroon dat door deelnemers naar voren wordt gebracht is dat zij concrete follow-ups vanuit de gemeente missen. Ze geven aan dat hun contactpersoon wel vraagt wat zij graag zouden willen, maar dat ze te weinig ondersteuning krijgen om dit ook in actie om te zetten:

> *"Bijvoorbeeld: na het afronden van de MAP-cursus ben ik zelf op zoek gegaan naar werk. Toen ontdekte ik wat de eisen zijn op de arbeidsmarkt. Zonder mijn eigen inzet had ik dat niet geleerd. Mijn contactpersoon heeft mij daar niet bij geholpen."* (man, 60, Syrië, Z-route).
>
> *"Ik verwacht dat ze ons ondersteunen bij het vinden van banen die passen bij onze achtergrond en opleidingsniveau. Daarnaast hoop ik dat ze onze motivatie niet breken en wat vriendelijker zijn. Ik heb zelf iets geprobeerd: ik schreef bijvoorbeeld naar mijn werkcoach en vroeg of ze contact konden opnemen met bepaalde projecten of organisaties. Ik stuurde namen door van 7-8 projecten en trainingen, bijvoorbeeld gerelateerd aan management of iets soortgelijks. Maar er kwam geen reactie, geen ondersteuning voor een project."* (man, 54. Turkije, B1-route).

Sommige deelnemers hebben het gevoel dat hun contactpersoon of werkcoach hen maar in beperkte mate kan ondersteunen, ondanks goede bedoelingen, zoals in deze ervaringen wordt uitgelegd:

> *"Ik heb het gevoel dat zij echt mijn behoeften en gevoelens begreep en weet wie ik ben en in welke situatie ik zit. Daar ben ik haar dankbaar voor. Ik heb haar verteld over mijn dromen, maar ik weet niet of zij daar iets mee kan doen. Ik heb zelf grote dromen. Ik vertelde haar daarover en zij wilde me wel begeleiden, maar niet tot het einde. Als ik een restaurant wil openen, zegt ze niet welke stappen ik precies moet nemen om dat doel te bereiken. Ik heb een lening nodig, maar ik weet de weg niet. En zij heeft geen tijd om mij tot het einde te blijven helpen."* (man, 60, Syrië, Z-route).
>
> *"Voor mij is de contactpersoon heel aardig en meewerkend. Maar hij laat me steeds voelen dat hij geen beslissingen kan nemen. De gemeente heeft geen geld, of zijn manager staat het niet toe – dat soort dingen zegt hij dan. Hij kent mij wel, maar hij wil mij niet echt kennen. Bijvoorbeeld: ik zei dat ik in de computerwereld wil werken en vroeg of hij vrijwilligerswerk voor mij kon zoeken in die richting. Maar hij ging zoeken naar werk buiten dat vakgebied. We hebben ook een groep voor nieuwkomers die hulp nodig hebben met technologie. Ik zei dat ik daar graag mee zou willen werken, maar hij hielp mij daar nooit mee of probeerde het niet mogelijk te maken."* (man, 26, Syrië, Onderwijsroute).

Er zijn ook deelnemers die een positieve ervaring hebben met de ondersteuning die zij gekregen hebben. Een terugkerend element in de positieve ervaringen is aandacht voor de persoonlijke situatie: *"De contactpersoon is heel meewerkend. Ze helpt mij bijvoorbeeld met het veranderen van school, kijkt wat het beste bij mij past en of mijn rooster past bij werk. Ook zorgt ze ervoor dat de uitkering niet stopt totdat we zeker weten dat mijn planning werkt met studie en werk. Ze heeft mij dus geholpen om mijn uitkering te houden."* (vrouw, 21, Syrië, Onderwijsroute).
Voor deelnemers die de Z-route doen en bezig zijn met hun participatie-uren, is degene waarmee zij het meest over hun toekomst en doelen praten niet altijd iemand van de gemeente, maar soms ook een organisatie die door de gemeente gecontracteerd is om de participatie-uren in te vullen. Ook met deze organisaties zijn wisselende ervaringen, waarbij de mate waarin vrijwilligerswerk en participatie-activiteiten aansluiten bij persoonlijke doelen de belangrijkste factor is.

❖ *Aandacht en respect voor de persoonlijke werkdoelen wordt als belangrijkste factor genoemd voor effectieve en goede ondersteuning vanuit de gemeente*

Deelnemers die de ondersteuning vanuit de gemeente richting werk niet positief ervaren, schrijven dit meestal toe aan een gebrek aan aandacht voor hun persoonlijke situatie en doelen. Sommige deelnemers geven aan dat ze het gevoel hebben dat hun contactpersoon alleen geïnteresseerd is in wat er tijdens de inburgering gebeurt en zij missen daarom de aansluiting bij de lange termijn visie voor hun leven: "*Mijn contactpersoon bij de gemeente stelde mij alleen basisvragen over inburgering, maar nooit over de toekomst. De focus lag alleen op inburgering, niet op werk of mijn toekomst. Daar zit het probleem. Ze vroegen wel naar problemen met school, obstakels bij het leren van de taal, en hoe ik de school vond — maar ze keken nooit naar mijn persoonlijke interesses."* (man, 42, Syrië, Z-route).

Er worden in het kwalitatieve onderzoek veel voorbeelden genoemd van matches naar (vrijwilligers)werk die voor de deelnemers vanuit hun eigen perspectief niet passend waren:

"Ik ben leraar en had graag iets in die richting gedaan, maar dat is niet gebeurd." (man, 26, Syrië, Onderwijs-route).

"Nee door mijn gemeente wordt ik niet gesteund voor werk, ik word meegenomen naar appels plukken. En mijn werk is helemaal anders dan appels plukken, ik werk zelf in de bouw." (man, 29, Syrië, Z-route).

"Ik zit nog steeds in het inburgeringsproces en ik denk niet dat mijn contactpersoon mij gaat helpen om een passende baan te vinden of het leven op te bouwen dat ik in Nederland wil. Tijdens de inburgering leer ik ook niks dat past bij mijn werkervaring in huishoudelijke elektriciteit. Ze nemen mijn mening niet serieus en ze hebben geen passend vrijwilligerswerk voor mij gevonden dat past bij mijn praktische ervaring." (man, 34, Syrië, Z-route).

"Mijn contactpersoon heeft mij een baan aangeboden bij de Action om de schappen te vullen. Aangezien ik een achtergrond heb als leraar, wil ik graag mijn opleiding voortzetten en op een school vrijwilligerswerk doen." (vrouw, 48, Iran, B1-route).

❖ *Het is voor deelnemers belangrijk dat participatieactiviteiten en vrijwilligerswerk toekomstgericht zijn en onderdeel zijn van een groter plan om richting persoonlijke werkdoelen te werken*

Door een deel van de deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek die de Z-route doen, wordt aangekaart dat de participatieactiviteiten die zij als onderdeel van hun inburgeringsprogramma doen niet altijd aansluiten bij hun persoonlijke interesses, achtergrond en doelen. Dit leidt bij sommige deelnemers tot motivatieverlies en het gevoel niet nuttig bezig te zijn: "*Omdat ze ons er gewoon heen sturen om de uren vol te maken. Het heeft niets te maken met wat ik echt wil doen.*" (man, 29, Syrië, Z-route). Er zijn deelnemers die aangeven dat het doel van vrijwilligerswerk hen niet helemaal duidelijk is: *Het is onduidelijk of het doel van vrijwilligerswerk is om mensen voor te bereiden op een baan of om deel te nemen aan de samenleving. Doelen raken hierdoor verward en daarom vind ik het niet voldoende.* (man, 57, Turkije, Z-route). Deze deelnemers geven aan dat het voor hen belangrijk is dat participatie-activiteiten expliciet gelinkt worden aan werkdoelen, zodat ze onderdeel uitmaken van een groter plan: **"***We doen wel activiteiten, maar het lijkt meer op het vullen van een uur. Het voelt niet erg productief. Als er een werkervaringsplek of een stage zou zijn, gericht op een specifiek beroep, zou dat beter zijn."* (man, 57, Turkije, Z-route).

Daarnaast is het voor hen ook belangrijk dat het vrijwilligerswerk hen in staat stelt om de Nederlandse taal te oefenen. Dat is, blijkt uit het voorbeeld van deze man, niet altijd het geval: "*Daarna begon ik een jaar lang als vrijwilliger te werken. Maar mijn ervaring was niet zo positief. Er werd mij beloofd dat ik op mijn werk contact zou hebben met Nederlandse mensen, maar ik kwam mijn klasgenoten van school tegen op dezelfde werkplek. Ik heb daar niet veel van geleerd, want er waren geen Nederlanders om mee te praten. Daardoor bleef mijn taal zwak en heb ik niet bereikt wat ik zocht."* (man, 42, Syrië, Z-route).

Het valt op dat deelnemers die de Z-route doen vaker aangeven dat zij begeleid worden bij het vinden van vrijwilligerswerk dan mensen die de B1-route doen. Sommige mensen die de B1-route doen zouden hier graag meer ondersteuning bij krijgen, met name om de taal beter te kunnen oefenen: *"Ik heb de gemeente gevraagd om hulp bij het vinden van Nederlandse contacten, maar dat was beperkt. Uiteindelijk heb ik zelf taalcoaches en vrijwilligerswerk gevonden via Facebook."* (man, 42, Turkije, B1-route). Sommige deelnemers in de B1-route wordt aangeraden om eerst de taal tot een hoger niveau te leren, voordat ze ondersteuning krijgen bij de begeleiding naar werk: *"Ik weet niet of die persoon me echt kent. Ze zeggen vooral: 'Eerst de taal leren, dan kijken we verder.' Dat vind ik een gemis, want ik heb een duidelijk doel en had gehoopt op wat sturing."* (man, 52, Turkije, B1-route). Het moment waarop vervolgens de focus van de contactpersoon verschuift van een focus op taal naar een focus op werk, komt voor sommige deelnemers onverwacht en schept verwarring over wat er van hen verwacht wordt: "*Nu willen ze dat ik me op werk focus, maar eerst ging het om de taal leren. Ik weet niet meer wat ze van mij verwachten.*" (man, 54, Turks, B1-route).

Ook mensen die de B1-route doen en vrijwilligerswerk doen, geven aan dat het voor hen belangrijk is dat dit is afgestemd op hun persoonlijke perspectief voor hun toekomst. Voor sommige mensen binnen de B1-route betekent dit een combinatie van werkervaring opdoen in een relevant domein en het verder doorleren van de taal: "*Het is prima als ze vrijwilli-*

gerswerk voor mij vinden, zolang ze ook mijn B2-cursus financieren. We willen vrijwilligerswerk dat gericht is op ons beroep. We willen dat ze speciale aandacht besteden aan dit onderwerp. Als er een carrièreverandering nodig is, willen we dat die verandering wordt afgestemd op ons opleidingsniveau en onze achtergrond. Ik begrijp dat hun werk ook moeilijk is, maar ik denk dat ze meer moeten samenwerken met ons en met bedrijven. Dit is een gemeenschappelijke behoefte van iedereen." (vrouw, 33, Turkije, B1-route).

4.4.5 De MAP

Aan alle Wi2021-inburgeraars is gevraagd of zij reeds onderdelen van de MAP (Module Arbeidsmarkt en Participatie) hebben gevolgd. De vragen over deze module zijn dit jaar voor het eerst gesteld aan de inburgeraars. Van de Wi2021-inburgeraars heeft ongeveer de helft nog *geen* onderdelen van de MAP gevolgd. Dit geldt voor 43 procent van cohort 1 en 59 procent van cohort 2. In figuur 4.17 is te zien dat het aandeel inburgeraars dat nog *geen* onderdelen van de MAP heeft gevolgd groter is onder gezinsmigranten (53 procent) dan onder asielmigranten (45 procent). Verder is te zien dat een aanzienlijk deel van beide groepen niet weet of zij onderdelen van de MAP hebben gevolgd.

Figuur 4.17 Heeft u al onderdelen van de MAP gevolgd? (N = 4.095)

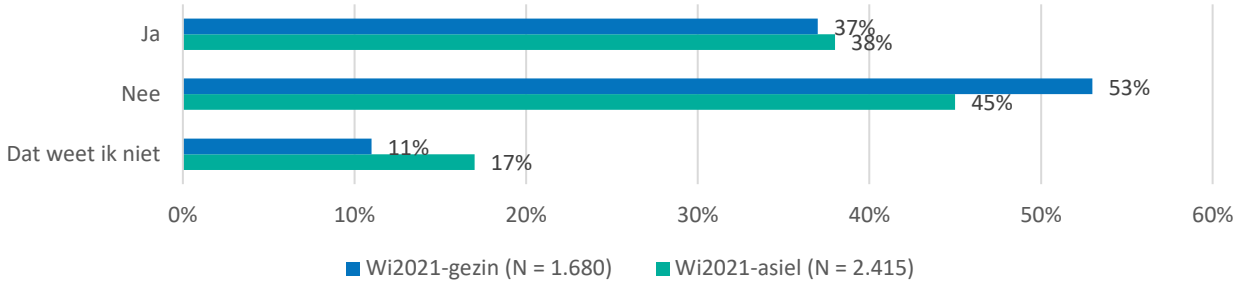

Aan de inburgeraars die *wel* onderdelen van de MAP hebben gevolgd, is vervolgens gevraagd welke praktijkervaringen zij tijdens de MAP hebben opgedaan. Wanneer wordt gekeken naar de verdeling in antwoorden tussen asiel- en gezinsmigranten (figuur 4.18) is te zien dat gezinsmigranten vaker dan asielmigranten een werkervaringsplek of stage noemen als praktijkervaring (46 versus 35 procent), terwijl asielmigranten vaker dan gezinsmigranten vrijwilligerswerk noemen (45 versus 19 procent). Daarnaast is te zien dat bijna een kwart (23 procent) van de gezinsmigranten onder de Wi2021 de antwoordoptie 'anders, namelijk…' hebben ingevuld. Inzage in de open antwoorden van de gezinsmigranten toont dat een aanzienlijk deel van hen noemt dat zij reeds werkzaam zijn. Het is waarschijnlijk dat voor hen het werk als praktijkonderdeel van de MAP wordt gerekend.

Figuur 4.18 Welke van de volgende praktijkervaringen heeft u opgedaan tijdens de MAP? (N=1.532)

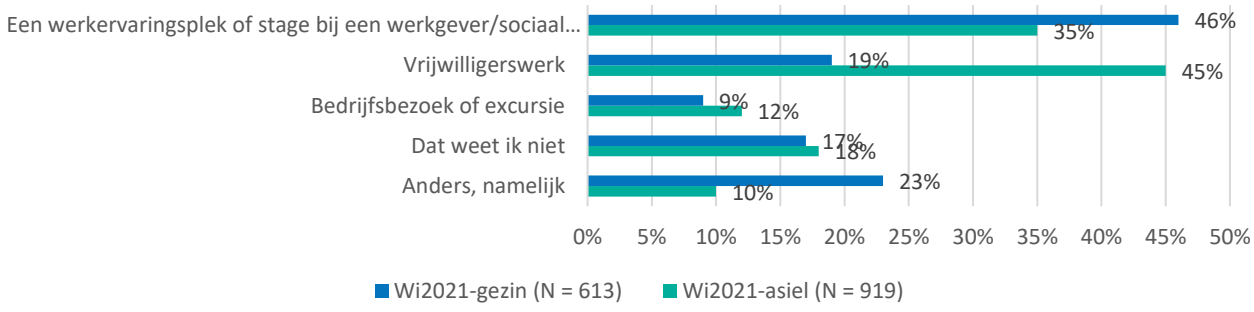

Vervolgens hebben we een uitsplitsing gemaakt voor de verschillende leerroutes, te zien in tabel B.3.1 in bijlage 3. Aangezien inburgeraars in de Onderwijsroute de MAP niet volgen, zijn alleen de antwoorden van mensen in de B1- en Z-route weergegeven. Te zien is dat inburgeraars in de Z-route vaker aangeven vrijwilligerswerk te hebben gevolgd als praktijkervaring tijdens de MAP dan inburgeraars in de B1-route (41 versus 32 procent). Verder zijn de verschillen tussen inburgeraars in de twee leerroutes klein. Tot slot geeft figuur 4.19 de verschillen tussen de cohorten weer. Te zien is dat inburgeraars in cohort 2 (PIP na 1 januari 2024) vaker een werkervaringsplek/stage als praktijkervaring noemen dan cohort 1 (44 versus 38 procent). Daarentegen noemt cohort 1 vaker vrijwilligerswerk als praktijkervaring dan cohort 2 (39 versus 27 procent).

Figuur 4.19 Welke van de volgende praktijkervaringen heeft u opgedaan tijdens de MAP? (N=1.241)

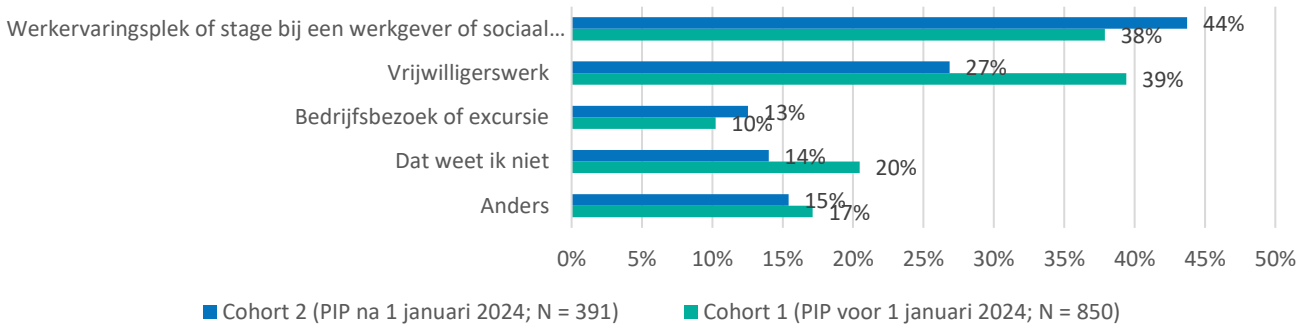

Aan de inburgeraars die *wel* onderdelen van de MAP hebben gevolgd, is vervolgens gevraagd hoe nuttig zij de MAP vinden voor hun toekomst in Nederland. Wanneer wordt gekeken naar de verdeling in antwoorden tussen asiel- en gezinsmigranten (figuur 4.20), is te zien dat asielmigranten positiever zijn over de MAP dan gezinsmigranten. Ruim acht op de tien asielmigranten (81 procent) vindt de MAP (heel) nuttig, vergeleken met ongeveer zes op de tien gezinsmigranten (64 procent).

Figuur 4.20 Hoe nuttig vindt u de MAP voor uw toekomst in Nederland? (N = 1.446)

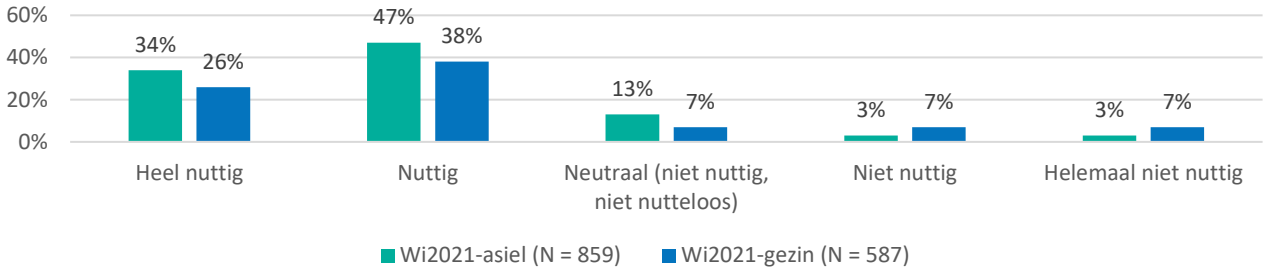

Wanneer wordt gekeken naar de verdeling in antwoorden tussen inburgeraars in de verschillende leerroutes (figuur 4.21), is te zien dat inburgeraars in de Z-route de MAP vaker (heel) nuttig vinden voor hun toekomst in Nederland (78 procent) dan inburgeraars in de B1-route (71 procent). Let wel, de respons van de twee groepen verschilt aanzienlijk omdat de groepen variëren in omvang.

Figuur 4.21 Hoe nuttig vindt u de MAP voor uw toekomst in Nederland? (N = 1.153)

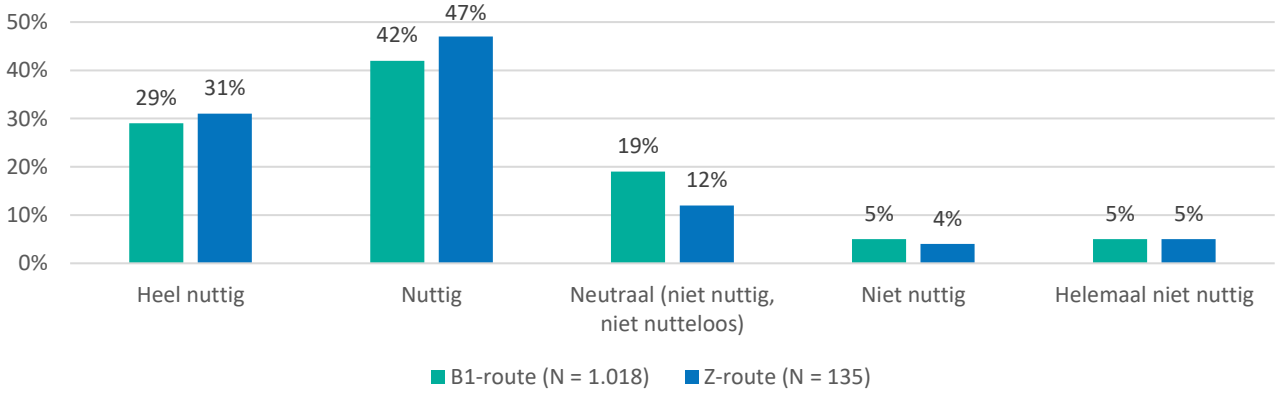

Figuur 4.22 laat zien dat mannen positiever zijn over het nut van de MAP dan vrouwen. Van de mannen is acht op de tien inburgeraars positief (80 procent), vergeleken met ongeveer zeven op de tien vrouwen (69 procent). Tot slot laat figuur 4.23 zien dat cohort 2 (PIP na 1 januari 2024) positiever is over het nut van de MAP dan cohort 1 (PIP voor 1 januari 2024). Van cohort 2 vindt 76 procent dit (heel) nuttig, onder inburgeraars van cohort 1 gaat dit om 70 procent van hen.

Figuur 4.22 Hoe nuttig vindt u de MAP voor uw toekomst in Nederland? (N = 1.419)

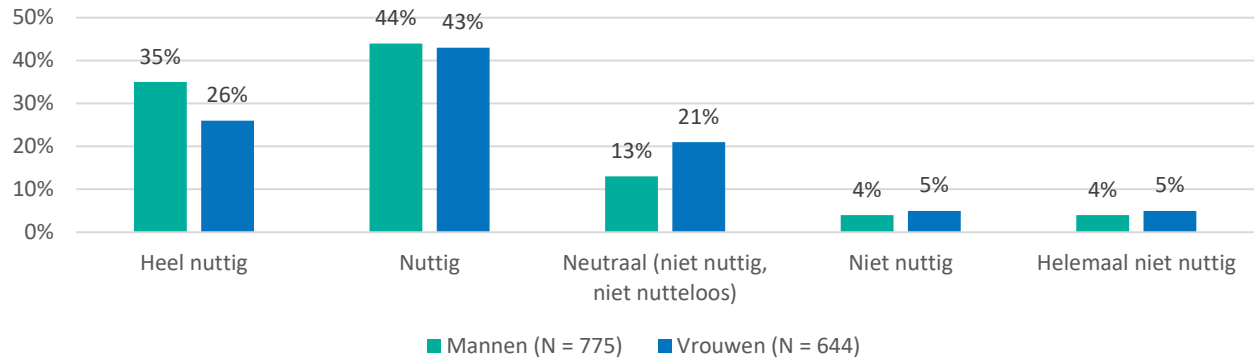

Figuur 4.23 Hoe nuttig vindt u de MAP voor uw toekomst in Nederland? (N = 1.184)

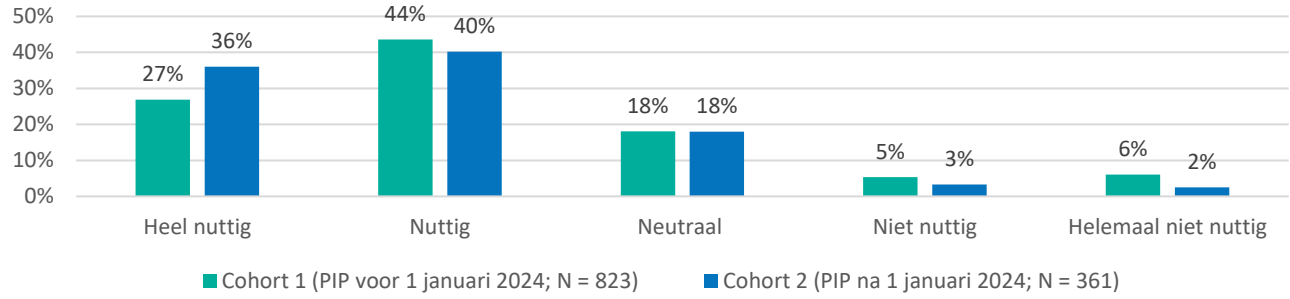

Deze paragraaf laat zien dat binnen deze respondentengroep, asielmigranten (versus gezinsmigranten), inburgeraars in de Z-route (versus de B1-route), mannen (versus vrouwen) en inburgeraars in cohort 2 (versus cohort 1) het vaakst positief zijn over het nut van de MAP voor hun toekomst in Nederland.

Ervaringen met de MAP

Deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek die de MAP hebben gevolgd of op dit moment volgen, hebben gereflecteerd op de waardevolle elementen, dat wat zij gemist hebben en de mate waarin de MAP voor hen van toegevoegde waarde is geweest in hun inburgeringsproces.

❖ *De MAP biedt voor sommige deelnemers praktische tools die zij als nuttig ervaren in hun zoektocht naar een baan, het is belangrijk dat er ruimte is om hiermee te oefenen in de praktijk*

Een van de elementen van de MAP die als het meest waardevol ervaren wordt door mensen die deelnemen aan het kwalitatieve onderzoek is de nadruk op het overbrengen van praktische tools, tips en tricks om werk te vinden. Zoals ondersteuning bij het opstellen van het CV, het leren over vacaturewebsites en het oefenen van sollicitatiegesprekken. Zoals deze deelnemer omschrijft: "*We hebben geleerd hoe we een sollicitatiebrief en een CV moeten opstellen, en waar we vacatures kunnen vinden*." (man, 35 jaar, Turkije B1-route).

Deze elementen worden vooral als helpend ervaren als er ruimte is voor actieve oefening, zoals bij deze deelnemer het geval was: "*De presentatie aan het einde van de training was zeer nuttig, omdat we leerden hoe we ons in een sollicitatiegesprek moeten uitdrukken en presenteren*." (vrouw, 33, Turkije, B1-route).

Er zijn echter ook deelnemers die het oefenen hebben gemist binnen hun MAP-traject en die nog meer (realistisch) zouden willen oefenen, zoals deze deelnemer aangeeft: "*Bijvoorbeeld een echt sollicitatiegesprekstraining of een samenwerking met een organisatie waar we een gesprek kunnen voeren*." (man, 35 jaar, Turkije, B1-route). Ook bij meerdere deelnemers uit de Z-route wordt de link naar de praktijk gemist, zoals in deze voorbeelden:

Als de MAP niet verplicht was, zouden we niet meedoen. Het zou praktisch moeten zijn in plaats van theoretisch." (man, 42, Syrië, Z-route).

"Ik heb baat gehad bij het onderdeel over werkcultuur, maar de inhoud was volledig theoretisch. [...] Liever ontmoet ik echte mensen en leer ik door interactie." (man, 60, Syrië, Z-route).

Sommige mensen geven aan dat de informatie voor hen te algemeen is en dat ze graag meer persoonlijke begeleiding zouden willen ontvangen tijdens de MAP: *"Ik zou graag een mentor of participatiecoach willen hebben die ons helpt bij het vinden van geschikte banen en vragen beantwoordt. Het zou fijn zijn als er een begeleider is die ons echt ondersteunt bij de oriëntatie en sollicitaties. Alles zelf proberen te regelen is erg moeilijk. Mijn dochter moest ook veel verantwoordelijkheid nemen. (*vrouw, 49 jaar, Turkije, Z-route).

❖ *De waardevolle elementen van de MAP zitten vooral in de voorbereiding op het zoeken naar werk, maar de link met vervolgstappen na de MAP wordt gemist*

Andere positieve elementen die door deelnemers naar voren gebracht worden, zitten vooral in de fase van het voorbereiden op het vinden van werk. Behalve praktische tools gaat dat bijvoorbeeld ook om het maken van een plan en begeleiding in het nadenken over de toekomst. Voor deze vrouw was dit een positieve ervaring: *"Mijn ervaring was goed. Dit was een plan, het was interactief en creatief. De begeleiders waren duidelijk, dus voor mij was het goed. Ik kon echt een duidelijk plan maken."* (vrouw, 46, Colombia, B1-route). Sommige mensen geven aan dat de focus op het stellen van persoonlijke doelen hun zelfvertrouwen heeft vergroot: "*Het herinnerde me aan mijn sterke punten en waarom ik een bepaald beroep wil. Het heeft mijn motivatie absoluut vergroot*" (vrouw, 33, Turkije, B1-route).

Een ander element dat door sommige deelnemers als behulpzaam wordt ervaren is de introductie van de Nederlandse werkcultuur, zoals deze deelnemer benoemt: "*Ik zou zeggen dat ik de MAP nuttig vond. We praatten over werkcultuur, verwachtingen en hoe dat anders is dan in Canada. Bij de MAP moet je volgens mij 40 uur meedoen. Je kunt dingen uitproberen en verschillende soorten werk testen.*" (man, 28, Canada, B1-route). Ook informatie over hoe diplomawaardering werkt, wordt door sommigen gewaardeerd: "*Het enige goede advies dat ik kreeg uit het hele traject was hoe ik mijn Amerikaanse diploma kon omzetten naar een Nederlands diploma*." (vrouw, 23, Verenigde Staten, B1-route).

Ook waarderen sommige deelnemers het leren over hun rechten als werknemer:

"Er was ook een kleine presentatie over de sociale verzekering en de uitkering. Die vond ik wel nuttig." (man, 28, Argentinië, B1-route).

"Ik heb alleen het PVT gedaan. Mijn vrouw heeft wel de MAP gedaan. Ze kreeg bekende websites om naar werk te zoeken. Ze leerde hoe je een cv maakt, hoe je een arbeidsovereenkomst krijgt, en de algemene regels over werk, stoppen met werken, enzovoort. Ook over werknemersrechten, vakantiedagen en haar rechten tijdens een zwangerschap." (man, 26, Syrië, Onderwijsroute).

Een deel van de deelnemers geeft echter aan dat ze begeleiding bij de praktische vervolgstappen na afloop van de MAP missen. De MAP voelt voor hen als een start, maar nog niet als voldoende begeleiding om daarna zelf door te kunnen, zoals deze deelnemer aangeeft: *"Ik denk dat het een goede introductie was, maar het was zeker niet voldoende."* (vrouw, 49, Turkije, Z-route). Deze deelnemer beschrijft wat zij gemist heeft: "*Een verbetering zou zijn om actief te helpen bij het zoeken van een baan en het uitvoeren van je baan.*" (vrouw, 46, Colombia, B1-route). Terwijl deze deelnemer juist een positieve ervaring heeft met de praktische en toekomstgerichte insteek van zijn MAP-programma: "Ze *organiseerden een bezoek aan een opleiding en dat opende echt de ogen van veel mensen. Het hielp om te begrijpen hoe je werk kunt vinden en welke stappen je moet ondernemen. Dit soort activiteiten helpt om gericht vragen te stellen aan werkcoaches en specifieke opleidingen te eisen. Zelfs voor eenvoudige banen vragen ze hier om diploma's, en mensen realiseren zich vaak niet dat ze eerst basisopleidingen moeten volgen. Dit soort bewustwording is cruciaal*. (man, 35, B1-route, Turkije).

❖ *Vooral voor mensen die de B1-route doen, al werken of al een duidelijk beeld hebben van wat zij willen doen, sluit de MAP niet altijd aan bij hun behoeften*

Het verschilt sterk per persoon hoe bovenstaande positieve elementen gewaardeerd worden. Voor mensen die al een duidelijk carrièrepad hebben, kan begeleiding gericht op het maken van een plan onnodig voelen: "*Maar de inhoud was dom, want ze stelden vragen zoals: wat zijn je doelen, wat wil je bereiken in je leven? Ik vond de inhoud een beetje simpel. Misschien hebben sommige mensen die informatie nodig, vooral als je student bent. Maar ik ben een professional, ik had het niet nodig. Ik wist die dingen al."* (vrouw, 45, Japan, B1-route). Voor sommige mensen voelt de inhoud van dit onderdeel vaag aan, zoals deze deelnemer omschrijft: "*Het was maar één sessie en het was echt vreemd. Ik weet niet wat het doel ervan was. Ik had al een baan, dus ik had geen jobcoach of iets nodig. Maar we praatten over onze dromen voor de toekomst en wat we later willen doen.*" (man, 28, Argentinië, B1-route). Omdat het doel van de MAP bij deze deelnemer niet duidelijk was, uitte hij ook wantrouwen richting de gemeente: "*We waren daar met nog vijf andere mensen en er werden vragen gesteld zoals: wat wil je doen in de toekomst, met je leven? Het voelde alsof de gemeente wilde controleren of we straks geen uitkering nodig hebben. Zodat ze ons daaraan kunnen houden*." (man, 28, Argentinië, B1-route).

We zien met name terug bij gezinsmigranten, die vaker al werk hebben als zij aankomen in Nederland, dat zij weinig toegevoegde waarde ervaren met sommige onderdelen van de MAP. Zoals deze man omschrijft: "*Nee, want het ging over hoe je een baan vindt en hoe je een cv maakt, en nog veel meer. Maar ik had dat toen niet nodig. Toch moest ik het doen. Ik deed het wel gewoon, maar ik had het niet nodig, want ik had al werk toen ik hier kwam. Ik werkte als vrijwilliger en was al vanuit mijn land aangenomen.*" (man, 36, Ghana, B1-route). Omdat niet alle onderdelen van de MAP voor iedereen relevant zijn, stellen sommige deelnemers dat het goed zou zijn als er een keuzemogelijkheid is om vrijwillig deel te nemen aan de elementen die persoonlijke relevantie hebben.

Mensen die werken kunnen een vrijstelling aanvragen voor de MAP, maar uit de ervaringen van de deelnemers uit het kwalitatieve onderzoek komt naar voren dat dit als willekeurig wordt ervaren. Deelnemers delen dat de gemeente met name leek te willen controleren of mensen een bepaalde mate van ambitie hadden en dat dit makkelijk te manipuleren is: *"Maar om vrijstelling te krijgen, vroegen ze me wat mijn doelen in het leven zijn. En ja, ik begreep al snel dat ze willen dat je een bepaald niveau van ambitie laat zien. Dus dat heb ik ze ook gegeven, want ik dacht dat het gewoon onderdeel van het protocol was."* (Man, 28, Argentinië, B1-route). Ook deze vrouw omschrijft het gevoel van willekeur: *"Ik had ook het gevoel dat dit iets heel bureaucratisch is. Want nu hebben mensen de macht om te zeggen: 'ja, je hebt je MAP-ding eigenlijk niet gehaald'. Maar het voelt bureaucratisch, omdat je niks echt hoeft te laten zien. Het doel van die bijeenkomst is dat je laat zien dat je ambitie hebt. In mijn groep was een deelnemer die eigenlijk geen ambitie had, maar hij deed alsof hij die wel had, en hij kreeg toch het diploma.*" (vrouw, 33, Mexico, B1-route).

❖ *Belemmeringen voor het goed volgen van de MAP: taal en timing*

Een van de belangrijkste belemmeringen die met name door mensen in de Z-route wordt genoemd voor de meerwaarde van de MAP, is dat de MAP niet altijd gegeven wordt in een taal die zij kunnen begrijpen. Voor mensen die geen Engels spreken en nog niet een bepaald niveau van Nederlands behaald hebben, is het lastig om een programma te volgen dat niet in de moedertaal beschikbaar is.

Deze deelnemer illustreert deze ervaring: *"De kwaliteit van de MAP was goed, maar alleen voor mensen met sterke taalvaardigheden. De trainer was Nederlands en sprak Nederlands. Het zou beter zijn als de MAP-trainer Arabisch sprak. Dat zou het makkelijker maken om de wetten te begrijpen. Voor mij was het een probleem dat de trainer tijdens de sessie Nederlands sprak. Daardoor begreep ik veel wetten niet goed. Daarom zou ik zeggen dat ik minder dan 50% heb gehad aan de MAP. Daarna ben ik zelf begonnen met zoeken naar werk. Maar er was geen duidelijk plan en de MAP heeft mij niet geholpen om een baan te vinden."* (man, 60, Syrië, Z-route).

Als het programma niet gevolgd kan worden in de moedertaal, geven sommige deelnemers in de Z-route aan dat het extra belangrijk is om het MAP-programma op het juiste moment binnen het inburgeringstraject te laten vallen, bijvoorbeeld als er een bepaald taalniveau bereikt is. Voor deze man zou het midden van het inburgeringstraject de juiste tijd zijn voor de MAP: "*Het zou beter zijn als de MAP in het midden van de inburgeringsfase plaatsvindt. Tegen die tijd hebben we al taalvaardigheden opgebouwd en kunnen we de MAP beter begrijpen."* (man, 54, Syrië, Z-route).

❖ *Deelnemers observeren verschillen per gemeente in hoe de MAP georganiseerd wordt*

Het valt deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek op dat de MAP niet in elke gemeente op dezelfde manier georganiseerd wordt. Door sommigen wordt dit als oneerlijk ervaren omdat dit effect heeft op hoe goed zij zich voorbereid voelen op de toetreding tot de arbeidsmarkt. Deze man pleit daarom voor het uitwisselen van lessen en het vormen van een standaard MAP-training: "I*k denk dat het een goed idee zou zijn om de beste versie van de MAP-training te standaardiseren en landelijk aan te bieden*."(man, 54 jaar, Turkije, B1-route).

Een van de verschillen die door deelnemers die gezinsmigrant zijn benoemd wordt gaat over of de MAP online of fysiek plaatsvindt. Voorkeuren verschillen per deelnemer. Sommige deelnemers waarderen het dat hun MAP online plaatsvindt omdat dit het voor hen makkelijker te combineren maakt met andere verplichtingen. Anderen geven aan dat een fysieke MAP bijkomende voordelen heeft, omdat het een moment kan zijn om nieuwe mensen te leren kennen. Deze deelnemer ziet vanuit haar ervaring voor beide vormen voordelen: "*Om eerlijk te zijn ben ik eigenlijk wel blij dat het online was, want dat was makkelijker. Maar als het fysiek was geweest, was het waarschijnlijk nuttiger en had ik misschien een vriend kunnen maken.*" (vrouw, 23, Verenigde Staten, B1-route).

Box 4.1 Samenvattend: kwalitatieve inzichten over dualiteit

❖ *Oefenen van de Nederlandse taal en het opbouwen van een sociaal netwerk*

- Deelnemers geven aan dat ze meer informeel taalcontact willen hebben om de Nederlandse taal in de praktijk te oefenen. Zij hebben niet altijd het gevoel dat er voldoende aanbod is, of ervaren een gebrek aan ondersteuning om hun weg naar dit aanbod te vinden.
- Het taalcontact dat deelnemers hebben met Nederlandstalige mensen vindt vooral binnen bestaande scripten plaats, bijvoorbeeld binnen de setting van een taalcafé, met iemand die ondersteuning biedt of met een vrijwillige taalbuddy. Deelnemers hebben de behoefte om meer diepgaande, gelijkwaardige sociale contacten op te doen en vriendschappen te sluiten. Vrijetijdsactiviteiten worden gezien als kans om op een gelijkwaardige manier Nederlandstaligen met eenzelfde interesse te ontmoeten.
- Sommige deelnemers vinden het lastig om hun sociale netwerken te vergroten. Dat komt soms door verlegenheid of onzekerheid over hun taalniveau. Er zijn ook obstakels voor mensen die werken, bijvoorbeeld wanneer sociale ruimten alleen overdag open zijn. Sommige vrouwen geven aan behoefte te hebben aan ontmoetingsplekken en activiteiten die specifiek gericht zijn op vrouwen. Ook zien deelnemers graag meer mogelijkheden om leeftijdsgenoten te ontmoeten.

❖ *Het combineren van taal en (vrijwilligers)werk*

- Deelnemers zien werk of vrijwilligerswerk als een kans om hun taalontwikkeling te versterken. Maar dit werkt in de praktijk niet altijd. De waardering van deze combinatie hangt af van het taalniveau van de deelnemer en de mate waarin tijdens het werk (informele) interactie met Nederlandstaligen mogelijk is.
- Deelnemers zijn met name positief over vrijwilligerswerk dat zij zelf hebben gekozen, dat aansluit bij hun persoonlijke interesses en ambities en waar zij de mogelijkheid hebben om met Nederlandstalige mensen te spreken.
- Er zijn deelnemers, met name in de B1-route, die aangeven dat ze bewust voor vrijwilligerswerk kiezen in plaats van betaald werk. Omdat zij het idee hebben dat er binnen vrijwilligerswerk meer ruimte is om de tijd te nemen om de taal te oefenen.
- Het combineren van (vrijwilligers)werk en andere verplichtingen binnen de inburgering voelt voor mensen als een dagelijkse evenwichtsoefening. Een terugkerend knelpunt is het gebrek aan afstemming tussen taallessen en werkmogelijkheden. Daarnaast worden ook gezondheidsproblemen, vermoeidheid en de combinatie met verantwoordelijkheden binnen het gezinsleven als bemoeilijkende factoren ervaren om dualiteit in de praktijk te brengen.
- De druk van het inburgeringstraject zelf kan leiden tot terugtrekking uit of vermindering van (vrijwilligers) werk. Sommige mensen zeggen hun baan op, om aan de verplichtingen van de inburgering te kunnen voldoen.

Box 4.1 Samenvattend: kwalitatieve inzichten over dualiteit (vervolg)

❖ *Begeleiding van de gemeente bij het vinden van werk*

- De tevredenheid van deelnemers over hun begeleider hangt sterk samen met de manier waarop de contactpersoon de begeleiding invult. Deelnemers waarderen het wanneer de begeleider aandacht heeft voor hun persoonlijke situatie. Negatieve ervaringen met de begeleiding zijn onder meer dat sommige deelnemers zich onder druk gezet voelen om snel te gaan werken of het juist ontbreken van concrete acties van de gemeente die hen aan werk helpen. Deelnemers vinden het belangrijk dat participatieactiviteiten en vrijwilligerswerk onderdeel zijn van een groter plan om richting persoonlijke werkdoelen te werken. Deelnemers die de Z-route doen worden vaker begeleid bij het vinden van vrijwilligerswerk dan mensen die de B1-route doen. Sommige mensen die de B1-route doen zouden hier graag meer ondersteuning bij krijgen, met name om de taal beter te kunnen oefenen.

❖ *De MAP*

- Deelnemers waarderen vooral dat zij tijdens de MAP praktische tools en tips en tricks leren om werk te vinden. Zoals ondersteuning bij het opstellen van het CV, het leren over vacaturewebsites en het oefenen van sollicitatiegesprekken. Deze elementen worden vooral als helpend ervaren als er binnen de MAP ruimte is om hier actief mee te oefenen.
- Andere positief gewaardeerde onderdelen zitten vooral in de fase van het voorbereiden op het vinden van werk. Zoals het maken van een plan voor de toekomst en een introductie tot de Nederlandse werkcultuur en werknemersrechten. Een deel van de deelnemers geeft echter aan dat ze begeleiding bij de praktische vervolgstappen na afloop van de MAP missen. De MAP voelt voor hen als een start, maar nog niet als voldoende om daarna zelf door te kunnen.
- Vooral voor mensen die de B1-route doen, mensen die al werken of mensen die al een duidelijk beeld hebben van wat zij willen doen, sluit de MAP niet altijd aansluit bij hun behoeften. We zien dit met name terug bij gezinsmigranten, die vaker al werk hebben.
- De MAP vindt, met name voor mensen in de Z-route, niet altijd plaats in een taal die zij kunnen begrijpen. Voor mensen die geen Engels spreken en nog niet een bepaald niveau van Nederlands behaald hebben, is het lastig om een programma te volgen dat niet in de moedertaal beschikbaar is.
- Sommige deelnemers waarderen het dat hun MAP online plaatsvindt omdat dit het voor hen makkelijker te combineren maakt met andere verplichtingen. Anderen geven aan dat een fysieke MAP bijkomende voordelen heeft, omdat het een moment kan zijn om nieuwe

4.5 Kwaliteit

Voor het bereiken van de beleidsdoelen en het maatschappelijke doel van de inburgering moet tot slot de kwaliteit van het inburgeringstraject op orde zijn. In de Wi2021 worden een grotere diversiteit in aanbod (via de leerroutes) en de regiepositie van gemeenten als belangrijke nieuwe elementen gezien waarmee deze kwaliteit beter kan worden geborgd dan in de Wi2013. Om in kaart te brengen hoe inburgeraars tegen die kwaliteit aankijken is hen in de vragenlijst gevraagd om de inburgeringscursus op zeven aspecten te beoordelen: tempo, andere cursisten, docenten, lestijden, lesuitval, reistijd en reiskosten. Ook in het kwalitatieve onderzoek is gevraagd naar deze kwaliteitsaspecten.
In paragraaf 4.5.1 beschrijven we eerst op basis van multivariate regressiemodellen welke (persoons)kenmerken de overkoepelende beoordeling van de kwaliteit beïnvloeden, om vervolgens ook op basis van de kwalitatieve inzichten te beschrijven hoe inburgeraars naar de kwaliteit kijken. Vervolgens geven we in paragraaf 4.5.2 weer hoe inburgeraars de specifieke aspecten van kwaliteit ervaren, zowel op basis van kwantitatieve als kwalitatieve inzichten.

4.5.1 Wat beïnvloedt de beoordeling van kwaliteit?

De waardering van de zeven aspecten van kwaliteit door inburgeraars geeft weer hoe zij tegen specifieke onderdelen van de inburgeringscursus kijken. Elders in de rapportage hebben we meermaals gezien hoe de vier typen inburgeraars (asiel-

en gezinsmigranten onder de Wi2021 en de Wi2013) kunnen verschillen in hun ervaringen, evenals de inburgeraars in verschillende leerroutes en cohorten. Ook voor de beoordeling van kwaliteit zijn deze groepsverschillen relevant om nader te belichten. Alvorens we belichten welke factoren de beoordeling van kwaliteit beïnvloeden, is het inzichtelijk om een indruk te krijgen van de beoordeling van de zeven aspecten van kwaliteit. Tabel 4.6 toont aan welk percentage van de vier typen inburgeraars de kwaliteitsaspecten als (heel) goed beoordelen. In paragraaf 4.5.2, evenals in bijlage 4, wordt de beoordeling van de zeven kwaliteitsaspecten verder uiteengezet.

Tabel 4.6 Waardering van de kwaliteitsaspecten van de inburgeringscursus als *(heel) goed* (gemiddelde N = 2.706)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Tempo	56%	56%	60%	44%
Andere cursisten	57%	59%	61%	41%
Docenten	75%	81%	79%	77%
Lestijden	69%	68%	72%	66%
Lesuitval	79%	82%	74%	65%
Reistijd	60%	65%	60%	60%
Reiskosten	55%	48%	51%	43%

Om vervolgens te onderzoeken welke factoren de beoordeling van de kwaliteit beïnvloeden en op welke manier, hebben we multivariate regressiemodellen geschat, specifiek voor asielmigranten onder de Wi2021. We hebben hieraan dezelfde variabelen toegevoegd als in de regressieanalyses die staan beschreven in paragraaf 3.3. Het ging hierbij om de variabelen leeftijd[13], geslacht (vrouwen; t.o.v. mannen), opleidingsniveau[14], taalniveau, zelf-gerapporteerde gezondheid, B1- en Onderwijsroute (t.o.v. Z-route), cohort 1 (t.o.v. cohort 2), ervaringen met de brede intake[15], vrijwilligerswerk hebben gedaan en betaald werk hebben gedaan (t.o.v. geen (vrijwilligers)werk hebben gedaan). We hebben acht regressiemodellen geschat: zowel voor de zeven aspecten van kwaliteit afzonderlijk, als voor een gecombineerde schaal van kwaliteit op basis van de aspecten.[16] De zeven regressiemodellen voor de aspecten van kwaliteit zijn te vinden in bijlage 4 (tabellen B.4.8 t/m B.4.14). In deze paragraaf behandelen we de factoren die de overkoepelende schaal 'kwaliteit' beïnvloeden. De uitkomsten van de multivariate regressieanalyse zijn te zien in tabel 4.7.

Tabel 4.7 De bijdrage van (persoons)kenmerken aan de beoordeling van de kwaliteit, *Wi2021-asiel*

Kenmerk	*B*	*SE*	*t*
Constante	2,20	,23	9,65***
Leeftijd	,01	,003	1,99*
Geslacht (vrouw) [a]	,01	,06	,24
Opleidingsniveau	-,02	,01	-1,81
Taalniveau	,07	,03	2,29*
Gezondheid	,08	,03	2,67**
Leerroute [b]			
B1	-,33	,10	-3,28**
O	-,21	,11	-1,89
Cohort 1 [c]	-,05	,06	-,91
Brede intake	,30	,03	10,22***
Werkervaring [d]			
Vrijwilligerswerk	,03	,06	,43
Betaald werk	,02	,07	,22

Noot. Adjusted R^2 (verklaarde variantie) = .20
B = ongestandaardiseerde bètacoëfficiënt. *SE* = standard error (standaardfout). *t* = t-teststatistiek.
[a] 0 = man. [b] 0 = Z-route. [c] 0 = cohort 2. [d] 0 = geen (vrijwilligers)werk.
*** $p \leq .001$, ** $p \leq .01$, * $p \leq .05$.

Tabel 4.7 toont de kenmerken die van invloed zijn op hoe asielmigranten onder de Wi2021 de kwaliteit van de inburgeringscursus beoordelen. Dit biedt een aantal inzichten. Ten eerste zien we dat hoe ouder asielmigranten onder de Wi2021 zijn, des te positiever zij de kwaliteit van de inburgeringscursus beoordelen. Dit zagen we ook bij de beschrijving van de factoren die de beoordeling van de doelen van de inburgering beïnvloeden (par. 3.3). De tabel toont verder dat – net als bij de beoordeling van de doelen – het Nederlands taalniveau en de beoordeling van de eigen gezondheid een positieve invloed hebben op de beoordeling van kwaliteit. Dit betekent dat Wi2021-asielmigranten die hun taalniveau

[13] Leeftijd is gemeten als een schaal op rationiveau.
[14] Opleidingsniveau is geïncludeerd als een ordinale 9-puntsschaal.
[15] Dit gaat om de waardering van de stelling 'Hoe vindt u dat er tijdens de brede intake goed naar uw verhaal is geluisterd?', op een 5-puntsschaal (zie ook paragraaf 4.3.1.).
[16] De schaal 'kwaliteit' kent een sterke interne betrouwbaarheid (7 items; $\alpha = .79$). De correlatiecoëfficiënten tussen de zeven items zijn allen positief en bovendien voldoende sterk om te combineren tot een samengestelde schaal.

positief waarderen, en zij die aangeven in goede gezondheid te verkeren, de kwaliteit van de inburgeringscursus positiever beoordelen dan asielmigranten die minder positief zijn over hun taalniveau en gezondheid. Verder valt op dat inburgeraars in de B1-route minder positief zijn over de kwaliteit dan inburgeraars in de Z-route (de referentiegroep). Tot slot volgt uit de analyse dat hoe positiever asielmigranten zijn over de mate waarin er tijdens de brede intake naar hen is geluisterd, des te positiever zij de kwaliteit van de inburgeringscursus waarderen. Ook deze relatie zagen we eerder bij de analyse van de doelen van de inburgering.

Tevens laten de resultaten van de multivariate regressieanalyse zien dat mannen en vrouwen niet verschillen in hun gemiddelde algemene waardering van de kwaliteit van de inburgeringscursus. Ook het hebben (gehad) van betaald werk of vrijwilligerswerk heeft voor asielmigranten onder de Wi2021 geen invloed op hun beoordeling van de kwaliteit. Deze twee trends zagen we ook bij de beoordeling van de maatschappelijke en beleidsdoelen in hoofdstuk 3. Wat echter verschilt van de waardering van de doelen is dat opleidingsniveau voor asielmigranten onder de Wi2021 geen invloed heeft op de gemiddelde beoordeling van de kwaliteit van de inburgeringscursus. Ook zien we geen cohortverschillen in de waardering van de algemene maat van kwaliteit, terwijl dit bij de waardering van de doelen wel het geval was.

4.5.2 Algemene ervaringen met de kwaliteit van het inburgeringsaanbod

Mensen die deelnemen aan het kwalitatieve onderzoek ervaren de kwaliteit van het inburgeringsaanbod op verschillende manieren. In deze paragraaf bespreken we de patronen die terugkomen in de kwalitatieve data over de overkoepelende ervaring van inburgeraars met het taalaanbod binnen de inburgering.

❖ *Het inburgeringsaanbod sluit niet voor alle deelnemers aan bij hun persoonlijke doelen voor de toekomst*

Als deelnemers in algemene zin reflecteren op de kwaliteit van hun inburgeringsaanbod, is een belangrijke overweging in hoeverre het inburgeringsaanbod past bij hun persoonlijke doelen voor de toekomst. Hebben zij het idee dat de inburgering, specifiek het taalaanbod, hen goed voorbereidt op wat zij willen bereiken in Nederland? Dit ervaren mensen op verschillende manieren. Onderstaande inzichten bieden een gedeeltelijke inkleuring van de inzichten vanuit de kwantitatieve regressieanalyse, zoals een mogelijke verklaring voor de minder positieve ervaring met de kwaliteit door mensen die de B1-route volgen, evenals voor de positieve samenhang tussen tevredenheid met de brede intake en tevredenheid met de kwaliteit van het aanbod.

Er zijn deelnemers die tevreden zijn met de kwaliteit van het inburgeringsaanbod, omdat ze het idee hebben dat het hen goed voorbereid op het leven in Nederland. Zoals deze man die aangeeft dat het taalonderwijs hem meer grip geeft op zijn toekomst: "*Er is verschil in mijn ontwikkeling. Ik heb het gevoel dat ik nu mijn toekomst beter in handen heb dan vroeger.*" (man, 52, Irak, Z-route).

De tevredenheid over de aansluiting van het taalaanbod met doelen voor de toekomst komt in het kwalitatieve onderzoek vaker terug bij mensen die de Z-route doen. Bij mensen die de B1-route doen, komt vaker terug dat het taalonderwijs in hun ervaring niet voldoende aansluit bij kansen op de arbeidsmarkt. Sommige deelnemers geven aan dat dit ligt aan een gebrek aan koppeling van het taalonderwijs met taal die relevant is voor op de werkvloer, zoals bij deze deelnemer: "*De lessen bieden een basis, maar zijn niet voldoende voor praktische taalvaardigheid in werk of sociale situaties. Ondanks de lessen hebt ik moeite om Nederlands op de werkvloer te gebruiken. Ik heb meer begeleiding nodig om de taal te verbinden met mijn werkervaring.*" (man, 54, Iran, B1-route).

Andere deelnemers zijn ontevreden over de aansluiting met hun persoonlijke doelen omdat zij een hoger taalniveau dan B1 willen halen en hier in de lessen die zij krijgen niet in ondersteund worden, zoals in deze citaten naar voren komen:

"*Kijk, B1-niveau zal voor mij niet voldoende zijn. Ik moet B2 halen om te kunnen werken. Bijvoorbeeld om als docent te kunnen werken*." (man, 35, Turkije, B1-route).

"*Wij hebben allemaal een hoog opleidingsniveau. Ik ben bijvoorbeeld iemand die een promotietraject halverwege heeft moeten afbreken. Ik spreek vloeiend Engels. Maar als ik naar een baan zoek die past bij mijn opleidingsniveau, zijn de taalvereisten erg hoog. En biedt men ons de mogelijkheid om een taal op zo'n hoog niveau te leren? Nee*." (man, 54, Turkije, B1-route).

"Ik wil graag treinmachinist worden, maar mijn taalniveau is onvoldoende. De kwaliteit van de lessen is niet hoog genoeg. De docent legt weinig uit. Ik wil wat ik op school leer, verbinden met de praktijk, maar dat gebeurt niet." (man 42, Turkije, B1-route).

Als er wel een directe aansluiting is met persoonlijke doelen, wordt dat als heel positief ervaren, zoals het geval is bij deze deelnemer die zich middels een vaktaalcursus goed voorbereid voelt op het gewenste werkveld: "*De cursus Vaktaal heeft mij geholpen om me voor te bereiden op de medische carrière die ik wil doen. Er kwamen veel medische woorden in voor. In dezelfde cursus leerden we ook veel woorden over het ziekenhuis en de medische wereld. Dat heeft mij erg geholpen om me voor te bereiden op mijn toekomst in de zorg*." (man, 42, Jemen, B1-route). Ook deze deelnemer uit de Z-route voelt zich goed voorbereid op zijn doel om taxichauffeur te worden: *"Ja, de taallessen helpen mij. Ik leer mezelf kennen. Ik wil taxichauffeur worden en ik denk dat de lessen daarbij helpen.* (man, 29, Syrië/Koerdistan, Z-route). Ook voor sommige mensen in de Z-route die hun doelen vooral gezet hebben op participeren in de samenleving, sluiten de lessen goed aan bij wat zij willen bereiken: Zoals deze man aangeeft helpen zijn taallessen hem bij het navigeren van zijn dagelijks leven: "*Voor mij is het goed. Het lesprogramma leert ons hoe we met dagelijkse verplichtingen moeten omgaan, zoals hoe je naar de dokter gaat, boodschappen doet en vragen stelt. Ik vind dat echt fijn.*" (man, 34, Syrië, Z-route).

Bij deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek die de Onderwijsroute volgen, zagen we ook verschillende ervaringen in de match tussen de taallessen en de persoonlijke doelen. De meeste deelnemers geven aan dat hun taallessen bij de universiteit van hoge kwaliteit zijn en goed aansluiten bij hun persoonlijke doelen voor de toekomst, zoals dit citaat illustreert: "*Op de laatste school waren ze gespecialiseerd in het voorbereiden van ons op het hbo en de universiteit. Ze hadden materiaal voor studievaardigheden. Door deze cursus leer ik vaardigheden die ik kan gebruiken op de universiteit. Voor de wiskundelessen hadden ze eerst vaktaal voor wiskunde, dus ze gaven echt aandacht aan dit soort dingen*." (man, 21, Syrië, Onderwijsroute).

Andere deelnemers zouden juist voor hun studiedoelen een nog sterkere connectie willen zien met hun studieonderwerp in de taallessen, om zich beter voorbereid te voelen: "*Het heeft niets gedaan om me voor te bereiden op de studie. Ik vond het moeilijker dan de Nederlanders. Als ik een les volg, moet ik woorden vertalen. Daardoor kost het meer tijd en is het moeilijker voor mij dan voor anderen (...) Ik zou graag meer tijd willen voor wat de studenten willen doen. Dus als je in de zorg wilt werken of studeren, moet er meer tijd zijn voor de woorden en oefeningen die bij die richting horen.*" (vrouw, 30, Syrië, Onderwijsroute).

❖ *Inburgeraars hebben behoefte aan meer taalcontact buiten de lessen en ruimte om spreekvaardigheid te oefenen in de lessen*

In lijn met de resultaten van de vorige meting, zien we dat mensen behoefte hebben aan meer taalcontact: de mogelijkheid om de taal meer te oefenen buiten de lessen. Dit inzicht is reeds toegelicht in paragraaf 4.4 (dualiteit).

In de beoordeling van hun taallessen geven veel deelnemers aan dat zij de verbintenis tussen het taalgebruik en alledaagse situaties te missen. We zien dit bij deelnemers vanuit alle leerroutes terugkomen, maar het sterkst bij mensen die de B1-route doen. De uitleg van deze deelnemer uit de B1-route is daarbij illustratief: *"Het bereidt je niet voor. De grammatica en dergelijke die in het boek worden uitgelegd, verschillen van het tempo van hoe mensen in het dagelijks leven spreken. Als je dat niet begrijpt, ontstaat er een communicatiekloof. Ik denk dat taalcursussen een ander doel hebben. De taal die op straat wordt gesproken, is anders dan die van de taalcursus. Bijvoorbeeld, ik doe vrijwilligerswerk. Tijdens de lunch, pauzes en koffie praten mensen bijvoorbeeld. Veel van wat ze zeggen blijft in de lucht hangen. Mensen praten en gaan verder. Als je hen vraagt of ze altijd langzaam kunnen spreken, willen ze dat niet, want ze willen ontspannen en plezier hebben met hun vrienden."* (man, 35, Turkije, B1-route).

De deelnemers uit de B1-route die het oefenen van de taal in de alledaagse context missen, geven aan dat ze graag zouden oefenen middels vrijwilligerswerk, maar soms moeite hebben om passend vrijwilligerswerk te vinden. Voor mensen uit de B1-route wordt hier in de inburgering minder actief op ingezet dan voor mensen uit de Z-route, die vaak als onderdeel van hun participatie-uren vrijwilligerswerk doen. Daarnaast geven zij aan dat er volgens hen te weinig ruimte is binnen de taallessen om spreekvaardigheid te oefenen. Deze deelnemer geeft aan dat zij zich veiliger voelt om eerst meer in de les te oefenen, dan om dat meteen in de samenleving te doen: "*De kwaliteit van de lessen is over het algemeen goed, met ervaren docenten en toegang tot voldoende materiaal. Echter, er is te weinig tijd om te oefenen. Ik voel me veilig in de klas om Nederlands te spreken, maar minder in de samenleving.*" (vrouw, 48, Iran, B1-route). Als er geoefend wordt in de les, dan geven mensen aan dat het belangrijk is dat hier op een goede manier supervisie op is van de docent: *"Niet iedereen krijgt voldoende tijd. Want je kunt niet goed praten. Ze laten je praten in tweetallen met mensen die de taal ook niet kennen. Daardoor zie je elkaars fouten niet. Alleen de docent corrigeert soms terwijl hij rondloopt." (*man, 54, Turkije, B1-route).

Hoewel sommige deelnemers die de Onderwijsroute doen het hoge academische niveau van de lessen prijzen, geeft ook een deel van hen aan de connectie met taal in alledaagse situatie te missen, zoals deze deelnemer: "*De lessen zijn gestructureerd, uitdagend en van hoog niveau. De focus ligt vooral op academisch taalgebruik, wat mij voorbereidt op mijn studie. Maar toch merk ik dat er weinig aandacht is voor spreekvaardigheid in alledaagse situaties.* (vrouw, 27, Afghanistan, Onderwijsroute).

Mensen die de Z-route doen lijken meer tevreden te zijn over de mogelijkheden die zij hebben om de taal in de praktijk te oefenen, met name buiten de les. Toch geeft ook een deel van hen aan dat ze dit graag nog meer zouden willen doen, ook binnen de lessen: *"Ik vind dat ik kwalitatief goede lessen krijg. [...] Ik wil graag snel leren en gesprekken kunnen voeren, maar ik zou meer ervaring en oefening willen."* (vrouw, 49, Turkije, Z–route).

❖ *Autonomie en mogelijkheid om het taalaanbod te evalueren*

Een andere verklaring die we in de kwalitatieve data terugzien voor de minder positieve beoordeling van de kwaliteit door mensen die de B1-route doen, is dat mensen in de B1-route in het kwalitatieve onderzoek vaker negatieve ervaringen rapporteren over hun taalschool. Negatieve ervaringen laten in sommige gevallen vooral een verschil in voorkeuren en leerstijlen zien. Echter, wanneer dit gepaard gaat met een gebrek aan mogelijkheden om dit te veranderen, kan het een negatieve weerslag hebben op de motivatie van de student en de voortgang.

Voor een deel van de deelnemers die asielmigrant zijn, gaat dit gepaard met een gevoel van frustratie over hun gebrek aan autonomie om zelf een taalschool te kunnen kiezen of van taalschool te kunnen veranderen als zij niet tevreden zijn met de kwaliteit. Zoals bij deze deelnemer*: "Sinds de invoering van de nieuwe wet kunnen we onze taalcursussen niet zelf kiezen. De taalcursussen van universiteiten zijn relatief beter van kwaliteit, maar vanwege de kosten verwijst de gemeente ons niet door naar dergelijke cursussen (...) De taalschool is net opgericht en heeft weinig ervaring met taalonderwijs. Ik begrijp niet waarom de gemeente een contract sluit met zo'n onprofessionele instelling. In de wet zou minstens moeten worden vermeld wat de minimale standaarden zijn voor taalcursussen*." (vrouw, 33, Turkije, B1-route). Gezinsmigranten ervaren daarentegen soms juist te weinig ondersteuning bij het vinden van goed taalaanbod omdat zij dit aanbod zelf moeten inkopen (zie ook hoofdstuk 7).

Een andere factor die invloed heeft op hoe mensen de kwaliteit omschrijven is de mate waarin zij het gevoel hebben dat hun feedback op hun taalcursus wordt meegenomen en zij hun taalcursus kunnen evalueren. Als mensen het idee hebben dat hun feedback niet wordt gehoord, zijn zij minder positief over de taalcursus: "*De school zegt dat ze openstaan voor feedback, maar ze doen er niets mee.*" (vrouw, 20, Turkije, Onderwijsroute).

Tot slot ervaren sommige deelnemers ook een gebrek aan autonomie als het gaat om inzicht in de manier waarop over hun voortgang gerapporteerd wordt vanuit de taalschool naar de gemeente: "De gemeente krijgt dan negatieve rapporten over ons, met de vraag waarom we niet leren. De mensen die die rapporten schrijven, zouden er eigenlijk bij moeten zijn als we met de gemeente praten, zodat ik mezelf kan verdedigen."(vrouw, 52, Turkije, B1-route).

4.5.3 De waardering van afzonderlijke aspecten van kwaliteit

De voorgaande paragraaf heeft een beeld geschetst van de factoren die de beoordeling van kwaliteit beïnvloeden. Vervolgens is het relevant om nader te belichten hoe inburgeraars de afzonderlijke aspecten van kwaliteit beoordelen. In deze paragraaf presenteren we de waardering van aspecten van kwaliteit wederom specifiek voor asielmigranten onder

de Wi2021. De waarderingen door andere typen inburgeraars, net als de uitsplitsingen voor inburgeraars onder de Wi2021 naar leerroutes, geslacht en cohorten zijn weergegeven in bijlage 4 van deze rapportage.

Figuur 4.24 toont de waardering van de kwaliteit van verschillende aspecten van de inburgeringscursus door asielmigranten onder de Wi2021. De (mate van) lesuitval vinden de inburgeraars in de vragenlijst het vaakst (heel) goed (79 procent), gevolgd door de docenten (75 procent), lestijden (69 procent), reistijd (60 procent), andere cursisten (57 procent), tempo (56 procent) en reiskosten (55 procent).

Figuur 4.24 Wat vindt u van uw inburgeringscursus? Wi2021-asiel (gemiddelde N = 2.707)

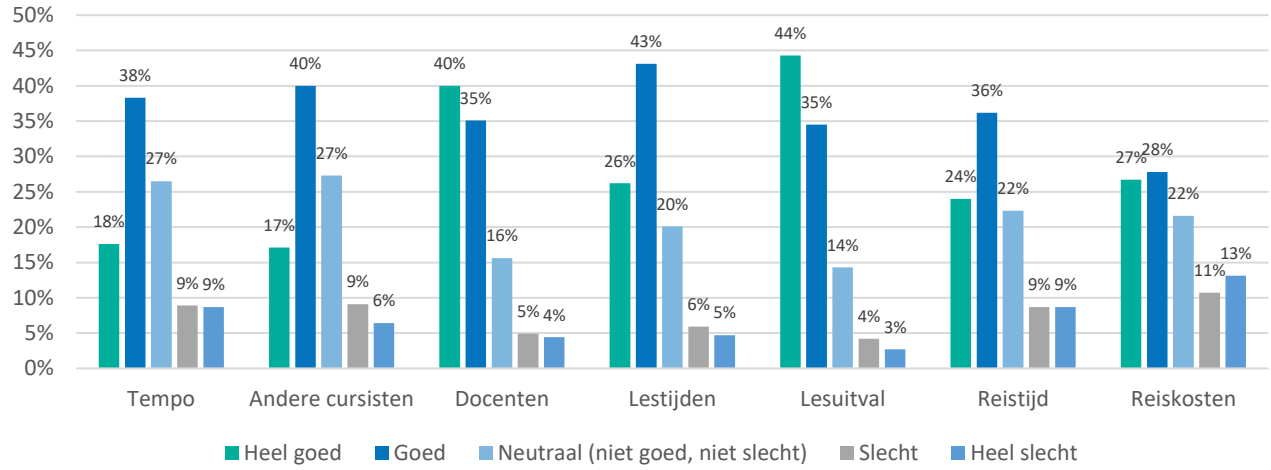

Dit beeld verschilt voor de meeste aspecten van kwaliteit niet van de waardering door gezinsmigranten onder de Wi2021 (zie de uitsplitsingen in bijlage 4). De aspecten tempo, andere cursisten, lestijden en lesuitval worden in vergelijkbare mate gewaardeerd door asiel- en gezinsmigranten. Voor de drie aspecten reistijd, docenten en reiskosten zien we wel kleine verschillen in waardering tussen de twee groepen. Zo vindt 60 procent van de asielmigranten de reistijd (heel) goed, terwijl dit onder gezinsmigranten 65 procent is. Gezinsmigranten zijn ook vaker positief over de docenten. Van hen vindt 82 procent dit aspect (heel) goed, vergeleken met 75 procent van de asielmigranten. Over de reiskosten zijn asielmigranten echter positiever: 55 procent van hen versus 48 procent van gezinsmigranten onder de Wi2021.

De overige uitsplitsingen in bijlage 4 (leerroutes, geslacht en cohorten) tonen een aantal zaken. Bij de vergelijking tussen de ervaringen van inburgeraars in de verschillende leerroutes valt op dat inburgeraars in de B1-route over veel aspecten minder positief zijn dan inburgeraars in de overige routes. Dit gaat om de aspecten tempo, andere cursisten, docenten en lestijden. Deze trend zagen we eerder ook in de uitkomsten van de multivariate regressieanalyses. Inburgeraars in de Onderwijsroute zijn daarentegen het vaakst het meest positief van alle leerroutes. Dit geldt voor de aspecten tempo, andere cursisten en docent. Een vergelijking tussen mannen en vrouwen toont geen grote verschillen. Enkel voor het aspect reiskosten is er sprake van een opvallend verschil, waarbij mannen hier vaker positief over zijn dan vrouwen.

Bij een vergelijking tussen cohorten valt op dat cohort 2 (PIP vanaf 1 januari 2024) op veel aspecten positiever is over de kwaliteit dan cohort 1 (PIP voor 1 januari 2024). Dit geldt voor de aspecten tempo, andere cursisten, docenten, lestijden, reistijd en reiskosten. Dit betekent dat inburgeraars onder de Wi2021 die langer bezig zijn met hun inburgering, vaker minder positief zijn over deze specifieke aspecten van kwaliteit dan inburgeraars die korter geleden zijn begonnen. In geen van de regressieanalyses van de zeven aspecten van kwaliteit waren cohortverschillen van invloed op de beoordeling van de kwaliteit (tabellen B.4.8 t/m B.4.14 in bijlage 4). Dit betekent dat hoewel de frequentietabellen verschillen tussen cohorten weergeven in de beoordeling van aspecten van kwaliteit, deze verschillen mogelijk grotendeels verklaard kunnen worden door andere (persoons)kenmerken die zijn meegenomen in de regressieanalyses. Zie voor de overige uitsplitsingen, ook binnen de reeds genoemde vergelijkingen, bijlage 4.

Ervaringen met specifieke elementen van de kwaliteit van het inburgeringsaanbod

In deze paragraaf bespreken we de inzichten uit de kwalitatieve data met betrekking tot de zeven specifieke aspecten van kwaliteit die ook in de vragenlijst uitgevraagd zijn: tempo, docenten, andere cursisten, lestijden, lesuitval, reistijd en reiskosten.

❖ *Ervaringen met het tempo*

Deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek ervaren het tempo van hun taalcursus verschillend. Deelnemers verbinden hun beoordeling van het tempo aan verschillende persoonlijke kenmerken, zoals het wel of niet spreken van Engels, leeftijd, laaggeletterdheid en de combinatie met verplichtingen buiten de inburgering.

Met name bij deelnemers die de Z-route volgen, zien we dat een groot deel van hen behoefte heeft aan meer taalonderwijs zodat ze hun niveau sneller kunnen verhogen. Hierbij wordt vooral genoemd dat de lessen te kort zijn om het lesmateriaal echt goed tot je te nemen of diepgang te geven aan de lessen, zoals bij deze deelnemer: "*Er is niet genoeg oefening, want na 3 uur ga je naar huis en ga je weer Arabisch spreken. Vijf uur les geeft je wat meer oefening en begrip*." (man, 54, Syrië, Z-route). Ook deze man geeft aan dat de lessen te kort zijn: "*We volgen 2,5 uur les en dat is niet genoeg om echt goed te leren. En er zijn veel pauzes. We blijven vaak de hele les hangen op één vraag. We gaan nauwelijks echt diep in op de onderwerpen*." (man, 29 jaar, Syrië, Z-route).

Er zijn veel deelnemers in de Z-route die hun leeftijd meenemen als belangrijke verklarende factor om aan te geven dat het tempo te hoog ligt en zij meer tijd nodig hebben, zoals deze man aangeeft: "*We halen veel uit de les, maar die drie uur zijn gewoon niet genoeg. We zijn niet jong meer, we zijn op leeftijd, dus we hebben meer lesuren nodig om het geheugen te activeren.*"(man, 60 jaar, Syrië, Z-route). Ook deze vrouw geeft aan dat het tempo voor haar te hoog ligt, in vergelijking met de jongeren die ook deelnemen aan haar groep: "*In sommige groepen zijn er jongeren aanwezig, maar voor mensen die 40 jaar en ouder zijn, is het lastig. Zelfs als lesstof herhaald wordt in de les, wordt het alsnog snel vergeten. Sommige jongeren gaan sneller vooruit, waardoor ik moeite heb om het tempo bij te houden. Ik zou graag willen dat het A2-deel beter wordt herhaald en versterkt. Ik had graag opnieuw de kans gehad, want ik vond het moeilijk. Alles, vooral de grammatica, was erg moeilijk." (*Vrouw, 49 jaar, Turkije, Z-route). Zeker voor mensen die laaggeletterd zijn, ligt het tempo te hoog:

"*Lessen zijn goed maar op school beginnen ze meteen met zinnen. Als ze met ons vanaf alfabet beginnen dan zouden we het beter vinden." (*vrouw, 49 jaar, Turkije, Z-route).
"*Het is erg moeilijk voor mij, want ik ben volledig analfabeet en begrijp de lessen niet goed.*" (vrouw, 34, Somalisch, Z-route).

Ook onder deelnemers binnen de B1-route zijn de ervaringen verschillend. Veel deelnemers die aangeven dat ze drie dagen per week een dagdeel les hebben, vinden dit een fijn tempo. Maar er zijn ook mensen die aangeven dat het te snel gaat: "*Het tempo is hoog en niet iedereen kan meekomen*." (man, 54, Iran, B1-route).

De manier waarop mensen het tempo beoordelen, hangt voor sommige mensen ook af van of zij wel of niet Engels spreken, als ondersteuningstaal voor het leren van Nederlands. Zo merkt deze vrouw op dat de deelnemers in haar groep die Engels beheersen sneller vooruitkomen: "*Er waren Afghanen en Syriërs. Hun Engels was heel goed, dus ze konden ook snel Nederlands leren. Maar omdat wij geen vreemde taal kennen, blijft het ergens steken.*" (vrouw, 33, Turkije, B1-route). Deze deelnemer spreekt zelf juist goed Engels en geeft aan dat dit heeft geholpen om het tempo bij te houden: "*Je moet ook Engels kennen. Ik sprak al Engels, dus dat helpt. Maar zonder Engels zou het heel moeilijk zijn.*" (vrouw, 20, Turkije, Onderwijsroute).

Gezinsmigranten in de B1-route geven in het kwalitatieve onderzoek aan dat het tempo tijdens de stap van A2-niveau naar B1-niveau te hoog ligt. Zij geven aan dat hier meer ruimte en dus een lager tempo nodig is: "*Ze zouden het beleid voor de taal moeten veranderen, zodat je meer tijd krijgt voor B1. Drie jaar voor A2 is haalbaar, maar in drie jaar is het halen van B1 te veel– vooral als je ook werkt*." (man, 28, Canada, B1-route).

Voor alle deelnemers, maar vooral door mensen in de Z-route, gezinsmigranten uit alle leerroutes en vrouwen, wordt de combinatie van de inburgering met andere verantwoordelijkheden, zoals werk en de zorg voor het gezin, genoemd als belemmering voor het kunnen bijhouden van het tempo. Zoals deze vrouw aangeeft: "*Ik heb geen kinderen, maar toch is het heel zwaar. Je bent 's ochtends op school, daarna moet je naar de gemeente voor een film of les. Dan ga je naar huis en moet je het huishouden doen. Het is echt moeilijk.*" (vrouw, 43, Syrië, Z-route). Ook deze vrouw die de B1-route doet geeft aan dat het tempo te hoog ligt: "*Voor ons ging het veel te snel. Dus zelfs toen we het B1-traject hadden afgerond, hadden we ons doel van B1 taalniveau nog niet bereikt. Natuurlijk is er ook het probleem van het gezin. Ik heb drie kinderen. Ze willen allemaal een beetje praten en een beetje aandacht. Dat komt allemaal tegelijk.*" (vrouw, 33, Turkije, B1-route).

Uit de kwantitatieve data blijkt dat mensen die al langer bezig zijn met de inburgering, het aspect tempo minder positief beoordelen dan mensen die recenter zijn begonnen. Uit de kwalitatieve data komen verschillende patronen naar voren die illustratief zijn voor deze verschuiving naarmate mensen langer bezig zijn, zoals motivatieverlies en een toename van stress naarmate de examendatum dichterbij komt.

Allereerst zien we bij sommige mensen die de B1-route doen dat de stap van A2-niveau naar B1-niveau in de lessen als een (te) grote stap wordt ervaren. Deze stap gaat voor sommige mensen gepaard met vermoeidheid en stress, zoals in het geval van deze deelnemer die gezinsmigrant is en de B1-route doet: "*Ik heb eigenlijk geen moeite met talen – ik was leraar in Ghana – maar op dit moment zit ik nog op A2-niveau in het Nederlands. Dat is aan de lage kant. B1 is zó hoog, het gaat heel snel en is veel te moeilijk. Er zit een groot gat tussen A2 en B1. Er zou iets tussenin moeten zijn. In B1 komen zóveel nieuwe woorden voor, het is echt intensief. We willen graag leren, maar iemand moet het goed uitleggen. Op school gaat alles zo snel, het is uitputtend. Na de les slaap ik, want ik doe zoveel tegelijk. Je hebt maar een korte tijd op school, misschien 3 maanden. Als je het dan niet haalt, moet je opnieuw betalen. Dat wordt echt duur. Ik heb nu een lening bij DUO van 6000 euro en ik heb B1 nog steeds niet gehaald. Ik moet mijn inburgering in juni halen, maar het is zo moeilijk. A2 is prima, maar de stap naar B1 is veel te groot – dat is wat ik wil zeggen en waar ik hulp bij nodig heb. Er moet echt iets tussen A2 en B1 komen.*" (man, 36, Ghana, B1-route).

Ook deze deelnemer geeft aan dat het aantal woorden dat in korte tijd geleerd moet worden om op B1-niveau te komen overweldigend kan zijn, zeker in combinatie met dat hij in zijn dagelijks leven ook continu geconfronteerd wordt met dat hij de taal nog niet goed genoeg beheerst: *"Ik sprak met een docent die zei: je kunt maar een beperkte hoeveelheid per week leren. Het duurt ongeveer 2,5 jaar om 5000 woorden te leren. De uitspraak is zo moeilijk – hoe kun je dat allemaal alleen doen? En dan heb je het nog niet eens over het wennen aan de cultuur. Alles komt tegelijk. Zelfs de supermarkt is anders. Mijn man zegt dan: je moet naar Blokker. En ik denk: Blokker? We willen ook gewoon terug naar onze familie en vrienden. Je kunt al deze informatie niet in één keer opnemen – je hersenen hebben tijd nodig om alles te verwerken. Ik ga ook naar de sportschool en volg lessen in het Nederlands – dat is lichamelijk én mentaal vermoeiend. De verwachtingen zijn zo hoog. Het is gewoon te veel*." (vrouw, 55, Canada, B1-route).

Met name onder de groep gezinsmigranten die deelneemt aan het kwalitatieve onderzoek zien we dat naarmate de examendatum dichterbij komt, de stress toeneemt. Er zijn meerdere deelnemers die aangeven dat dit een effect heeft op hun mentale gezondheid. Deze deelnemer legt uit hoe hij positief begon maar de moed steeds meer verloor naarmate hij langer bezig was met de inburgering: "*Het is een achtbaan. Na twee examens dacht ik: ik heb het onder de knie. Maar dan ben ik op mijn werk en denk ik: ik begrijp de taal toch niet. Het carrièregedeelte is het moeilijke, het donkere stuk. Als je hier komt, ben je optimistisch. Je zegt tegen jezelf: de eerste jaren zijn chaotisch, maar daarna komt het goed… Maar op carrièregebied is er geen vooruitgang geboekt. Dat heeft ook invloed op mijn relatie, omdat het frustrerend is. Je krijgt meer ondersteuning, maar er is geen duidelijke routekaart. Dat is zwaar. Je hebt slechte dagen, maar je raapt jezelf weer op en begint opnieuw. Je kunt alleen maar vertrouwen dat het beter zal worden*." (man, 45, Mexico, B1-route).
Ten tweede zien we bij sommige deelnemers ook dat hun motivatie om de taal te leren met de tijd afneemt, indien zij het gevoel hebben dat ze niet snel genoeg vooruit gaan. Dit leidt ook tot een minder positieve beoordeling van de kwaliteit, zoals in het geval van deze deelnemers:

> "*Het A1-traject was voor mij goed, maar A2 ging te snel. Toen we naar B1 gingen, begreep ik niet veel. Omdat ik steeds achterliep, voelde ik me tekortschieten. Je denkt dat je het niet kunt. Dat brengt je in een negatieve stemming. Je stopt met huiswerk maken. Dat is een probleem*." (vrouw, 33, B1-route, Turkije).
>
> "*Ik heb dit jaar niet veel vooruitgang geboekt. Ik ben begonnen met een A2 online cursus, maar ik ben gezakt voor die les. Daardoor ben ik een beetje mijn motivatie kwijtgeraakt. Ik werk 7 dagen en dan 7 dagen vrij, dus ik ben om de week weg. Ik wil graag een cursus op locatie volgen, maar het is moeilijk om er één te vinden die past bij mijn rooster. Ik zit een beetje vast*." (Man, 35, Canada, B1-route).

❖ *Ervaringen met andere cursisten*

De interacties en dynamiek met andere cursisten in de les hebben voor sommige deelnemers een groot effect op hoe zij hun taalcursus ervaren. Een terugkerend element is de ervaring dat er te veel niveauverschillen aanwezig zijn binnen de groepen. Zo geeft deze man bijvoorbeeld aan dat degene die het langzaamst leert in zijn groep, het tempo bepaalt terwijl hij zelf graag sneller zou willen leren: "*De docent ging mee met de langzaamste persoon in de klas. Het tempo van de*

docent was afgestemd op de traagste student in de groep." (man, 24, Syrië, Z-route). Deze vrouw in de Z-route geeft aan dat het beter zou zijn als er verschillende niveaugroepen gevormd worden binnen de Z-route, zodat het tempo meer afgestemd kan worden op de behoefte van de groep: "*De Z-route zou niet alleen uit één groep moeten bestaan, maar uit meerdere niveaugroepen. Sommige mensen, zoals ik, begrijpen het langzamer. Ook andere vrouwen willen langzamer gaan en dat zou moeten kunnen."* (vrouw, 49, Turkije, Z-route).

Grote en drukke klassen worden door sommigen als een belemmering gezien om effectief te kunnen leren: "*Mijn docent is goed, maar de klassen zijn groot, 20 personen. De groepsniveaus zijn ongelijk en sommige lessen worden door stagiaires gegeven, wat niet altijd effectief is.*" (man, 54, Iran, B1-route). Sommige deelnemers ervaren het positief als er een diverse groep is, in nationaliteit en bijvoorbeeld professionele achtergrond. Om deze diversiteit goed in te zetten moet er echter wel ingezet worden op de interactie in de les, zoals deze deelnemer aan de Onderwijsroute aangeeft: "*Ik vond het goed, het was een fijne groep – het waren niet alleen Arabische of Turkse mensen, maar een mix van verschillende mensen. Ook een mix van mensen die verschillende dingen deden, zoals werken. Het was heel intensief en de docent was goed. Maar uit mijn ervaring met taalcursussen: de oefeningen die we moesten doen, konden we net zo goed thuis doen – om meer met elkaar te praten, dat zou beter zijn.*" (vrouw, 26, Syrië, Onderwijsroute).

Verschillen in hoe gemotiveerd mensen zijn in de lessen, werken ook positief of negatief op de ervaringen van deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek, zoals bij deze deelnemer: "*In de klas zitten mensen met heel verschillende achtergronden. Sommigen zitten er tegen hun zin in, en dat beïnvloedt je motivatie. Maar wat kun je doen?"* (man 51, Turkije, B1-route). Ook deze deelnemer uit de Onderwijsroute merkt verschillen in motivatie op: "*De klas is ongedisciplineerd en er is veel verzuim. Eigenlijk alleen degenen die echt naar de universiteit willen, zijn gemotiveerd*." (vrouw, 20, Turkije, Onderwijsroute).

❖ *Ervaringen met docenten*

De ervaring met de docent is een van de meest genoemde elementen wanneer deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek spreken over de kwaliteit van hun taallessen. De expertise, aanpak en kwaliteit van de docent is voor hen heel bepalend: *"Het belangrijkste is dat de docent goed is*." (man, 51, Turkije, B1-route).

Voor de mensen die hun ervaring gedeeld hebben, zijn de kwalificaties en de expertise van hun docenten belangrijk. Daaruit blijkt dat deelnemers het liefst les krijgen van gekwalificeerde docenten, zoals deze vrouw aangeeft: *"Ik ben tevreden over de taalschool, maar ik denk dat de docenten alleen mensen zouden moeten zijn met een achtergrond in taalonderwijs. Bovendien zou ik de taal liever leren van Nederlandse docenten."* (vrouw, 42, Turkije ,B1-route). Er zijn veel voorbeelden van mensen die tevreden zijn over hun docent, zowel binnen de B1- als Onderwijsroute: "*De docent is een echte taalprofessional. Hij geeft bevredigende antwoorden op onze vragen en dat ook op tijd.*" (vrouw, 42, Turkije, B1-route). Ook inburgeraars in de Z-route geven hiervan positieve voorbeelden: "*Eerlijk gezegd waren de docenten echt goed... ze hadden geduld alsof ze ons lesgaven aan de kleuterklas – ze waren lief, leuk en respectvol*." (vrouw, 40, Syrië, Z-route).

Maar er zijn ook mensen die minder goede ervaringen hebben met hun docent. Dit relateren zij vaak aan een gebrek aan expertise of ontoereikende didactische vaardigheden, zoals in het geval van deze deelnemer: "*De docenten zijn volgens mij niet geschikt om les te geven. De studenten gaven haar eigenlijk les… Er was geen actieve manier van leren*." (man, 34, Syrië, Z-route). Soms krijgen mensen les van vrijwillige docenten of van stagiairs, dit wordt niet altijd als effectief ervaren: "*Ik vind dat onze docent oud is, rond de 70 jaar. Ze geeft les als vrijwilliger en het tempo ligt niet altijd goed"* (man, 34, Syrië, Z-route), en: "*Sommige lessen worden door stagiaires gegeven, wat niet altijd effectief is*." (man, 54, Iran, B1-route)

Een terugkerend element in de beoordeling van de kwaliteit van de docenten is de mate waarin er wisselingen zijn in docenten. Vooral bij mensen die de Z-route doen, met name bij mensen binnen deze route die laaggeletterd zijn, speelt het opbouwen van vertrouwen een belangrijke rol. Deelnemers die wisselingen in docenten ervaren, geven aan dat dit het lastiger maakt om vertrouwen op te bouwen en dat zij het idee hebben minder snel vooruit te gaan. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de volgende voorbeelden:

"*Het hangt af van de docent. Ik weet zeker dat er nog veel uitdagingen zullen zijn. Over 7 maanden studeer ik af – ik ben begonnen in 2020 – maar ik heb niet volledig vertrouwen in mijn succes, omdat de docenten heel vaak zijn gewisseld. De docenten wisselen vaak en dat maakt het moeilijk om bij te blijven en je op je gemak te voelen*." (man, 54, Syrië, Z-route)

"*De docenten blijven veranderen, dat is een groot probleem. Ik heb moeite met de taal en dat maakt het moeilijk*." (vrouw, 46, Syrië, Z-route)

Ook geven deelnemers aan dat het bij een docent die zij nog niet kennen spannender is om extra hulp te vragen of te vragen of het iets langzamer kan: "*Onze docent is steeds dezelfde, en daarom is onze ervaring echt goed. We voelen ons op ons gemak om vragen te stellen en om te zeggen: kan het iets rustiger*.'" (man, 60, Syrië, Z-route).

Behalve de kwalificaties, didactische vaardigheden en de stabiliteit van de docenten, worden er nog een aantal voorbeelden genoemd van aanpakken of kenmerken die maken dat deelnemers de docent positief ervaren. Zo geven sommige deelnemers bijvoorbeeld aan dat het goed zou zijn als docenten kennis hebben over de achtergrond van de studenten en ook bewustzijn hebben over het mentale welzijn: "*Als ze iets meer aandacht aan de psychologie van de studenten besteden, zou dat mooi zijn. Want iedereen is hier getraumatiseerd, en iedereen die naar de cursus komt, heeft een andere achtergrond. Niet iedereen is mentaal een gewone student*" (vrouw, 42, Turkije, B1-route). Ook noemen sommige deelnemers de mate waarin de lessen serieus worden ingericht door de docent en de school als belangrijk element. Een van de factoren die voor deelnemers bepaalt of een les serieus genomen wordt, is of het huiswerk wordt gecontroleerd: "*De school grijpt niet in als een groot deel van de klas zakt voor een toets. Huiswerk wordt niet gecontroleerd*." (vrouw, 20, Turkije, Onderwijsroute). Ook horen we een voorbeeld van een docent die op eigen initiatief Arabisch leerde zodat ze sommige uitleg in de moedertaal kon doen. Arabisch als steuntaal om de Nederlandse taal te leren werd door deze deelnemer gewaardeerd: "*De docent leerde ook Arabisch om ons te helpen en te vertalen.*" (vrouw, 26, Syrië, Onderwijsroute).

❖ *Ervaringen met lestijden en lesuitval*

Inburgeraars die hebben deelgenomen aan het kwalitatieve onderzoek ervaren de lestijden op verschillende manieren. De meest voorkomende reflectie op de lestijden is dat deze niet altijd aansluiten op andere verantwoordelijkheden die inburgeraars hebben. Er zijn twee soorten verantwoordelijkheden die met name genoemd worden als conflicterend met lestijden. Allereerst verantwoordelijkheden binnen het gezinsleven, zoals het naar school brengen van de kinderen, zoals bij deze deelnemer het geval is: *"Wat ik krijg is 9 uur per week, 3 uur per dag, dat is prima. Maar de tijden zijn niet goed aangesloten met de kinderen die naar school moeten gaan en andere afspraken."* (man, 52, Syrië, Z-route). Het hebben van verantwoordelijkheden binnen het gezin speelt een belangrijke rol in hoe mensen de lestijden ervaren. Zo blijkt ook uit deze verschillende voorbeelden. Voor deze man zijn hele dagen taalles te veel, omdat hij te weinig tijd overhoudt om zijn gezin te ondersteunen: "*Nu is mijn gezin er pas twee maanden, en zij hebben ook tijd en aandacht nodig om te integreren. Als ik dan hele dagen taalles heb, kan ik hen niet ondersteunen"* (man, 51 jaar, Turkije, Z-route). Er zijn echter ook andere ervaringen, zoals deze man aangeeft: "*Omdat ik vrijgezel ben, kan ik alles gemakkelijk combineren. Voor mensen die vrijgezel zijn en geen gezinsverantwoordelijkheden hebben, zouden er meer lestijden voor taalonderwijs kunnen zijn. Of er kan stage worden aangeboden*." (man, 35, Turkije, B1-route).

Ten tweede wordt ook het combineren van betaald werk en taalles bemoeilijkt door conflicterende lestijden. Zoals deze deelnemer omschrijft zou grotere flexibiliteit in de lestijden hem helpen om de taalles beter te kunnen combineren met zijn baan: "*Het combineren van taallessen met werk is haalbaar en nuttig. Ik raak soms vermoeid door mijn werk, maar ik vind het wel leerzaam om Nederlands te gebruiken in een werkcontext. Meer flexibele lestijden zouden deze combinatie nog effectiever kunnen maken.*" (man, 54, Iran, B1-route). Ook deze vrouw die als gezinsmigrant inburgert en daarom meer vrijheid heeft in het kiezen van een taalcursus, geeft aan dat het moeilijk is om aanbod te vinden dat goed te combineren is met haar werktijden: "*Ik moet meer uren werken. Daarom heb ik thuis niet veel tijd om mijn cursus te doen. Ik oefen alleen Nederlands op mijn werk en ik ga laat slapen. Ik doe dus niks met mijn boek. Ook zijn de taalcursussen in [stad] overdag, en voor de avondcursus is er een wachtrij. Het lijkt alsof alleen mensen zonder werk de cursussen kunnen doen.*" (vrouw, 35, Rusland, B1-route).

Uit deze voorbeelden blijkt vooral dat de voorkeuren en behoeften rondom lestijden afhankelijk zijn van de persoonlijke situatie. Om hier op een goede manier bij aan te sluiten, is volgens de deelnemers vooral een bepaalde mate van flexibiliteit en begrip nodig. Ook hier zijn uiteenlopende ervaringen mee. Sommige deelnemers ervaren weinig flexibiliteit: *"Er is een strenge aanwezigheidsplicht, en we moeten alle toetsen halen. Dat is stressvol. Ze houden weinig rekening met ons privéleven."* (vrouw, 20, Turks, Onderwijsroute). Andere deelnemers ervaren daarentegen wel meer flexibiliteit: "*Ja, ik kan lessen afzeggen als er iets belangrijks gebeurt*." (man, 30, Syrië, Z-route).

Er zijn ook deelnemers die aangeven dat hun voortgang vertraging oploopt omdat lessen regelmatig uitvallen, door ziekte van de docent of omdat lessen geannuleerd worden als er niet voldoende studenten zijn: "*Mijn twee docenten zijn vaak ziek. In de korte tijd dat ik lessen heb gevolgd, waren ze nog nooit samen aanwezig*." (vrouw, 34, Somalisch, Z-route). Een andere deelnemer noemt: *"De les gaat niet door als er niet genoeg studenten zijn."* (man, 54, Syrië, Z-route).

Dit is echter niet bij iedereen het geval: "*Ik hoor veel klachten om mij heen... maar persoonlijk heb ik twee docenten die nooit afwezig zijn geweest. Zij doen hun uiterste best om ons op een snel tempo te laten leren*." (vrouw, 36, Syrië, Z-route)

❖ *Ervaringen met reistijd en reiskosten*

Er zijn deelnemers die de reistijd naar de taalschool als een obstakel ervaren, met name in combinatie met andere verantwoordelijkheden, bijvoorbeeld binnen het gezin of in combinatie met gezondheidsklachten. We zien dit in het kwalitatieve onderzoek meer terug bij mensen die de Z-route doen en in de diepte-interviews met mensen die laaggeletterd zijn:

> *"De school is op een andere plek dan waar ik woon, dus het is een lange reis*." (man, 54, Syrië, Z-route).
>
> *"Ik heb gezondheidsproblemen: een hernia in mijn rug. Ik wil graag naar de lessen en inburgeringslessen gaan, maar als ik te lang zit, krijg ik rugpijn. Ik moet 20 minuten reizen om overal te komen, dat zijn 3 treinstations. Daardoor gaat het slechter met mijn mentale gezondheid."* (man, 29, Syrië/Koerdistan, Z-route).
>
> *"Ik reis elke dag twee uur om naar school te gaan. Voor mij, met mijn leeftijd, is dat moeilijk. Ik denk dat het voor jongeren makkelijker is, omdat zij minder verantwoordelijkheden hebben*." (man, 61 jaar, Palestina, Z-route).

Bij deelnemers die de B1-route doen zien we dat reistijd vaker wordt genoemd als obstakel om van aanvullend aanbod gebruik te kunnen maken, zeker als mensen niet in de Randstad wonen. Deze man noemt bijvoorbeeld: *"We zijn met een taalcursus begonnen, maar verder is er niets extra's geweest. Er zijn projecten zoals "We are here" of projecten van Refugee Talent Hub. Die volg ik op internet, maar omdat ze ver weg zijn, sla ik ze meestal over. [...] Zulke initiatieven bestaan meer in steden als Utrecht, Amsterdam en Rotterdam. Hier in het noorden zijn zulke dingen er nauwelijks of helemaal niet."* (man, 35, Turkije, B1-route).

Reiskosten werden in deze meting van het kwalitatieve onderzoek niet opgebracht als obstakel voor het leren van de taal, maar hier is ook niet expliciet naar gevraagd. Wel werden reiskosten door sommige deelnemers als obstakel genoemd voor participatie, omdat het niet altijd lukt om (vrijwilligers)werk in de buurt te vinden en reiskosten niet altijd vergoed worden. Zoals bij deze vrouw het geval was: *"Zelfs bij vrijwilligerswerk zou er enige financiële steun moeten zijn, bijvoorbeeld voor reiskosten. Een kopje thee of koffie op de werkplek zou ook helpen. Een beetje ondersteuning motiveert mensen meer om deel te nemen. Ik ben nu begonnen met een naaicursus en ik leer eindelijk wat ik eerder had willen leren. Dit soort ondersteuning had eerder moeten beginnen. Een tuinproject was ook een optie, maar het was 15 km verderop en ik moest de reiskosten zelf betalen. Deze obstakels maken het erg moeilijk."* (vrouw, 49, Turkije, Z-route).

Box 4.2 Samenvattend: kwalitatieve inzichten over kwaliteit

❖ *Aansluiting inburgeringsaanbod bij persoonlijke doelen*

Inburgeraars vinden het vooral heel belangrijk dat de taalcursus hen goed voorbereid op wat zij in Nederland willen bereiken. Mensen die de Z-route volgen vinden vaker dat de taalcursus goed aansluit bij hun doelen voor de toekomst dan mensen die de B1-route volgen. Deze laatste groep mist vaak aansluiting bij kansen op de arbeidsmarkt. Veel deelnemers missen de verbinding tussen de taallessen en alledaagse situaties. Dit komt binnen alle leerroutes terug, maar het sterkst bij mensen die de B1-route doen.

❖ *Kwaliteit taallessen: tempo*

- Deelnemers ervaren het tempo van hun taalcursus verschillend. Zij verbinden hun beoordeling van het tempo aan verschillende persoonlijke kenmerken, zoals het wel of niet spreken van Engels, leeftijd, laaggeletterdheid en de combinatie met verplichtingen buiten de inburgering.
- Voor alle deelnemers, maar vooral door mensen in de Z-route, gezinsmigranten uit alle leerroutes en vrouwen, wordt de combinatie van de inburgering met andere verantwoordelijkheden, zoals werk en de zorg voor het gezin, genoemd als belemmering voor het kunnen bijhouden van het tempo.
- Bij mensen die de B1-route doen, zien we dat de stap van A2-niveau naar B1-niveau in de lessen als een (te) grote stap wordt ervaren waarin het tempo te hoog ligt. Zeker als dit gecombineerd wordt met werk of andere verantwoordelijkheden. Met name gezinsmigranten geven aan dat naarmate hun examendatum dichterbij komt, de stress toeneemt. Er zijn deelnemers die aangeven dat dit een effect heeft op hun mentale gezondheid.

❖ *Kwaliteit taallessen: andere cursisten*

De interacties en dynamiek met andere cursisten in de les hebben voor sommige deelnemers een groot effect op hoe zij hun taalcursus ervaren. Veel niveauverschillen binnen eenzelfde klas, ongemotiveerde medestudenten en grote of drukke klassen woorden genoemd als elementen die tot motivatieverlies kunnen leiden.

❖ Kwaliteit taallessen: docenten

De ervaring met de docent is voor deelnemers de belangrijkste factor die zij meewegen in hun beoordeling van de kwaliteit van hun inburgeringsaanbod. Hierbij vinden ze het belangrijk dat de docent kundig en gekwalificeerd is in het doceren van de Nederlandse taal en dat wisselingen van docenten beperkt worden voor een gevoel van vertrouwen en stabiliteit. Sommige deelnemers geven aan dat het goed zou zijn als docenten meer kennis hebben over de achtergrond van de studenten en ook bewustzijn hebben over het mentale welzijn.

❖ Kwaliteit taallessen: lestijden en lesuitval

Lestijden sluiten niet altijd aan op andere verantwoordelijkheden die inburgeraars hebben, zoals werk en zorg voor het gezin. Er zijn deelnemers die aangeven dat hun voortgang vertraging oploopt omdat lessen regelmatig uitvallen, door ziekte van de docent of omdat lessen geannuleerd worden als er niet voldoende studenten zijn. Maar er zijn ook deelnemers die juist aangeven dat hun lessen nooit uitvallen en docenten altijd aanwezig zijn.

❖ *Kwaliteit taallessen: reistijden*

Inburgeraars die de Z-route doen en mensen die laaggeletterd zijn ervaren de reistijd naar de taalschool vaker als een obstakel. Met name in combinatie met andere verantwoordelijkheden, bijvoorbeeld binnen het gezin of in combinatie met gezondheidsklachten.

5. Dienstverlening

Onderdeel van beantwoording van onderzoeksvraag 8

REGIOPLAN

In dit hoofdstuk staat het perspectief van inburgeraars op de dienstverlening en informatieverstrekking door gemeenten centraal, waarbij in sommige gevallen ook andere instanties en organisaties ter sprake komen (onderzoeksvraag 8). Ten eerste worden de ervaringen van inburgeraars met de informatieverstrekking over inburgering besproken. Vervolgens gaan we specifiek in op de gemeentelijke ondersteuning, waaronder de financiële ontzorging en de regierol van gemeenten. De ervaringen met de maatschappelijke begeleiding, ook onderdeel van de dienstverlening, worden beschreven in hoofdstuk 6.

5. Dienstverlening

De ondersteuning door gemeenten, instanties en organisaties voor inburgeraars onder de Wi2021 en Wi2013 verschilt van elkaar. Anders dan bij de Wi2013 ligt bij de Wi2021 de regierol tijdens de inburgering bij gemeenten. Middels maatwerk (zie paragraaf 4.3) ondersteunen gemeenten Wi2021-inburgeraars tijdens hun inburgering. Asielmigranten onder de Wi2021 krijgen hierbij meer ondersteuning dan gezinsmigranten onder dezelfde wet. Wi2021-gezinsmigranten worden bijvoorbeeld aan een leerroute toegewezen door de gemeente en de gemeente neemt de brede intake af, maar zij dienen zelf hun inburgeringscursus te vinden en betalen hier zelf voor. Ook worden asielmigranten onder de Wi2021 financieel ontzorgd door de gemeente, maar Wi2021-gezinsmigranten en inburgeraars onder de Wi2013 ontvangen deze ontzorging niet. Inburgeraars onder de Wi2013 ontvangen minder gemeentelijke ondersteuning, maar binnen deze groep is er variatie in de mate waarin ze door de gemeente worden ondersteund. Sommige gemeenten hebben meer ondersteuning aangeboden dan anderen aan de groep inburgeraars onder Wi2013, ook al was dit geen onderdeel van het stelsel.

De onderstaande paragrafen brengen deze onderwerpen verder in beeld, beginnend met de informatieverstrekking richting inburgeraars. Gezien de verschillende voorzieningen voor de verschillende typen inburgeraars, behandelen we deze groepen voornamelijk apart.

5.1 Informatieverstrekking

De ervaringen van inburgeraars met de informatieverstrekking over de inburgering komt in deze meting sterk overeen met de inzichten uit de vorige meting. De tabellen en figuren behorende tot dit thema hebben we daarom verplaatst naar bijlage 5. We lichten eerst de informatieverstrekking richting inburgeraars onder de Wi2021 toe. De tabellen B.5.1 t/m B.5.3 (in bijlage 5) laten de verdeling in antwoorden op drie stellingen van het vragenlijstonderzoek zien, die gaan over de informatieverstrekking door de gemeente, over de inburgering en het vinden van een studie en werk. In paragraaf 5.1.5 belichten we vervolgens op basis van het kwalitatieve onderzoek de ervaringen van inburgeraars met de begeleiding *tijdens* het inburgeringstraject.

5.1.1 Over inburgering onder de Wi2021

Zoals tabel B.5.1 in bijlage 5 laat zien zijn inburgeraars onder de Wi2021 vaak positief over de mate waarin de gemeente hen heeft uitgelegd wat zij moeten doen om in te burgeren. Voor asielmigranten is 65 procent het (zeer) eens met deze stelling[17], terwijl dit geldt voor 70 procent van de gezinsmigranten. In de vorige meting is deze stelling enkel voorgelegd aan asielmigranten onder de Wi2021. Een vergelijkbaar percentage van de asielmigranten was het toen (zeer) eens (65 procent) en (zeer) oneens (10 procent) met deze stelling. De twee metingen schetsen dus een consistent beeld.

5.1.2 Over het vinden van werk

Wat de uitleg van de gemeente over het vinden van werk betreft zijn asiel- en gezinsmigranten wat minder positief dan over de informatieverstrekking over de inburgering (zie tabel B.5.2 in bijlage 5). Asielmigranten onder de Wi2021 zijn hierbij positiever dan gezinsmigranten onder dezelfde wet. Zo is bijna de helft (48 procent) van de asielmigranten en 37 procent van de gezinsmigranten het (zeer) eens met de stelling.[18] In de vorige meting was 46 procent van de asielmigranten onder de Wi2021 het (zeer) eens met deze stelling, vergelijkbaar met het percentage in deze meting. Daarnaast is deze stelling voor 15 procent van de asielmigranten en 21 procent van de gezinsmigranten niet van toepassing. Verder is 15 procent van de asielmigranten en 21 procent van de gezinsmigranten het (zeer) oneens met de stelling. In de vorige

[17] 'De gemeente heeft mij goed uitgelegd wat ik allemaal moet doen om in te burgeren.'
[18] 'De gemeente heeft mij goed uitgelegd hoe ik werk kan vinden.'

meting was 19 procent het (zeer) oneens met de stelling, wat betekent dat asielmigranten in deze meting iets positiever zijn over de stelling dan in de vorige meting.

5.1.3 Over het vinden van een studie

Tot slot zijn inburgeraars onder de Wi2021 gevraagd naar hun ervaring met de informatieverstrekking door de gemeente over het vinden van een studie. Hiermee werd niet de taalcursus bedoeld, maar een opleiding/studie aan de universiteit of een ander soort school. Deze toelichting is ook verwerkt in de vraagstelling.[19] Tabel B.5.3 in bijlage 5 laat zien dat de reactie van asiel- en gezinsmigranten op deze stelling vergelijkbaar is. Zo is 40 procent van zowel de asiel- als gezinsmigranten het (zeer) eens met de stelling. Ook is 18 procent van de asielmigranten en 20 procent van de gezinsmigranten het (zeer) oneens met de stelling. Daarnaast is deze stelling voor ongeveer een vijfde van beide groepen niet van toepassing. In de vorige meting was 40 procent van de asielmigranten het (zeer) eens met de stelling en 21 procent was het hier (zeer) mee oneens. Asielmigranten waarderen de stelling in deze meting dus in vergelijkbare mate als in de vorige meting.

5.1.4 Informatie aan gezinsmigranten onder de Wi2021

Specifiek aan gezinsmigranten onder de Wi2021 is gevraagd van welke instantie of organisatie ze informatie hebben gekregen over inburgering. Ze konden hierbij meerdere antwoordcategorieën selecteren. Figuur B.5.1 in bijlage 5 laat zien dat de gemeente de belangrijkste informatieverstrekker is voor deze groep (66 procent), gevolgd door de IND (38 procent) en de sociale omgeving (partner, familie, vrienden) van de respondent (33 procent). In de vorige meting van het vragenlijstonderzoek zag de verdeling zoals figuur B.5.1 laat zien er sterk vergelijkbaar uit.

Gezinsmigranten onder de Wi2021 zijn zelf verantwoordelijk voor het vinden en betalen van een inburgeringscursus. Gevraagd naar de onderwerpen waar ze meer informatie over zouden willen hebben gehad, geeft 40 procent aan dat zij meer informatie zouden willen over het vinden van een goedkope taalcursus. Figuur B.5.2 in bijlage 5 geeft de respons weer. Ook meer informatie over wat zij moeten doen om in te burgeren wordt gewenst door een groot deel van de groep (34 procent), net als meer informatie over het kiezen van een taalschool (27 procent) en het vinden van werk (27 procent). Ook deze verdeling komt zeer sterk overeen met de resultaten van de vorige meting.

5.1.5 Ervaringen met informatievoorziening en ondersteuning tijdens traject

In de vorige meting hebben we in het kwalitatieve onderzoek aandacht besteed aan hoe inburgeraars de informatievoorziening en ondersteuning ervaren hebben voorafgaand aan de start van hun inburgeringstraject. In deze meting hebben we hun ervaringen opgehaald met een focus op de informatievoorziening en ondersteuning die zij gedurende hun inburgeringstraject vanuit de gemeente ontvangen. Ook hebben we onderzocht op welke andere manieren mensen op zoek gaan naar informatie. Omdat de ervaringen tussen asielmigranten en gezinsmigranten uiteenlopen, bespreken we deze los van elkaar.

5.2 Ervaringen van asielmigranten met de informatievoorziening en ondersteuning tijdens hun inburgeringstraject

❖ *Ervaringen met de contactpersoon vanuit de gemeente verschillen per persoon en kunnen ook binnen dezelfde gemeente per contactpersoon verschillen*

In lijn met resultaten uit de vorige kwalitatieve meting, zien we dat deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek uiteenlopende ervaringen hebben met hun contactpersoon vanuit de gemeente. Sommige deelnemers zijn erg tevreden met hun contactpersoon, dit is meestal het geval als zij het gevoel hebben dat de contactpersoon moeite doet hen te leren kennen en aandacht heeft voor hun persoonlijke situatie, zoals bij deze vrouw het geval is: *"Ik voel dat ze me goed hoort, ze informeert naar mijn achtergrond en taalproces. [...] Ze nodigde ons uit voor een festival met een Arabisch orkest."* (vrouw, 42, Jemen, B1-route). Wanneer ondersteuning minder goed aansluit bij de persoonlijke behoeften, wordt het contact met de contactpersoon minder positief ervaren: "*Mijn tweede contactpersoon leek minder geïnformeerd over mijn situatie en de nieuwe regelgeving, waardoor ik me minder goed begrepen voelde.*" (man, 27, Afghanistan, Onderwijsroute).

[19] 'De gemeente heeft mij goed uitgelegd hoe ik een studie kan vinden.'

Een ander aspect waarop ondersteuning per contactpersoon kan verschillen, is de mate waarin het ondersteunend of controlerend aanvoelt. Wanneer de contactpersoon meer voelt als een toezichthouder, wordt dit minder positief ervaren: *"De focus ligt op controle en regels, niet op mijn situatie. [...] Mijn contactpersoon voelde meer als een toezichthouder dan als een hulpverlener."* (vrouw, 48, Iran, B1-route) Er zijn ook voorbeelden van deelnemers die zich onder druk gezet voelen door hun contactpersoon en het contact daarom als stressvol ervaren, dit wordt met name benoemd in de context van druk om snel aan het werk te gaan: "*Ze willen dat we zo snel mogelijk aan het werk gaan. Ik voel me een nummer.*" (man, 47, Turkije, B1-route). Sommige deelnemers geven aan dat ze het als fijn en ondersteunend ervaren dat de gemeente meekijkt naar hun voortgang, zoals deze man: *"'Ja, het was heel behulpzaam. Ik had het gevoel dat ze achter me stonden en mij bleven volgen. Dat is voor mij een vorm van respect, dat ze zo contact houden. Ik was er erg blij mee en tevreden."* (man, 52, Irak, Z-route). Voor andere mensen voelt het controlerend, zeker als zij verder weinig contactmomenten hebben gehad waarin de gemeente passende ondersteuning heeft geboden: "*Nu hoor je soms twee jaar niks, en dan ineens: 'Waarom is je niveau niet verbeterd?'"* (vrouw, 52, Turkije, B1-route).

Het verschilt ook per contactpersoon hoe toekomstgericht de ondersteuning ingericht wordt. Wanneer deelnemers het gevoel hebben dat contactpersonen hen ondersteunen om richting hun toekomstperspectief te bewegen, wordt dat als positief ervaren: "*Ik heb het gevoel dat ze mij kent, alles over mij weet, en ook over mijn toekomstdromen. Mijn contactpersoon zet zich echt in voor mijn dromen*." (vrouw, 21, Syrië, Onderwijsroute). Anderen hebben echter het idee dat hun contactpersoon niet genoeg rekening houdt met hun persoonlijke doelen: "*Er wordt weinig rekening gehouden met mijn persoonlijke doelen. [...] Het contact is vaak stressvol en beperkend, in plaats van ondersteunend.*" (man, 54, Iran, B1-route).

Er zijn deelnemers die het contact met hun contactpersoon tijdens de inburgering als motiverend beleven. Dit zien we vooral terug bij deelnemers binnen de Z-route. Zij geven aan dat hun contactpersoon hen helpt om gemotiveerd te blijven tijdens het inburgeringstraject: "*Ze geven me aanmoediging en motiveren me om door te gaan. [...]* Ze stellen me gerust dat ik het goed doe. Dat geeft me vertrouwen." (vrouw, 46, Syrië, Z-route). Tegelijkertijd zijn er ook deelnemers die zich juist ontmoedigd voelen door het contact met hun contactpersoon: "D*e gemeente is moeilijk. Ze probeerden mij steeds naar het MBO te sturen. Ik zei dat ik nu meer aankan [...] Je moet de gemeente overtuigen van je motivatie en wat je kunt. Dat is wel interessant*." (vrouw, 21, Syrië, Onderwijsroute).

Tot slot zijn er ook wisselende ervaringen met de frequentie van de afspraken en de mate waarin er tijdig wordt opgevolgd. De meeste deelnemers geven aan dat ze contact onderhouden middels whatsapp en eens in de zoveel maanden een fysieke afspraak. Er worden door sommige deelnemers voorbeelden genoemd van lange wachttijden wanneer zij vragen stellen:

> *"Ik heb een voorstel gedaan en wacht nu al drie maanden op antwoord. Ze luisteren wel, maar niet alle voorstellen worden ingewilligd*." (vrouw, 52, Turkije, B1-route).
>
> *"Ik stuurde hem soms vragen via een bericht, en dan gaf hij pas na een maand antwoord*. (vrouw, 26, Syrië, Onderwijsroute).

Sommige deelnemers, met name mensen binnen de Z-route, geven aan dat ze graag frequenter contact zouden willen hebben met hun contactpersoon: "*Ze zouden vaker contact met ons moeten opnemen om te vragen hoe het gaat met de aanpassing. Iedereen zou om de twee maanden een gesprek moeten hebben. Nu is er nauwelijks contact*." (man, 57 jaar, Turkije, Z-route).

❖ *Aan welke informatie mensen behoefte hebben, verschilt per persoon*

We zien dat de informatiebehoefte onder deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek verschillend is en er op bijna elk leefgebied wel door iemand wordt aangegeven dat hier meer informatie over nodig is. Bijvoorbeeld toegang tot werk, het Nederlandse zorgsysteem, mogelijkheden om de taal te oefenen en educatie voor de kinderen. Er waren echter twee vragen die opvallend vaak naar voren kwamen. We zagen dat de mensen die de Z-route volgen behoefte hebben aan informatie over of zij kunnen naturaliseren. En omdat de expertpool plaatsvond net na de val van het Assad-regime in Syrië leefden er veel vragen rondom verblijfsrecht voor mensen uit Syrië.

❖ *Informele netwerken als belangrijke bron van informatie*

Het lijkt een patroon te zijn dat mensen eerst zelf de antwoorden op hun vragen proberen te vinden via informele netwerken. Vooral buren en oudkomers, mensen die al eerder als nieuwkomer in Nederland aankwamen en hier intussen al een tijd wonen, bleken het eerste aanspreekpunt voor deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek. We zien dat de geleefde ervaringen van oudkomers een belangrijke informatiebron zijn voor nieuwkomers. Nieuwkomers vragen hen vaak om advies rondom een breed scala aan thema's. Dit gebeurt ook vaak online, via whatsappgroepen of facebookgroepen bijvoorbeeld: *"Ik zou mensen vragen die hier langer zijn dan ik en meer ervaring hebben. We hebben een whatsapp en facebook groep om al onze vragen te stellen."* (vrouw, 41, B1-route, Jemen).

Daarnaast deelden veel deelnemers dat ze vragen over zaken in en rondom het huis vaak aan hun buren stellen: *"We kregen nieuws over de belastingen voor het afval en water. Toen vroegen we onze buurman wat te doen. Hij vertelde me dat we naar het sociale wijkteam moesten en zij hielpen ons verder. Dus als er iets gebeurt in mijn wijk, en als ik deze informatie niet zelf kan krijgen, dan vraag ik mijn buren."* (vrouw, 27, Syrië, Z-route). Veel deelnemers geven aan dat zij pas contact opnemen met de (maatschappelijk) begeleider wanneer hun vraag niet kan worden beantwoord binnen het informele netwerk: *"Ik vraag het eerst aan mijn vrienden. Als zij niet beschikbaar zijn, vraag ik het aan mijn contactpersoon. Ik probeer het zelf te doen, samen met mijn familie. Als dat niet lukt, neem ik contact op met mijn maatschappelijk begeleider. Ik kan niet voor alles op mijn contactpersoon rekenen. En als het dan nog steeds niet lukt, vraag ik het weer aan iemand anders.*"(vrouw, 46, Syrië, Z-route). Mensen met een klein informeel netwerk zijn sterker afhankelijk van de adviserende rol van de maatschappelijke begeleider of de gemeente.

❖ *Het is niet voor alle deelnemers duidelijk met welke vraag ze bij wie moeten zijn*

Voor sommige deelnemers is het verschil tussen de contactpersoon vanuit de gemeente en de maatschappelijke begeleider heel duidelijk: *"Maatschappelijke begeleiding is meer voor dingen zoals wonen, voorzieningen en dagelijkse zaken. De contactpersoon is er voor inburgering, vrijwilligerswerk, uren en school. Ja, dat is duidelijk*." (vrouw, 46, Syrië, Z-route). Maar er zijn ook deelnemers die aangeven dat het voor hen onduidelijk is wie welke rol heeft: "*Wij hadden één iemand toegewezen van de gemeente, maar zagen hem bijna nooit. Ook was er iemand voor werk, met wie we één keer hebben gesproken. Ik weet dus niet waarvoor ik precies bij de gemeente terecht kan. De maatschappelijke begeleider weet ik ook niet goed te plaatsen. Ik vraag alles aan hen, zij sturen me soms door, maar leggen het niet uit."* (man, 34, Turkije, B1-route).

Bij deelnemers uit de Z-route valt het op dat ouderen en alleenstaande vrouwen vaker aangeven zich verloren te voelen na het eerste contactmoment met een contactpersoon of maatschappelijk begeleider. In enkele gevallen wordt er gesproken van 'verdwijnen in het systeem' na de eerste maanden.

Ook blijkt dat het systeem van doorverwijzen niet altijd goed werkt. Sommige mensen hebben het gevoel continu doorverwezen te worden, of weten niet goed wat hun volgende stap moet zijn wanneer zij doorverwezen worden.

> *"De gemeente stuurt je wel door, maar ze helpen niet echt met hoe je het aanpakt."* (man, 43, Turkije, B1 route).
>
> *"Bij de gemeente moet je vaak langs meerdere afdelingen. We wonen in Rotterdam; we kregen een Rotterdampas voor mij en mijn zoon, maar mijn vrouw en dochter niet. De ene medewerker zegt dat ze er geen recht op hebben, de ander zegt van wel. Soms krijg je er ruzie over en moet je een andere afspraak maken. Het is lastig."* (man, 34, Turkije, B1-route).

Gezinshereniging is een thema dat voor veel mensen van belang is. We zien dat mensen de ondersteuning bij gezinshereniging positiever ervaren als deze wordt geboden door dezelfde organisatie die hen maatschappelijke begeleiding biedt. In gemeenten waar voor ondersteuning bij gezinshereniging een andere partij moet worden benaderd, kost dit proces meer moeite en tijd omdat mensen naar een extra organisatie doorverwezen moeten worden voor de specifieke ondersteuning bij gezinshereniging. Dit was bijvoorbeeld bij deze man het geval, die moeite had om de juiste informatie te krijgen omdat er in zijn woonplaats geen locatie van VluchtelingenWerk zit: *"Ze* [maatschappelijke begeleiding organisatie] *hebben geen kennis over gezinshereniging. VWN is niet dichtbij waar ik woon en daarom duurde het langer om de informatie te krijgen"* (man, 36, Syrië, B1-route).

❖ *Beheersing van de Nederlandse taal en beperkte digitale vaardigheden vormen voor sommige mensen een obstakel om de juiste informatie te verkrijgen*

Het contact leggen met organisaties om vragen te stellen is niet voor iedereen even makkelijk. Wanneer goede beheersing van de Nederlandse taal een vereiste is voor het leggen van contact, kan dit een obstakel vormen. Ook beperkte digitale vaardigheden worden door verschillende deelnemers genoemd als barrière om de juiste informatie te vinden. We zien dat deelnemers die deze obstakels ervaren, dit zijn met name mensen die de Z-route doen, vaker afhankelijk zijn van hun kinderen om de juiste informatie te verkrijgen:

"Iemand die niemand heeft, heeft het echt heel zwaar en krijgt veel problemen. Gelukkig heb ik mijn zoon. Hij spreekt Engels en Nederlands en geeft mij rust op dat gebied. Als bijvoorbeeld het warme water uitvalt, weet ik niet wie ik moet bellen. Mijn zoon pakt dan meteen de telefoon en lost het probleem op. Binnen een uur was het water weer gemaakt." (man, 54, Syrië, Z-route).

❖ *Als mensen negatieve ervaringen hebben met dienstverlening, komen deze vaak voort uit informatieverstrekking die incompleet is en/of niet goed aansluit bij de persoonlijke situatie*

In het kwalitatieve onderzoek horen we verschillende ervaringen met de dienstverlening vanuit de gemeente. Een eerste ervaring die opvalt is dat verschillende bronnen andere informatie verstrekken en/of dat de geboden informatie niet compleet is: "*Ik merk dat veel mensen verschillende dingen zeggen of mij de verkeerde kant op sturen. Ik zoek zelf dingen op internet, of ik vraag het aan het steunpunt, maar soms geven zij ook een fout antwoord. Bijvoorbeeld over de aangifte: ze zeiden dat het niet nodig was, maar ik heb het toch gedaan.*" (man, 27, Syrië, B1-route). Een andere opvallende ervaring is dat sommige deelnemers zich niet echt begrepen voelen door professionals. De oplossingen die professionals aandragen, sluiten niet altijd goed aan op iemands levenssituatie en levenswereld. Dit staat in contrast met het advies dat deelnemers ontvangen vanuit het informele netwerk. Omdat dit advies voortkomt uit geleefde vergelijkbare ervaringen, is de informatie vaak meer toegespitst op hun behoeften en wordt ook het gevoelsaspect meer meegenomen: "Ze [de gemeente] *zetten druk: 'Ga werken, dan kun je uit de bijstand.' Ze kijken niet naar de achtergrond van mensen. Ik leer meer van bekenden in dezelfde situatie, bijvoorbeeld over energiehulp."* (vrouw, 51, Turkije, Z-route).

Negatieve ervaringen met de dienstverlening en informatievoorziening leidt voor sommige deelnemers tot frustratie en verminderd vertrouwen. Hierdoor zijn ze minder geneigd in de toekomst weer contact te zoeken met formele organisaties: "*Ik moet zelf initiatief nemen, maar ik heb er geen zin meer in, want ik krijg toch alleen maar een standaardantwoord."* (vrouw, 51, Turkije, Z-route).

Ervaringen van gezinsmigranten met de informatievoorziening en ondersteuning tijdens hun inburgeringstraject

In vergelijking met de ervaring van asielmigranten met tussentijdse ondersteuning en informatievoorziening vanuit de gemeente, valt op dat de gezinsmigranten die meedoen aan het kwalitatieve onderzoek minder regelmatig en diepgaand contact hebben met hun contactpersoon. We bespreken de belangrijkste patronen in hoe zij de ondersteuning tijdens hun inburgeringstraject ervaren, daarom los van de ervaring van asielmigranten.

❖ *Het contact dat gezinsmigranten met hun contactpersoon hebben is in veel gevallen onregelmatig en met onverwacht lange tussenpozen*

Een patroon dat naar voren komt in de ervaringen van gezinsmigranten die meedoen aan het kwalitatieve onderzoek is dat de frequentie van de gesprekken onregelmatig is en mensen vaak lang wachten op een opvolging. De volgende ervaringen zijn illustratief voor een algemeen beeld dat uit dit kwalitatieve onderzoek naar voren kwam:

"Het gesprek duurde maar 30 minuten, alles ging snel. Ze keek alleen naar mijn voortgang en ik vertelde haar over mijn studieplan. Maar als ik vragen stel, heeft ze geen antwoord. Ze zegt: 'Ik mail je later', maar dan hoor ik niks meer en krijg ik geen duidelijk antwoord. Ze lijkt het druk te hebben. Ze wilde niet te veel tijd besteden aan één persoon. Het gesprek ging snel." (vrouw, 45, Japan, B1-route).

"Toen ik begon, was het contact regelmatiger en in persoon. Ze zei dat ik elke 3 maanden contact zou krijgen. Daarna heb ik een jaar lang niks meer van haar gehoord." (man, 35, Canada, B1-route).

"Toen ik net aankwam, kreeg ik meteen een uitnodiging voor een trajectbegeleider. Ik kreeg er één en onze afspraak duurde 10 tot 15 minuten. Hij legde mij uit wat ik ook op de website kon zien. Daarna zei hij: je kunt kiezen wat je wilt. Hij gaf mij zijn WhatsApp-nummer. Daarna heb ik 1,5 jaar niks meer van hem gehoord." (vrouw, 33, Mexico, B1-route).

Een deelnemer geeft aan dat hij het gevoel heeft dat voor de contactpersoon vooral het eerste contactmoment van belang is, omdat de gemeente zeker wil weten dat gezinsmigranten weten wat er van hen verwacht wordt: "De contactpersoon lijkt nutteloos. De overheid heeft hen daar gezet om ons te vertellen: jullie wisten al van de inburgering voordat jullie kwamen. Je weet wat er van je verwacht wordt. [...] Die eerste meeting is belangrijk, maar daarna krijg je de boodschap: kom pas terug als je klaar bent." (man, 28, Marokko, B1-route).

Onder de deelnemers aan dit kwalitatieve onderzoek zijn deze twee positieve ervaringen met regelmatig contact de uitzonderingen:

"Mijn ervaring is leuk, goed. Toen ik 1 maand in [gemeente] woonde belde ze mij en ze vraagt elke drie maanden naar mijn proces. Ze praat met de school om te helpen met het regelen van de kosten. Ik heb van veel mensen in de bieb gehoord dat zij al 2 of 3 jaar in de gemeente wonen en nooit contact hebben, maar mijn contactpersoon is goed." (vrouw, 46, Colombia, B1-route).

"Mijn contactpersoon is geweldig. Ze vraagt hoe het met mij gaat. Toen ik mijn eerste examen had gedaan, moedigde ze mij aan om het opnieuw te proberen." (man, 36, Ghana, B1-route).

Deze deelnemer geeft aan dat ze het fijn had gevonden om meer contactmomenten te hebben met haar contactpersoon gedurende haar inburgeringstraject: "*Het zou fijner en gastvrijer zijn als er meer bijeenkomsten waren. Dan heb je het gevoel dat ze naar je omkijken en zie je die persoon als steun. Nu moet alles uit jezelf komen en dat kost veel energie.*" (vrouw, 33, Mexico, B1-route).

❖ *De meeste deelnemers ervaren weinig toegevoegde waarde van de ondersteuning vanuit hun contactpersoon*

Deelnemers geven aan dat de kwaliteit van de ondersteuning per contactpersoon kan verschillen: "*Voor mij niet, maar voor mijn vriendin was het zeker wel behulpzaam. Ze stuurde ook tips in WhatsApp-groepen over taalmaatjes, enzovoort. De bijeenkomsten zelf waren voor mij niet zo nuttig. De ervaring hangt echt af van de persoon die je tegenover je hebt.*" (man, 28, Canada, B1-route). De meerderheid van de gezinsmigranten die deelnemen aan het kwalitatieve onderzoek geven echter aan dat de ondersteuning van hun contactpersoon voor hen niet van toegevoegde waarde is.

Een van de redenen die hiervoor gegeven wordt is dat de contactpersonen, vanuit het perspectief van de deelnemers, niet altijd de benodigde kennis en expertise hebben om passende informatie te delen. Dit geeft deze vrouw bijvoorbeeld aan: "*Ik vind mijn klantmanager geweldig en ik heb het gevoel dat hij wil helpen, maar hij is niet goed getraind en heeft niet de juiste middelen om ons te helpen."* (vrouw, 55, Canada, B1-route). Ook deze man heeft het idee dat zijn contactpersoon niet goed geïnformeerd is en de kwaliteit per contactpersoon verschilt: **"***Alle casemanagers geven verschillende informatie, maar ze zouden allemaal hetzelfde moeten weten. Andere casemanagers geven betere opties, maar mijn casemanager weet niet genoeg."* (man, 32, Pakistan, B1-route).

Andere deelnemers geven aan geen toegevoegde waarde te zien in de ondersteuning omdat ze weinig nieuwe informatie krijgen vanuit hun contactpersoon: "*Ze belde mij. Ze stelde voor om af te spreken, maar ik was aan het werk. Dus we hebben gebeld. We spraken in het Nederlands. Ze vroeg naar hoe het ging met Nederlands leren en mijn inburgering in het algemeen. Dat was eigenlijk alles. Ik heb niks nieuws geleerd. Ze zei alleen dat ik mijn examen nog moet doen.*" (vrouw, 23, Verenigde Staten, B1-route). Sommige deelnemers geven aan dat ze alleen behoefte hebben aan meer frequente contactmomenten, als de contactpersoon hen van relevante informatie kan voorzien: *"Als ze mij nieuwe informatie geeft, dan zou ik haar wel vaker willen spreken, ja."* (vrouw, 35, Rusland, B1-route).

Een deelnemer vult aan dat ook hij het gevoel heeft dat het contact met de contactpersoon vooral een kort praatje is en weinig inhoudelijke waarde heeft, daarom neemt hij liever geen contact op: **"***Er zijn lokale Facebook- en WhatsAppgroepen. Die gebruik ik liever eerst, voordat ik naar mijn contactpersoon ga. Ik voel me ongemakkelijk als ik contact met haar moet opnemen. Het voelt ongemakkelijk, want ze maakt alleen maar smalltalk. Het lijkt alsof ze gewoon een lijst met mensen moet afwerken, omdat het haar werk is en ze iedereen moet benaderen. Tijdens ons eerste gesprek leek het alsof ze niet wist wat ze deed. Ik vroeg: wat gebeurt er als ik het niet haal? En ze zei: 'Eigenlijk weet ik dat niet.'*" (man, 35, Canada, B1-route).

Een andere reden die door deelnemers genoemd wordt voor de beperkte mate waarin zij de ondersteuning van hun contactpersoon als waardevol ervaren, is dat de ondersteuning niet altijd aansluit bij hun persoonlijke behoeften. Deze man geeft bijvoorbeeld aan dat hij het gevoel had dat zijn contactpersoon zijn persoonlijke situatie niet in overweging nam: "*Ik zei tegen haar: ik vind het heel moeilijk om B1 te halen, A2 is misschien realistischer. Ze zei: je kunt B1 doen. Ze neemt mijn zorgen niet echt serieus, en ze kijkt ook niet naar mijn planning en werk.*" (man, 35, Canada, B1-route). Ook deze man heeft het gevoel niet echt gehoord te worden, nadat zijn contactpersoon hem dure lessen aanraadt terwijl hij eerder zijn financiële zorgen met hem gedeeld had: "*Ik heb hem mijn situatie uitgelegd. Hij weet dat ik geen werk heb en dat ik niet naar dure scholen kan. Toch geeft hij mij een dure school. Maar ik heb geen tijd meer, de helft van mijn tijd is al voorbij en ik doe alles zelf. Ik ben niet echt tevreden over mijn casemanager.*" (man, 32, Pakistan, B1-route).

❖ *Onverwachte wisselingen van contactpersonen waarover deelnemers niet geïnformeerd worden, kunnen leiden tot vertraging*

Meerdere deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek delen ervaringen waarin er van contactpersoon gewisseld wordt, zonder dat zij hiervan op de hoogte worden gesteld. Dit leidt in sommige gevallen tot vertraging bij benodigde ondersteuning. De volgende ervaringen zijn hierbij illustratief:

> *"Toen [andere deelnemer] zijn casemanager kwijt was, verloor hij tijd. En onze tijd is zo krap — tijd is heel waardevol en je mag die tijd niet verliezen. Er komt geen extra tijd bij op onze klok. Ik kwam mijn casemanager tegen in de supermarkt en hoorde toen van haar dat ze een burn-out had. Ik moest zelf op zoek naar een nieuwe casemanager. Maar je weet: tijd is geld, en je verliest tijd als je niet weet dat je casemanager weg is."* (vrouw, 55, Canada, B1-route).
>
> *"De relatie met mijn casemanager is prima, maar de laatste keer, toen mijn casemanager op vakantie was, moest ik mijn PVT doen. Ik kreeg geen informatie van zijn kant. Ik moest hem vragen: wat is de datum van mijn PVT? Toen hoorde ik dat hij niet meer mijn casemanager was. Ze hadden de casemanager veranderd. Het hele proces lag een paar maanden stil. Mijn nieuwe casemanager moest nieuwe PVT-sessies regelen."* (man, 32, Pakistan, B1-route).

❖ *Gezinsmigranten vinden hun informatie vooral via andere bronnen dan hun contactpersoon, bijvoorbeeld online, via andere organisaties of via informele netwerken*

Deelnemers hebben niet altijd het idee dat ze bij hun contactpersoon terecht kunnen voor de juiste informatie en zoeken daarom hun informatie op andere manieren.

Een van de meest genoemde manieren waarop gezinsmigranten die deelnemen aan het kwalitatieve onderzoek hun informatie vinden is online. Zowel via formele websites zoals de website van de IND of DUO, als via Youtube en in groepen op sociale media: "*Ik gebruik Google en YouTube om mijn informatie te vinden. Als ik de gemeente bel, krijg ik formele antwoorden, maar ze zeggen niet wat je echt moet weten. Ze zeggen alleen: dit is je inburgeringsdeadline.*" (man, 28, Marokko, B1-route).

Deelnemers noemen ook verschillende organisaties waar zij heen gaan om hun vragen te stellen, zoals het Taalhuis of de bibliotheek. Een deelnemer noemt het expatcenter bij haar in de buurt als aanvullende bron: "*In [gemeente] hebben we een expatcentrum. Zij geven informatie over belastingen en over het kopen van een huis. Ze organiseren bijeenkomsten. Ik ben denk ik naar twee bijeenkomsten geweest: één over de Nederlandse cultuur en één over het vinden van werk, dat heette geloof ik job pool of zoiets*." (vrouw, 35, Rusland, B1-route).

Het valt tot slot op dat deelnemers aangeven dat zij andere gezinsmigranten opzoeken om informatie met elkaar te delen en met elkaar mee te denken: "*In het taalcafé, bij schrijven en lezen in de bieb, praat ik open over mijn inburgering. Sommige mensen komen naar me toe omdat zij ook met inburgering bezig zijn. We kopen samen boeken voor het staatsexamen en delen wat we leren met elkaar. Sommige mensen zijn verder in het proces en delen hun ervaring, en de anderen gaan dan ook dat pad op. Wat ons verbindt, is dat we allemaal de inburgering moeten doen. Niemand van het taalcafé organiseert dit officieel, het is spontaan ontstaan. Ik vraag soms aan mensen: doe jij ook inburgering? En dan zeggen ze: Ja, ik ook! Het is vanzelf zo gegroeid, het hoeft niet via de gemeente te gaan.*" (vrouw, 33, Mexico, B1-route). Een andere deelnemer vult aan: "*Dat denk ik ook. Sommige vrijwilligers hebben boeken voor mij geleend met hun bibliotheekpas. We hebben soms gesprekken bij mij thuis met een groep mensen die ook met inburgering bezig zijn*." (man, 28, Canada, B1-route).

Box 5.1 Samenvattend: kwalitatieve inzichten over informatievoorziening en ondersteuning

❖ *Belangrijkste observaties vanuit de ervaringen van asielmigranten*

Deelnemers hebben uiteenlopende ervaringen met hun contactpersoon vanuit de gemeente.

Deelnemers die positief zijn over hun contactpersoon benoemen de volgende aspecten:

- De contactpersoon doet moeite om hen te leren kennen en heeft aandacht voor hun persoonlijke situatie.
- De contactpersoon ondersteunt hen om stappen te zetten richting hun toekomstperspectief.
- Deelnemers ervaren de ondersteuning als helpend, en niet als controlerend.

Sommige deelnemers, vooral vanuit de Z-route, geven aan dat het tussentijds contact met hun contactpersoon hen motiveert tijdens het inburgeringstraject. Anderen geven aan dat zij zich onder druk gezet voelen en het contact daardoor meer stress oplevert tijdens het traject.

Negatieve ervaringen met de contactpersoon ontstaan als informatieverstrekking als incompleet wordt ervaren en/of niet goed aansluit bij de persoonlijke situatie. Hierdoor voelen mensen zich niet begrepen.

Informele netwerken dienen als belangrijke bron van informatie voor inburgeraars. Vooral buren en oudkomers, mensen die al eerder als nieuwkomer in Nederland aankwamen en hier intussen al een tijd wonen, bleken het eerste aanspreekpunt. Het is niet altijd duidelijk bij wie inburgeraars moeten zijn met hun vragen en soms hebben mensen het gevoel dat ze continu doorverwezen worden.

❖ *Belangrijkste observaties vanuit de ervaringen van gezinsmigranten*

In vergelijking met asielmigranten valt op dat de gezinsmigranten minder regelmatig en diepgaand contact hebben met hun contactpersoon en deze daarom als minder waardevol ervaren. Het contact dat gezinsmigranten met hun contactpersoon hebben is in veel gevallen onregelmatig en met onverwacht lange tussenpozen. Ook worden er door meerdere deelnemers wisselingen van contactpersonen benoemd waarover zij niet op de hoogte waren gesteld. Dit leidde voor sommigen tot vertragingen in het inburgeringsproces.

Box 5.1 Samenvattend: kwalitatieve inzichten over informatievoorziening en ondersteuning (vervolg)

De meerderheid van de gezinsmigranten die deelnamen aan het kwalitatieve onderzoek geeft aan dat de ondersteuning van hun contactpersoon voor hen niet van toegevoegde waarde is. De volgende redenen worden hiervoor genoemd:

- De contactpersonen hebben, vanuit het perspectief van de deelnemers, niet altijd de benodigde kennis en expertise om passende informatie te delen.
- De contactpersonen delen weinig nieuwe informatie en deze informatie heeft daarom minder toegevoegde waarde.
- Voor sommige deelnemers voelen de contactmomenten vooral als een kort praatje met weinig inhoudelijke waarde.
- De ondersteuning sluit niet altijd aan bij de persoonlijke situatie, behoeften of ambities van gezinsmigranten.

Gezinsmigranten vinden hun informatie vooral via andere bronnen dan hun contactpersoon. Bijvoorbeeld online, via andere organisaties of via informele netwerken. Het valt op dat deelnemers ook andere gezinsmigranten opzoeken om informatie onderling uit te wisselen en met elkaar mee te denken.

5.3 Gemeentelijke ondersteuning

5.3.1 Wi2021-asiel: financiële ontzorging

Financiële ontzorging houdt in dat gemeenten vanuit de bijstandsuitkering de huur, zorgverzekering en gas, water en licht betalen voor asielmigranten onder de Wi2021. Dit doen gemeenten in het eerste half jaar dat inburgeraars een bijstandsuitkering hebben. Van alle Wi2021-asielmigranten die de vragenlijst hebben ingevuld, worden (of werden) voor 60 procent van hen de vaste lasten betaald door de gemeente, 10 procent gaf aan dit niet te weten en voor 30 procent was dit niet het geval. In de vorige meting ging dit om 61 procent van de asielmigranten onder de Wi2021. Bijna driekwart van hen (74 procent) is tevreden met het betalen van de vaste lasten uit de uitkering door de gemeente, terwijl 19 procent dit liever zelf had gedaan (zie tabel 5.1). Ook deze percentages komen overeen met de vorige meting.

Uitgesplitst naar cohorten worden (of werden) voor 59 procent van de inburgeraars in cohort 1 (PIP voor 1 januari 2024) en 63 procent van inburgeraars in cohort 2 (PIP na 1 januari 2024) de vaste lasten betaald door de gemeente. In tabel 5.1 is ook de tevredenheid over de financiële ontzorging per cohort te zien. Te zien is dat relatief meer mensen in cohort 2 (PIP na 1 januari 2024) tevreden zijn met de ontzorging dan inburgeraars in cohort 1 (74 versus 70 procent), maar dat het verschil niet groot is.

Tabel 5.1 Tevredenheid over betalen van huur, gas/water/stroom en zorgverzekering door de gemeente (N = 1.550)

	Totaal	Cohort 1 (PIP voor 1 januari 2024)	Cohort 2 (PIP na 1 januari 2024)
Ja, voor mij is het moeilijk om het zelf te betalen	74%	70%	74%
Nee, ik had het liever zelf gedaan	19%	24%	20%
Dat weet ik niet	7%	6%	7%
Totaal	**100%** (N = 1.550)	**100%** (N = 597)	**100%** (N = 492)

5.3.2 Wi2021-asiel: ondersteuning in het omgaan met geld

Behalve financieel ontzorgen kunnen inburgeraars onder de Wi2021 ook ondersteuning krijgen bij het leren omgaan met geld, alhoewel er in de wet niets is opgenomen over de financiële ondersteuning aan gezinsmigranten. Dit kan een cursus zijn, lessen in een groep of een persoonlijk gesprek. Specifiek aan asielmigranten onder de Wi2021 is gevraagd hoe zij deze ondersteuning ervaren. Ongeveer de helft van hen (53 procent) geeft aan ondersteuning te hebben ontvangen bij het leren omgaan met geld, versus 37 procent dat aangeeft dit niet te hebben ontvangen. De resterende 10 procent geeft aan dit niet te weten. Verder uitgesplitst naar cohort geeft 64 procent van cohort 1 (PIP voor 1 januari 2024) aan

deze ondersteuning te hebben ontvangen, versus 49 procent van cohort 2 (PIP na 1 januari 2024). Het gegeven dat cohort 1 vaker aangeeft ondersteuning te hebben ontvangen in het omgaan met geld dan cohort 2 is opvallend, gezien cohort 2 later is ingestroomd.
Aan asielmigranten onder de Wi2021 die de ondersteuning hebben ontvangen is tot slot gevraagd hoe tevreden zij hiermee zijn. Figuur 5.1 toont aan dat zij hier over het algemeen zeer tevreden over zijn. Zo is in totaal 78 procent (zeer) tevreden over de ondersteuning en is 5 procent hier (zeer) ontevreden over. In de vorige meting ervaarden ongeveer een net zo grote groep asielmigranten onder de Wi2021 de ondersteuning als (zeer) positief. Onder asielmigranten in cohort 1 van de Wi2021 is 74 procent hier (zeer) tevreden over, vergeleken met 84 procent van inburgeraars in cohort 2. Inburgeraars in cohort 2 zijn dus vaker tevreden met de ondersteuning van de gemeenten in het omgaan met geld.

Figuur 5.1 Hoe tevreden bent u met de ondersteuning van de gemeente in het omgaan met geld? (N = 1.378)

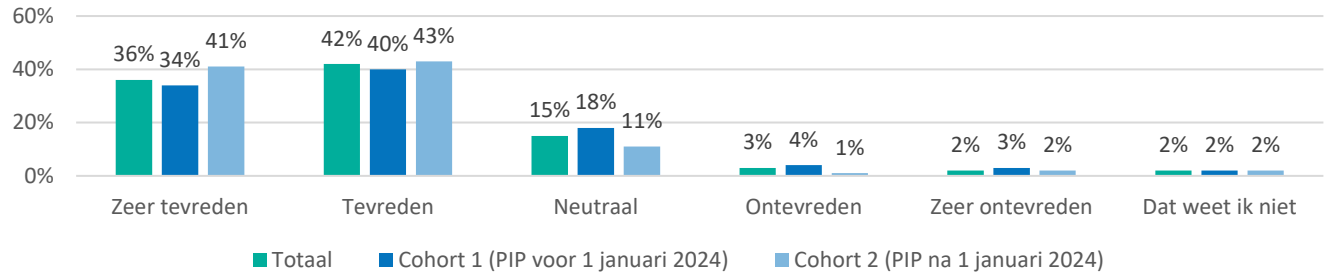

In het kwalitatieve onderzoek kwam de ondersteuning in het omgaan met geld naar voren als een van de elementen van maatschappelijke begeleiding die door deelnemers het meest positief gewaardeerd werd: *"De financiële ondersteuning is erg helpend – zonder hen zou het heel moeilijk zijn, ik zou dan echt de weg kwijt zijn."* (vrouw, 48, Syrië, Z-route).

In vergelijking met maatschappelijke begeleiding (Hoofdstuk 6), zijn deelnemers tevreden over de mate waarin "omgaan met geld" en budgetcoaching bijdragen aan hun zelfredzaamheid. Hier lijkt de aanpak meer leergericht te zijn en sommige deelnemers hebben hier positieve ervaringen mee, zoals deze citaten illustreren:

> *"Mijn budgetcoach heeft mij veel geleerd in zes maanden. Dit traject was verplicht vanuit de gemeente. Hij leerde ons hoe we rekeningen moeten betalen, hoe we moeten omgaan met de uitkering en hoe de structuur daarvan werkt."* (vrouw, 43, Jemen, B1 route).
>
> "*Hij legde dingen aan mij uit en stuurde mij naar de cursus 'Omgaan met Geld' om mij te helpen. Hij nam de tijd om met mij te gaan zitten, uit te leggen wat er aan de hand was en mij te leren hoe hij de dingen aanpakte.*" (man, 52, Irak, Z-route).

6. Maatschappelijke begeleiding

Onderdeel van beantwoording van onderzoeksvraag 8

REGIOPLAN

Als onderdeel van de inburgering krijgen asielmigranten onder de Wi2021 praktische ondersteuning bij zaken als het inrichten van hun huis, het vinden van een huisarts, of bij geldzaken. In deze meting van het onderzoek hebben we gevraagd naar de ervaringen van asielmigranten onder de Wi2021 met deze maatschappelijke begeleiding die zij hebben ontvangen. Dit is uitgevraagd in de vorm van één vraag in het vragenlijstonderzoek en twee verdiepende sessies in het kwalitatieve onderzoek. Ook is het onderwerp meegenomen in de interviews met mensen die laaggeletterd zijn. In dit hoofdstuk staan de ervaringen met deze begeleiding centraal. Dit is onderdeel van de dienstverlening en informatieverstrekking door gemeenten (onderzoeksvraag 8).

6 Maatschappelijke begeleiding

In dit hoofdstuk wordt ten eerste de inhoud van de maatschappelijke begeleiding besproken (6.1). Vervolgens gaan we in op de ervaringen van inburgeraars met de maatschappelijke begeleiding (6.2), de manier waarop zij hulp en ondersteuning vinden (6.3) het thema zelfredzaamheid (6.4) en hun perspectief op de ideale maatschappelijke begeleider (6.3).

6.1 Inhoud maatschappelijke begeleiding

De maatschappelijke begeleiding van inburgeraars kan verschillende vormen aannemen. In deze paragraaf beschrijven we ten eerste wat de maatschappelijke begeleiding 'op papier' dient in te houden, alvorens we uiteenzetten welke vormen van begeleiding de inburgeraars die wij hebben gesproken in het onderzoek hebben ontvangen en hoe zij deze begeleiding omschrijven in hun eigen woorden.

6.1.1 Maatschappelijke begeleiding op papier

Als onderdeel van de Wi2021 heeft de gemeente de verantwoordelijkheid om maatschappelijke begeleiding te organiseren voor asielmigranten die een verblijfsvergunning voor bepaalde tijd gekregen hebben. Deze begeleiding start op het moment dat asielmigranten gehuisvest zijn. In de praktijk begint de begeleiding soms al eerder, wanneer de asielmigrant gekoppeld is aan de gemeente. De duur van de begeleiding mag de gemeente zelf bepalen en varieert bij de deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek van 6 maanden tot 1,5 jaar. In veel gemeenten krijgen mensen deze ondersteuning van VluchtelingenWerk, maar de gemeente kan dit ook uitbesteden aan andere organisaties die landelijk actief zijn (zoals Humanitas, Incluzio of WelZijn) of kiezen voor een lokale welzijnsorganisatie. De gemeente kan er ook voor kiezen om de maatschappelijke begeleiding zelf uit te voeren.

Het doel van de maatschappelijke begeleiding is om de zelfredzaamheid en participatie van asielmigranten in de gemeente te vergroten. De minimale variant van maatschappelijke begeleiding bestaat uit praktische hulp bij het organiseren van basisvoorzieningen en voorlichting over deze voorzieningen. Hierbij hoort ook het leren kennen van officiële instanties zoals de Belastingdienst, het onderwijssysteem en de gezondheidszorg. Aanvullend kan er ook ingezet worden op het verder wegwijs maken in de gemeente en het vergroten van het sociale netwerk.

6.1.2 Maatschappelijke begeleiding vanuit de ervaring van nieuwkomers

De deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek noemen verschillende onderwerpen waar middels de maatschappelijke begeleiding ondersteuning bij geboden wordt. Deze vallen in volgende categorieën:

- Financiën: uitleg over hoe je rekeningen betaalt, hoe je een bankrekening gebruikt en hoe je betalingen automatiseert. In sommige gevallen ook verwijzingen naar extra ondersteuning, zoals de voedselbank.
- Wonen: ondersteuning bij het tekenen van het huurcontract, regelen van elektriciteit en water, inrichting van het huis.
- Verzekeringen: afsluiten van verschillende verzekeringen, zoals de zorgverzekering en de inboedelverzekering.
- Gezondheidszorg: registratie bij een huisarts, afspraken maken bij de huisarts en vragen over het zorgsysteem.
- Post: helpen met het begrijpen en vertalen van post die binnenkomt en de vervolgacties die hieruit komen.
- Onderwijs: hulp bij het registreren van kinderen bij een school en vragen over het onderwijssysteem of studiekeuze.

Deelnemers rapporteren verschillende manieren waarop de begeleiding georganiseerd wordt, afhankelijk van hoe lang zij al maatschappelijke begeleiding ontvangen en in welke gemeente zij wonen. Sommige mensen geven bijvoorbeeld aan altijd langs te moeten gaan voor een afspraak. Bij deze deelnemers vormen reiskosten en reistijd door de afstand

een obstakel: *"Misschien konden ze ook huisbezoeken doen. Wij moesten vaak met de auto of bus naar ze toe, wat ver was en wat we zelf moesten betalen."* (vrouw, 51, Turkije, Z-route). Terwijl de meeste deelnemers spreken over laagdrempelig contact via whatsapp wanneer zij dat nodig hebben. Zo geeft een deelnemer aan: "*Via WhatsApp, als je hen nodig hebt, stuur je een bericht*." (man, 36, Syrië, B1-route). Er zijn ook enkele mensen die aangeven dat hun begeleider thuis langskomt om bij dingen te helpen, of dat zij gehoord hebben dat sommige begeleiders dit doen. Als dit het geval is, wordt het vaak gewaardeerd: *"Zij wilde echt helpen en creëerde een veilige ruimte waarin we onze behoeften konden bespreken. Onze begeleider kwam zelfs persoonlijk bij ons thuis en hielp met het regelen van een huisarts."* (Vrouw, 48, Iran, B1-route).

Er lijkt een patroon te zijn waarin mensen in de eerste periode intensiever ondersteund worden. De maatschappelijk begeleider neemt hierin meestal meer eigen initiatief om informatie te delen en af te spreken. Na de eerste zes maanden neemt de frequentie af en verschuift het initiatief meer naar degene die ondersteund wordt, om zelf vragen te stellen en aan te geven wanneer er ergens hulp bij nodig is. Deze proactiviteit in het begin wordt door de meeste mensen als belangrijke voorwaarde voor succesvolle begeleiding benoemd, zoals deze man aangeeft: "*Het moet proactief zijn, want ik weet niet wat ik morgen nodig heb. Zij moeten een soort gids zijn en zelf aankondigen wat er bestaat."* (man, 43, Turkije, B1-route). Als er in het begin geen proactieve begeleiding is, ervaren mensen dit als een gemis: *"Ik voel me verdwaald. Ik ben al een jaar bij hen, maar we spreken elkaar niet vaak. Ik reken op mezelf en doe de dingen zelf. Voor mij is het belangrijk om op mezelf te kunnen vertrouwen. Zij maken dingen altijd ingewikkeld, ik voel me daardoor steeds weggeduwd en in de steek gelaten. Het is druk, en alles duurt heel lang om op te lossen, dus ik wacht liever niet."* (man, 36, Syrië, B1-route).

6.2 Ervaringen met maatschappelijke begeleiding

In de vorige paragraaf beschreven we de inhoud van de maatschappelijke begeleiding die inburgeraars ontvangen. In deze paragraaf staan de ervaringen van inburgeraars met deze begeleiding centraal: hoe heeft de ondersteuning hen geholpen en wat vinden zij van de kwaliteit?

6.2.1 Resultaten uit het vragenlijstonderzoek

In deze meting van het vragenlijstonderzoek hebben we gevraagd naar de ervaringen van asielmigranten onder de Wi2021 met de maatschappelijke begeleiding die zij hebben ontvangen. Van alle asielmigranten onder de Wi2021 die deze vraag hebben ingevuld in het vragenlijstonderzoek (N = 2.569), gaf 9 procent aan geen maatschappelijke begeleiding te krijgen en 5 procent wist dit niet. Figuur 6.1 laat zien dat van alle respondenten die hier een mening over hebben gegeven, driekwart van hen (75 procent) aangeeft dat deze steun hen (zeer) goed heeft geholpen. Slechts 7 procent geeft aan dat de maatschappelijke begeleiding hen (helemaal) niet goed heeft geholpen.

Figuur 6.1 Hoe heeft de ondersteuning van de gemeente of de vrijwilliger (maatschappelijke begeleiding) u geholpen? (N = 2.210)

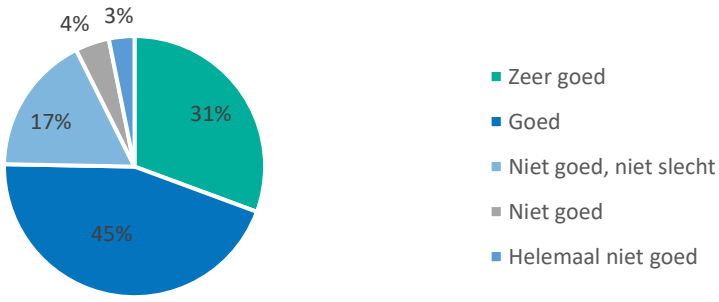

6.2.2 Resultaten uit het kwalitatieve onderzoek: algemene ervaringen

Het kwalitatieve onderzoek geeft een genuanceerd beeld van de tevredenheid van asielmigranten met de maatschappelijke begeleiding. In deze subparagraaf bespreken we de belangrijkste thema's in de overkoepelende ervaringen die deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek met ons deelden. In de volgende subparagraaf gaan we in op een aantal concrete elementen van de maatschappelijke begeleiding zoals de timing, duur en aanpak.

❖ *Inburgeraars zien een grote toegevoegde waarde van maatschappelijke begeleiding, maar zijn niet altijd tevreden over de kwaliteit*

Het overwegend positieve beeld dat in het kwantitatieve onderzoek naar voren komt, wordt onderstreept doordat bijna alle deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek maatschappelijke begeleiding zien als een onmisbaar onderdeel van het inburgeringsproces. Deelnemers geven aan dat de begeleiding in de beginfase een belangrijke rol speelt bij het wegwijs worden in een onbekend systeem: het begrijpen van contracten en post, het aanvragen van toeslagen of het registreren bij instanties.

> *"Het voelde alsof we een donkere tunnel binnenliepen en iemand onze hand vastpakte om ons de weg te wijzen. Dat is hoe ik de rol van de maatschappelijke begeleiding beschrijf."* (vrouw, 48, Iran, B1-route).
>
> *"Zonder zo'n instantie zou het proces veel langer duren en zou het veel stressvoller zijn."* (vrouw, 55, Turkije, B1-route,).
>
> "*Goed, uiteindelijk laten ze je zien hoe je dingen in Nederland moet doen, zoals een zorgverzekering afsluiten. Ze hebben me daarbij geholpen. Zonder hem zou het langer hebben geduurd; hij heeft het voor mij eenvoudiger gemaakt. Zonder hem zou ik het nog steeds zelf doen, maar dan had ik waarschijnlijk meer problemen gehad. Misschien doe ik dingen verkeerd door de culturele verschillen. Ze begeleiden mij in mijn proces*." (man, 41, Syrië, B1-route).
>
> *"Als je uit het kamp komt, zijn zulke instanties onmisbaar. Ze helpen met DigiD aanmaken en andere basiszaken. Al hebben we nog steeds problemen, je kunt niet zonder*." (man, 43, Turkije, B1-route).

De elementen van maatschappelijke begeleiding die als het meest behulpzaam worden gezien zijn de volgende:

- Ondersteuning bij officiële procedures, het doen van formele aanvragen, zoals de aanvraag van toeslagen of extra ondersteuning en de post: *"De organisatie was heel behulpzaam. Er kwam elke dag heel veel post en ik wist niet wat ik ermee moest doen. Het is heel anders dan in Turkije; het systeem hier met alle post en administratie was heel vreemd voor me."* (vrouw, 51, Turkije, Z-route).
- Begeleiding bij de voorbereiding op- en inrichting van een woning: *"Ze leggen uit hoe je zaken als elektriciteit en inboedel kunt regelen, en wat je in huis nodig hebt voordat je een contract tekent. Ze hielpen met elektriciteit en water."* (man, 57, Turkije, Z-route).
- Inschrijving van de kinderen op school: *"Mijn kinderen inschrijven op school was enorm behulpzaam – dit was heel belangrijk voor mij."* (vrouw, 27, Syrië, Z-route).
- Ondersteuning met culturele en sociale kennis: *"Ook het contact met de buurt. Ze geven me advies over culturele dingen, zoals dat ik mezelf moet voorstellen aan de buren zodat ze me leren kennen en zich veiliger voelen in mijn aanwezigheid. Omdat normen en waarden anders zijn, heb ik culturele kennis nodig. Dat is echt uitstekend."* (man, 32, Syrië B1-route).

Er zijn enkele deelnemers die aangeven dat maatschappelijke begeleiding voor hen van weinig tot geen toegevoegde waarde was. Dit zien we alleen terug bij mensen die de B1-route doen. De redenen die genoemd worden vallen in twee categorieën. Allereerst zijn er mensen die aangeven dat ze het, vanwege hun eigen kennis van systemen en sociale netwerk in Nederland ook zelf hadden kunnen doen, zoals deze man: *"Als zij er niet waren geweest, was het ook wel goed gekomen. Ik heb wat kennis, door mijn opleiding, van technologie en het invullen van formulieren, enzovoort. Maar soms zou ik wel fouten maken. Toch zou het gelukt zijn, al was het moeilijker geweest."* (man, 26, Syrië, B1-route). Ten tweede zijn er mensen die teleurgesteld zijn in de kwaliteit van de maatschappelijke begeleiding waardoor zij noodgedwongen zelf hebben moeten uitvinden hoe dingen werken (zie ook par. 6.4, zelfredzaamheid).

Voor alle deelnemers, ook degene die een grote toegevoegde waarde zien van maatschappelijke begeleiding, geldt dat zij wel ruimte zien voor verbetering. De manier waarop maatschappelijke begeleiding wordt georganiseerd sluit niet altijd aan bij hun behoeften en perspectief. Deze ervaringen worden in de rest van deze paragraaf gedeeld.

❖ *De ervaringen kunnen per contactpersoon erg verschillen, ook binnen dezelfde gemeente of binnen dezelfde organisatie die de maatschappelijke begeleiding organiseert*

We zien dat de manier waarop mensen maatschappelijke begeleiding ervaren sterk afhankelijk is van de individuele maatschappelijke begeleider. In paragraaf 6.5 besteden we daarom aandacht aan de kwaliteiten die deelnemers het meest waarderen en het belangrijkst vinden in een maatschappelijk begeleider.

Deze vrouw die ervaring heeft met verschillende maatschappelijke begeleiders illustreert de impact hiervan met haar voorbeeld: "*Ik ben tevreden, maar dat hangt af van de medewerker. In het begin voelde ik dat de eerste persoon echt niet wist wat ze deed. Als ik haar om hulp vroeg, hielp ze me niet – ze praatte de hele tijd, en aan het einde zei ze dan dat er geen tijd meer over was. Maar toen ik van begeleider wisselde, werd het, zelfs los van de taal, veel beter. De tweede persoon was echt behulpzaam*." (Vrouw, 21, Syrië, Z-route).

Elementen die als bepalend genoemd worden in een positieve of negatieve ervaring met de maatschappelijk begeleider zijn hoe responsief mensen zijn als er vragen gesteld worden, de mate van aandacht voor de persoonlijke situatie, het ervaren gevoel van gelijkwaardigheid en de kennis en expertise van de begeleiders.

❖ *Deelnemers zijn wisselend tevreden over de kwaliteit die geleverd wordt door maatschappelijke begeleiders*

Het verschilt per deelnemer of zij tevreden zijn over de kwaliteit die geleverd wordt door hun maatschappelijk begeleider. Een groot deel van de deelnemers die ontevreden zijn, geeft aan dat de begeleiding tekortschiet omdat hun begeleider niet altijd de juiste kennis en expertise heeft om passende ondersteuning te bieden:

"*Ze had weinig expertise, maar was wel erg behulpzaam. We gaven elkaar zelfs cadeautjes voor onze kinderen. De dingen die ik van haar nodig had, daarin was ze wat zwak. Dat leverde voor mij problemen op. Het was moeilijk om precieze informatie te krijgen. Soms maakte ze zelfs fouten en moest ik haar corrigeren. Ik zag haar vaak genoeg, en wanneer ik haar nodig had, was ze er. Maar soms verspilden we wel vier uur met alleen maar simpele dingen*." (man, 27, Syrië, B1-route).

Ook worden er door meerdere deelnemers voorbeelden genoemd waarin een fout van de maatschappelijk begeleider voor hen tot problemen leidt, bijvoorbeeld in de vorm van boetes:

> *"Ik had een arbeidscontract, maar ze hebben me niet geïnformeerd over de aanmeldingsplicht binnen 7 dagen. Daardoor kreeg ik een boete van 250 euro, want dat is wettelijk verplicht. Later kwam ik er (te laat) achter dat ik elke maand mijn loonstroken moest opsturen, en toen kreeg ik wéér een boete. Maar ik wist het echt niet – niemand had het me verteld. Ik wou dat ik toen hun expertise had gehad om zulke dingen te voorkomen."*
> (vrouw, 26, Saudi-Arabië, Z-route)
>
> "*Ze nemen mensen aan zonder voldoende ervaring en kennis. De meesten van hen waren vrijwilligers. Bijvoorbeeld met de kinderopvangtoeslag ging het mis bij de Belastingdienst, er was een fout met de cijfers. Dit leverde voor mij veel problemen op en ik had veel moeite om dit überhaupt duidelijk te maken aan haar en om haar de fout uit te leggen die was gebeurd*." (man, 27, Syrië, B1-route)

We zien ontevredenheid over kwaliteit zowel terug bij deelnemers die een maatschappelijk begeleider hebben die vrijwilliger is als bij deelnemers met een betaalde maatschappelijk begeleider. Wel valt op dat deelnemers zelf vaak het feit dat hun begeleider vrijwilliger is als reden benoemen voor een gebrek aan expertise en zij meer kennis en professionaliteit verwachten bij betaalde medewerkers. We delen meer over de ervaring met de ondersteuning van vrijwilligers in paragraaf 6.5 over de ideale maatschappelijke begeleider.

❖ *Sommige mensen ervaren een gebrek aan autonomie binnen de maatschappelijke ondersteuning en zien dat als negatief*

Een thema dat veel terugkwam in de ervaringen van inburgeraars met maatschappelijke begeleiding was het verschil tussen ondersteunding voelen versus je gecontroleerd voelen. Sommige deelnemers geven aan dat ze door de manier waarop maatschappelijke begeleiding wordt ingericht het gevoel hebben dat alles al vastligt en ze zelf geen inspraak hebben of met eigen autonomie keuzes kunnen maken. De meest genoemde voorbeelden gaan over het gebrek aan autonomie bij het afsluiten van verzekeringen en contracten. De volgende citaten zijn hierbij illustrerend:

"Ik kan niet zeggen dat ik erg tevreden ben. We kwamen nieuw uit Turkije, zonder taal, en dan hoor je: 'Je kunt hier internet afsluiten, het huurcontract ligt vast, je hoeft alleen te ondertekenen.' Er is geen inspraak. Het leek alsof alles al voor ons bepaald was." (vrouw, 51, Turkije, Z-route).

"Ik had het gevoel dat ik haar mijn post moest laten zien, terwijl ik er zeker van was dat ik geen hulp meer nodig had. Alsof ze het wilde checken." (vrouw, 48, Syrië, Z-route).

"Als het gaat om verzekeringen, dan zeiden ze: 'Je moet dit nemen.' Maar we wisten niet dat de gemeente soms goedkopere collectieve opties had." (vrouw, Turkije, B1-route).

Er zijn deelnemers die weerstand ervaren bij hun maatschappelijke begeleider als ze zelf meer initiatief nemen en afwijken van de gebruikelijke route. Zoals deze man: "*De gemeente raadt standaardcontracten aan. Ze kennen niet veel andere manieren om dingen te doen. Ook met de zorgverzekering. Ik zei tegen haar: dit dekt 80 procent, maar dat wil ik niet, ik wil 100 procent dekking. Ze zei dat ze dat niet wist, dus zocht ik het zelf op en vertelde het haar, maar dat vond ze irritant – niet dat ze het afwees, maar ze vond het gewoon vervelend. Ze was verbaasd dat dat mogelijk was. Hetzelfde met energie: één aanbieder gaf cashback en die wilde ik, in plaats van de standaard die zij aanbieden. Ik bleef altijd bij wat ik zelf vond."* (man, 32, Syrië, B1-route).

❖ *Het is voor mensen belangrijk dat begeleiding in de moedertaal plaats kan vinden indien zij geen Engels spreken, zeker in het begin*

Deelnemers geven aan dat in sommige gevallen de effectiviteit van de maatschappelijke begeleiding werd beperkt doordat zij niet dezelfde taal spraken als de vrijwilliger. Hierdoor kunnen ze de gedeelde informatie minder goed begrijpen en is er meer tijd nodig tijdens afspraken. Dit geldt voor mensen die geen Engels spreken (of waarbij de vrijwilliger geen Engels kan spreken) en in de beginperiode van de maatschappelijke begeleiding, als mensen nog niet zo ver zijn met Nederlands leren. Zoals deze vrouw omschrijft: *"De duur van de afspraken was goed, maar de sessies waren erg kort. We hadden slechts 45 minuten om al onze vragen te stellen. Zonder tolk was deze tijd veel te kort. Het was erg moeilijk om in het Nederlands onze bedoelingen duidelijk te maken."* (Vrouw, 48, Iran, B1-route).

6.2.3 Resultaten uit het kwalitatieve onderzoek: timing, contact, vorm en aanpak

Aanvullend op de algemene ervaringen met maatschappelijke begeleiding hebben we ervaringen met een aantal specifieke elementen uitgevraagd: de timing, het contact, de vorm en de aanpak van de maatschappelijke begeleiding. Ervaringen met de duur van de maatschappelijke begeleiding worden meegenomen in de paragraaf over zelfredzaamheid.

❖ *Timing: voor sommigen zou een start vanuit het AZC beter zijn*

Voor de meeste mensen begint de maatschappelijke begeleiding op het moment dat ze een eigen woning krijgen. Sommige deelnemers geven aan dat de begeleiding precies op tijd start, omdat juist in die periode heel veel nieuwe zaken geregeld moeten worden waar ondersteuning bij nodig is. Zoals deze vrouw: *"Ze begonnen meteen met de begeleiding en de timing paste goed. Alles wat ik nodig had, regelden ze – bijvoorbeeld voor de school van de kinderen, voor de elektriciteit, de zwemles voor de kinderen. Ze waren ontzettend behulpzaam."* (vrouw, 46, Syrië, Z-route).

Daarnaast zijn er mensen die als onderdeel van de voorinburgering terwijl zij nog in het azc woonden al lessen hebben gekregen die raken aan de onderwerpen die in maatschappelijke begeleiding aan bod komen: *"Er zijn een paar opvanglocaties waar lessen worden gegeven over hoe je moet omgaan met de nieuwe gemeente, zaken rondom het huis en de uitkering. Dat was bij ons ook zo – in het azc kregen we al lessen over hoe we met dit soort zaken moesten omgaan."* (vrouw, 43, Yemen, B1 route). Sommige deelnemers geven aan dat zij ook graag eerder zouden zijn begonnen: "I*k vind het een positief idee als de hulp of begeleiding al begint vóórdat je een woning krijgt.*" (man, 61, Syrië, Z-route).

❖ *Contact: in het begin hebben de meeste deelnemers intensief contact met hun begeleider en hebben zij hier ook behoefte aan*

Deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek zijn het erover eens dat de beginperiode van de maatschappelijke begeleiding het belangrijkst is, omdat hierin de meeste nieuwe dingen op hen afkomen. Er zijn verschillen in hoe vaak mensen contact hebben en hoe tevreden ze over die frequentie zijn. Deze vrouw geeft bijvoorbeeld aan dat de afspraken in het

begin te kort waren om al haar vragen te kunnen bespreken: "*In het begin wilden we graag snel onze zaken regelen, maar er was weinig tijd. Van meerdere vragen werd er vaak maar één beantwoord. We hadden van tevoren informatie over de sessies moeten krijgen, zodat we ons konden voorbereiden. De beperkte tijd zorgde voor stress en het trage proces maakte ons bezorgd, omdat we bang waren voor boetes*." (vrouw, 48, Iran, B1-route).

Andere mensen geven aan dat ze in de beginperiode continu hun vragen konden stellen aan hun begeleider via WhatsApp en niet op afspraken hoefden te wachten: "*We gebruikten Google Translate om te communiceren en kregen zelfs 's nachts antwoord. Dat was fijn.*" (man, 46, Turkije, B.-route). Het contact via WhatsApp wordt door de meeste deelnemers positief ervaren omdat het laagdrempelig is en snel kan zijn als de contactpersoon snel antwoordt. Het is echter niet voor iedereen een toegankelijke manier van communiceren. Dit zagen we met name terug bij mensen die laaggeletterd zijn en mensen in de Z-route die geen Engels spreken of minder digitale vaardigheden hebben.

Binnen de deelnemers van het kwalitatieve onderzoek zien we bij een aantal Syrische vrouwen die met hun gezin in Nederland zijn dat de man het aanspreekpunt is voor de maatschappelijke begeleider, zoals deze vrouw die aangeeft: "*Ik denk dat ze goed was. Mijn man was de hoofdcontactpersoon. Als mijn man een afspraak wilde, dan maakte ze die voor hem.*" (vrouw, 27, Syrië, Z-route). De vrouwen die dit aangeven, benoemen ook dat als zij zelf informatie nodig hebben, zij dit eerst aan hun man vragen. Zo geeft dezelfde vrouw aan: *"Mijn man vertelde het mij. Hij geeft me alle informatie, alles wat ik nodig heb. Verder vraag ik het aan mensen om mij heen en zoek ik zelf ook uit hoe ik dingen moet doen. Maar meestal krijg ik hulp van mijn man of van iemand anders, bijvoorbeeld vrienden.*" (vrouw, 27, Syrië, Z-route).

❖ *Vorm: een combinatie van individuele ondersteuning bij persoonlijke vragen en groepsbijeenkomsten voor algemene informatie*

Sommige deelnemers geven aan dat delen van hun maatschappelijke begeleiding in groepsverband gebeurt. Deelnemers zien wel de toegevoegde waarde in groepsbijeenkomsten als het niet om persoonlijke vragen gaat, maar om het overdragen van algemene informatie. Bijkomende voordelen van leren in een groep die worden genoemd zijn de mogelijkheid om nieuwe mensen te leren kennen, elkaar te ondersteunen en van elkaars vragen te leren. Zo geeft deze vrouw aan: *"Ik geef de voorkeur aan begeleiding in een groep, zodat ik mensen kan ontmoeten en we van elkaar kunnen leren"* (vrouw, 25, Syrië, Z-route). Ook deze man benoemt de voordelen van leren in groepsverband: *""In een groep, als er een woord is dat ik niet begrijp, kan ik iemand naast me vragen. We kunnen elkaar helpen en informatie met elkaar delen. Er is ook aandacht voor specifieke onderwerpen. We hebben contact met elkaar en kunnen zo meer van elkaar leren.*" (man, 52, Irak, Z-route).

Alle deelnemers geven aan dat een vorm van persoonlijke begeleiding essentieel is, omdat iedere persoonlijke situatie anders is en er ruimte moet zijn voor persoonlijke vragen. Zoals deze man aangeeft: "*Ieders behoefte is anders, dus het moet individueel zijn*" (man, 34, Turkije, B1-route). Ook wordt aangegeven dat de persoonlijke situatie gevoelig kan zijn en dat het niet altijd fijn is om dit in een groep te moeten delen: "*Het hangt af van het onderwerp. Van sommige persoonlijke dingen wil ik niet dat andere mensen die weten, maar voor andere zaken kan het in een groep juist helpen om eraan herinnerd te worden door anderen*" (vrouw, 46, Syrië, Z-route).

❖ *Aanpak: balans tussen een proactieve aanpak van de maatschappelijke begeleider en het op eigen initiatief opvragen van informatie*

Deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek lijken het erover eens te zijn dat er een goede balans moet zijn tussen het proactief delen van informatie, waarbij de maatschappelijk begeleider het initiatief neemt, en het zelf opvragen van informatie wanneer dat nodig is. Zoals deze vrouw aangeeft: "*Er moet een balans zijn. De begeleider moet sommige behoeften kunnen voorspellen, maar ik wil ook zelf vragen kunnen stellen wanneer dat nodig is. Soms zijn zaken urgent, zoals betalingen met een deadline, en dan moet ik snel contact kunnen opnemen.*" (Vrouw, 40, Iran, B1-route). Deze proactieve houding is vooral belangrijk in het begin, als er nog veel nieuwe dingen op mensen hun pad komen. Ook later in de begeleiding is dit belangrijk, indien er nieuwe regelgeving is waar mensen nog niet van op de hoogte zijn, zoals deze man aangeeft: "*Voor mij geldt: als ik een probleem heb, kan ik het vragen. Maar als er iets nieuws aankomt, zoals iets over verblijfsvergunning of nationaliteit, of iets vanuit de gemeente, dan willen we daar graag over geïnformeerd worden*" (man, 32, Syrië, B1-route).

Wat mensen als een goede balans ervaren, verschilt per persoon. Sommige mensen voelen zich gehoord en gesteund als de maatschappelijke begeleider veel initiatief neemt. Dit zien we binnen het kwalitatieve onderzoek vooral terugkomen bij mensen die de Z-route volgen. Zoals omschreven door deze deelnemer: "*Ik zou graag willen dat het initiatief van de contactpersoon komt, dat zou me het gevoel geven dat er voor me gezorgd wordt en dat er naar me geluisterd wordt*."

(vrouw, 28, Saudi-Arabië, Z-route). Ook deze vrouw heeft liever een proactieve begeleider: "*Ik heb liever dat hij zelf contact met mij opneemt, want als nieuwkomer raak ik makkelijk overweldigd en verloren*." (Vrouw, 21, Syrië, Z-route). Voor deze vrouw die alleen met haar kinderen in Nederland is, is hierbij ook een gender aspect relevant: ""*Ik zoek mijn eigen weg, maar ik heb liever dat, als er iets geregeld moet worden, anderen het initiatief nemen voor ons. Want als vrouwen, als Arabische vrouwen, zorgen we eerst voor het huis en de kinderen, en pas daarna voor onszelf. Daarom hebben we iemand nodig die het initiatief neemt.*" (vrouw, 48, Syrië, Z-route).

Bij mensen die de B1-route doen en deelnemen aan het kwalitatieve onderzoek zien we vaker een voorkeur voor het zwaartepunt bij hulp op eigen aanvraag en het voorkomen van onnodige afspraken. Zo geeft deze vrouw aan: "*Liever hulp op aanvraag. Ze mogen best de belangrijkste dingen doorgeven, maar ik heb geen behoefte aan iemand die altijd om me heen zit.*" (vrouw, Turkije, B1-route). Ook deze uitspraak is illustratief: "*Voor mij is het belangrijk dat ik zelf contact met hen opneem. Ik wil niet dat zij zomaar contact met mij zoeken zonder reden. Willekeurige check-ins die niets bijdragen aan mijn groei hoeven van mij niet.*" (man, 35, Syrië, B1-route).

6.3 Zelfredzaamheid

Maatschappelijke begeleiding is gericht op het vergroten van kennis over hoe de Nederlandse samenleving praktisch is georganiseerd en staat ten dienste van het versterken van de zelfredzaamheid en participatie van de inburgeringsplichtige. In deze paragraaf bespreken we in hoeverre inburgeraars die deelnamen aan het kwalitatieve onderzoek ervaren dat zij voorbereid worden op zelfredzaamheid (6.4.1) en wat er vanuit hun perspectief voor nodig is om zelfredzaam te worden (6.4.2).

6.3.1 Ervaring met zelfredzaamheid

❖ *Duur: behoeften verschillen en hangen samen met mate waarin mensen het gevoel hebben dat ze zich al zelfstandig kunnen redden*

De duur van de maatschappelijke begeleiding varieert onder de deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek van 6 maanden tot 1,5 jaar. Binnen beide groepen zijn er mensen die dit te kort vinden en mensen die het te lang vinden. Deze persoonlijke voorkeuren hangen vooral af van of mensen zich voorbereid voelen op het zelfstandig oppakken van de activiteiten waar de maatschappelijk begeleider bij ondersteunt. Voor sommige mensen komt het einde op tijd, omdat zij vertrouwen hebben dat ze zelfstandig door kunnen gaan

> *"Ik heb ongeveer een jaar hulp gehad en daarna hadden we het niet meer nodig omdat we wisten hoe alles werkte."* (vrouw, 55, Turkije, B1 route).
>
> *"Zes maanden heeft ze me geholpen, dat was voldoende. Ik zal hen niet meer nodig hebben als ik klaar ben met school*." (man, 52, Irak, Z-route).

Anderen geven aan dat ze er nog niet klaar voor zijn: "*Ik heb nog steeds hulp nodig. Ik weet nog steeds niet hoe sommige dingen ik zelf regelen, vooral bij administratie zoals elektriciteit, water en gas. Ook wil ik weten welke ondersteuning er is voor mijn dochter, die trauma's heeft door de afwezigheid van haar vader. Ik weet niet of ik bijvoorbeeld een psycholoog voor haar kan aanvragen*". (vrouw, 35, Iran, B1-route).

Daarbij blijkt dat het voor mensen niet altijd duidelijk is hoe lang de begeleiding duurt, waardoor het einde soms abrupt en onverwacht voelt: *"Na 6 maanden zeiden ze: "Onze tijd om je te helpen is om; je regelt je rekeningen nu zelf." Maar wij hadden misschien nog meer vragen. We proberen nu alles via Google Translate te doen, maar dat is niet altijd toereikend. "* (vrouw, 51, Turkije, Z-route). Een andere deelnemer noemt: *"De totale duur was niet duidelijk en we kregen geen volledige voorlichting. Na een bepaalde periode stopte de opvolging."* (man, 43, Turkije, B1 route).

De maatschappelijke begeleiding lijkt nu vooral te stoppen omdat de termijn afgelopen is, niet omdat de deelnemer er klaar voor is. Wel geven sommige deelnemers aan dat ze ook na de begeleidingsperiode nog terecht kunnen bij de begeleidingsorganisatie als zij vragen hebben. Er zijn echter ook deelnemers die aangeven niet goed te weten waar zij terecht kunnen na de begeleiding stopt, of aangeven dat het na afloop van de ondersteuning lastiger is om tijdig antwoorden op vragen te krijgen. Sommige mensen voelen zich verloren nadat de begeleiding afloopt, omdat ze juist dan nieuwe vragen

hebben: *"Ze hielpen ons in de eerste fase, maar later, toen ik nog wel hulp nodig had, haakten ze af."* (man, 34, Turkije, B1-route).

❖ *Taken worden vooral overgenomen en zijn weinig gericht op leren*

Uit de ervaringen van deelnemers blijkt dat de maatschappelijke begeleider vanuit hun perspectief vooral taken overneemt zonder mensen te leren hoe ze dit zelf kunnen doen. Onderstaande voorbeelden van deelnemers zijn hierbij illustratief:

> *"Het leek niet alsof ze ons iets wilden bijbrengen. Eerder van: 'Ik regel het nu en later zie je zelf maar.' Dus we moesten andere mensen vragen hoe het moest. Zij deden in het begin alles voor ons, dus we volgden niet wat ze deden. We keken niet mee op het scherm, zodat we zelf niets leerden. De eerste zes maanden bestonden eruit dat zij dingen voor ons regelden. Pas later vroegen we vrienden hoe het moest."* (vrouw, 55, Turkije, B1 route).
>
> *"Nee, hij doet alles voor ons. Als hij ons had geleerd hoe dingen werken, zouden we zelfstandig zijn geworden. Ik heb niets geleerd – ik vertelde hem dat er een probleem was, en hij loste het op zonder mij te laten zien hoe of wat. Ze helpen echt, dat wel, maar ze hebben ons niets geleerd."* (vrouw, 46, Syrië).
>
> *"Hij deed dingen voor mij en zei dan dat het geregeld was." (*man, 36, Syrië, B1-route).

In veel van de ervaringen lijkt tijd een rol te spelen: het gaat sneller als de maatschappelijke begeleider de taak zelf afrondt. Soms lijkt ook een rol te spelen dat maatschappelijke begeleiders de activiteiten te moeilijk achten om uit te leggen, zoals in de ervaring van deze man: "*Ook deed hij soms dingen voor mij zonder het me te vertellen. Hij zei dat het te ingewikkeld was en nam niet eens de moeite om het mij uit te leggen."* (man, 41, Syrië, B1-route).

Er zijn ook enkele gevallen waarin deelnemers het gevoel hadden dat zelfredzaamheid ontmoedigd werd door hun maatschappelijke begeleider: *"Ik voelde me vernederd door mijn contactpersoon. Nadat ik steeds opnieuw werd doorverwezen naar verschillende instanties die mij niet konden helpen, loste ik uiteindelijk zelf het probleem op. Mijn contactpersoon reageerde daar zeer negatief en boos op. Hierdoor verslechterde onze relatie ernstig en nu hebben we nauwelijks nog contac*t" (man, 35, Syrië, B1-route).

❖ *Het merendeel van de deelnemers geeft aan geen vertrouwen te hebben in hun zelfredzaamheid na afloop van de begeleiding. Enkelen hebben hier wel vertrouwen in, maar hebben de kennis opgedaan via andere wegen en vaak uit noodzaak*

Onder de deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek geeft het overgrote merendeel aan dat zij er geen vertrouwen in hebben dat ze zelfredzaam zullen zijn na afloop van de maatschappelijke begeleiding, met als belangrijkste reden dat hen weinig geleerd wordt: "*Nee, hij heeft mij niet geholpen. Geef me geen vis, maar leer me hoe ik moet vissen. Ik zou willen dat we een cursus hadden die ons echt zou helpen."* (man, 36, Syrië, B1-route).

Dit leidt tot onzekerheid over de toekomst, zoals deze vrouw aangeeft: *"Nu moet ik zelf mijn huur betalen, maar ik weet niet waar en hoe. Ik wil deze informatie krijgen zodat ik zelfstandig kan worden."* Ook leidt het tot een aanhoudend gevoel van afhankelijkheid van organisaties, zoals deze vrouw omschrijft: "[*ondersteuningsorganisatie] doet veel dingen voor ons, maar ze laten ons daardoor ook erg afhankelijk van hen blijven. Ik zou liever willen leren hoe ik dingen zelf kan lezen en doen, zodat ik het uiteindelijk zelfstandig kan"* (vrouw, 48, Syrië, Z-route).

De deelnemers die aangeven wel vertrouwen te hebben in hun mogelijkheid om het systeem zelfstandig te navigeren, schrijven dit niet toe aan de maatschappelijke begeleiding maar aan dingen die ze uit noodzaak zelf hebben geleerd en aan informatie en hulp uit andere bronnen, zoals vrienden en kennissen. Het voorbeeld van deze man is daarbij illustratief: *"Ik voel me eigenlijk gedwongen om zelfstandiger te worden, want ik heb niet veel van hen geleerd. Meestal kwam de informatie uit mijn vrienden- en kennissenkring. Ik had geen idee dat de gemeente standaardvoorzieningen heeft. Ik ontdekte dat pas achteraf. Ook over het eigen risico en kosten wist ik niets. Sommige gemeenten geven een boekje waar alles in staat; dat zou overal moeten."* (man, 43, Turkije, B1-route).

❖ *Bepalende verschillen bij ervaren gevoel van zelfredzaamheid: gender, leeftijd en leerroute*

Onder de deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek zien we dat verschillende persoonskenmerken een rol kunnen spelen in de ervaren zelfredzaamheid. Zo zien we bijvoorbeeld bij vrouwen die aangeven dat hun man vooral aanspreekpunt is voor de maatschappelijk begeleider, dat zij zichzelf minder zelfredzaam voelen: "*Voor mijn man gaat het goed, hij kan zelfstandig zijn. Voor mij niet, ik kan niet zelfstandig zijn. Hij heeft via de maatschappelijk begeleider geleerd hoe hij e-mails moet sturen en dergelijke, dus hij kan dat allemaal voor ons regelen. De taal is voor mij een enorme barrière, waardoor ik erg afhankelijk ben van mijn man, die de hoofdcontactpersoon is. Hij weet dus veel meer dan ik*." (vrouw, 27, Syrië, Z-route).

Leeftijd speelt ook een mogelijke rol in hoe snel mensen kunnen wennen aan nieuwe systemen. Zo geeft deze deelnemer aan dat zij zich zorgen maakt over haar ouders: "*Ik ben daar erg verdrietig over. Bijvoorbeeld, onze ouders hebben nooit geleerd hoe ze e-mails moeten versturen, omdat we dat in ons land niet doen. Maar voor ons, de jongere generatie, is dat geen probleem, want wij zijn al heel digitaal vaardig.*" (vrouw, 21, Syrië, Z-route). Digitale vaardigheden worden als voorwaarde gezien om zelfredzaam te kunnen zijn. Dit voelt, vaker voor mensen die de Z-route doen, als een obstakel, zoals deze deelnemer omschrijft: *"We hebben nooit geleerd hoe we het zelf moeten doen. We hebben ook niet genoeg digitale vaardigheden. Daar hebben ze ons niet mee geholpen."* (vrouw, 51, Turkije, Z-route).

Naast lage digitale vaardigheden worden ook laaggeletterdheid en minder toegang tot onderwijs in het verleden, genoemd als obstakel voor zelfredzaamheid. Ook deze obstakels zien we vaker terugkomen bij mensen die de Z-route doen. Zoals deze man aangeeft: *"Ze leren ons helemaal niets. Ik heb geen enkele vaardigheid geleerd. Ze zeggen alleen dat ik moet gaan zitten en mijn post moet geven, en dan nemen ze alles van mij over! We krijgen geen enkele training. Het probleem is dat ze iedereen op dezelfde manier behandelen, terwijl er mensen zijn die niet geletterd zijn. Ze kunnen niet iedereen hetzelfde behandelen. Dat zorgt voor grote verschillen, en mensen raken gefrustreerd en scheuren soms zelfs hun brieven uit boosheid. Deze bureaucratische behandeling is verkeerd! Ze kunnen mij niet behandelen als een gewone Nederlander, terwijl ik iemand ben die maar tot de zesde klas onderwijs heeft gehad.*" (man, 60, Syrië, Z-route).

6.3.2 Wat is er nodig om de zelfredzaamheid te vergroten?

❖ *Meer leergerichte aanpak van maatschappelijke begeleiding: kunnen oefenen*

Zelfredzaamheid vereist oefening en vertrouwen. Mensen geven aan dat het zou helpen als de maatschappelijke begeleiding meer leergericht ingestoken wordt, zoals deze deelnemer omschrijft: "*De beste methode is een combinatie van beide. De begeleider moet niet alleen helpen, maar ons ook leren hoe we dingen zelfstandig kunnen doen. Als iemand alles voor ons regelt, helpt dat niet bij onze zelfstandigheid. Bijvoorbeeld, bij het aflossen van kosten had de begeleider ons meteen kunnen leren hoe we dit zelf konden doen. Als deze hulp praktisch en tijdens de uitvoering wordt gegeven, wordt de integratie in de nieuwe samenleving versneld."* (vrouw, 48, Iran, Z-route).

Sommige deelnemers, met name in de Z-route, geven aan dat het zou helpen als er lessen zouden zijn om bepaalde taken zelf uit te leren voeren. Dat kan wat hen betreft in groepsverband: "*Alles wat nodig is, zoals het vernieuwen van contracten en het omgaan met nieuwe, mogelijk lagere prijzen, daarover moeten echt belangrijke trainingen en cursussen worden gegeven. We moeten dit leren, zodat we op onszelf kunnen vertrouwen. Ik heb er vertrouwen in dat ik, als ik de taal onder de knie krijg, uiteindelijk zelfstandig kan worden. Maar dat kost tijd*." (man, 54, Syrië, Z-route).

❖ *De Nederlandse taal en digitale vaardigheden als voorwaarden*

De Nederlandse taal wordt door deelnemers veel genoemd als antwoord op de vraag 'wat heb je nodig om meer zelfredzaam te worden?' Het nog niet (voldoende) beheersen van de Nederlandse taal is voor veel mensen de reden dat zij zich nu nog niet zelfredzaam voelen. Zoals deze voorbeelden van deelnemers laten zien:

> *"Taal en ook ervaring zijn belangrijk. Ik moet leren hoe ik dingen moet doen. Bijvoorbeeld: als ik de taal goed zou beheersen, zou ik zelf een e-mail kunnen sturen. Maar op dit moment voel ik dat ik het niet weet." (vrouw, 27, Syrië, Z-route).*
>
> *"Natuurlijk kan iemand die ervaring heeft met de taal zich zelfstandig redden zonder hulp. Mijn eigen ervaring is niet genoeg om dingen zelf te kunnen doen. Omdat ik niet het benodigde taalniveau heb, en ik kan ook geen Engels spreken." (man, 54, Syrië, Z-route, grote gemeente).*

Mensen die een gebrek aan digitale vaardigheden als obstakel noemen, zouden deze vaardigeden willen verbeteren om zich zelfstandig te kunnen redden.

6.4 De ideale maatschappelijk begeleider

De manier waarop mensen de begeleiding van de maatschappelijk begeleider ervaren, verschilt per begeleider, ook als mensen in dezelfde gemeente wonen en via dezelfde organisatie begeleiding ontvangen. Het is daarom interessant om te begrijpen welke kwaliteiten iemand een goede maatschappelijke begeleider maken, vanuit het perspectief van inburgeraars. In deze paragraaf bespreken we welke eigenschappen inburgeraars belangrijk vinden in een maatschappelijk begeleider (6.3.1), welke skills en expertise belangrijk zijn (6.3.2) en ideeën over hoe de maatschappelijke begeleiding het beste georganiseerd kan worden (6.3.3).

6.4.1 Eigenschappen van een ideale maatschappelijke begeleider

❖ *Empathie, menselijkheid en aandacht voor de persoonlijke situatie maken dat mensen de begeleiding positiever ervaren*

Een goede maatschappelijke begeleider is empathisch, vriendelijk en heeft aandacht voor de persoonlijke situatie van degene die ondersteund wordt. Gelijkwaardige communicatie en goed kunnen luisteren is hierbij heel belangrijk, zoals deze vrouw aangeeft: *""Hij moet beleefd zijn, bescheiden, en normaal kunnen praten. Geen strenge, arrogante leraar die ons alleen bevelen geeft. Eerder iemand die sociaal is en weet hoe je met mensen omgaat."* (vrouw, 51, Turkije, Z-route).

Als mensen het gevoel hebben dat hun maatschappelijke begeleider hen goed begrijpt en empathie heeft voor hun persoonlijke situatie, draagt dat bij een gevoel van veiligheid. Deelnemers die dit benadrukken, benoemen dat intrinsieke motivatie en menselijkheid randvoorwaarden zouden moeten zijn voor het zijn van maatschappelijk begeleider. Voor deze vrouw speelt empathie een belangrijke rol in het opbouwen van vertrouwen en het verlichten van stress: *"Iemand die ervoor zorgt dat jouw verwarring verdwijnt. Stress verminderen. Een empathisch vermogen hebben, om een gevoel van veiligheid bij je contactpersoon te kunnen krijgen."* (Vrouw, 48, Iran, Z-route). Sommige deelnemers geven aan dat ze het vooral belangrijk vinden dat maatschappelijk begeleiders niet discrimineren en handelen vanuit medemenselijkheid, zoals deze man uit Syrië: "*Met menselijkheid. En met moraal. En niet racistisch. Want sommigen van hen zijn wel racistisch*." (man, 54, Syrië, Z-route).

Veel deelnemers geven aan dat ze het ook belangrijk vinden om hun autonomie om eigen keuzes te maken, behouden. Zoals de uitspraak van deze man illustreert: "*Zorgzaam en begeleidend. Ons veel opties geven, zodat we iets kunnen kiezen dat past bij onze ervaringen en behoeften.*" (man, 61, Syrië, Z-route) Hiermee is de ideale maatschappelijke begeleider meer een 'gids' dan iemand die sterk de leiding neemt of taken alleen overneemt.

❖ *Consistentie, duidelijkheid en zorgvuldigheid*

Een goede maatschappelijke begeleider is daarnaast ook consistent, duidelijk en zorgvuldig. Het wordt door mensen gewaardeerd als afspraken nagekomen worden, zij tijdig antwoord krijgen of weten wanneer zij een antwoord kunnen verwachten en maatschappelijke begeleiders zorgvuldig zijn in de informatie die zij delen.
Een van de deelnemers benoemt: "*Consistentie is de sleutel. Ze zijn consistent in alles. Ze volgen mij goed op*." (man, 52, Irak, Z-route). Deze vrouw benadrukt het belang van kloppende informatie en duidelijke communicatie: "*Duidelijk, rechtstreek met antwoorden, doorverwijzingen altijd kloppend te laten zijn*." (Vrouw, 35, Iran, B1-route).

6.4.2 Benodigde skills en expertise van een maatschappelijk begeleider

❖ *Een maatschappelijk begeleider moet voldoende kennis en expertise hebben om vragen goed te kunnen beantwoorden of antwoorden te kunnen vinden*

Behalve de sociale eigenschappen van maatschappelijke begeleiders, wordt het door de deelnemers van het kwalitatieve onderzoek als meest belangrijke factor genoemd dat de maatschappelijke begeleider voldoende kennis en ervaring moet hebben. Deze kennis om vragen over het Nederlandse systeem te kunnen beantwoorden is essentieel, zoals bijvoorbeeld deze man aangeeft: "*In de eerste zes maanden ben je als iemand die in het diepe wordt gegooid, dus je hebt iemand nodig die begrijpt hoe je daarmee omgaat, die bereid en kundig is. Ik wil iemand die echt weet waar hij of zij het over heeft*." (man, 46, Turkije, B1-route).

Voor sommige deelnemers betekent dit dat zij voorkeur zouden hebben voor maatschappelijke begeleiders die een bepaalde opleiding hebben gevolgd, zoals sociaal werk: "*Iemand met een achtergrond in maatschappelijk werk.*", man, 34,

Turkije, B1-route, grote gemeente) of rechten: "*Iemand die de wet kent en heeft gestudeerd, voor het geval ik hulp nodig heb met contracten en dergelijke. Want dit zijn juridische zaken.*" (man, 61, Syrië, Z-route).

Maar ook mensen die aangeven dat de opleiding niet uitmaakt, zolang mensen de relevante kennis maar hebben of weten waar ze die kunnen vinden, zoals deze vrouw: "*Het maakt mij niet uit wat hij heeft gestudeerd, als hij maar goede informatie heeft, mij dingen kan leren en kan helpen met belastingen*." (vrouw, 48, Syrië, Z-route). Onderwerpen die genoemd worden waarvan het belangrijk is om kennis over te hebben zijn: wetten die te maken hebben met nieuwkomers, belastingen, het zorgsysteem, toegang tot mentale gezondheid, contracten en dingen die rondom het huis geregeld moeten worden.

Een deelnemer reflecteert na het benoemen van alle kennis die nodig is: "*Ik geef eigenlijk de voorkeur aan een team in plaats van één persoon! Dan heb je verschillende professionele achtergronden: iemand die verantwoordelijk is voor juridische zaken, iemand voor communicatie en contact, en iemand voor de basiszaken (zoals computergebruik – dat kan bijvoorbeeld een vrijwilliger zijn)*." (man, 27, Syrië, B1-route).

❖ *Ervaringsdeskundigheid wordt gewaardeerd maar is niet de enige ervaring die nodig is*

Culturele sensitiviteit en het begrijpen van de achtergrond van mensen die begeleid worden, wordt door sommige deelnemers ook benoemd als belangrijke ervaring voor een maatschappelijk begeleider. Dit draagt bij aan het gevoel begrepen te worden, zoals deze vrouw uit Yemen aangeeft: "I*emand die empathisch is en cultureel sensitief Iemand die begrijpt wat je nodig hebt en weet hoe en waar hij je naartoe moet begeleiden.*" (vrouw, 43, Yemen, B1-route) en deze man uit Syrië: "*De maatschappelijke begeleider moet kennis hebben over onze achtergrond.*" (man, 41, Syrië, B1-route).

Een aantal deelnemers waarschuwt dat enkel ervaringsdeskundigheid echter geen garantie is voor het zijn van een goede begeleider: "*Alleen omdat iemand Nederlands spreekt en een vluchtelingenachtergrond heeft, betekent dat nog niet dat diegene geschikt is als contactpersoon! Ik wil dat ze deskundig, geduldig en van goede kwaliteit zijn – iemand die weet hoe hij de persoon tegenover zich moet voorbereiden en die daar ook de energie voor heeft*." (man, 27, Syrië, B1-route). Een andere deelnemer noemt: "*Ik wil ook liever iemand die mijn taal spreekt, maar in mijn vorige gemeente was er een Turkse persoon die alle schuld op ons afschoof. Hij was tegen nieuwkomers. Dus het kan ook fout gaan.*" (man, 43, Turkije, B1 route).

❖ *Inzet om zelfredzaamheid te versterken en didactische vaardigheden*

Inburgeraars die deelnemen aan het kwalitatieve onderzoek benadrukken dat een goede maatschappelijk begeleider zich in dient te zetten voor het versterken van hun zelfredzaamheid. Dat betekent dat de begeleider niet alleen maar taken overneemt, maar ook de tijd neemt om mensen te leren taken zelf op te pakken. Deze vrouw vindt het bijvoorbeeld belangrijk dat de begeleider de skills heeft om kennis van hoe je zaken aanpakt goed over te dragen: *"Dat hij mij leert wat ik zelf ook moet kunnen, dat hij ervaring en kennis heeft en die aan mij kan overdragen.*" (Vrouw, 21, Syrië, Z-route).

❖ *Digitale vaardigheden zijn een vereiste*

Goed met de computer kunnen werken wordt door een deel van de deelnemers als randvoorwaarde genoemd voor het kunnen bieden van adequate maatschappelijke ondersteuning.
Er zijn voorbeelden van maatschappelijke begeleiders die zelf niet zo digitaal vaardig zijn, waardoor ze de begeleiding bij zaken die online geregeld moeten worden tekortschiet. "*Mijn contactpersoon is een oudere vrouw, een vrijwilliger. Ze spreekt geen Engels en ze weet niets van zaken die voor het huis geregeld moeten worden of van computers. Ze leest de post, maar daar blijft het bij.*" (man, 32, Syrië, B1-route).

❖ *Spreekt dezelfde taal of regelt een tolk*

Enkele deelnemers geven aan dat hun voorkeur uitgaat naar ondersteuning in het Nederlands, zodat ze de taal kunnen oefenen, zoals deze man: "*Natuurlijk in het Nederlands, zodat we ook sterker worden in het begrijpen en spreken van de taal. En als er iets is dat we niet begrijpen, kunnen ze ons helpen met de vertaling*." (man, 54, Syrië, Z-route). De meeste inburgeraars die deelnemen aan het kwalitatieve onderzoek geven echter aan dat hun voorkeur uitgaat naar ondersteuning in de moedertaal, zeker in de beginperiode. Het werkt geruststellend om te weten dat je alle informatie echt goed begrijpt, zoals deze vrouw uitlegt: "*In de eerste maanden zou dit wel voor erg veel geruststelling zorgen en het begrijpen van zaken vergemakkelijken.*" (Vrouw, 48, Iran, B1-route) en ook deze man benadrukt: "*Natuurlijk in het Arabisch, mijn moedertaal, of op zijn minst met een tolk voor Arabisch. Soms, uit verlegenheid, zeggen we gewoon 'ja ja' zonder echt te begrijpen wat er gezegd wordt.*" (man, 27, Syrië, B1-route).

De ervaring van deze vrouw die eerst een maatschappelijk begeleider had die alleen Nederlands sprak en daarna wisselde naar een Arabischsprekende contactpersoon, is illustratief: "*Toen we net kwamen, hadden we een Nederlandse begeleider. We schreven haar via de telefoon om elkaar te kunnen begrijpen. We vroegen om een tolk, maar er kwam geen tolk. We moesten opnieuw vragen, want het was echt heel moeilijk. Ze was vrijwilliger en we vroegen haar of ze iemand kon regelen – mijn man vroeg om iemand te sturen, omdat we het echt niet konden begrijpen. Uiteindelijk kregen we een andere begeleider, iemand die ook Arabisch spreekt en ons overal mee kon helpen. Het begin was heel moeilijk door deze situatie, maar langzaam werd het beter toen we wisselden van contactpersoon.*" (vrouw, 46, Syrië, Z-route).

6.4.3 Organisatie van maatschappelijke begeleiding

Behalve de persoonlijke kenmerken en kennis van een maatschappelijke begeleider geven deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek ook voorkeuren aan over de manier waarop maatschappelijke begeleiding georganiseerd wordt: de bereikbaarheid, de keuze tussen vrijwilligers en professionals en de (on)afhankelijkheid van de gemeente.

❖ *Het is van belang dat bereikbaarheid duidelijk gecommuniceerd wordt en dat er een plek is waar mensen terecht kunnen met noodgevallen*

In lijn met eerdere inzichten over de intensiteit van de begeleiding, is ook bij de vraag over bereikbaarheid het patroon te zien van een grotere bereikbaarheid en responsiviteit die nodig is in de beginperiode van de ondersteuning, die langzaam uit kan faseren. Daarbij wordt als belangrijkste aandachtspunt genoemd dat de bereikbaarheid van de maatschappelijk begeleider duidelijk gecommuniceerd wordt, zodat hier heldere wederzijdse verwachtingen over zijn. Zoals deze man illustreert: "*Het zou fijn zijn als hun beschikbaarheid duidelijk wordt gecommuniceerd en we niet genegeerd worden. En dat als ze een keer geen antwoord hebben op een vraag, ze toch op een goede manier blijven communiceren.*" (man, 41, Syrië, B1-route).

Sommige deelnemers hebben de verwachting dat alle problemen zo snel mogelijk opgelost zouden moeten kunnen worden door de maatschappelijk begeleider. Het is voor de meeste mensen geen probleem als de maatschappelijk begeleider alleen op vaste momenten (zoals tijdens werktijden en werkdagen) beschikbaar is. Maar daarbij wordt benoemd dat het wel belangrijk is dat zij iemand kunnen bereiken in geval van nood. Dat kan de begeleider zijn, maar dit zou ook een apart noodnummer kunnen zijn. Twee voorbeelden illustreren deze noodzaak. In het eerste voorbeeld was de begeleider altijd bereikbaar via whatsapp en kon het noodgeval daardoor snel opgelost worden: *"Vaste momenten kan ook, maar mijn begeleider was 24 uur per dag bereikbaar. Bij anderen is dat niet zo. Mijn voorkeur is ook 24/7. Je kunt bijvoorbeeld 's nachts een lekkage hebben en acuut hulp nodig hebben."* (man, 46, Turkije, B1-route).

In dit tweede voorbeeld was de begeleider niet bereikbaar en leverde dit problemen op voor het gezin: "*Maar ik zou liever hebben dat er een noodlijn was. Bijvoorbeeld, mijn gas en de energie vielen uit midden in de winter, en er was geen noodlijn. Dus moest ik 's nachts een bericht sturen naar de persoon van [begeleidingsorganisatie], maar het duurde twee dagen voordat ze het kwamen oplossen. Ik moest zelf een klein verwarmingsapparaat kopen om warm te blijven*." (man, 61, Syrië, Z-route).

Sommige deelnemers geven aan dat de bereikbaarheid belemmerd wordt door de hoge werkdruk bij organisaties die maatschappelijke begeleiding bieden, waardoor niet altijd de nodige ondersteuning (op tijd) gegeven kan worden, zoals deze man observeert: "*Na het krijgen van een huis is het bij [ondersteuningsorganisatie] altijd druk, de mensen zijn overbelast, en ze geven niet genoeg informatie. We zijn daardoor altijd de weg kwijt*." (man, 36, Syrië, B1-route).

❖ *Mensen zien zowel bij professionals als vrijwilligers voordelen, maar geven aan dat om goede ondersteuning te kunnen bieden, vrijwilligers wel de juiste kennis moeten hebben*

Op de vraag of inburgeraars liever maatschappelijke begeleiding ontvangen van een vrijwilliger of een professional zijn de antwoorden verdeeld. De meeste mensen die deelnemen aan het kwalitatieve onderzoek geven aan een voorkeur te hebben voor een professionele maatschappelijke begeleider. Het meest gegeven argument hiervoor is dat er van professionals verwacht kan worden dat zij de juiste kennis en expertise hebben en er hierdoor minder fouten gemaakt worden, zoals deze vrouw uitlegt: *"Een professional. Gebrek aan ervaring kan tot grote problemen leiden. We moeten stoppen met dit soort vrijwilligers voor officiële dossiers."* (vrouw, 51, Turkije, Z-route). Ook deze man geeft aan dat hij meer vertrouwen heeft in een betaalde medewerker: "*We hebben mensen met expertise nodig! Een vrijwilliger werkt niet op dezelfde manier als een betaalde medewerker.*" (man, 54, Syrië, Z-route).

Daarbij wordt het grotere verloop onder vrijwilligers genoemd als een obstakel voor effectieve maatschappelijke begeleiding. Deze deelnemers hebben het idee dat er onder professionele begeleiders minder verloop is, zoals blijkt uit de ervaring van deze man: "*Professioneel is beter. Wij hadden een vrijwilliger die zei: 'Ik ga over drie maanden weg', en alles verslofte. Daarna kwam er iemand in vaste dienst die het wel goed deed."* (man, 57, Turkije, Z-route). We zien echter uit ervaringen met betaalde contactpersonen bij de gemeente dat het verloop ook daar als hoog wordt ervaren. In realiteit is het dus niet zeker of dit verloop hoger ligt bij vrijwilligers.

Voor sommigen brengt het werken met een vrijwilliger een gevoel van ongemak, dit is sterk afhankelijk van de houding van de vrijwilliger en hoe die op de inburgeraar overkomt. Deze persoon geeft aan continu het gevoel te hebben gehad alsof hij dankbaar moest zijn en hij vermoedt dat deze dynamiek anders zou zijn als de begeleider een betaalde medewerker was: "*De manier waarop ze sprak was erg denigrerend, alsof wat ze voor ons deed uit haar eigen zak kwam. Ze deed iets voor ons – waar we recht op hadden – maar verwachtte dan dat we haar op een onderdanige en hiërarchische manier dankbaar zouden zijn."* (man, 41, Syrië, B1-route).

Er zijn ook enkele deelnemers die juist voorkeur uiten voor een vrijwilliger omdat zij vaak vanuit intrinsieke motivatie ondersteunen, meer tijd hebben voor persoonlijke aandacht en een warm welkom organiseren. Zoals uit de ervaring van deze persoon blijkt: "*De vrijwilliger geeft zelfs meer dan de professional. Ze bracht zelfs eten mee, hielp met het ziekenhuis, regelde een advocaat – ze deed alles voor ons*." (participant interviews: Man, 42, Syrië, Z-route). Sommige deelnemers geven aan dat een combinatie van vrijwilligers en professionele begeleiders een goede optie zou kunnen zijn: *"Vrijwilligers kunnen helpen bij basis- of eenvoudige zaken. En omdat vrijwilligers hun werk met liefde doen, kunnen ze soms veel uitleg en tijd geven, wat fijn is. Maar voor meer complexe zaken zijn professionals nodig.*" (man, 61. Syrië, Z-route).

❖ *Koppeling aan de gemeente is belangrijk, maar mensen vinden het fijn als de maatschappelijke begeleiding door een onafhankelijke organisatie gegeven wordt*

De meeste deelnemers ontvangen maatschappelijke begeleiding van een organisatie die buiten de gemeente staat. Enkelen ontvangen hun begeleiding direct van de gemeente. De ervaringen hiermee zijn wisselend. Sommige deelnemers die hun begeleiding direct van de gemeente krijgen zij hier positief over, bijvoorbeeld omdat regelgeving en informatie per gemeente kan verschillen, zoals deze vrouw benadrukt: "*Ik heb liever dat het gekoppeld is aan de gemeente, omdat veel afhankelijk is van waar je woont. En elke gemeente heeft zijn eigen beleid. Elke gemeente verschilt van de andere*."(vrouw, 43, Jemen, B1-route).

De meeste deelnemers geven echter aan dat ze het fijn vinden als de maatschappelijke begeleiding door een onafhankelijke organisatie georganiseerd wordt, zodat zij ook kunnen ondersteunen in het geval van een conflict met de gemeente: *"Ik heb liever dat hij niet bij de gemeente hoort, want als ik een conflict met de gemeente heb, lost hij dat misschien niet op."* (vrouw, Turkije, B1 route).

Anderen geven juist aan dat de koppeling met de gemeente belangrijk is zodat de gemeente de kwaliteit van de maatschappelijke begeleiding kan controleren: "*Ik zou liever hebben dat ze verbonden zijn aan de gemeente. Zodat de gemeente op de hoogte is, betrokken is en het werk van de begeleider kan evalueren. En als er een probleem is, kun je bij de gemeente een klacht indienen, omdat zij dan verantwoordelijk zijn voor de begeleider.*" (man, 61, Syrië, Z-route).

Box 6.1 Samenvattend: kwalitatieve inzichten over maatschappelijke begeleiding

- Inburgeraars ervaren maatschappelijke begeleiding onmisbaar in de beginperiode nadat zij zich in de gemeente hebben gevestigd. In deze periode hebben zij de meeste vragen en het meest behoefte aan frequent contact, communicatie in de moedertaal en een proactieve houding vanuit de maatschappelijk begeleider die hen wijst op wat er van hen verwacht wordt en hen hierbij ondersteunt.

- De manier waarop deelnemers de balans tussen ondersteund worden en gecontroleerd worden ervaren, verschilt per persoon. Met name voor inburgeraars die zelf proactief naar informatie zoeken, hoogopgeleid zijn of het gevoel hebben dat zij zichzelf al kunnen redden, wordt maatschappelijke begeleiding sneller als controlerend ervaren.

- Deelnemers geven aan dat individuele ondersteuning essentieel is voor persoonlijke vragen. Voor het ontvangen van algemene informatie of voor oefenen, gaat de voorkeur uit naar groepsbijeenkomsten omdat deelnemers dan ook van elkaar kunnen leren.

- De meeste inburgeraars hebben geen of weinig vertrouwen in hun zelfredzaamheid wanneer de maatschappelijke begeleiding stopt. Zij hebben behoefte aan een meer leergerichte aanpak en ruimte om te oefenen. Daarnaast worden ook een verbetering van het Nederlandse taalniveau en een verbetering van digitale vaardigheden door deelnemers genoemd als randvoorwaarden om zelfredzaam te worden.

- De manier waarop de maatschappelijk begeleider de rol invult is bepalend voor hoe inburgeraars de begeleiding ervaren. Een goede maatschappelijk begeleider heeft volgens deelnemers de volgende kenmerken:

    - Empathisch, werkt vanuit menselijkheid en aandacht voor de persoonlijke situatie.
    - Consistent, duidelijk en zorgvuldig.
    - Voldoende kennis en expertise om vragen te kunnen beantwoorden en antwoorden te vinden.
    - Digitale vaardigheden.
    - Inzet op zelfredzaamheid. Didactische vaardigheden kunnen hierbij helpen.

7. Inkoop inburgerings-trajecten

Beantwoording van onderzoeksvraag 10

REGIOPLAN

Gemeenten hebben in de Wi2021 een regierol. Zij moeten in het nieuwe inburgeringsstelsel zorgen voor een passend inburgeringsaanbod aan asielstatushouders dat aansluit bij het PIP. Gezinsmigranten onder de Wi2021 en inburgeraars onder de Wi2013 zijn echter zelf verantwoordelijk voor het vinden en bekostigen van taallessen. In dit hoofdstuk staan de ervaringen van Wi2021-gezinsmigranten en inburgeraars onder de Wi2013 met het inkopen van inburgeringstrajecten centraal (onderzoeksvraag 10).

7 Inkoop en kosten van inburgeringstrajecten

De Wi2021-gezinsmigranten en inburgeraars onder de Wi2013 is gevraagd naar hun ervaringen met twee aspecten van de inkoop van inburgeringstrajecten. Ten eerste naar de wijze waarop ze hun taalschool hebben gevonden en hun ervaringen met deze zoektocht, en vervolgens naar de kosten van taallessen en het belang hiervan voor de keuzes die ze hebben gemaakt bij de inkoop.

7.1 Vinden van een taalschool

Wat betreft het vinden van een taalschool zijn de inburgeraars die zelf verantwoordelijk zijn voor de inkoop van hun inburgeringstraject allereerst gevraagd naar de wijze waarop zij Nederlands leren. Inburgeraars die de taal leren bij een taalschool of middels online taallessen is vervolgens gevraagd hoe zij hun taalschool hebben gevonden. Tot slot zijn deze inburgeraars gevraagd naar hun waardering van de ondersteuning bij het vinden van dit aanbod.

7.1.1 De zoektocht naar een taalschool

Er valt op te merken dat niet alle inburgeraars een cursus bij een taalschool vinden. Sommige inburgeraars volgen juist online taallessen, leren door zelfstudie, of door vrienden of familieleden. De variatie in manieren waarop inburgeraars die zelf verantwoordelijk zijn voor hun inburgeringsaanbod Nederlands leren is in tabel 7.1 te zien. Hierin is de verdeling per type inburgeraar te zien. Wi2013-asielmigranten volgen het vaakst een cursus bij een taalschool, namelijk driekwart van deze groep. Gezinsmigranten, zowel onder Wi2013 als Wi2021, leren vaker van familie en vrienden dan asielmigranten, respectievelijk 18 en 9 procent.
Ook tussen gezinsmigranten onder de beide wetten zien we verschillen. Zo volgen gezinsmigranten onder de Wi2021 vaker dan Wi2013-gezinsmigranten een cursus bij een taalschool (41 versus 30 procent), maar leren zij minder vaak de taal via hun partner, familie of vrienden (9 versus 18 procent).
Ook zelfstudie is populairder onder gezinsmigranten dan onder asielmigranten; 29 procent van de Wi2021 gezinsmigranten en 28 procent van Wi2013-gezinsmigranten leren door zelfstudie, vergeleken met 9 procent van de Wi2013-asielmigranten. Deze verschillen kunnen deels te verklaren zijn doordat de meeste gezinsmigranten naar Nederland toe emigreren voor een Nederlandssprekende partner en via die weg de taal kunnen leren. Ook kunnen ze hierdoor meer middelen voor zelfstudie ter beschikking hebben. Daarnaast kan het feit dat gezinsmigranten de lening die zij bij DUO kunnen aanvragen niet terugbetaald krijgen hier ook een verklaring voor zijn.

In de vorige meting van het vragenlijstonderzoek hebben de uitkomsten voor deze vraag ook uitgesplitst voor de verschillende typen inburgeraars. De resultaten van de twee metingen zijn in grote mate vergelijkbaar. Daarnaast hebben we ook gecontroleerd of de twee cohorten (PIP ontvangen voor/na 1 januari 2024) verschillen in de manier waarop zij de Nederlands leren. Hierbij zijn nauwelijks verschillen te zien, dus hebben we ervoor gekozen om de uitkomsten niet te rapporteren.

Tabel 7.1 Hoe leert u Nederlands? (N = 2.205)

	Wi2021-gezin	Wi2013-gezin	Wi2013-asiel
Cursus bij een taalschool	41%	30%	75%
Online taallessen	17%	15%	7%
Zelfstudie	29%	28%	9%
Via partner, familie of vrienden	9%	18%	3%
Anders	4%	9%	6%
Totaal	**100%** (N = 1.569)	**100%** (N = 248)	**100%** (N = 388)

Figuur 7.1 geeft vervolgens weer hoe Wi2021-gezinsmigranten Nederlands leren, per geslacht. Te zien is dat vrouwen vaker online taallessen volgen dan mannen (18 versus 12 procent). Mannen leren de taal iets vaker dan vrouwen via hun

partner, familie of vrienden (13 versus 8 procent). Het percentage mannen en vrouwen dat Nederlands leert via een cursus bij een taalschool is bijna gelijk (40 versus 41 procent).

Figuur 7.1 Hoe leert u Nederlands? (N = 1.541)

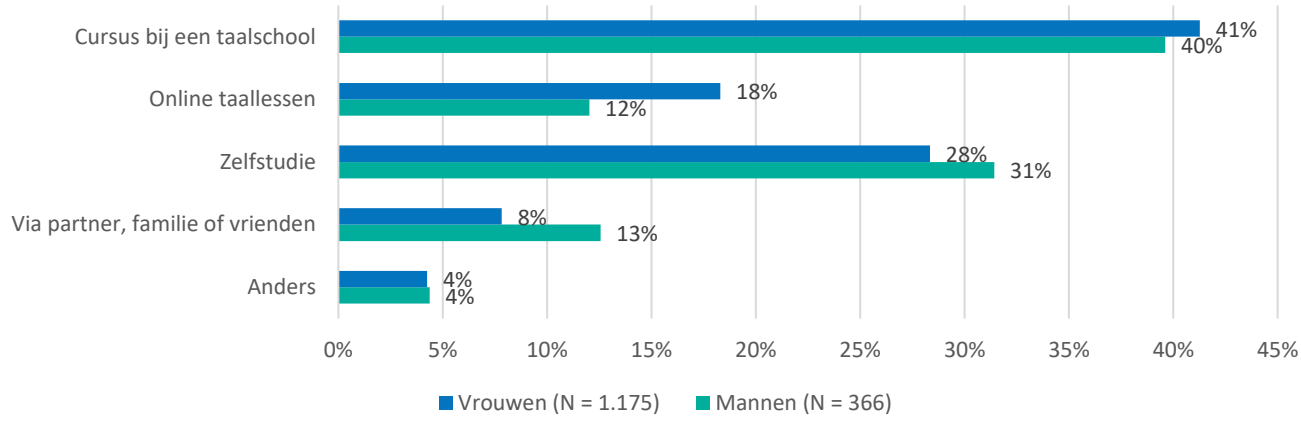

De resultaten van de vragenlijst laten zien dat de zoektocht naar een taalschool niet altijd gemakkelijk is. Tabel 7.2 toont aan dat ruim een derde van de gezinsmigranten onder de Wi2021 dit (heel) moeilijk vindt. Voor gezinsmigranten onder de Wi2013 geldt dit voor 40 procent van de groep en voor asielmigranten onder de Wi2013 geeft bijna een derde dit aan. Tegelijkertijd geeft ook een relatief groot deel van de groep inburgeraars aan dit (heel) makkelijk te vinden. Dit geldt voor bijna een derde van de Wi2021-gezinsmigranten, bijna een kwart van de Wi2013-gezinsmigranten en ruim een derde van de asielmigranten onder de Wi2013. Dit laat zien dat de meningen hierover sterk verschillen binnen de respondentengroep, wat wellicht verklaard kan worden door de variatie in manieren waarop men de taal leert (zie tabel 6.1).

Tabel 7.2 Hoe vond/vindt u het om zelf een taalschool te vinden? (N = 2.239)

	Wi2021-gezin	Wi2013-gezin	Wi2013-asiel
Heel moeilijk	12%	17%	10%
Moeilijk	23%	23%	19%
Neutraal (niet makkelijk, niet moeilijk)	34%	36%	33%
Makkelijk	25%	20%	28%
Heel makkelijk	7%	4%	9%
Totaal	**100%** (N = 1.627)	**100%** (N = 236)	**100%** (N = 376)

7.1.2 Hoe inburgeraars een taalschool hebben gevonden

In figuur 7.2 is te zien hoe de inburgeraars die zelf verantwoordelijk zijn voor de inkoop van hun inburgeringstraject de inburgeringscursus hebben gevonden. Deze vraag is ingevuld door Wi2021-gezinsmigranten en gezins- en asielmigranten onder de Wi2013 die zijn begonnen met hun inburgering bij een taalschool of middels online taallessen. De figuur toont aan dat het grootste deel van de gezinsmigranten onder de Wi2021 hun taalschool hebben gevonden via hun gemeente (47 procent). Voor de gezinsmigranten onder de Wi2013 is dit ook een belangrijke bron voor informatie, maar het grootste percentage van hen heeft hun taalschool via internet gevonden (35 procent). De meeste asielmigranten onder de Wi2013 hebben hun taalschool ook via hun gemeente gevonden (44 procent).

Figuur 7.2 Hoe Wi2021-gezinsmigranten en Wi2013-inburgeraars hun taalschool hebben gevonden (N = 1.319)

12%

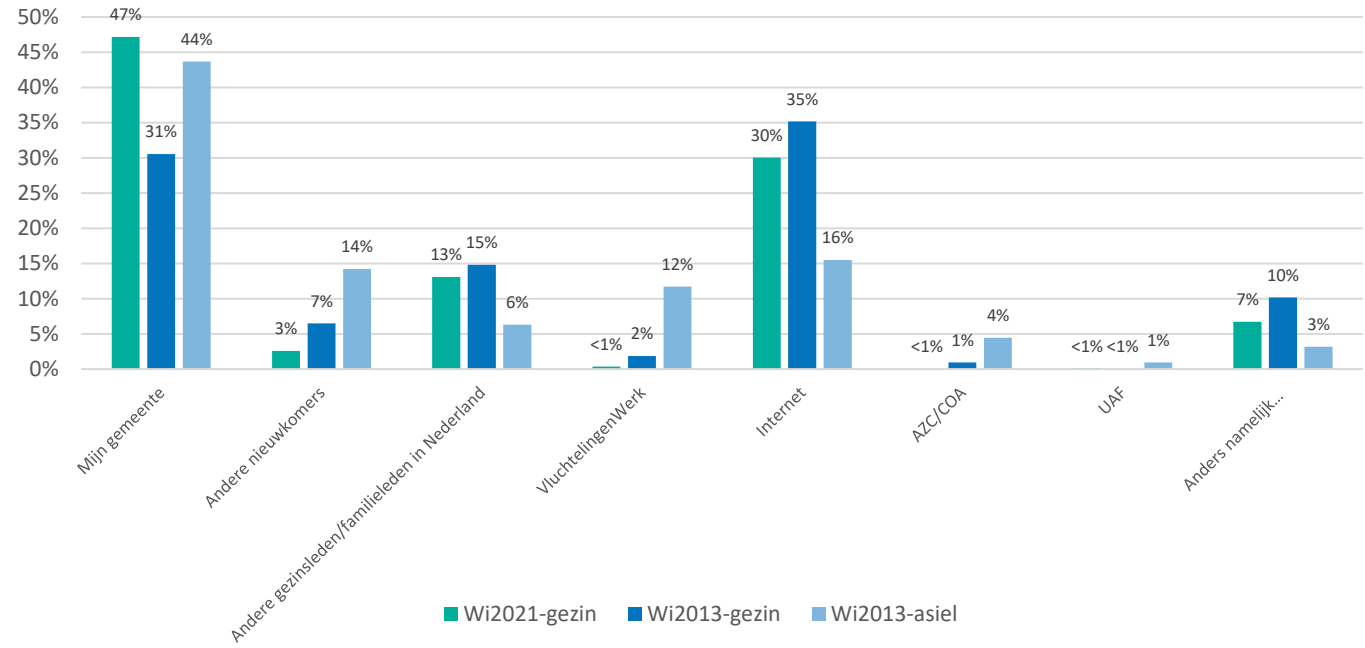

7.1.3 Ondersteuning bij het vinden van een taalschool

Als we specifiek de ervaringen van gezinsmigranten onder de Wi2021 met de ondersteuning van de gemeente bij het zoeken naar een taalschool in kaart brengen, zien we de tevredenheid van de respondenten in tabel 7.3. Op een schaal van 1 (zeer ontevreden) tot 5 (zeer tevreden) is de waardering van de gemeentelijke ondersteuning bevraagd. Te zien is dat 35 procent van de gezinsmigranten onder de Wi2021 hier (zeer) tevreden over is en 18 procent (zeer) ontevreden. Verder geeft 18 procent van hen aan geen ondersteuning van de gemeente te hebben gekregen.

Tabel 7.3 Hoe tevreden bent u met de ondersteuning die u heeft gekregen van de gemeente bij het vinden van een taalschool? (N = 1.730)

	Wi2021-gezin
Zeer ontevreden	7%
Ontevreden	11%
Neutraal (niet tevreden, niet ontevreden)	26%
Tevreden	26%
Zeer tevreden	9%
Ik heb van de gemeente geen ondersteuning gekregen hierbij	18%
Dat weet ik niet	4%
Totaal	**100%** (N = 1.730)

De gemeente stelt vast welke leerroute gezinsmigranten onder de Wi2021 moeten volgen. Gemeenten kunnen hen adviseren over een mogelijk passende onderwijsinstelling. De gezinsmigranten zijn in de vragenlijst daarom gevraagd naar de ervaringen met deze ondersteunde rol van de gemeente bij het vinden van een taalcursus (N = 1.737). Hierbij zegt bijna de helft van de respondenten (48 procent) deze ondersteuning belangrijk te vinden omdat ze dit nodig hebben. Bijna een kwart van hen (23 procent) vindt het echter niet nodig omdat ze dit naar eigen zeggen zelf kunnen regelen en 17 procent vindt dit vervelend, omdat ze naar eigen zeggen volgens het advies van de gemeente een te dure cursus moeten volgen.

Hoewel de regierol van de gemeente niet van toepassing was voor inburgeraars onder de Wi2013, heeft ook deze groep in variërende mate ondersteuning gekregen van de gemeente. In figuur 7.3 is te zien dat volgens het vragenlijstonderzoek 62 procent enige vorm van ondersteuning heeft ontvangen van de gemeente en dat dit voor 38 procent van hen niet het geval is. Ze konden in de vragenlijst meerdere antwoordcategorieën selecteren om aan te geven welke ondersteuning ze gekregen hebben van de gemeente. Het vinden van een inburgeringscursus werd door de inburgeraars onder de Wi2013 het meest geselecteerd als ondersteuning die zij van de gemeente hebben ontvangen (30 procent). De verdeling van antwoorden is vergelijkbaar met hoe de Wi2013-respondenten hier in de vorige meting op hebben geantwoord. De respondenten zijn ook gevraagd naar hun waardering van de ondersteuning die zij hebben ontvangen van de

gemeente (N = 459). Hierbij geeft 66 procent aan dat zij (heel) tevreden zijn met deze ondersteuning en 10 procent is hier (heel) ontevreden over. Daarnaast is 19 procent hier neutraal over.

Figuur 7.3 Ontvangen ondersteuning van gemeente door Wi2013 (N = 754)

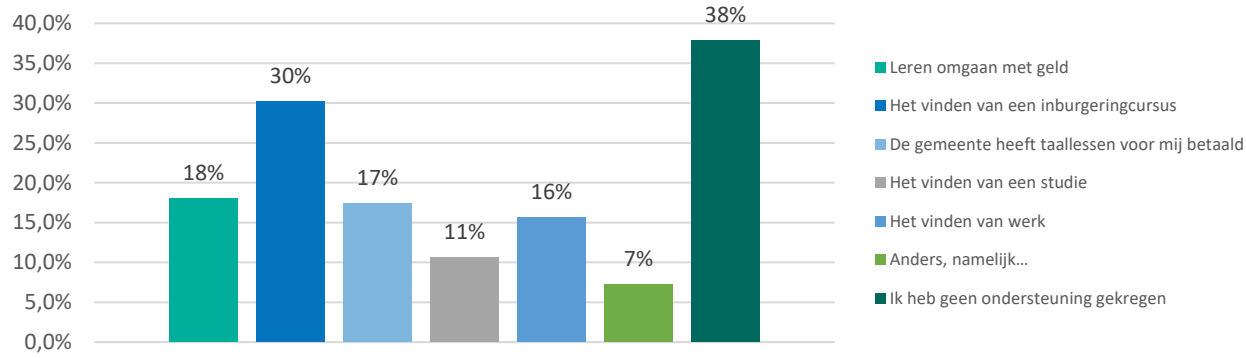

Voor gezinsmigranten onder de Wi2021 is in de vragenlijst een stelling voorgelegd over of zij vinden dat de gemeente hen goed heeft uitgelegd hoe zij een goede taalschool kunnen vinden, op een 5-puntsschaal (1 = helemaal niet mee eens, 5 = helemaal mee eens). Tabel 7.4 geeft weer dat 60 procent van de Wi2021-gezinsmigranten het hier (helemaal) mee eens is, vergeleken met 18 procent dat het hier (helemaal) niet mee eens is. Een vijfde van hen is hier neutraal over.

Tabel 7.4 De gemeente heeft mij goed uitgelegd hoe ik een goede taalschool kan vinden (N = 1.261)

	Wi2021-gezin
Helemaal niet mee eens	9%
Niet mee eens	9%
Neutraal	20%
Mee eens	31%
Helemaal mee eens	29%
Totaal	**100%** (N = 881)

7.2 Kosten van de taallessen

7.2.1 Belang van kosten voor keuze taalschool

Gezinsmigranten onder de Wi2021 en inburgeraars onder de Wi2013 dienen zelf te betalen voor hun inburgeringscursus, eventueel met een lening van DUO. De DUO-lening van asielmigranten onder de Wi2013 kan kwijtscholden worden als tijdig wordt voldaan aan de inburgeringsplicht. De inburgeraars die onder deze groepen vallen zijn in de vragenlijst gevraagd naar het belang van de kosten bij het maken van een keuze voor een taalschool. Tabel 7.5 toont aan dat de kosten aanzienlijk van belang zijn bij het maken van een keuze voor een taalschool door inburgeraars. Van de gezinsmigranten onder de Wi2021 vindt 80 procent dit (heel) belangrijk, voor de gezinsmigranten onder de Wi2013 geldt dit voor 63 procent van de groep en onder de Wi2013-asielmigranten geeft 70 procent dit aan.

Tabel 7.5 Zijn de kosten van de taallessen belangrijk (geweest) voor uw keuze van een taalschool? (N = 2.374)

	Wi2021-gezin	Wi2013-gezin	Wi2013-asiel
Heel belangrijk	51%	33%	30%
Belangrijk	29%	31%	40%
Neutraal	10%	13%	15%
Onbelangrijk	2%	2%	4%
Heel onbelangrijk	1%	3%	1%
Dat weet ik niet	7%	18%	10%
Totaal	**100%** (N = 1.713)	**100%** (N = 262)	**100%** (N = 399)

7.2.2 Feitelijke kosten van de taalcursus

Aan Wi2021-gezinsmigranten, Wi2013-asiel- en Wi2013-gezinsmigranten is in de vragenlijst ook gevraagd naar de feitelijke kosten van hun taalcursus. Hierbij is het goed om te benoemen dat het voor inburgeraars lastig kan zijn om de kosten van hun taalcursus in te schatten, aangezien veel mensen nog vroeg in het inburgeringsproces zitten. In tabel 7.6 is dan ook te zien dat een relatief groot percentage van de drie groepen aangeeft niet te weten wat de precieze kosten zijn van hun taalcursus. Daarnaast is er relatief veel variatie in de kosten die inburgeraars naar eigen zeggen maken voor de

taalcursus, zo laat de tabel zien. Deze verschillen zijn wellicht te verklaren door hoe deze migranten hun kosten financieren: grofweg 90 procent van de asielmigranten onder Wi2013 krijgt een DUO-lening en gebruikt geen eigen geld of dat van een partner om de taalschool te bekostigen (zie hiervoor tabel 7.7). Wanneer er gebruikgemaakt wordt van een DUO-lening is de inburgeraar gebonden aan een door Blik Op Werk goedgekeurde aanbieder, waardoor ze daarin minder keuze hebben.

Als we kijken naar de twee cohorten van inburgeraars onder de Wi2021 (zie figuur 7.4), zien we dat het percentage inburgeraars dat niet weet wat de kosten van de cursus is kleiner is onder inburgeraars in cohort 1 (PIP voor 1 januari 2024) dan cohort 2 (PIP na 1 januari 2024). Dit laat mogelijk zien dat naarmate inburgeraars langer bezig zijn met hun inburgeringstraject, het duidelijker wordt wat de precieze kosten zijn van dit traject.

Tabel 7.6 Kosten van taalcursus voor Wi2021-gezinsmigranten en Wi2013-inburgeraars (N = 2.391)

	Wi2021-gezin	Wi2013-gezin	Wi2013-asiel
1000 euro of minder	19%	18%	5%
Tussen de 1000 en 5000 euro	25%	16%	16%
Tussen 5000 en 10000 euro	17%	17%	44%
Meer dan 10000 euro	4%	7%	10%
Dat weet ik niet	25%	33%	21%
Dat wil ik niet zeggen	10%	9%	3%
Totaal	**100%** (N = 1.716)	**100%** (N = 265)	**100%** (N = 410)

Figuur 7.4 Kosten van taalcursus voor Wi2021-gezinsmigranten, per cohort (N = 1.450)

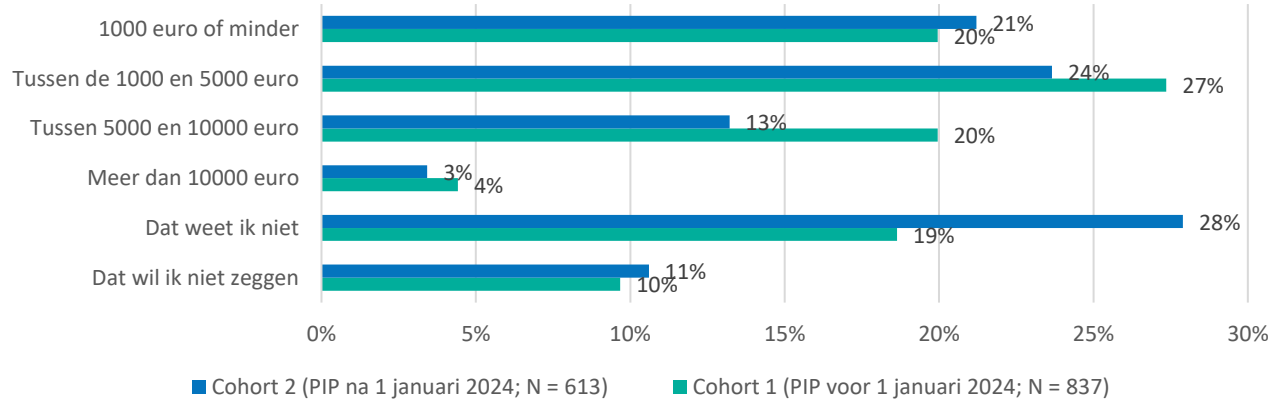

7.2.3 Financieringsbron

De Wi2021-gezinsmigranten en inburgeraars (asiel- en gezinsmigranten) onder de Wi2013 zijn ook gevraagd naar de manier waarop zij de taalcursus bekostigen. Ze konden hierbij meerdere antwoordcategorieën selecteren. Tabel 7.7 laat zien dat vrijwel alle asielmigranten onder de Wi2013 de taalcursus betalen met een lening van DUO (90 procent). Zij maken in zeer beperkte mate gebruik van andere financieringsbronnen.

Onder de gezinsmigranten is hierbij meer variatie (tabel 7.7). De Wi2021-gezinsmigranten betalen de cursus vooral uit salaris, uitkering of spaargeld (34 procent), maar ook de partner (27 procent) en een DUO-lening (23 procent) zijn veelvoorkomende financieringsbronnen. Voor de gezinsmigranten onder de Wi2013 is een DUO-lening de meest voorkomende financieringsbron (32 procent), gevolgd door de bekostiging door een partner (27 procent) en het eigen salaris, uitkering of spaargeld (23 procent). Verder geeft een klein percentage van inburgeraars aan hiervoor een andere lening dan van DUO te gebruiken. Tot slot geeft een aanzienlijk deel van de gezinsmigranten hierbij aan dat zij (ook) een andere financieringsbron dan de antwoordopties te gebruiken (rond de 20 procent).

Tabel 7.7 Hoe financieren inburgeraars hun taalschool (N = 2.452)

	Wi2021-gezin	Wi2013-gezin	Wi2013-asiel
Lening van DUO	23%	32%	90%
Partner betaalt	27%	27%	1%
Uit salaris, uitkering of spaargeld	34%	23%	4%
Andere lening (niet van DUO)	4%	2%	2%
Anders	20%	19%	7%

We hebben ook onderzocht of er tussen de twee cohorten verschillen te merken zijn in de financieringsbronnen die inburgeraars gebruiken om de taalcursus te bekostigen. Dit bleek niet het geval te zijn. Wel zijn er onder de gezinsmigranten onder de Wi2021 verschillen tussen mannen en vrouwen in de manier waarop zij de kosten voor hun taalschool bekostigen. Dit is te zien in figuur 7.5. Zo is het percentage vrouwen dat aangeeft dat hun partner betaalt groter dan onder mannen (31 versus 14 procent). Mannen betalen de kosten vaker dan vrouwen uit salaris, uitkering of spaargeld (39 versus 33 procent). Ook hebben mannen vaker dan vrouwen een financieringsbron anders dan in de antwoordmogelijkheden opgesomd (26 versus 18 procent).

Figuur 7.5 Hoe financieren Wi2021-gezinsmigranten hun taalschool (N = 2.452)

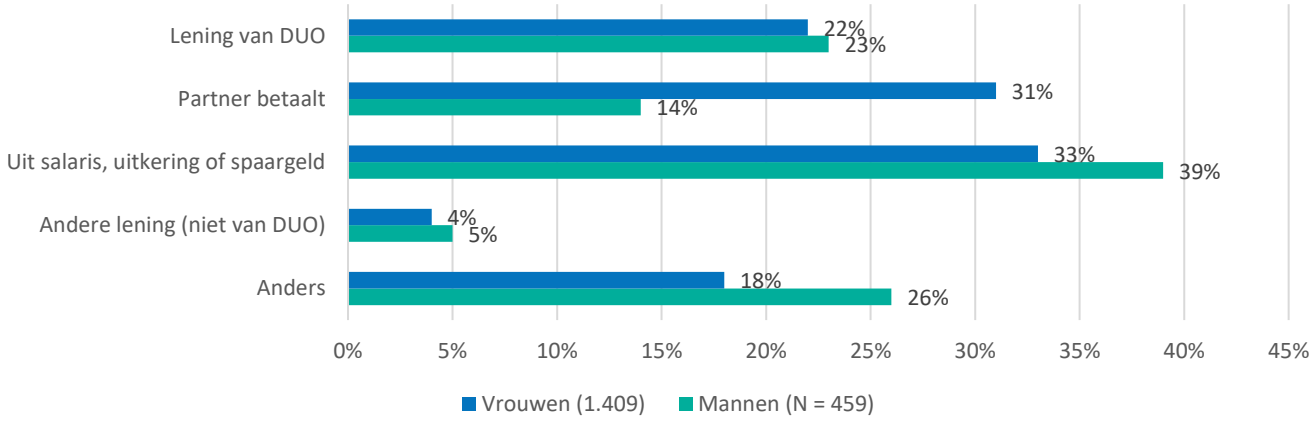

7.3 Ervaringen van gezinsmigranten

In de kwalitatieve onderzoeksactiviteiten uit de vorige meting van het onderzoek lag de focus op het in kaart brengen van de manieren waarop gezinsmigranten de taal leren en hoe zij taalaanbod vinden. In deze meting hebben we onderzocht of – en op welke manier – gezinsmigranten gedurende de inburgering hun aanpak om de taal te leren veranderd hebben en hoe zij dit hebben aangepakt.

❖ *Huidige aanpak: gezinsmigranten leren de taal nog steeds door een divers pakket samen te stellen waarin zij formele en informele manieren van het leren van de taal combineren*

Gezinsmigranten stellen hun eigen pakket samen. Hierdoor maken zij gebruik van veel verschillende methoden om de Nederlandse taal te leren. De deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek noemen verschillende methoden die zij toepassen om de taal te leren, deze zijn als volgt:

- 1-op-1 begeleiding: hulp van een vrijwilliger, inhuren van een taaldocent, taalcoach
- (Digitale) hulpmiddelen: lezen van boeken, Youtube, Duolingo, Babbl.com, oefenexamens van DUO
- Informeel taalcontact: werk, partner, partners familie, buurtcentrum, contact met collega's en sportschool
- Informeel taalonderwijs: Taalhuis, taalcafé
- Formeel taalonderwijs: Taalscholen, (online)Taallessen, cursussen

Gezinsmigranten die meedoen aan het onderzoek benoemen uiteenlopende manieren waarop zij de Nederlandse taal verwerven. Ze combineren hierbij allemaal verschillende methoden, zoals blijkt uit het voorbeeld van deze deelnemer: *"Ik ga 1,5 uur per week naar een buurthuis voor lessen van A2 naar B1. Het is niet de bibliotheek, maar het buurthuis van de stad waar ik woon. Ik heb een taalcoach die ik één keer per week zie. Ik heb iemand ingehuurd om aan mijn grammatica te werken en een vrijwilliger helpt mij met mijn uitspraak. Ik lees boeken en oefen met YouTube."* (vrouw, 55, Canada, B1-route). De deelnemers geven daarbij verschillende redenen waarom zij voor informeel- of formeel taalonderwijs kiezen. Voor de één helpt informeel contact bij het oefenen van de taal in de praktijk *"Tussen nu en de vorige sessie heeft*

*gewoon proberen te praten en niks officieels, mij het meest geholpen. En ik heb ook een baan, dus ik ben veel met mijn collega's. Ik moet naar hen luisteren en ze berichten sturen." (*Vrouw, 33, Mexico, B1-route). Terwijl een ander juist het belang van formeel taalonderwijs benadrukt, met name om de grammatica goed onder de knie te krijgen: *"Het eerste jaar deed ik vooral Duolingo. Ik keek ook naar aantekeningen en extra dingen over grammatica. Maar Duolingo is niet genoeg, je moet het combineren met andere dingen. Nu ben ik begonnen met een cursus in twee delen bij Nederlands-les.nu in [gemeente]. Het is voor niveau B1. Het eerste deel doe ik als zelfstudie thuis. Het tweede deel is meer gericht op grammatica en dat ga ik op locatie doen*." (man, 28, Canada, B1-route). Er is echter overeenstemming tussen de deelnemers aan het onderzoek dat er altijd een combinatie nodig is van informeel en formeel taalonderwijs: "*Ja, ik heb het niveau bereikt dat ik wilde, vooral door mijn eigen inzet. De cursus was goed, maar het was vooral mijn persoonlijke moeite: 60% mijn eigen inzet, 30% formeel leren, 10% informeel. Ik volgde een intensieve cursus aan de universiteit van 12.000 euro, dat was duur. Ik kon het met DUO betalen, maar dat moet ik terugbetalen. In de eerste maanden had ik niks te doen en ging ik naar elk taalcafé en had ik een taalmaatje. Ik was de hele dag bezig met Nederlands leren. Het was een combinatie van informeel en formeel leren*." (man, 26, Argentinië, B1-route).

Een groot deel van de deelnemers maakt zich zorgen of zij met hun nieuwe aanpak het juiste taalniveau zullen behalen. Zij weten niet of zij op het juiste pad zijn om hun examens te halen: *"Ik weet niet of ik op de juiste weg ben. Ik heb geen mensen om dit mee te bespreken, zoals in deze expertpool. Ik heb alleen de contactpersoon. Het voelt alsof ik in het donker loop. Mijn collega's werken in het Verenigd Koninkrijk, maar zij volgen niet hetzelfde traject. Ik voel me de hele tijd verward."* (vrouw, 45, Japan, B1-route). Terwijl anderen zich goed voelen over hun aanpak: *""Ik voel me goed over mijn aanpak. Ik ga twee examens doen. Ik denk dat A2 haalbaar is voor mij. Ik deed vrijwilligerswerk en studeerde. Praten met de familie van mijn partner helpt veel — als je de taal steeds om je heen hoort, word je beter. Op dit moment werk ik toe naar B1. Ik focus me nu vooral op grammatica.""* (man, 28, Canada, B1-route).

❖ *Factoren die een rol spelen bij het tussentijds aanpassen van de aanpak*

Mensen die deelnemen aan het kwalitatieve onderzoek ervaren op verschillende vlakken belemmeringen om hun taalniveau te ontwikkelen tot het gewenste niveau voor de examens. De belangrijkste factoren zijn de kosten, het aanbod voor gezinsmigranten, de taaleis B1, depressieve gevoelens en verlies van motivatie over voortgang en een gebrek aan Nederlands taalcontact. Deze belemmeringen leiden er in sommige gevallen toe dat gezinsmigranten hun aanpak om de taal te leren tussentijds aanpassen, of dat zij moeite ervaren om dit te doen.

In de vorige meting zagen we al dat de kosten van taallessen voor gezinsmigranten een belangrijke rol spelen in de keuzes die zij maken. In deze meting kwam dit inzicht opnieuw sterk naar voren. Bij het merendeel van de gezinsmigranten die deelnemen aan het kwalitatieve onderzoek, wegen de kosten als een van de zwaarste factoren in hun overweging. Voor deze deelnemer zijn de kosten van formeel taalonderwijs bijvoorbeeld een reden om te kiezen voor zelfstudie: *"Ik doe alles zelf: boeken van de bibliotheek en mijn partner helpt mij. De scholen zijn best duur. Ik ben werkloos en ik heb niet genoeg geld om voor de scholen te betalen."* (man, 28, Marokko, B1-route) Bij veel deelnemers is er weerstand om gebruik te maken van een lening bij DUO om voor hun taalonderwijs te betalen:

"*Ik had wat geld gespaard en ik probeerde ermee te beginnen en te betalen. Ik kon ook een DUO-lening nemen. Maar ik wil mijn leven niet beginnen met een lening. Er zit ook rente op*." (man, 28, Marokko, B1-route).

"Ik heb best veel studieleningen in Canada, dus ik wil heel bewust omgaan met de kosten." (man, 28, Canada, B1-route).

Meerdere gezinsmigranten die deelnemen aan het kwalitatieve onderzoek geven aan dat zij als gezinsmigranten niet altijd toegang hebben tot al het cursusaanbod, omdat dit soms specifiek voor mensen die gevlucht zijn georganiseerd wordt. Dit maakt het lastiger om geschikt aanbod te vinden waar zij volwaardig aan mee kunnen doen: *"Er is veel voor vluchtelingen, maar niks voor mensen zoals ik die ervoor kiezen om te verhuizen. Ik hoorde over een theatercursus om Nederlands te leren. Het was een cursus van 8 weken. Ik kwam elke week en was de enige die er elke keer was. Maar het voelde raar, omdat ik geen mensen ontmoette met dezelfde achtergrond en hetzelfde taalniveau. Het leek alsof de anderen elkaar al kenden. Aan het einde hoorde ik dat de cursus voor vluchtelingen was. Toen we het over de voorstelling hadden, zeiden ze: leuk dat je elke week kwam, maar jij bent geen vluchteling, dus je mag niet meedoen.""* (vrouw, 23, Verenigde Staten, B1-route).

Zoals eerder uitgediept in paragraaf 4.5 (kwaliteit) wordt door met name gezinsmigranten de stap van A2-niveau naar B1-niveau binnen de gestelde termijn als moeilijk en stressvol ervaren. Dit maakt dat mensen wanneer ze aan de slag gaan met B1 in sommige gevallen hun aanpak aan willen passen omdat ze het gevoel hebben dat ze niet snel genoeg

vooruit gaan. Het wordt als positief ervaren om dit in kleine stapjes te kunnen doen, bijvoorbeeld bij een cursus die tussenniveaus aanbiedt: "*Het gaat per niveau, zoals van A2 naar B1. Soms splitsen ze de niveaus in tweeën. Dat is best fijn, want soms zit je tussen twee niveaus in. Ik heb mijn niveau verbeterd. Het was een fijne ervaring.*" (vrouw, 23, Verenigde Staten, B1-route). Er zijn echter ook deelnemers die niet goed weten hoe ze hun aanpak op zo'n manier kunnen veranderen dat het behalen van B1 haalbaar wordt, zeker in combinatie met werk: "*Nee, ik denk niet dat ik mijn doel ga bereiken. De manier waarop we op school leren is zo anders, het gaat te snel. We zijn hier niet geboren, we zijn dit schoolsysteem niet gewend. We proberen te integreren, maar we kunnen niet meer doen. Ik gebruik YouTube en Duolingo, maar ik ben niet perfect, ik heb het erg moeilijk. Het aantal woorden dat ik moet leren om te integreren is groot. Ik zou er meer tijd aan moeten besteden — dat betekent dat ik niet kan werken, maar op de computer en met het boek blijf leren. Maar ik moet werken om voor mezelf te zorgen. Het werkt zo niet.*" (man, 36, Ghana, B1-route).

Een andere veelgenoemde belemmering is het gebrek aan mogelijkheden om Nederlands in de praktijk te oefenen. Op andere plekken in dit rapport is dit inzicht verder uitgewerkt (*dualiteit - taalcontact).* Aanvullend zijn er twee inzichten die specifiek voor gezinsmigranten opvallen rondom taalcontact. Allereerst zien we dat het hebben van een Nederlandse partner geen garantie is voor het kunnen oefenen van Nederlands in de praktijk. Sommige deelnemers geven aan dat het oefenen met hun schoonfamilie een belangrijke rol speelt in hun taalontwikkeling:

> *"De familie van mijn vriend is heel streng en niet echt open voor buitenlanders. Ik moet Nederlands spreken, of ik het nou leuk vind of niet. Het is alsof ik moet leren zwemmen doordat ze me in het diepe gooien."* (vrouw, 33, Mexico, B1-route).
>
> *"Praten met de familie van mijn partner helpt veel. Als je de taal steeds om je heen hoort, word je beter."* (man, 28, Canada, B1-route).
>
> *"Ik ben vaak bezig met luisteren naar de vergaderingen van mijn partner. Zij spreekt vloeiend Nederlands en ik leer door naar haar te luisteren. Ik schrijf woorden op en zoek op wat ze betekenen."* (man, 32, Pakistan, B1-route).

Maar dit geldt niet voor alle deelnemers. Sommige gezinsmigranten geven aan er niet voor kiezen om actief Nederlands te oefenen met hun partner, schoonfamilie of vrienden, omdat zij hen hier niet mee willen belasten of het gevoel hebben dat het ten koste gaat van de mogelijkheid om inhoudelijke gesprekken te voeren:

> *"Ik ben getrouwd en mijn vrouw spreekt perfect Nederlands. Maar als je thuis komt, wil je gewoon met elkaar praten en niet nadenken over wat je in het Nederlands moet zeggen. Ze is eigenlijk een gratis lerares, maar uiteindelijk spreek je toch de taal die het beste voelt."* (man, 28, Marokko, B1-route).
>
> *"Ik ben bang om Nederlands te spreken met mijn vrienden. Ik heb veel sociale contacten via mijn partner. Ik wil hen niet als een soort docent gebruiken."* (vrouw, 45, Japan, B1-route).

Ten tweede geven deelnemers die Engels spreken aan dat zij altijd op Engels kunnen terugvallen en het daarom lastiger is om Nederlands te oefenen. Dit is een patroon dat we het sterkst terug zien komen bij gezinsmigranten: "*Persoonlijk spreek ik overal Engels, dus ik heb altijd een uitweg. Als ik gedwongen zou worden om Nederlands te spreken, zou ik beter leren. Je schakelt makkelijk over en hebt altijd een manier om eraan te ontsnappen. Je stelt het steeds uit: ik heb nog een jaar, en nog een... maar nu is het mijn laatste jaar*." (man, 28, Marokko, B1-route). Een deelnemer die in een klein dorp woont heeft een andere ervaring, omdat de mensen in haar nabije omgeving geen Engels spreken: "I*k woon in een klein dorp, dus mijn gemeenschap is Nederlands. Ik praat met al mijn buren in het Nederlands. Ik ga naar de sportschool en volg de lessen in het Nederlands*." (vrouw, 55, Canada, B1-route).

Meerdere deelnemers rapporteren dat ze zich af en toe depressief en ontmoedigd voelen: *"Het is een achtbaan. Na twee examens dacht ik: dit komt goed. Maar dan ben ik op mijn werk en denk ik: ik begrijp de taal toch niet. Het carrière gedeelte is het moeilijke. Als je hier komt, ben je optimistisch. Je zegt tegen jezelf: de eerste jaren zijn chaotisch, maar*

daarna... Maar op het gebied van carrière is er geen vooruitgang geweest. Dat heeft ook invloed op mijn relatie, want het is frustrerend. Je krijgt wel steun, maar er is geen duidelijke routekaart. Dat is zwaar. Je hebt slechte dagen, dan pak je jezelf weer op en begin je opnieuw. Je kunt alleen maar vertrouwen dat het beter wordt."(man, 45, Mexico, B1-route). Andere deelnemers rapporteren een verlies van motivatie als de vooruitgang met de taal niet zo snel gaat als verwacht of als de taalschool tegenvalt:

> *"Ik heb dit jaar niet veel vooruitgang geboekt. Ik begon dit jaar met een A2-cursus online, maar ik ben gezakt voor die cursus. Toen ben ik een beetje mijn motivatie kwijtgeraakt. Ik werk 7 dagen wel en dan 7 dagen niet. Dus ik ben om de week weg. Ik wil graag een cursus op locatie doen, maar het is moeilijk om iets te vinden dat bij mijn rooster past. Ik zit een beetje vast."* (man, 35, Canada, B1-route).
>
> *"Ik heb hetzelfde, gevoelens van ontmoediging. Je bent niet zo ver als je zou willen zijn. Je doet je best, maar krijgt kritiek. Het voelt alsof je het nooit goed doet: wat je ook doet, het is niet goed. Mijn woordenschat en uitspraak zijn niet zo goed. Dat maakt het moeilijk om iets te zeggen. Maar als je niets zegt, vragen mensen: waarom praat je geen Nederlands? En natuurlijk maakt heimwee of het koude weer het nog moeilijker."* (man, 35, Canada, B1-route).

❖ *Manieren waarop gezinsmigranten hun aanpak tussentijds veranderen*

We zien dat gezinsmigranten die deelnemen aan het kwalitatieve onderzoek gedurende hun inburgeringstraject hun aanpak voor het leren van de taal veranderen. Zij voegen formele of informele elementen toe om hun taalniveau verder te ontwikkelen.

Sommige deelnemers die begonnen zijn met vooral informele manieren van leren van de taal, zoals met Duolingo of een taalcafé, hebben formele elementen toegevoegd om naar B1-niveau toe te werken: *"Ik heb de taal vooral op informele manieren geleerd. Ik ging elke vrijdag naar het Taalhuis. Ik oefende met mijn man, hij is ook Nederlands. Ik gebruikte Babbel.com, dat lijkt op Duolingo. Ik heb de hele cursus gedaan, tot niveau B1. Het was best informeel. Ik heb nooit op een hogeschool of zo gezeten. Sinds de laatste sessies probeerde ik lessen te volgen aan de Universiteit van Groningen. Dat kostte 800 euro. Het duurde maar 3 weken. [...] Ik heb mijn niveau verbeterd. Het was een fijne ervaring."* (vrouw, 23, Verenigde Staten, B1-route). Sommige deelnemers benadrukken dat in hun ervaring, een goede school een voorwaarde is om tot B1-niveau te kunnen komen: "*Je hebt een goede school of een goede cursus nodig*." (man, 32, Pakistan, B1-route).

Andere mensen hebben naarmate zij verder in hun inburgeringstraject kwamen juist meer informele elementen toegevoegd om de taal meer in de praktijk te oefenen:

> *"Ik ben van plan een tutor te zoeken voor spreken, want dat is moeilijk. Daar wil ik volgend jaar aan werken."* (vrouw, 45, Japan, B1-route).
>
> *"Ik zou zeggen dat het [mijn aanpak] veranderd is, na een paar maanden. Ik zocht alleen werk in het Nederlands. Als mensen snel praten, begrijp ik het niet. Het is moeilijk om werk te vinden, maar ik heb een baan gevonden bij Intertoys. Daar spreek ik nu Nederlands."* (vrouw, 35, Rusland, B1-route).

Voor verschillende deelnemers is de tegenvallende kwaliteit van taalcursussen die zij volgen een reden om van taalschool te veranderen: "*Nederlands leren is een deel van mijn leven. Ik ben een trouwe cursist. Het aanbod was soms niet goed genoeg, dus ben ik van school gewisseld. Nu heb ik één keer per week 's avonds les.*" (man, 45, Mexico, B1-route). Voor sommige mensen is de tegenvallende kwaliteit een reden om hun aanpak te veranderen en te switchen naar informele manieren van het leren van de taal, bijvoorbeeld via werk: **"***Mijn eerste stap was om [taalcursus] te volgen. Dat was best slecht, dus besloot ik zelf te studeren met het boek. De docent was niet goed, hij praatte veel over zijn privéleven. Daarom ga ik niet meer naar de Nederlandse cursus, ik heb in plaats daarvan een baan genomen."* (vrouw, 33, Mexico, B1-route). Terwijl het voor andere deelnemers die eerst zelf een taalschool gevonden hebben, reden is om na een tegen-

vallende ervaring toch gebruik te maken van het (duurdere) aanbod dat vanuit de gemeente wordt aangeraden: "*In principe zegt de gemeente: 'jij moet naar een school op onze lijst.' Maar het is duur, erg duur. Ik heb B1 via een andere cursus twee keer niet gehaald en dat was bijna twaalfduizend euro voor de cursussen. Dus ik wil graag dat de gemeente de methode controleert voor de school. Als de gemeente niet controleert, ga ik niet betalen*." (vrouw, 46, Colombia, B1-route). Deelnemers voeren verschillende redenen aan om te wisselen van aanpak. Zij proberen verschillende dingen uit waarbij hoge kosten en tegenvallende kwaliteit vaak een rol spelen. Het wisselen van aanpak, omdat de eerdere aanpak niet werkt of haalbaar is, frustreert en heeft invloed op het vertrouwen van de deelnemers om het gewenste taalniveau te halen.

❖ *Ervaringen met de ondersteuning bij het wisselen van de aanpak en het vinden van taalaanbod*

In hoofdstuk 5 worden de ervaringen met ondersteuning vanuit de gemeente tijdens de inburgering uitgebreid weergegeven. Hieronder benoemen we de belangrijkste patronen specifiek gericht op ervaringen van gezinsmigranten met de ondersteuning bij het vinden van taalaanbod.

Een van de punten die terugkomt is dat deelnemers het gevoel hebben dat contactpersonen niet altijd hun persoonlijke situatie meenemen in het meedenken over de beste manier om de taal te leren. Zoals in het voorbeeld van deze man: "*Ik heb hem mijn situatie uitgelegd; hij weet dat ik geen baan heb, dat ik niet naar dure scholen kan. Toch raadt hij mij een dure school aan. Maar ik heb geen tijd meer — de helft van mijn tijd is al voorbij en ik doe alles zelf. Ik ben niet echt tevreden over mijn casemanager.*" (man, 32, Pakistan, B1-route).

Ook geven sommige gezinsmigranten aan dat hun contactpersoon bij de gemeente onvoldoende kennis heeft over mogelijkheden om informeel bezig te zijn met de taal, terwijl dit juist informatie is waar zij veel behoefte aan hebben: "*Ik was degene die háár vertelde over taalcursussen en evenementen in [gemeente]. Ik heb het gevoel dat ik haar werk doe. Ik zou ervoor betaald moeten worden. Ik heb nu niks meer nodig. Ik heb alles zelf geleerd, met veel moeite. Ik denk niet dat de contactpersonen mij echt kennen. Natuurlijk niet! Ik snap dat het toen een nieuw systeem was. Maar zij wist helemaal niet wat ze moest doen. Ze had mij informatie moeten geven die past bij mijn niveau.*" (vrouw, 35, Rusland, B1-route). Anderen geven aan dat de contactpersoon wel meedacht, maar dat informatie niet altijd up to date was: "*In het begin probeerde ze het wel. Ze gaf me een papier over taalcafés en vrijwilligerswerk. Dus ik dacht: wow, dat vind ik leuk, dat kende ik nog niet. Ik heb het opgezocht, maar het bestond niet meer. De informatie klopte dus niet*." (vrouw, 23, Verenigde Staten, B1-route).

De ervaring verschilt echter per contactpersoon. Er zijn ook deelnemers die aangeven dat zij zelf, of mensen die zij kennen, wel veel gehad hebben aan de ondersteuning van hun contactpersoon tijdens hun inburgeringstraject: "Voor mij was het niet zo behulpzaam, maar voor mijn vriendin zeker wel. Haar contactpersoon stuurde ook tips in WhatsApp-groepen over taalmaatjes, enzovoort. De bijeenkomsten zelf waren voor mij niet heel nuttig. De ervaring hangt echt af van de persoon die tegenover je zit." (man, 28, Canada, B1-route).

Box 7.1 Samenvattend: kwalitatieve inzichten over ervaringen gezinsmigranten met (aanpassen van) leerstrategie

- Gezinsmigranten leren de taal door een divers pakket samen te stellen waarin zij formele en informele manieren van het leren van de taal combineren.
- Veel gezinsmigranten maken zich na verloop van tijd zorgen of zij met hun aanpak het juiste taalniveau zullen behalen binnen hun inburgeringstermijn.
- Belemmerende factoren die zij ervaren zijn:
  - Ontoereikend informeel taalaanbod dat toegankelijk is voor gezinsmigranten
  - De taaleis B1 die als hoog wordt ervaren
  - Depressieve gevoelens en verlies van motivatie over hun voortgang
  - Gebrek aan Nederlands taalcontact
- Gezinsmigranten passen hun leerstrategie gedurende het inburgeringstraject aan door formele- of juist informele elementen toe te voegen.
- Gezinsmigranten ervaren een gebrek aan ondersteuning en advies bij het samenstellen en het tussentijds aanpassen van hun leerstrategie.

7.4 Wi2021-gezin: aankomst in Nederland en Basisexamen inburgering Buitenland

Tot slot is er een aantal vragen specifiek gesteld aan gezinsmigranten onder de Wi2021, over de informatieverstrekking over inburgering na aankomst in Nederland en het Basisexamen inburgering Buitenland. Gezinsmigranten onder de Wi2021 moeten bij aankomst in Nederland zelf langskomen bij de gemeente voor een afspraak over de inburgering. Van Wi2021-gezinsmigranten die de enquête hebben ingevuld, was bijna twee derde (61 procent) hiervan op de hoogte en een derde (34 procent) was hiervan niet op de hoogte.

Daarnaast moeten de meeste gezinsmigranten onder de Wi2021 voordat ze naar Nederland komen in het land van herkomst het Basisexamen inburgering Buitenland succesvol afleggen. Onder bepaalde omstandigheden kunnen inburgeraars hiervoor een ontheffing aanvragen, bijvoorbeeld bij ziekte. Ongeveer twee derde (63%) van de Wi2021-gezinsgmigranten die de vragenlijst hebben ingevuld, zeggen dat ze dit examen in het land van herkomst hebben afgelegd en ruim een derde (35 procent) van hen zegt dit examen niet te hebben afgelegd. Het is afhankelijk uit welke landen de gezinsmigranten komen of een Basisexamen inburgering Buitenland verplicht is. Van de inburgeraars die dit examen wel hebben afgelegd, zegt 98 procent het examen ook te hebben gehaald.

8. Examens

REGIOPLAN

Het afnemen van de taalexamens en KNM wordt op centraal niveau georganiseerd op niveau A2, B1 en B2. De examens worden afgenomen door DUO. In dit hoofdstuk staat het perspectief van inburgeraars op deze examens centraal.

8 Examens

Allereerst zijn de inburgeraars onder de Wi2021 en Wi2013 gevraagd of zij een examen hebben afgelegd en, zo ja, wat voor examen dit geweest is. Vervolgens is hen gevraagd naar hun ervaringen met de wachttijd en toegankelijkheid van het examen, evenals de mate van aansluiting van het examen op het inburgeringstraject.

8.1 Examens afgelegd

De resultaten van de vragenlijst laten zien dat rond de 70 procent van de Wi2013-inburgeraars één of meerdere examens heeft afgelegd (68 procent van de asielmigranten en 71 procent van de gezinsmigranten). Voor de asielmigranten onder de Wi2021 is dit 24 procent en voor de gezinsmigranten onder de Wi2021 is dit 31 procent. Van de asielmigranten onder de Wi2021 weet echter 17 procent niet of zij een examen hebben afgelegd, terwijl dit percentage bij de overige groepen rond de 5 procent ligt. De rest van de respondenten heeft nog geen examen afgelegd. Mogelijk hebben ook de respondenten die aangeven niet weten of ze een examen hebben afgelegd, geen examen afgelegd.

Van de inburgeraars onder de Wi2021 heeft 35 procent van cohort 1 (PIP voor 1 januari 2024) minstens één examen afgelegd, vergeleken met 19 procent van cohort 2 (PIP na 1 januari 2024). Het percentage asielmigranten in beide cohorten dat aangeeft niet te weten of zij een examen hebben afgelegd, is vergelijkbaar.

Vervolgens zijn alle inburgeraars die minstens één examen hebben afgelegd gevraagd wat voor examen zij hebben afgelegd voor hun inburgering, waarbij zij meerdere antwoordopties konden selecteren. De resultaten zijn weergegeven in figuur 8.1.

Figuur 8.1 Wat voor examen heeft u afgelegd voor uw inburgering? (N = 1.591)

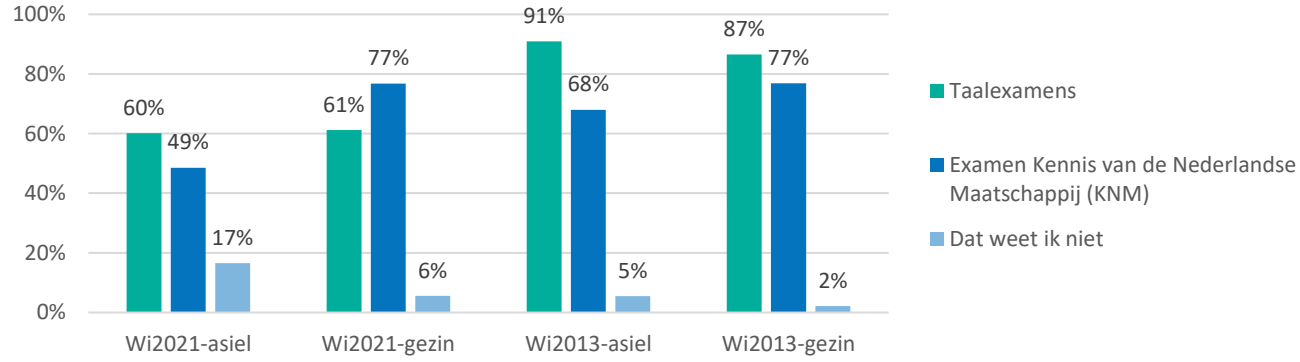

De respondenten die hebben aangegeven minstens één taalexamen te hebben afgelegd is vervolgens gevraagd op welk taalniveau zij dit examen afgelegd hebben. Tabel 8.1 laat zien dat inburgeraars onder de Wi2013 dit voornamelijk gedaan hebben op A2-niveau, terwijl er onder inburgeraars onder de Wi2021 meer variatie is te zien. Een klein deel heeft een taalexamen op B2-niveau afgelegd.
Wat daarnaast opvalt is dat een aanzienlijk deel van de respondenten die aangeven ten minste één examen te hebben afgelegd, de vraag over het examenniveau niet heeft ingevuld (gelet op het verschil in respons tussen figuur 8.1 en tabel 8.1). Ook is in figuur 8.1 te zien dat een relatief groot percentage inburgeraars niet weet of ze een examen hebben afgelegd. Mogelijk komt dit omdat inburgeraars in sommige gevallen het examen verwarren met toetsen die ze tijdens de taallessen maken en het voor hen hierdoor niet duidelijk is of zij een examen hebben afgelegd en wat voor examen dit geweest is.

Tabel 8.1 Niveau taalexamens (N = 1.077)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
A2	38%	27%	79%	93%
B1	52%	68%	7%	4%
B2	10%	5%	14%	3%
Totaal	**100%** (N = 355)	**100%** (N = 314)	**100%** (N = 248)	**100%** (N = 160)

Tabel 8.2 laat het zelf-gerapporteerde slagingspercentage zien van de respondenten die minstens één examen hebben afgelegd, ongeacht het soort examen. Hier zijn geen opmerkelijke verschillen te zien tussen de asiel- en gezinsmigranten onder beide wetten.

Tabel 8.2 Zelf-gerapporteerde slagingspercentage examens (N = 1.549)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Ja, voor alle examens	37%	41%	40%	29%
Ja, maar nog niet voor alle examens	45%	42%	46%	55%
Nee	18%	17%	14%	16%
Totaal	**100%** (N = 587)	**100%** (N = 506)	**100%** (N = 272)	**100%** (N = 184)

8.2 Wachttijd en toegankelijkheid examen

De respondenten die minstens één examen hebben afgelegd zijn ook gevraagd naar hun ervaringen met de wachttijden voor examens, evenals de toegankelijkheid van het examen. Dit laatste onderwerp gaat specifiek over hoe makkelijk inburgeraars het vonden om de examenlocatie te bereiken. Tabel 8.3 laat zien dat er onder alle groepen inburgeraars een aanzienlijk percentage is dat de wachttijden voor examens (heel) lang vindt. Zo vindt 39 procent van de asielmigranten onder de Wi2021 de wachttijd (heel) lang, ongeveer de helft (49 procent) van de gezinsmigranten onder de Wi2021, 43 procent van de asielmigranten onder de Wi2013 en 35 procent van de gezinsmigranten onder de Wi2013. Daarnaast is ongeveer de helft van alle groepen inburgeraars neutraal over de wachttijd. Verder is er een klein percentage dat de wachttijd als (heel) kort ervaart.

Figuur 8.2 laat de ervaringen met de wachttijd zien voor inburgeraars onder de Wi2021, uitgesplitst per type examen. Dit is relevant, gezien DUO verantwoordelijk is voor de A2-examens en het College voor Toetsen en Examens (CvTE) verantwoordelijk is voor de examens op B1- en B2-niveau. In de figuur is te zien dat er een verschil is tussen de ervaringen van inburgeraars die examen doen op A2- en op B1- of B2-niveau. Zo vindt 30 procent van asielmigranten onder de Wi2021 die examen hebben gedaan op A2-niveau de wachttijd (heel) lang, terwijl dit onder asielmigranten die examen hebben gedaan op B1- of B2-niveau geldt voor 57 procent. Onder Wi2021-gezinsmigranten geldt dit voor respectievelijk 37 en 59 procent van de inburgeraars.

Tabel 8.3 Ervaringen met wachttijd voor examens (N = 1.427)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Heel lang	18%	21%	18%	12%
Lang	21%	28%	25%	23%
Niet lang, niet kort	49%	43%	43%	52%
Kort	10%	6%	11%	10%
Heel kort	2%	1%	3%	3%
Totaal	**100%** (N = 507)	**100%** (N = 490)	**100%** (N = 255)	**100%** (N = 175)

Figuur 8.2 Ervaringen met wachttijd voor examens, voor Wi2021 (N = 1.063)

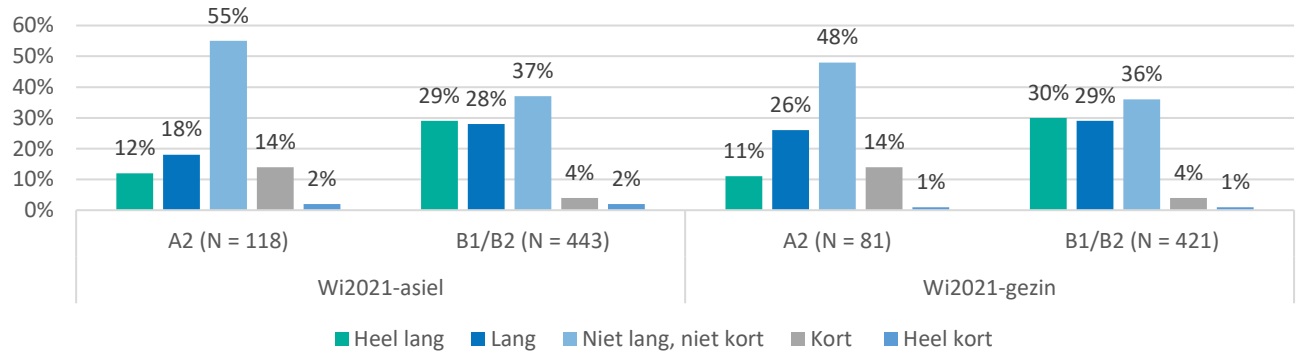

Tabel 8.4 geeft de ervaringen weer van respondenten met de bereikbaarheid van de examenplek. Te zien is dat ruim de helft van alle groepen het (heel) makkelijk vindt om de examenlocatie te bereiken en er weinig verschil is te zien tussen de waarderingen door de groepen. Ook voor deze vraag hebben we onderzocht of er verschillen zijn tussen Wi2021-inburgeraars die examen hebben gedaan op A2- of B1/B2-niveau. Dit bleek niet het geval te zijn.

Tabel 8.4 Bereikbaarheid examenplek (N = 1.477)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Heel makkelijk	15%	17%	12%	18%
Makkelijk	37%	41%	40%	41%
Niet makkelijk, niet moeilijk	33%	28%	27%	27%
Moeilijk	11%	11%	15%	10%
Heel moeilijk	5%	4%	6%	4%
Totaal	**100%** (N = 532)	**100%** (N = 497)	**100%** (N = 269)	**100%** (N = 179)

8.3 Aansluiting inburgeringstraject en examen

Tot slot zijn de respondenten gevraagd naar de mate waarin het inburgeringstraject hen heeft voorbereid op het examen. Hierbij hebben we de respons uitgesplitst voor zowel de typen inburgeraars als voor mannen en vrouwen onder de Wi2021, afzonderlijk voor het taalexamen en het examen Kennis van de Nederlandse Maatschappij (KNM). Alleen de respondenten die dit type examen hebben afgelegd hebben deze vragen ingevuld.

Tabellen 8.5 en 8.6 laten zien in welke mate inburgeraars zich goed voorbereid voelen op het taalexamen en het examen KNM, respectievelijk, per type inburgeraar. In tabel 8.5 is te zien dat de asiel- en gezinsmigranten onder de Wi2013 verschillen in de mate waarin zij zich goed voorbereid voelde voor de taalexamens. Zo is 62 procent van de Wi2013-asielmigranten het hier (zeer) mee eens, vergeleken met 33 procent van de Wi2013-gezinsmigranten. Voor asiel- en gezinsmigranten onder de Wi2021 ligt dit percentage rond de 50 procent (54 procent en 47 procent). In figuur 8.3 zijn de verschillende ervaringen van mannen en vrouwen onder de Wi2021 te zien. Te zien is dat er onder asielmigranten weinig verschil is tussen de antwoorden van mannen en vrouwen, maar dat dit anders is onder gezinsmigranten. Zo vindt 37 procent van de mannelijke gezinsmigranten dat zij zich goed voorbereid voelden op de taalexamens, terwijl dit geldt voor 50 procent van de vrouwelijke gezinsmigranten.

Tabel 8.5 'Ik voelde me goed voorbereid op de taalexamens' (N = 1.083)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Zeer eens	13%	13%	16%	9%
Eens	42%	34%	46%	24%
Neutraal (niet eens, niet oneens)	29%	24%	24%	22%
Oneens	6%	10%	6%	13%
Zeer oneens	7%	6%	3%	7%
Niet van toepassing	4%	13%	5%	25%
Totaal	**100%** (N = 361)	**100%** (N = 315)	**100%** (N = 248)	**100%** (N = 159)

Figuur 8.3 'Ik voelde me goed voorbereid op de taalexamens' (N = 661)

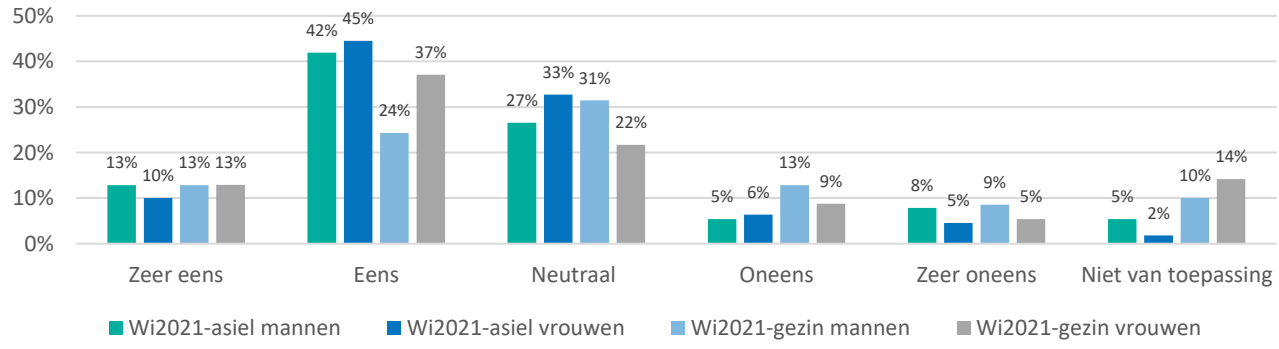

Tabel 8.6 toont aan dat ook over de voorbereiding op het examen KNM er een verschil is te zien tussen de mate waarin asiel- en gezinsmigranten onder de Wi2013 het (zeer) eens zijn met deze stelling (60 procent en 38 procent), terwijl asiel- en gezinsmigranten onder de Wi2021 hier relatief eensgezinds over zijn (65 procent en 62 procent).
In figuur 8.4 is tot slot te zien dat er een klein verschil is in de mate waarin mannen en vrouwen onder de Wi2021 zich goed voorbereid voelde op het examen KNM. Zo voelde 67 procent van de mannelijke asielmigranten zich (zeer) goed voorbereid op dit examen, vergeleken met 62 procent van de vrouwelijke asielmigranten. Onder gezinsmigranten geldt dit voor 66 procent van de mannen en 62 procent van de vrouwen.

Tabel 8.6 'Ik voelde me goed voorbereid op het examen over Kennis van de Nederlandse Maatschappij (KNM)' (N = 1.013)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Zeer eens	20%	24%	16%	11%
Eens	46%	38%	44%	27%
Neutraal (niet eens, niet oneens)	22%	21%	27%	25%
Oneens	3%	6%	7%	12%
Zeer oneens	5%	4%	4%	12%
Niet van toepassing	5%	7%	2%	14%
Totaal	**100%** (N = 292)	**100%** (N = 396)	**100%** (N = 186)	**100%** (N = 139)

Figuur 8.4 'Ik voelde me goed voorbereid op het examen over Kennis van de Nederlandse Maatschappij (KNM)' (N = 674)

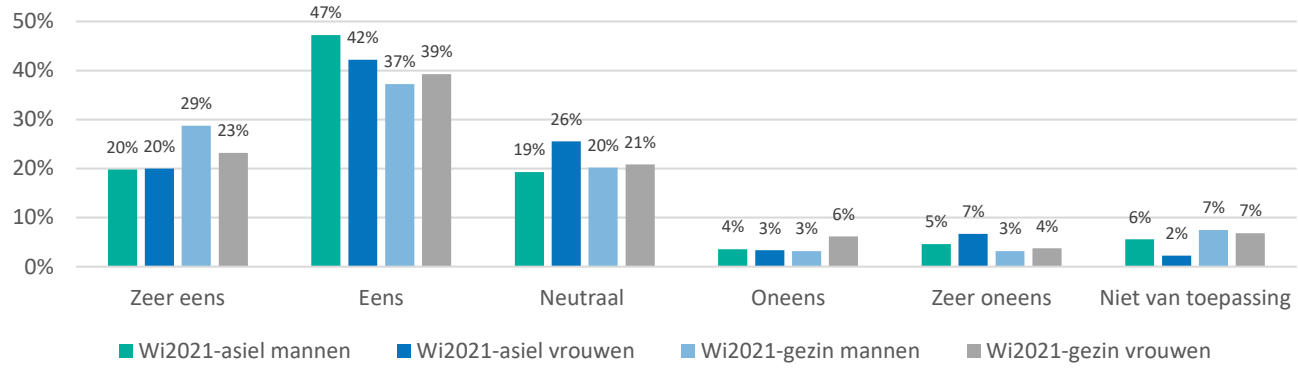

Ervaringen met hoe voorbereid deelnemers zich voelen op de examens

In het kwalitatieve onderzoek hebben we tijdens deze meting niet expliciet gevraagd naar de ervaring van deelnemers met het maken van de examens. Toch deelden zowel asielmigranten als gezinsmigranten die de B1- of Onderwijsroute doen wel reflecties op de examens, met name in de context van hoe voorbereid zij zich voelen op de examens. De meest voorkomende patronen delen we in deze paragraaf.

❖ *Veel deelnemers geven aan dat de inburgeringsexamens in hun ervaring niet goed aansluiten op de lesstof in de taallessen en zij zich daarom niet goed voorbereid voelen*

Een thema dat veel terugkomt in de ervaringen van mensen in de B1-route en Onderwijsroute wanneer zij spreken over hoe voorbereid zij zich voelen op de examens, is de mismatch tussen de lesstof en wat er tijdens de examens gevraagd wordt. Mensen geven aan dat ze hierdoor ondanks hun inspanningen moeite hebben met het behalen van de examens en/of zich niet goed voorbereid voelen voor de examens. De volgende voorbeelden zijn hierbij illustratief:

> *"Er zijn 'simpele dingen' zoals lezen en luisteren, die bij de inburgering horen, maar die echt moeilijk zijn. Iedereen klaagt dat de examens niet passen bij het niveau dat we op school leren. Zelfs Nederlandse mensen en universiteitsstudenten zeggen dat ze het moeilijk vinden."* (vrouw, 42, Jemen, B1-route).
>
> *"Het boek was nuttig, maar de dingen waar we over spraken hadden niet veel te maken met het examen."* (vrouw, 26, Syrië, Onderwijsroute).
>
> *"Ik oefen met de DUO-websites en de staatsexamens, ook met het NT2-examen. Ik heb het al 48 keer geprobeerd, maar ik ben steeds gezakt. Mijn vriendin die literatuur studeert, vond het ook moeilijk om de antwoorden te begrijpen. Mijn man vindt het ook moeilijk."* (vrouw, 55, Canada, B1-route).

Sommige gezinsmigranten die deelnemen aan het kwalitatieve onderzoek benoemen dat er in hun taalcursus niet geoefend wordt met de examens en hoe deze eruit zien, waardoor ze niet goed weten wat ze kunnen verwachten. Deze persoon geeft aan dat hij daarom examens doet om het format te kunnen bekijken: "*Ik ging naar het examen om te kijken hoe het was, want op school oefenen we dat niet. Dus ik moest leren hoe je een examen maakt, maar ik wist het niet. Mentaal was ik niet klaar om te slagen, dus ik ben gezakt. Maar ik wilde het format leren kennen*." (man, 36, Ghana, B1-route). Dit kan ook wijzen op onvoldoende toegang tot of bekendheid met online oefenexamens. Een deelnemer geeft

aan dat hij om zijn zelfvertrouwen op te bouwen bewust begint met makkelijke examens: *"Ik heb mijn eerste examens geboekt en begin met de makkelijke. Ik maak een strategie om de examens te halen. Als dat goed gaat, krijg je meer zelfvertrouwen. Het leren komt daarna wel. Mijn doel is om goed te kunnen spreken, maar het is beter om eerst met de makkelijke examens te beginnen om vertrouwen te krijgen. Ik ben nu bijna klaar."* (man, 45, Mexico, B1-route).
Deelnemers die zich niet goed voorbereid voelen, noemen hiervoor als redenen behalve de aansluiting tussen lesstof en examens ook de kwaliteit van de taallessen, (mentale) gezondheidsproblemen en het gebrek aan mogelijkheden om de taal in de praktijk te oefenen. Zoals samengevat in de ervaring van deze deelnemer: *"Voor mij is deze taalcursus ook niet voldoende, en daarvoor zijn meerdere redenen. Ten eerste de kwaliteit van de taalcursus. Ten tweede hoe veerkrachtig je bent tegen alle trauma's die je hebt meegemaakt en of je je motivatie om een taal te leren kunt behouden. Een andere reden is hoeveel steun de Nederlandse samenleving je biedt bij het leren van een taal. Ik bedoel bijvoorbeeld je buren, je collega's, of mensen waarmee je op een andere manier contact hebt."* (vrouw, 42, B1 route, Turkije).

Vooral bij gezinsmigranten zien we dat mensen continu reflecteren op of zij met hun huidige aanpak het beoogde taalniveau zullen gaan behalen, omdat zij autonomie hebben in het inkopen van hun taalaanbod. Als gezinsmigranten het gevoel hebben dat ze hun taalcursus niet gaan behalen, zoeken ze naar andere mogelijkheden, zoals deze deelnemer beschrijft: "*Ik denk niet dat ik het ga halen. Ik moet op een of andere manier een goede school vinden. [...] ik heb laatst een paar mensen ontmoet. Ik ontmoette een vrouw die haar examens in 4 maanden haalde. Ze deed een intensieve cursus. Ik was best geschokt, maar het gaf me ook vertrouwen. Als zij het kan, dan kan ik het ook. Maar dan heb je wel een goede school of een goede cursus nodig. De manier waarop ik het nu doe, werkt niet*." (man, 32, Pakistan, B1-route).

Aan de ene kant zien we bij asielmigranten die de B1-route doen dat er behoefte is aan meer autonomie om een andere aanpak of taalschool te kiezen wanneer zij geen vertrouwen hebben in de kwaliteit: *"Ik heb het gevoel dat ik mijn tijd verdoe, maar ik moet verplicht aanwezig zijn. De school zegt dat ze openstaan voor feedback, maar ze doen er niets mee. De klas is niet homogeen, de niveaus lopen ver uiteen. De gemeente krijgt soms eenzijdige rapporten. Ikzelf heb geen problemen gehad, maar vrienden wel. Ik vind het niet eerlijk dat ik niet zelf mijn school kan kiezen.* (vrouw, 20, Turkije, Onderwijsroute). Aan de andere kant zien we dat sommige gezinsmigranten stress ervaren bij het kiezen van een taalschool of het veranderen van taalschool, omdat ze het lastig vinden om de kwaliteit te kunnen inschatten: "*In mijn gemeente zijn er veel scholen. Er zijn veel aanbiedingen en prijzen. Je weet niet welke het beste is*." (man, 45, Mexico, B1-route).

❖ *Praktische obstakels: wachttijden en reistijd leidt in sommige gevallen tot minder motivatie of het moeten herkansen van examens*

Er zijn deelnemers die aangeven dat de wachttijd voor hun examens onnodig lang is en dat dit hun voortgang vertraagt en extra stress veroorzaakt, zoals deze man aangeeft: "H*et is ook heel lang om 3 maanden op het examen te moeten wachten. Het inburgeringsexamen geeft ons veel druk. En het schuift steeds verder op als we er niet zelf achteraan gaan.*" (man, 42, Jemen, B1-route). Voor hem is de wachttijd een van de redenen waarom hij denkt een verlenging van de inburgeringstermijn nodig te hebben: "*Ik heb meer kansen nodig voor mijn inburgering, tijdens deze 3 jaar. Ik wil graag mijn examens pas na die 3 jaar doen. De wachttijd voor de examens is te lang. Wat ik van de gemeente zou willen, is dat ze mij een langere periode geven voor mijn inburgering — een verlenging, zeg maar.*" (man, 42, Jemen, B1-route).

Voor sommige deelnemers, met name onder gezinsmigranten, zorgen een lange reistijd en reiskosten voor meer druk om het examen in één keer te willen halen: "*Voor de examens moet ik reizen, dus ik moet zeker weten dat ik die ga halen*." (man, 28, Marokko, B1-route).

Ook de tijden van de inburgeringsexamens maken het voor mensen die werken soms moeilijk om te combineren: *"Vooral mijn werk in combinatie met de inburgeringsexamens is lastig, door de onhandige tijden."* (man, 28, Argentinië, B1-route).

❖ *Wanneer mensen zich niet goed voorbereid voelen op de examens, leidt dit bij sommigen tot het ervaren van druk en stress*

We zien in het kwalitatieve onderzoek dat deelnemers stress en druk ervaren die toeneemt naarmate de examens dichterbij komen en zij zich nog niet voorbereid voelen. Met name bij de gezinsmigranten die deelnemen aan het kwalitatieve onderzoek valt op dat deze stress verhoogd wordt door financiële zorgen, omdat zij hun taallessen zelf betalen. De volgende voorbeelden zijn hierbij illustratief:

"*Ik doe al inburgering en ik heb de B1-school afgerond, maar ik ben nog niet geslaagd voor het examen. Ik ga het opnieuw proberen. Het is echt moeilijk en stressvol. Maar ik blijf het proberen.*" (vrouw, 55, Canada, B1-route).

"Het is veel druk en ik denk dat de kans op een burn-out groot is, vooral als je ook het financiële deel erbij neemt." (man, 28, Canada, B1-route).

"Als je het niet haalt, moet je weer betalen. Het wordt dan echt duur. Ik heb nu een lening van DUO, die is 6000 euro, en ik ben nog steeds niet geslaagd. Ik moet mijn inburgering in juni halen, maar het is zo moeilijk." (man, 36, Ghana, B1-route).

❖ *Sommige deelnemers geven aan dat ze zich niet goed voorbereid voelen op het leven na de examens door een gebrek aan het oefenen van de taal in en buiten de les*

Er zijn deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek die vertrouwen hebben dat ze het beoogde taalniveau van B1 gaan halen, maar aangeven dat dit niet voldoende is om in de maatschappij mee te komen. Wat zij met name missen is het gebruik van de taal in de dagelijkse praktijk. Zij hebben het gevoel dat het (studeren voor) het examen hen hier onvoldoende op voorbereid:

"Ik verwacht dat ik het vereiste niveau kan behalen, maar dit niveau is niet voldoende voor praktisch gebruik. Vooral luisteren en spreken in de dagelijkse praktijk blijft moeilijk vanwege het verschil tussen lesmateriaal en de echte taal in de samenleving." (vrouw, 48, Iran, B1-route).

"Ik denk dat het behalen van B1 haalbaar is, maar onvoldoende om mij zelfverzekerd in de maatschappij en op de werkvloer te redden. Ik voel me vaak onzeker en vrees fouten, wat sociale en professionele interacties belemmert." (man, 54, Iran, B1-route).

"Het behalen van het taalniveau is mogelijk, maar ik mis zelfvertrouwen in de praktijk." (vrouw, 27, Afghanistan, Onderwijsroute).

9. Conclusie

Deze rapportage beschrijft de uitkomsten van het tweede vragenlijstonderzoek uitgevoerd in het najaar van 2024 en de derde kwalitatieve meting uitgevoerd in het voorjaar van 2025 van het onderzoek Perspectief inburgeraars. In het onderzoek wordt vanuit het perspectief van inburgeraars onderzocht in hoeverre de Wi2021 werkt zoals de wetgever heeft beoogd en in hoeverre er voor de inburgeraars onder de Wi2013 voldoende geschikt aanbod beschikbaar blijft en ze ondersteuning van gemeenten ontvangen bij het inburgeren. In dit afsluitende hoofdstuk benoemen we de rode draden uit de bevindingen en reflecteren we op de belangrijkste inzichten die uit dit onderzoek naar voren zijn gekomen. Ook identificeren we per rode draad een aantal aandachtspunten voor beleid en uitvoering die vanuit het perspectief van inburgeraars naar voren komen.

9 Conclusie

9.1 Rode draden van het onderzoek

9.1.1 De ervaringen zijn niet voor alle typen inburgeraars hetzelfde

In de vorige meting in 2023 – 2024 constateerden we al dat verschillende inburgeraars op diverse aspecten van de inburgering andere ervaringen hebben. Zo zagen we dat asielmigranten op veel aspecten positiever waren dan gezinsmigranten. Ook in deze meting van 2024 – 2025 zien we deze verschillen tussen asiel- en gezinsmigranten terugkomen in zowel het vragenlijstonderzoek als het kwalitatieve onderzoek. Daarnaast vinden we ook verschillen op basis van andere kenmerken, waaronder de verschillende inburgeringsroutes die mensen volgen, het zelf ingeschatte taalniveau en verschillen tussen mannen en vrouwen. Deze verschillen benadrukken dat met de inzet van inburgering niet voor alle typen mensen dezelfde uitkomsten te verwachten zijn.

Mensen in verschillende inburgeringsroutes kijken anders tegen de inburgering aan

Inburgeraars die de Onderwijsroute volgen zijn over diverse onderdelen van de inburgering positiever dan mensen in de B1- en Z-route. Zo zijn de mensen in deze inburgeringsroute in het vragenlijstonderzoek iets positiever over de stellingen met betrekking tot de doelen van de inburgering dan inburgeraars in de B1- en de Z-route. Daarentegen noemen mensen in de Onderwijsroute soms ook dat ze het lastig vinden om buiten de lessen om contact te leggen met mensen die Nederlands spreken, terwijl dit hen wel helpt om zich goed voorbereid te voelen op de Nederlandse samenleving. Het valt op dat in de regressiemodellen die we hebben getoetst, andere kenmerken van de inburgeraars dan de leerroute die zij volgen (zoals bijvoorbeeld of mensen gezins- of asielmigrant zijn) belangrijker lijken te zijn voor hoe zij de stellingen over de doelen van de inburgering beoordelen.
Behalve de beoordeling over de stellingen met betrekking tot de doelen, zien we in het vragenlijstonderzoek terugkomen dat de mensen in de Onderwijsroute veruit het meest tevreden zijn over de leerbaarheidstoets (88 procent is hier heel tevreden mee), het PIP (82 procent vindt dit heel goed bij hun toekomstplannen passen) en de uiteindelijke keuze voor de inburgeringsroute (78 procent is (heel) tevreden over de leerroute die zij moeten volgen). Ook over de kwaliteit van de inburgeringscursus zijn mensen die de Onderwijsroute volgen het meest positief.

Waar mensen in de Onderwijsroute op verschillende onderdelen het meest positief zijn over de inburgering, zien we dat mensen in de Z-route het vaakst menen dat inburgeren moeilijk is. De helft van de inburgeraars in de Z-route noemt in de vragenlijst dat zij inburgeren (heel) moeilijk vinden. In de gesprekken noemen mensen in de Z-route dat het leren van de taal naar hun idee lang duurt. In vergelijking met mensen in de Onderwijsroute of B1-route, komt daarnaast wel naar voren dat mensen in de Z-route verschillende aspecten van het combineren van inburgering en werk het meest positief waarderen. Mensen die de Z-route doen lijken meer tevreden te zijn over de mogelijkheden die zij hebben om de taal in de praktijk te oefenen. Ook noemen asielmigranten in de Z-route vaker dat zij begeleiding krijgen van de gemeente bij het vinden van werk. Dit gaat om bijna de helft (47 procent) van de mensen in de Z-route die de vragenlijst hebben ingevuld, vergeleken met 39 en 38 procent van inburgeraars in de B1- en Onderwijsroute. Inburgeraars in de Z-route noemen ook vaker dat zij de MAP (heel) nuttig vinden voor hun toekomst in Nederland (78 procent) dan inburgeraars in de B1-route (71 procent).

Vooral mensen in de B1-route merken op dat zij te veel moeten leren in een te korte tijd; ongeveer twee derde noemt dit in de vragenlijst, ten opzichte van ongeveer de helft van de inburgeraars in de Onderwijsroute en in de Z-route. Met

name mensen die deze inburgeringsroute volgen, hebben het idee dat de inburgering hen niet (genoeg) in staat stelt om werk te vinden op hun eigen niveau. Wat hier mogelijk aan gerelateerd is, is dat mensen in de B1-route relatief minder positief zijn over de kwaliteit van de inburgeringscursus dan mensen in de andere inburgeringsroutes. Mensen die deze inburgeringroute volgen, noemen bijvoorbeeld dat in hun ervaring het taalonderwijs niet voldoende aansluit bij kansen op de arbeidsmarkt. Sommige mensen in deze route noemen bijvoorbeeld ook dat ze graag een hoger taalniveau willen halen en hier in de lessen niet altijd in ondersteunend worden. Andere mensen benadrukken juist dat de hoeveelheid van wat er in korte tijd geleerd moet worden in de B1-route overweldigend is en daarmee ook demotiverend kan zijn.

Verschillen tussen mannen en vrouwen

Een tweede verschil tussen typen inburgeraars dat op verschillende plekken in het vragenlijstonderzoek terugkomt is een verschil tussen mannen en vrouwen. Zo vinden vrouwen de inburgering vaker moeilijk (40 procent van de vrouwelijke asielmigranten noemt dit en 55 procent van de vrouwelijke gezinsmigranten) dan mannen (32 procent van de mannelijke asielmigranten vindt dit en 48 procent van de mannelijke gezinsmigranten). Ten opzichte van mannen ervaren vrouwen vaker de zorg voor de kinderen als een obstakel om snel en volwaardig mee te kunnen doen. Ook geven mannen over het algemeen andere ervaringen aan met de begeleiding naar werk. Mannen melden bijvoorbeeld vaker dat zij begeleiding van de gemeente ontvangen naar werk (41 procent van de mannen noemt dit in vergelijking met 33 procent van de vrouwen). Verder zijn mannen ook positiever over het nut van de MAP dan vrouwen.

Tot slot zien we verschillen terugkomen in hoe mannen en vrouwen zich voorbereid voelen op het examen. Mannen voelen zich vaker (zeer) goed voorbereid op het examen KNM dan vrouwen; 67 procent van de mannelijke asielmigranten vindt dit en 66 procent van de mannelijke gezinsmigranten in vergelijking tot 62 procent van de vrouwelijke asiel- en gezinsmigranten. Opvallend is dat vrouwelijke gezinsmigranten zich juist vaker goed voorbereid voelen op het taalexamen; 50 procent van de vrouwelijke gezinsmigranten vindt dit ten opzichte van 37 procent van de mannelijke gezinsmigranten. Vrouwelijke gezinsmigranten onder Wi2021 volgen vaker online taallessen, terwijl mannen iets vaker de taal leren via hun partner, familie of vrienden. Het percentage mannelijke en vrouwelijke gezinsmigranten onder de Wi2021 dat Nederlands leert via een cursus bij een taalschool is bijna gelijk; 40 procent van de mannen en 41 procent van de vrouwen leert Nederlands via een cursus bij een taalschool.

Asielmigranten zijn vaker positief over de inburgering dan gezinsmigranten

Net als in het vorige rapport zien we in deze meting verschillen in ervaringen tussen asiel- en gezinsmigranten. Ook deze meting geldt dat asielmigranten over veel aspecten van de inburgering meer te spreken zijn dan gezinsmigranten. Zo blijkt uit het vragenlijstonderzoek onder andere dat gezinsmigranten minder positief zijn over de meerwaarde van de inburgering en dat deze groep de inburgering vaker dan asielmigranten (heel) moeilijk vindt. Ook in de kwalitatieve uitkomsten komt dit naar voren. Zo ziet een deel van de gezinsmigranten de inburgering eerder als een onderbreking dan als een voorbereiding op hun leven in Nederland. Dit geldt bijvoorbeeld voor gezinsmigranten die vertellen hun baan te hebben opgezegd om te voldoen aan de eisen van de inburgering. Gezinsmigranten geven daarnaast vaker dan asielmigranten aan dat het inburgeringsaanbod minder aansluit op hun behoefte. Zo zijn gezinsmigranten minder positief over de inburgering en missen zij vaker de aansluiting met de persoonlijke doelen die zij hebben voor hun leven in Nederland. Daarbij ervaren zij het contact met hun contactpersoon bij de gemeente als onregelmatig en niet altijd van toegevoegde waarde.

Het belang van het Nederlandse taalniveau

Een ander punt waar verschillen tussen inburgeraars in de vragenlijst duidelijk worden, is het taalniveau. Inburgeraars die zelf aangeven het Nederlands (redelijk) goed te beheersen, zijn positiever over de stellingen met betrekking tot het maatschappelijke doel dan mensen die hun beheersing van de Nederlandse taal als minder goed inschatten. Ook laat het vragenlijstonderzoek zien dat mensen die hun Nederlands als (redelijk) goed beoordelen positiever zijn over de kwaliteit van de inburgeringscursus. Deze bevindingen zijn in lijn met de specifieke uitdagingen die naar voren komen voor mensen die laaggeletterd zijn. Deze groep noemt in de gesprekken dat ze veel moeite hebben met het leren van de Nederlandse taal, dat ze minder goed meekomen met het tempo van de inburgering en dat ze ook grotere uitdagingen ervaren in het navigeren in de samenleving. Deze groep heeft dan ook meer behoefte aan langere begeleiding en aan ondersteuning die meer op oefenen gericht is dan op voorlichting.

De uitkomsten van het onderzoek laten zien dat inburgeraars graag snel op weg geholpen willen worden met de Nederlandse taal. Daarbij zouden mensen de taal graag meer met Nederlandssprekende mensen willen oefenen. Deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek deelden manieren waarop zij hun sociale netwerken vergroten en wat hen hierbij helpt of in de weg staat. Hieruit blijkt het belang van mogelijkheden om Nederlandstaligen op een gelijkwaardige manier te ontmoeten, zoals in een gedeelde ontmoetingsplaats of tijdens vrijetijdsactiviteiten. Met name vrouwelijke deelnemers

noemen dat ze behoefte hebben aan het beter faciliteren van ontmoetingen specifiek met andere vrouwen. Ook is de Nederlandse taal het terrein waarop verreweg het grootste deel van de Wi2021-asielmigranten in het azc meer ondersteuning had willen krijgen. Ongeveer twee derde van de asielmigranten (64 procent) zegt dat ze hier meer ondersteuning in hadden willen krijgen.

Aandachtspunten voor beleid en uitvoering: differentieer in aanpak een aanbod afhankelijk van specifieke behoeften
We zien vanuit het onderzoek dat de manier waarop inburgeraars de inburgering ervaren verschilt per type inburgeraar. Hieronder volgt een aantal concrete aandachtspunten voor specifieke groepen inburgeraars, die ingezet kunnen worden in beleid en uitvoering om ervoor te zorgen dat het inburgeringsaanbod en de manier van begeleiding beter aansluiten bij hun specifieke behoeften.

- *B1-route en de stap van A2 naar B1*: Door mensen die de B1-route doen, wordt aangegeven dat zij de stap van A2 naar B1 als (te) groot ervaren en dit stress oplevert in combinatie met de gestelde inburgeringstermijn. Zeker als zij hun inburgering combineren met werk of gezin. Deelnemers die dit op deze manier ervaren pleiten ervoor om mensen die de B1-route combineren met andere verantwoordelijkheden langer de tijd te geven voor deze stap. Dat deze stap als intensief en zwaar wordt ervaren, is ook een aandachtspunt voor de contactpersoon van de gemeente, die een belangrijke rol kan spelen in het verlichten of juist opvoeren van druk.
- *Ontmoetingsplekken voor vrouwen:* Met name vrouwelijke deelnemers zouden gebaat zijn bij meer ontmoetingsplekken en activiteiten die specifiek op vrouwen gericht zijn, zodat ze andere vrouwen kunnen ontmoeten.
- *Passend aanbod voor gezinsmigranten*: Gezinsmigranten ervaren de inburgering op een andere manier dan asielmigranten en hebben specifieke behoeften. Zo hebben zij behoefte aan meer ondersteuning bij het vinden van passend en betaalbaar taalaanbod, met name aan het begin van de inburgering en op het moment dat zij tussentijds hun leerstrategie willen aanpassen. Ook zou intensievere begeleiding met meer aandacht voor de persoonlijke doelen van de gezinsmigrant kunnen bijdragen aan een grotere ervaren toegevoegde waarde van de inburgering voor gezinsmigranten.
- *Passend aanbod voor mensen die laaggeletterd zijn*: Uit het kwalitatieve onderzoek komt naar voren dat mensen die laaggeletterd zijn meer moeite hebben met verschillende onderdelen van de inburgering. Taallessen sluiten vaak niet aan op hun startniveau en manier van leren en ook binnen de maatschappelijke begeleiding geven zij aan meer oefenruimte nodig te hebben om zelfredzaam te worden. Om te zorgen dat iedereen mee kan komen met de inburgering, is het van belang om de specifieke situatie en behoeften van mensen die laaggeletterd zijn mee te nemen in de organisatie en invulling van het aanbod.

9.1.2 Aansluiting bij persoonlijke doelen en ambities

Hoe mensen hun inburgering ervaren wordt grotendeels bepaald door de mate waarin hun traject aansluit bij hun persoonlijke doelen en ambities. Mensen die minder positieve ervaringen naar voren brengen met de inburgering, noemen veelal dat ze zich niet gehoord voelen en dat de ondersteuning niet goed aansluit bij hun persoonlijke doelen. Dit kan bijvoorbeeld zo zijn omdat ze het gevoel hebben dat de informatie die zij ontvangen over de inburgering niet aansluit bij hun persoonlijke situatie. Ook de mate waarin het inburgeringsaanbod aansluit bij de persoonlijke doelen voor de toekomst is voor mensen bepalend voor hoe zij de kwaliteit ervaren. Ten aanzien van het taalaanbod vinden inburgeraars het belangrijk dat zij hiermee goed voorbereid zijn op wat ze willen bereiken in Nederland. De ambities zijn uiteraard niet voor alle inburgeraars hetzelfde. Hoewel sommige mensen in de B1-route het niveau en tempo als hoog ervaren, geldt voor anderen dat zij ontevreden zijn met het aanbod, omdat ze voor het bereiken van hun persoonlijke doelen juist graag een hoger taalniveau dan B1 zouden willen halen.

Aandachtspunten voor beleid en uitvoering: sluit aan bij persoonlijke doelen en ambities
Ten aanzien van een goede aansluiting bij de persoonlijke doelen en ambities van de inburgeraars komt uit het onderzoek een aantal specifieke aandachtpunten naar voren voor beleidsmakers en uitvoerders van de inburgering.

- *Aandacht voor de persoonlijke situatie in begeleiding en ondersteuning*: In de ondersteuning en begeleiding door contactpersonen, werkcoaches en maatschappelijk begeleiders vinden inburgeraars het belangrijk dat hun persoonlijke situatie, persoonlijke doelen en behoeften worden gehoord, serieus worden genomen en actief worden meegenomen in de begeleiding.
- *Participatieactiviteiten als stappen richting toekomstperspectief*: (Vrijwilligers)werk of de participatie-uren worden door inburgeraars positiever ervaren als ze op zo'n manier worden ingestoken dat ze bijdragen aan het zetten van stappen richting het persoonlijke toekomstperspectief.
- *Aansluiting taallessen en het beoogde gebruik van de taal in de samenleving*: Het is vanuit het perspectief van inburgeraars van belang dat er aansluiting is tussen de manier waarop de taallessen ingevuld worden en het beoogde gebruik op de arbeidsmarkt, in alledaagse situaties en voor het vergroten van sociale netwerken.

9.1.3 Het belang van autonomie in de begeleiding

Veel inburgeraars zijn positief over de begeleiding die zij tijdens de inburgering ontvangen. Dit geldt bijvoorbeeld voor de informatieverstrekking over de inburgering, studie en werk, over de financiële ontzorging en ondersteuning in het omgaan met geld. Met name uit het kwalitatieve onderzoek komt naar voren dat de mate waarin de begeleiding als positief wordt ervaren, voor een groot deel afhangt van de mate waarin inburgeraars autonomie ervaren tijdens de begeleiding.

Ontzorgen versus toewerken naar zelfstandigheid

De tevredenheid met de financiële ontzorging (het betalen van huur, gas/water/stroom en zorgverzekering) is groot. Bijna driekwart van de asielmigranten onder de Wi2021 (74 procent) is tevreden met het betalen van de vaste lasten uit de uitkering door de gemeente. Tegelijkertijd willen veel mensen uiteindelijk wel toewerken naar een situatie dat zij dit zelf kunnen doen. Ook zien we in het vragenlijstonderzoek dat inburgeraars die nog niet zo lang bezig zijn met hun inburgering (en hun PIP hebben gekregen na 1 januari 2024) vaker tevreden zijn met de ondersteuning van de gemeente in het omgaan met geld. Dit zou ermee te maken kunnen hebben dat mensen die al langer bezig zijn met de inburgering wellicht meer zelf willen doen en minder afhankelijk willen zijn van de gemeente.

De ervaringen die mensen naar voren brengen met de maatschappelijke begeleiding laten het belang van autonomie zien. Verreweg de meeste mensen noemen in de vragenlijst dat de maatschappelijke begeleiding hen heeft geholpen. De toegevoegde waarde van de maatschappelijke begeleiding zien mensen vooral in situaties dat inburgeraars hun weg in de Nederlandse samenleving nog niet goed kunnen vinden, doordat zij nog te weinig kennis en een te klein sociaal netwerk hebben. De gewenste duur van de maatschappelijke begeleiding hangt dan ook af van het tempo waarin mensen zelfstandig dingen weten te regelen. Mensen zijn minder positief over de maatschappelijke begeleiding als zij het gevoel hebben dat taken worden overgenomen, in plaats van dat vaardigheden worden aangeleerd om zelf de weg in de Nederlandse samenleving te vinden. Ook kunnen minder positieve ervaringen gerelateerd worden aan een gevoel van controle door de maatschappelijk begeleider, in plaats van zelf autonome keuzes te kunnen maken. Om via de maatschappelijke begeleiding de zelfredzaamheid van mensen te kunnen vergroten, is het volgens verschillende inburgeraars in dit onderzoek belangrijk dat er een leergerichte aanpak wordt gekozen voor de maatschappelijke begeleiding, waarbij er veel ruimte is om te oefenen.

Autonomie in keuzes

Het belang van het maken van autonome keuzes komt op verschillende plekken in dit onderzoek naar voren. Zo is aan gezinsmigranten in de vragenlijst gevraagd naar ervaringen met de ondersteunende rol van de gemeente bij het vinden van een taalcursus. Bijna de helft zegt deze ondersteuning belangrijk te vinden. Bijna een kwart vindt het echter niet nodig omdat ze dit naar eigen zelf kunnen regelen en soms vinden mensen dit zelfs vervelend, omdat ze naar eigen zeggen op advies van de gemeente een te dure cursus volgen. Ook voor mensen in de B1-route die minder te spreken zijn over de kwaliteit van de inburgering speelt het maken van autonome keuzes een rol. Voor een deel van de asielmigranten geldt bijvoorbeeld dat zij frustratie ervaren over hun gebrek aan autonomie om zelf een taalschool te kiezen of van taalschool te kunnen veranderen als zij niet tevreden zijn.

Aandachtspunten voor beleid en uitvoering: vergroot het gevoel van autonomie en zelf keuzes kunnen maken

Inburgeraars noemen specifieke punten waarop zij graag (meer) autonomie ten aanzien van de inburgering zouden willen ervaren. Hier komen de volgende concrete aandachtspunten voor beleid en uitvoering uit naar voren:

- *Feedback op het aanbod*: Inburgeraars geven aan dat zij om hun autonomie te vergroten, graag de mogelijkheid willen om feedback te geven op het aanbod van actoren die de inburgering uitvoeren, zoals taalscholen en organisaties die participatieprogramma's organiseren. Het is voor hen van belang dat feedback serieus genomen wordt en dat helder is wat hiermee gedaan wordt.
- *Balans tussen ondersteuning en controle bij begeleiding*: De manier waarop inburgeraars de balans tussen ondersteund worden en gecontroleerd worden ervaren, verschilt per persoon. Met name inburgeraars die zelf proactief naar informatie zoeken, hoogopgeleid zijn of het gevoel hebben dat zij zichzelf al kunnen redden, ervaren ondersteuning sneller als controlerend. Inburgeraars die de Z-route doen en mensen die laaggeletterd zijn, hebben vaak meer behoefte aan proactieve en intensieve ondersteuning.
- *Inzet op zelfredzaamheid bij maatschappelijke begeleiding*: Om via de maatschappelijke begeleiding de zelfredzaamheid van mensen te kunnen vergroten, is het vanuit het perspectief van inburgeraars belangrijk dat er een leergerichte aanpak wordt gekozen waarbij taken niet alleen worden overgenomen, maar ook actief wordt ingezet op het overdragen van de kennis en vaardigheden die nodig zijn om de taken zelf uit te voeren.

9.1.4 Ervaringen met de inburgering verschillen gedurende het inburgeringstraject

De ervaringen van inburgeraars zijn niet over het hele inburgeringstraject constant, maar kunnen ook variëren met de tijd. Dat laten verschillende uitkomsten van het onderzoek zien.

In de eerste periode vaak positievere ervaringen

Uit het vragenlijstonderzoek blijkt dat inburgeraars die aan het begin staan van hun inburgeringstraject over het algemeen positiever zijn over hoe de inburgering hen verder helpt in de maatschappij dan inburgeraars die al langer bezig zijn. Zo zijn de inburgeraars die hun PIP na 1 januari 2024 hebben ontvangen vaker positief over de stellingen die te maken hebben met het maatschappelijke doel en de beleidsdoelen dan de inburgeraars die al langer bezig zijn (en voor 1 januari 2024 hun PIP hebben gehad). Ook ervaren mensen die nog niet zo lang bezig zijn de kwaliteit van de inburgering vaker als goed dan mensen die al langer bezig zijn. Wat hiermee te maken kan hebben, is dat voor veel mensen de stress toeneemt als het einde van de inburgeringstermijn nadert. Sommige mensen beschrijven dat zij het als ontmoedigend ervaren als ze zich gaandeweg realiseren dat hun taalniveau in de praktijk nog niet goed genoeg is om vrienden te maken en om goed mee te komen op de werkvloer. Ook ervaren sommige deelnemers na verloop van tijd een verlies van motivatie om de taal te leren, omdat ze het gevoel hebben niet snel genoeg vooruit te gaan. Deze aspecten beïnvloeden mogelijk ook de beoordeling van de kwaliteit van de inburgering.

Ook op andere aspecten van de inburgering valt op dat de vragenlijstantwoorden van mensen die minder dan een jaar geleden zijn gestart met de inburgering verschillen van die van de inburgeraars die al langer bezig zijn. Zoals ook te verwachten valt, hebben van de groep inburgeraars onder de W12021 die al langer dan een jaar bezig zijn meer mensen een examen afgelegd; 35 procent van de mensen die hun PIP voor 1 januari 2024 heeft gehad, heeft naar eigen zeggen minstens één examen afgelegd, terwijl dit voor 19 procent van de inburgeraars geldt die vanaf 1 januari 2024 hun PIP hebben gehad. Het percentage van de inburgeraars dat naar eigen zeggen betaald werk heeft verricht, verschilt niet voor de mensen die langer of minder lang aan het inburgeren zijn. Wel zien we terug dat het aandeel van de inburgeraars dat niet weet wat de kosten van de cursus zijn kleiner is onder de inburgeraars die al langer bezig zijn dan onder de inburgeraars die vanaf 1 januari 2024 hun PIP hebben gehad.

Maatschappelijke begeleiding vooral intensief in het begin van het traject

Ten aanzien van de maatschappelijke begeleiding komt er vanuit de ervaringen van sommige inburgeraars naar voren dat mensen in de eerste periode intensiever ondersteund worden en dat deze vorm van ondersteuning ook met name in de beginperiode als onmisbaar wordt ervaren. De maatschappelijk begeleider neemt hierin meestal in het begin meer eigen initiatief om informatie te delen en af te spreken. Na de eerste zes maanden neemt de frequentie af en verschuift het initiatief meer naar degene die ondersteund wordt, om zelf vragen te stellen en aan te geven wanneer er ergens hulp bij nodig is. Deze proactiviteit in het begin wordt door de meeste mensen als belangrijke voorwaarde voor succesvolle begeleiding benoemd.

Aandachtspunten voor beleid en uitvoering: houd er rekening mee dat behoeften kunnen verschuiven met de tijd

Vanuit het onderzoek zien we dat behoeften van inburgeraars niet vaststaan, maar in bepaalde periodes of met het verstrijken van de tijd verschuiven. Hieruit komen de volgende concrete aandachtspunten voor beleid en uitvoering naar voren:

- *Begeleiding bij het afronden van de inburgering*: Uit het onderzoek blijkt dat naarmate inburgeraars langer bezig zijn met de inburgering, zij deze minder positief beoordelen. Dit kan te maken hebben met toenemende stress die inburgeraars ervaren naarmate de einddatum van hun inburgeringstermijn dichterbij komt en met teleurstelling over de vooruitgang of verwachtingen over de inburgering die niet uit zijn gekomen. Deze verschuiving vormt een belangrijk aandachtspunt in de begeleiding van inburgeraars die langer bezig zijn. De kans bestaat dat zij in een latere fase van de inburgering andere behoeften hebben dan in de beginfase van hun traject, zoals toegang tot mentale ondersteuning, een luisterend oor of ondersteuning gericht op het leven na de inburgering.
- *De behoefte aan intensievere maatschappelijke begeleiding in de beginperiode*: Voor de meeste inburgeraars is maatschappelijke begeleiding vlak nadat zij zich in de gemeente vestigen onmisbaar. In deze periode hebben zij de meeste vragen en het meest behoefte aan frequent contact, communicatie in de moedertaal en een proactieve houding van de maatschappelijk begeleider. Deze specifieke behoeften die sterker aanwezig zijn in de beginperiode, vormen een aandachtspunt voor de timing en invulling van de maatschappelijke begeleiding.
- *Ondersteuning gezinsmigranten bij aanpassen leerstrategie*: Specifiek voor gezinsmigranten geldt dat zij hun leerstrategie aanpassen wanneer zij het gevoel hebben hun examens niet te gaan halen binnen hun inburgeringstermijn. Dit is een moment waarop gezinsmigranten behoefte hebben aan ondersteuning en advisering vanuit de gemeente.

9.1.5 Het combineren van leren en werken

Op verschillende wijzen wordt in de verschillende leerroutes de combinatie van het leren van de Nederlandse taal en het doel van betaald werk of vrijwilligerswerk bevorderd. Over de ervaringen met deze combinatie komen verschillende beelden naar voren.

Ervaringen in het combineren van leren en werken worden door verschillende aspecten beïnvloed

Ruim de helft van de inburgeraars is van mening dat de taal leren en het doen van (vrijwilligers)werk goed te combineren is. Ten opzichte van de vorige meting (2023 – 2024), zien we in deze meting terug dat inburgeraars onder de Wi2021 en gezinsmigranten onder de Wi2013 in het vragenlijstonderzoek over het algemeen wat minder positief zijn over de combinatie van Nederlands leren en (vrijwilligers)werk. Zo was 63 procent van de asielmigranten onder de Wi2021 in de vorige meting positief over de combinatie van taal leren en (vrijwilligers)werk, terwijl in deze meting 54 procent van deze groep het (zeer) eens is met deze stelling. Van de gezinsmigranten onder de Wi2021 was in de vorige meting 59 procent het (zeer) eens met deze stelling, terwijl dat nu geldt voor 54 procent.

De ervaringen met de combinatie van leren en werken kunnen gerelateerd worden aan zowel kenmerken van de inburgeraars als aspecten van de omgeving. Zo noemen inburgeraars met een hoger Nederlands taalniveau vaker dat deze combinatie hen goed af gaat. Daarnaast is ook de mate waarin er informele interactie met Nederlandstaligen mogelijk is en de situatie op het werk van belang. Als werkgevers investeren in het taalniveau en de werksfeer als goed wordt ervaren, noemen mensen dit als positief voor het kunnen combineren van leren en werken. Voor veel mensen voelt de combinatie echter als een evenwichtsoefening. De verplichtingen die komen kijken bij de inburgering, betaald werk en andere verantwoordelijkheden, zoals zorg voor het gezin, zijn moeilijk met elkaar in balans te brengen. Praktische zaken, zoals de aansluiting tussen les- en werkroosters en de afstand tussen werk- en leslocaties worden als knelpunten genoemd.

Ondersteuning richting participatie en werk: ervaringen met de MAP

In het vragenlijstonderzoek is aan mensen gevraagd of zij onderdelen van de MAP hebben ontvangen. Niet alle inburgeraars weten of ze onderdelen van de MAP hebben gevolgd, van de Wi2021-inburgeraars die dat wel weten, hebben ongeveer vier op de tien mensen onderdelen van de MAP gevolgd. Inburgeraars zijn over het algemeen tevreden over de MAP. Ruim acht op de tien asielmigranten (81 procent) vindt de MAP (heel) nuttig, vergeleken met ongeveer zes op de tien gezinsmigranten (64 procent).

Hoewel mensen over de gehele linie tevreden zijn met de MAP, komt uit het kwalitatieve onderzoek naar voren dat de ervaringen ook wisselend kunnen zijn. Veel deelnemers waarderen de praktische insteek van de MAP: met name praktische tools en vaardigheden zoals het schrijven van een motivatiebrief, het maken van een cv en leren hoe je vacatures kunt vinden, worden gewaardeerd. Hierbij wordt wel aangegeven dat het belangrijk is dat er tijdens de MAP tijd is om hier zelf mee te oefenen. Andere positieve elementen die door deelnemers naar voren gebracht worden, zitten vooral in de fase van het voorbereiden op het vinden van werk.

Vanuit het perspectief van inburgeraars is de MAP vooral gefocust op het aanreiken van praktische tools in de fase van voorbereiding op werk, zoals het maken van een cv en begeleiding bij het maken van een plan voor – en het nadenken over – de toekomst. Sommige deelnemers geven aan dat ze juist de begeleiding bij de praktische vervolgstappen na afloop van de MAP missen. De ondersteuning in de voorbereidende fase op werk wordt door sommige deelnemers als waardevol ervaren, maar dat is niet voor iedereen het geval. Vooral bij deelnemers die de B1-route doen en meer bij gezinsmigranten dan bij asielmigranten, zien we dat mensen die al een carrière gehad hebben en een duidelijk beeld hebben van wat zij willen doen, de MAP als minder waardevol ervaren. Een van de belangrijkste belemmeringen die met name door mensen in de Z-route worden genoemd voor de effectiviteit van MAP, is dat MAP niet altijd gegeven wordt in een taal die zij kunnen begrijpen. Als het programma niet gevolgd kan worden in de moedertaal, geven sommige deelnemers in de Z-route aan dat het extra belangrijk is om het MAP-programma op het juiste moment binnen het inburgeringstraject te laten vallen, bijvoorbeeld als er een bepaald taalniveau bereikt is.

Diverse ervaringen ten aanzien van de begeleiding van de gemeente richting werk

Van de asielmigranten onder de W12021 ontvangt iets meer dan een derde (38 procent) begeleiding van de gemeente bij het vinden van werk, noemen zij in het vragenlijstonderzoek. Ongeveer driekwart van deze groep (73 procent) is hier heel tevreden over. In het kwalitatieve onderzoek zien we dat deelnemers de ondersteuning richting participatie en werk op verschillende manieren ervaren. Er zijn deelnemers die aangeven dat de inburgering hen ondersteunt richting participatie en werk. Met name deelnemers die de Z-route doen, rapporteren een toegenomen gevoel van zelfvertrouwen,

taalniveau en duidelijkere stappen richting hun persoonlijke doelen. Dit geldt echter niet voor iedereen. Sommige deelnemers die de Z-route doen geven aan dat de participatie-activiteiten die zij als onderdeel van hun inburgering doen niet voldoende aansluiten bij hun persoonlijke doelen. Vooral deelnemers die de B1-route doen en hoogopgeleid zijn geven aan dat zij een hoger taalniveau nodig hebben om werk op niveau te kunnen doen. Ook hebben veel deelnemers het gevoel dat ze de taal nog niet genoeg in de praktijk hebben kunnen oefenen om volwaardig te kunnen participeren en werken.

Deelnemers die positief zijn over de ondersteuning die de gemeente hen biedt om werk te vinden, geven meestal aan dat dit ligt aan een contactpersoon die rekening houdt met en zich inzet voor hun persoonlijke doelen. Of deelnemers de ondersteuning van de gemeente als behulpzaam of minder behulpzaam ervaren, hangt daarnaast ook samen met de mate waarin de gemeente concrete en tijdige terugkoppeling geeft op hun vragen. Een terugkerend element in de ervaringen van inburgeraars met ondersteuning richting werk is dat sommigen zich onder druk gezet voelen om (snel) aan het werk te gaan. Dit zorgt in sommige gevallen voor extra stress, zeker als mensen het al lastig vinden om de inburgering met andere verplichtingen te combineren.

Aandachtspunten voor beleid en uitvoering: zorg dat leren en werken elkaar versterken
Hoewel inburgeraars aangeven dat zij graag hun Nederlands zouden willen verbeteren door de taal in de praktijk, bijvoorbeeld via werk, te oefenen, blijkt dat dit niet vanzelf gaat. Vanuit de inzichten over het combineren van leren en werken komen de volgende aandachtspunten voor uitvoering en beleid naar voren:

- *(Vrijwilligers)werk draagt niet automatisch bij aan taalontwikkeling:* Of (vrijwilligers)werk bijdraagt aan de taalontwikkeling hangt volgens inburgeraars af van een aantal factoren: de mogelijkheid om Nederlands te gebruiken tijdens het werk, informeel contact met collega's en de werksfeer (is het een veilige ruimte om te oefenen)? Om tot een effectievere inrichting van dualiteit te komen, kunnen deze factoren meegenomen worden als aandachtspunt bij het invullen en organiseren van participatie-uren binnen de Z-route en bij de begeleiding naar (vrijwilligers)werk tijdens de inburgering.
- *Inburgeraars hebben behoefte aan meer informeel taalcontact*: Deelnemers aan het onderzoek geven aan dat de mogelijkheid om de taal te oefenen met Nederlandstaligen voor hen belangrijk is. Zij ervaren niet altijd voldoende aanbod voor informeel taalcontact. Het is een aandachtspunt om te zorgen dat er voldoende mogelijkheden zijn om de taal te oefenen en om inburgeraars te begeleiden richting dit aanbod.
- *Werken en inburgeren is een evenwichtsoefening:* Veel mensen geven aan dat het combineren van werken en inburgeren zwaar is, zeker wanneer er ook verantwoordelijkheden zijn binnen het gezin. Bij sommigen leidt dit tot overbelasting of burn-outklachten. Het is belangrijk om te erkennen dat er veel van inburgeraars gevraagd wordt en dat in de begeleiding rekening moet worden gehouden met hun persoonlijke situatie en verschillende verantwoordelijkheden. Begeleiding kan beter ingezet worden om inburgeraars bij deze evenwichtsoefening te ondersteunen en de ervaren druk te verlichten, dan om deze juist te verzwaren door controlerend te zijn en de tijdsdruk op te voeren.

9.1.6 Wachttijd als knelpunt
Als belemmering voor de inburgering worden de wachttijden genoemd. Het gaat dan om twee aspecten: wachten om te kunnen beginnen aan de inburgering en wachten om examen te kunnen doen.

Wachten om te beginnen
Van de asielmigranten onder de Wi2021 die al zijn begonnen met hun taalcursus, vond 27 procent dat zij lang moesten wachten voordat ze met de cursus konden beginnen. De Wi2021-asielmigranten die noemen dat ze lang moesten wachten op een cursusaanbod, is vervolgens gevraagd aan te geven om welke reden(en) dat volgens hen het geval was. De helft van hen geeft hierbij aan dat zij lang moesten wachten tot er plek voor hen was bij de cursus. Ook geeft 38 procent aan dat zij lang moesten wachten tot ze een aanbod ontvingen van de gemeente.

Wachten om examen te kunnen doen
Ten aanzien van de ervaringen met de examens, worden de lange wachttijden voor examens als knelpunt genoemd. Zo vindt 39 procent van de asielmigranten onder de Wi2021 de wachttijd (heel) lang. Dit geldt ook voor ongeveer de helft (49 procent) van de gezinsmigranten onder de Wi2021, 43 procent van de asielmigranten onder de Wi2013 en 35 procent van de gezinsmigranten onder de Wi2013. Daarbij worden met name de wachttijden voor examens op B1- of B2-niveau door inburgeraars als lang ervaren; dit geldt voor 57 procent van de asielmigranten en 59 procent van de gezins-

migranten. Voor de examens op A2-niveau worden de wachttijden minder vaak als lang ervaren; 30 procent van de asielmigranten vindt dit en 37 procent van de gezinsmigranten. In het kwalitatieve onderzoek geven deelnemers die vinden dat zij lang moeten wachten aan dat dit hun voortgang vertraagt en extra stress veroorzaakt.

Wachten op de passende ondersteuning of informatie

Een andere manier waarop wachten terugkomt in de bevindingen van het kwalitatieve onderzoek is de wachttijd die mensen ervaren in het contact met hun contactpersoon bij de gemeente of hun maatschappelijk begeleider. Voor een deel van de deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek speelt dit een rol in hoe zij de ondersteuning die zij ontvangen waarderen. Met name bij gezinsmigranten zien we dat het contact met hun contactpersoon bij de gemeente vaak onregelmatig is. Er zijn veel deelnemers die aangeven een eerste gesprek gehad te hebben, maar daarna lange tijd niets gehoord te hebben van hun contactpersoon. Ook geven verschillende mensen aan dat zij soms lang moeten wacht op antwoord op vragen die zij via WhatsApp stellen. Dit leidt in sommige gevallen tot vertraging, bijvoorbeeld wanneer de contactpersoon nodig is voor de inschrijving voor een examen.

Aandachtspunt voor beleid en uitvoering: houd er rekening mee dat lange wachttijden voor inburgeraars een realiteit zijn en dat dit stress kan opleveren

In verschillende onderdelen van het inburgeringsproces ervaren inburgeraars regelmatig lange wachttijden. Voor beleid en uitvoering betekent dit als aandachtspunt dat het belangrijk is om zoveel mogelijk aanbod te bieden tijdens wachttijden, zodat mensen deze tijd nuttig kunnen gebruiken en het zo min mogelijk voelt als verloren tijd. Voorbeelden uit de praktijk zijn tussenaanbod in de wachttijd tussen het PIP en de start van de leerroute en examentrainingen vanuit taalscholen tijdens de wachttijd voor de examens.

9.2 Reflectie op de bevindingen

De vragen die in deze meting in de vragenlijst aan de inburgeraars zijn gesteld komen grotendeels overeen met de vragen van de vorige meting in 2023-2024. We vinden ook veel overlap met de uitkomsten van de vorige meting. Zo zien we ook in dit rapport terugkomen dat de ervaringen en percepties van inburgeraars heel divers zijn en constateren we dat er zowel positieve aspecten als belemmeringen van de inburgering naar voren komen.

Waar de uitkomsten in vergelijking met de voorgaande metingen verschillen, hebben we dit in het rapport beschreven. Zo valt op dat de ervaringen van de inburgeraars die vanaf 1 januari 2024 hun PIP hebben gekregen op een aantal van de in de vragenlijst uitgevraagde aspecten wat positiever zijn dan in de vorige meting naar voren kwam. Dit geldt bijvoorbeeld voor de ervaringen met de brede intake, het PIP en de leerbaarheidstoets. In dit rapport hebben we daarnaast de nadruk gelegd op de onderdelen die dit jaar nieuw zijn in het onderzoek, dat wil zeggen: de ervaringen met de maatschappelijke begeleiding, met de MAP en met de examens. Ook is meer informatie opgenomen over de ervaringen van de inburgeraars met de kwaliteit van de inburgeringcursus en met de ontvangen begeleiding tijdens het inburgeringstraject (in plaats van in de voorbereiding daarvan, zoals vooral in het vorige rapport is beschreven). Ook voor de onderdelen die nu meer verdieping hebben gekregen geldt dat er zowel positieve ervaringen als belemmeringen naar voren komen en dat niet alle typen inburgeraars (dat wil zeggen: mannen en vrouwen, mensen in verschillende inburgeringroutes en op verschillende momenten in de inburgering) dezelfde ervaringen hebben.

Wat ook vergelijkbaar is met het voorgaande rapport, is dat op een aantal kenmerken de responsgroep van dit onderzoek wat afwijkt van de gehele populatie van inburgeraars. Zo zijn ook dit jaar mensen met een hoog/theoretisch opleidingsniveau oververtegenwoordigd. Ten opzichte van de voorgaande meting heeft een wat groter aandeel inburgeraars die de Z-route volgt de vragenlijst ingevuld, al is deze groep nog steeds wat ondervertegenwoordigd in de steekproef vergeleken met de populatie. Verder bestaat de responsgroep dit jaar voor een kleiner deel uit inburgeraars onder de Wi2013; dit heeft er hoogstwaarschijnlijk mee te maken dat deze groep ook in absolute aantallen kleiner wordt.

B

Bijlagen

REGIOPLAN

Bijlagen

B.1 Methodologische verantwoording vragenlijstonderzoek

Spreiding

We zien over het algemeen een goede spreiding van respondenten in de data. Er zijn voor de inburgeringsstelsels ruim voldoende respondenten en ook wat betreft persoonlijke kenmerken zien we genoeg variatie en spreiding. Ook is de incidentele oververtegenwoordiging van subgroepen, bijvoorbeeld van mannen onder asielmigranten en vrouwen onder gezinsmigranten, goed te verklaren aan de hand van bredere populatiegegevens.
Twee uitzonderingen moeten hierbij genoemd worden. Ten eerste zijn asielmigranten die binnen de Wi2021 de Z-route volgen ondervertegenwoordigd in de steekproef vergeleken met de populatie. Ook inburgeraars die relatief minder opleiding genoten hebben lijken ondervertegenwoordigd, hoewel geschikte populatiegegevens hiervan ontbreken. Dit betekent niet dat we hiervoor geen beschrijvende uitkomsten kunnen rapporteren, maar hier dient in de analyse en rapportage rekening mee gehouden te worden. In het kwalitatieve onderdeel van het onderzoek is bovendien extra aandacht besteed aan het meenemen van deze subgroepen in de onderzoekspopulatie.

Missing data

Over het algemeen is het aantal missende waarden in de data beperkt. Met name 'feitelijke vragen' die niet gaan over ervaringen of waarderingen zijn meestal zo goed als compleet ingevuld. Bij vragen die juist gaan over ervaringen en waarderingen is relatief meer missing data. Zoals beschreven gaat dit met name om de vragen over de maatschappelijke en beleidsdoelen van de inburgeringswetten (hoofdstuk 3). Mogelijk komt dit door de subjectiviteit van de vragen, of het feit dat dit de laatste vragen van de vragenlijst waren en respondenten hier niet altijd de tijd voor namen. Ook kan het zijn dat de respondenten geen mening hadden over deze stellingen omdat zij nog niet lang genoeg aan het inburgeren zijn om een mening te hebben over de opbrengst van de inburgering.
We hebben geen respondenten met missing data uit de dataset verwijderd. In plaats hiervan rapporteren we de mate van missing data bij specifieke vragen op een transparante manier (de omvang van de responsgroep is in de titel van de verschillende tabellen en grafieken weergegeven) en kiezen we er hiermee voor om geen betekenisvolle data te verwijderen.

Mismatch vragenlijsten en controlevraag verblijfsvergunning

De wervingsmethode was erop gericht dat inburgeraars met behulp van filtervragen zelf de juiste vragenlijst konden invullen die voor hen relevant is. Dat wil zeggen dat bijvoorbeeld Wi2021-gezinsmigranten specifiek de vragenlijst voor Wi2021-gezinsmigranten dienden in te vullen. In de vragenlijsten zelf hebben we hierover een controlevraag toegevoegd, waarbij respondenten konden aangeven welke verblijfsvergunning ze hebben gekregen.
Hoewel we hier nauwkeurig mee zijn omgegaan in de informatieverstrekking over de vragenlijsten, is het niet ondenkbaar dat er respondenten zijn die de verkeerde vragenlijst hebben ingevuld, of de controlevraag onjuist hebben ingevuld. Dit blijkt ook uit de data. Van de groep Wi2021-asiel geeft 10 procent (N = 229) bij de controlevraag aan een verblijfsvergunning voor gezinsmigratie te hebben. Bij de groep Wi2021-gezin geeft 1 procent (N = 13) bij de controlevraag aan een verblijfsvergunning voor asielmigratie te hebben. We hebben respondenten met deze 'mismatch' in de dataset gehouden, omdat niet vast te stellen is dat zij daadwerkelijk de verkeerde vragenlijst hebben ingevuld of simpelweg de controlevraag niet begrepen hebben. Het feit dat er bij deze controlevraag ook relatief veel open antwoorden zijn ingevuld die wel verwijzen naar de antwoordcategorieën, geeft ook aan dat deze controlevraag voor veel mensen ingewikkeld was om in te vullen.

Analysemethoden

Tijdens de dataverzameling zijn we de analyse al gestart met een a priori poweranalyse die we met behulp van analysesoftware G*Power hebben toegepast. De data-analyses hebben we vervolgens in SPSS uitgevoerd. De uitkomst op de meeste enquêtevragen rapporteren we aan de hand van beschrijvende frequentietabellen. Hierbij ligt het zwaartepunt – in tegenstelling tot de vorige meting – niet op het testen van statistische verschillen in groepsgemiddelden, maar op het presenteren en interpreteren van de variatie in respons op de antwoordopties. Hierbij hebben we in de lopende tekst op interpretatieve wijze verschillen tussen groepen beschreven, waarbij we een verschil van ongeveer acht procentpunten classificeren als betekenisvol verschil. Om deze reden hebben we ervoor gekozen om niet elk verschil tussen groepen te rapporteren, maar met name betekenisvolle verschillen in tabellen en figuren op te nemen.

We hebben daarnaast enkele multivariate lineaire regressiemodellen geschat, specifiek om te onderzoeken welke (persoons)kenmerken de beoordeling van de meerwaarde van de inburgering (par. 3.3) en de kwaliteit van de inburgeringscursus (par. 4.5) beïnvloeden. Lineaire regressiemodellen worden getoetst als er sprake is van een lineaire uitkomstvariabele, zoals de waardering ten aanzien van de inburgeringsdoelen of de kwaliteit van de inburgeringscursus (dat kan varieren van 1 t/m 5). Aan de regressieanalyses werden meerdere (mogelijke) voorspellers voor de uitkomst toegevoegd. De significantie van de bijdrage van de voorspellers wordt getoetst met de t-toets. De schatting van het effect van bijvoorbeeld geslacht (*B*) laat zien of vrouwelijke inburgeraars een significant hogere (of lagere) beoordeling geven dan mannelijke inburgeraars. De verklaarde variantie (Adjusted R^2) geeft aan hoeveel van de totale variantie (spreiding) in de gemiddelde score van de beoordeling verklaard kan worden door de voorspellers die aan het model zijn toegevoegd.

De multivariate regressiemodellen hebben we onder andere geschat voor samengestelde schalen van de vragen die gaan over het maatschappelijk doel (1), de beleidsdoelen (2) en de kwaliteit (3). Alvorens we deze schalen hebben geconstrueerd, hebben we de correlaties tussen de afzonderlijke stellingen getest, net als de interne betrouwbaarheid (Cronbach's alpha; α) van de schalen. In de regressiemodellen hebben we zowel voorspellers op een continue ordinale en ratioschaal toegevoegd, als categorische kenmerken die we als dummyvariabelen hebben geïncludeerd.

Inzet van de gemeenteroute

Doel van de gemeenteroute was om de respons op de vragenlijst aan te vullen. Bij de selectie van gemeenten hebben we zoveel mogelijk rekening gehouden met geografische spreiding, spreiding naar grootteklasse en beleidskeuzes. Bij de beleidskeuzes hebben we gekeken naar het werken met *dedicated klantmanagers*, de inzet van duale trajecten en samenwerking met andere gemeenten. Daarnaast hebben we ook rekening gehouden met praktische zaken, namelijk de mate waarin we goede ingangen hebben in de betreffende gemeente, het aantal inburgeringsplichtige statushouders en het aantal gezinsmigranten in een gemeente. We weten namelijk dat in een gemeente soms veel statushouders woonachtig kunnen zijn, maar dat het aantal inburgeringsplichtige statushouders een stuk lager kan liggen. Zodoende zijn de gemeenten in beeld gekomen die in tabel B.1 opgesomd staan.

Met de gemeenteroute kiezen we voor een 'warme benadering', waarbij we gemeenten, taalscholen en andere actoren die contact hebben met inburgeraars verzoeken om informatie over het onderzoek te delen en deelname te stimuleren. Voor deze meting zijn de bestaande contacten met de betreffende gemeenten en uitvoeringspartners aangehaald. De reactie per organisatie of gemeente verschilt sterk. Dit valt als volgt te verklaren. De periode waarin de vragenlijst is uitgezet (oktober en november 2024) betreft de drukste periode voor gemeenten en de uitvoeringspartners. Na de zomer vindt (traditioneel) meer huisvesting van statushouders plaats. Daarnaast speelt bij meerdere gemeenten werkdruk, onder andere door personeelstekorten. Ook moest een uitvoerende partij zich richten op de inschrijving op een aanbesteding tijdens de onderzoeksperiode. Tot slot waren enkele contactpersonen afwezig en was het onderzoek niet overgedragen aan vervangende collega's. Voor een aantal gemeenten belemmerden deze factoren de actieve informatieoverdracht over het invullen van de vragenlijst naar inburgeraars. Daartegenover staat dat andere gemeenten en andere partijen wel kans zagen om informatie over het onderzoek te delen met inburgeraars om zo deelname aan de vragenlijst te stimuleren. Bovendien zorgde de ervaringen uit de eerste meting ervoor dat beter en gerichter inzet te plegen was. Zo kon op basis van de responsanalyse gericht deelnemers van de Z-route worden benaderd, om hun deelname aan het onderzoek te vergroten.

Als kick-off voor deze meting zijn alle contactpersonen uitgenodigd voor een digitale sessie om hen te informeren over de resultaten van het eerste vragenlijstonderzoek. Hierbij is ook gesproken over het bereiken van deelnemers aan de Z-route en welke suggesties de contactpersonen hiervoor hebben. Daarbij vond ook een toelichting op de verdere planning en inzet plaats. Na afloop van deze sessie is aan alle genodigden het digitale foldermateriaal en tekst voor een whatsappbericht in vijf talen gestuurd. Ook is een praktische handreiking meegestuurd over hoe tijdens een bijeenkomst met inburgeraars in de Z-route groepsgewijs de enquête ingevuld kan worden.
Zoals aangegeven konden niet alle gemeenten deelnemen. In tabel B.1 zijn de deelnemende gemeenten te zien, uitgesplitst naar de activiteiten waar inzet is geweest.

Tabel B.1 Inzet van de gemeenteroute

	Whatsapp-bericht	Taalschool	Consulent/ contactper-soon	Adviesraad/ sleutelperso-nen	Informatie bijeenkomst	Maatschap-pelijke orga-nisatie
Breda	✓		✓	✓		✓
Eindhoven	✓		✓			✓
Leeuwarden	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Tilburg			✓			✓
Venlo	✓		✓		✓	✓
Regio Achterhoek					✓	

Ten opzichte van de vorige meting vond er een verschuiving van activiteiten en inzet plaats. Hierbij vond meer inzet plaats vanuit maatschappelijke organisaties die in direct contact staan met inburgeraars, met name met mensen in de Z-route. Hierbij ging het vooral om het sturen van het WhatsApp-bericht om hen te wijzen op het onderzoek, of is hier tijdens een bijeenkomst specifiek aandacht aan gegeven, al dan niet door het gezamenlijk invullen van de vragenlijst. De inzet vanuit consulenten is deze meting minder intensief geweest, vanwege de werkdruk bij gemeenten zelf. De contactpersoon kan ook iemand zijn van de taalschool, maatschappelijke organisatie of andere uitvoeringspartner.

Naast het versturen van een Whatsapp-bericht met een link naar de vragenlijst, hebben contactpersonen in het persoonlijk contact met inburgeraars gewezen op het onderzoek. Dit ging via de taalschool of via een maatschappelijke organisatie die inburgeraars begeleidt. Bij twee gemeenten hebben sleutelpersonen of de adviesraad deze rol op zich genomen. Het kenbaar maken van het onderzoek tijdens een informatiebijeenkomst vond plaats bij drie gemeenten. Dit ging om een bijeenkomst in het kader van de participatieverklaring, een bijeenkomst in het kader van financiële voorlichting en een algemene voorlichtingsbijeenkomst.

B.2 Aanvullende tabellen hoofdstuk 3 (realisatie doelen)

Uitsplitsingen per stelling naar leerroute, geslacht en cohort

Tabel B.2.1a 'Door de inburgering voel ik mij goed voorbereid op een baan in Nederland', per leerroute (N = 2.198)

	B1-route	O-route	Z-route
Helemaal eens	26%	30%	27%
Eens	36%	38%	42%
Neutraal	23%	23%	18%
Oneens	8%	5%	9%
Helemaal oneens	6%	4%	5%
Totaal	**100%** (N = 1710)	**100%** (N = 312)	**100%**(N = 176)

Figuur B.2.1a 'Door de inburgering voel ik mij goed voorbereid op een baan in Nederland', per geslacht (N = 2.337)

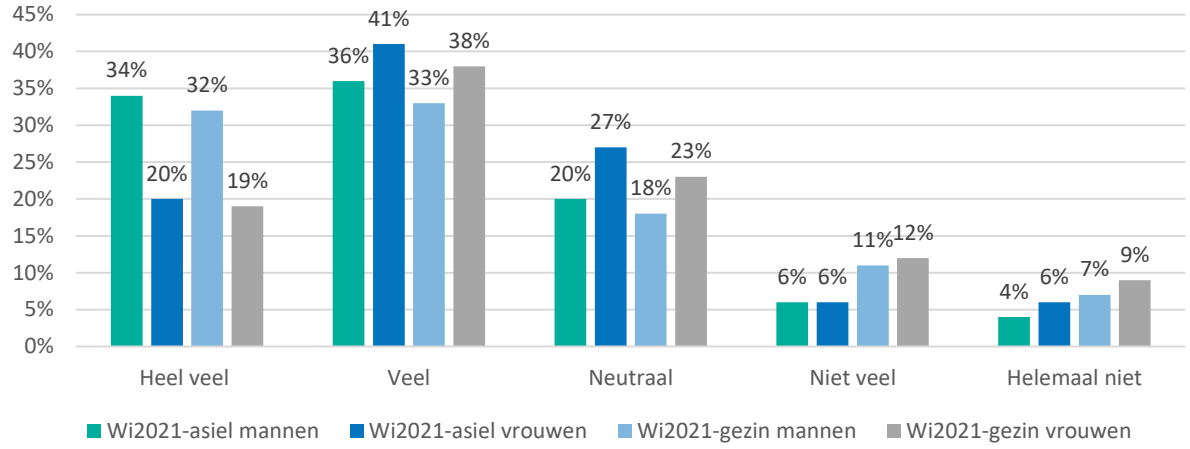

Tabel B.2.1b 'Door de inburgering voel ik mij goed voorbereid op een baan in Nederland', per cohort (N = 2.198)

	Cohort 2 (na 1 januari 2024)	Cohort 1 (voor 1 januari 2024)
Helemaal eens	30%	23%
Eens	36%	36%
Neutraal	20%	25%
Oneens	7%	10%
Helemaal oneens	7%	6%
Totaal	**100%** (N = 695)	**100%** (N = 1200)

Tabel B.2.2a 'Door de inburgering heb ik meer kans om werk te vinden op mijn eigen niveau', per leerroute (N = 2.721)

	B1-route	O-route	Z-route
Helemaal eens	26%	30%	24%
Eens	35%	42%	43%
Neutraal	21%	22%	20%
Oneens	10%	4%	5%
Helemaal oneens	9%	2%	7%
Totaal	**100%** (N = 1685)	**100%** (N = 297)	**100%** (N = 172)

Figuur B.2.2a 'Door de inburgering heb ik meer kans om werk te vinden op mijn eigen niveau', per geslacht (N = 2.284)

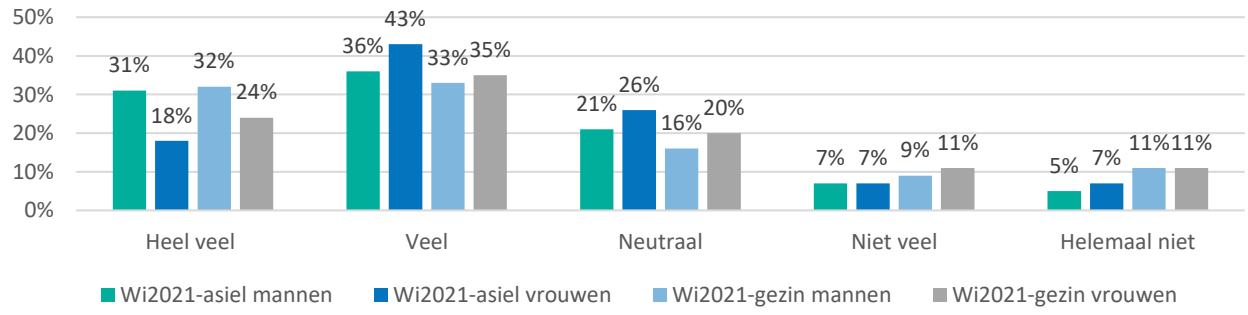

Tabel B.2.2b ‘Door de inburgering heb ik meer kans om werk te vinden op mijn eigen niveau’, per cohort (N = 1.856)

	Cohort 2 (na 1 januari 2024)	Cohort 1 (voor 1 januari 2024)
Helemaal eens	31%	22%
Eens	37%	35%
Neutraal	18%	24%
Oneens	7%	11%
Helemaal oneens	6%	9%
Totaal	**100%** (N = 677)	**100%** (N = 1179)

Tabel B.2.3a ‘Door de inburgering kan ik beter meedoen in de Nederlandse samenleving (bijvoorbeeld boodschappen doen, naar de dokter gaan, of naar een vereniging)’, per leerroute (N = 2.273)

	B1-route	O-route	Z-route
Helemaal eens	35%	38%	32%
Eens	42%	42%	43%
Neutraal	15%	18%	18%
Oneens	4%	2%	3%
Helemaal oneens	4%	1%	4%
Totaal	**100%** (N = 1775)	**100%** (N = 317)	**100%** (N = 181)

Figuur B.2.3a ‘Door de inburgering kan ik beter meedoen in de Nederlandse samenleving (bijvoorbeeld boodschappen doen, naar de dokter gaan, of naar een vereniging)’, per geslacht (N = 2.418)

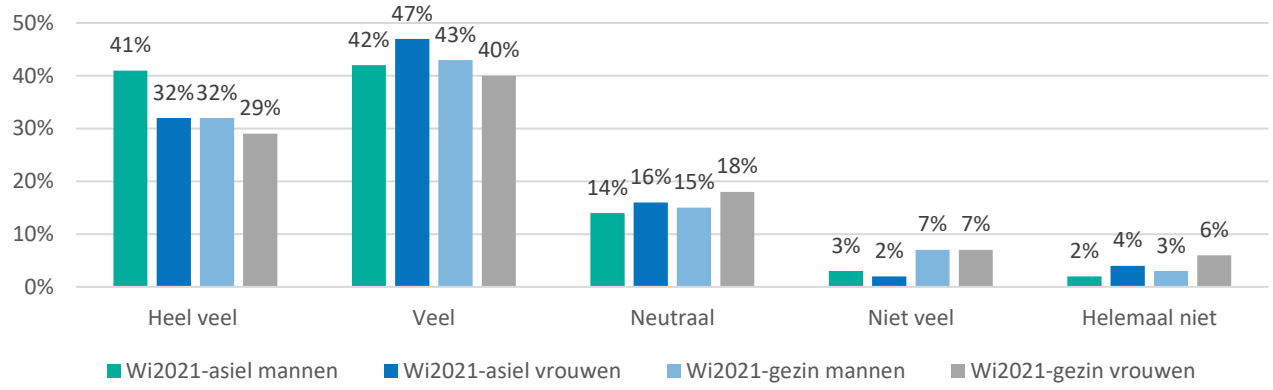

Tabel B.2.3b ‘Door de inburgering kan ik beter meedoen in de Nederlandse samenleving (bijvoorbeeld boodschappen doen, naar de dokter gaan, of naar een vereniging)’, per cohort (N = 1.957)

	Cohort 2 (na 1 januari 2024)	Cohort 1 (voor 1 januari 2024)
Helemaal eens	38%	33%
Eens	41%	42%
Neutraal	14%	17%
Oneens	3%	5%
Helemaal oneens	3%	4%
Totaal	**100%** (N = 724)	**100%** (N = 1233)

Tabel B.2.4a ‘Door de inburgering leer ik goed Nederlands’, per leerroute (N = 2.263)

	B1-route	O-route	Z-route
Helemaal eens	30%	35%	25%
Eens	42%	39%	42%
Neutraal	18%	20%	27%
Oneens	6%	5%	4%
Helemaal oneens	4%	1%	2%
Totaal	**100%** (N = 1768)	**100%** (N = 313)	**100%** (N = 182)

Figuur B.2.4a ‘Door de inburgering leer ik goed Nederlands’, per geslacht (N = 2.408)

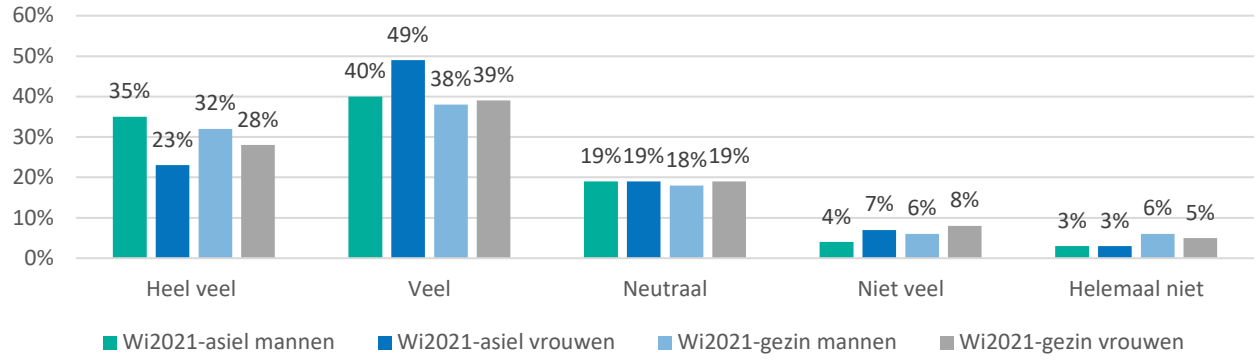

Tabel B.2.4b ‘Door de inburgering leer ik goed Nederlands’, per cohort (N = 1.954)

	Cohort 2 (na 1 januari 2024)	Cohort 1 (voor 1 januari 2024)
Helemaal eens	35%	27%
Eens	40%	41%
Neutraal	17%	21%
Oneens	5%	7%
Helemaal oneens	4%	4%
Totaal	**100%** (N = 721)	**100%** (N = 1233)

Tabel B.2.5a ‘Door de inburgering leer ik veel over de Nederlandse samenleving’, per leerroute (N = 2.276)

	B1-route	O-route	Z-route
Helemaal eens	34%	38%	29%
Eens	44%	41%	46%
Neutraal	16%	18%	17%
Oneens	4%	2%	6%
Helemaal oneens	3%	1%	3%
Totaal	**100%** (N = 1778)	**100%** (N = 316)	**100%** (N = 182)

Figuur B.2.5a ‘Door de inburgering leer ik veel over de Nederlandse samenleving’, per geslacht (N = 2.422)

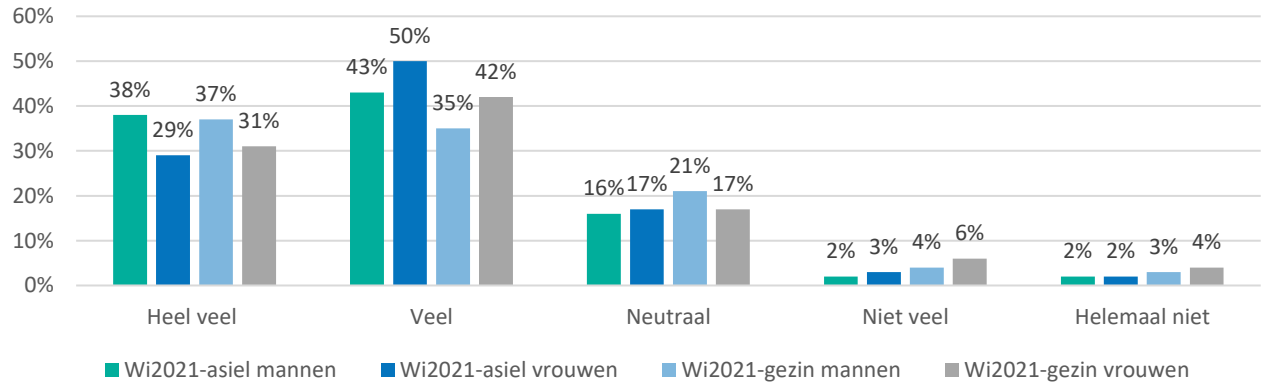

Tabel B.2.5b ‘Door de inburgering leer ik veel over de Nederlandse samenleving’, per cohort (N = 1.963)

	Cohort 2 (na 1 januari 2024)	Cohort 1 (voor 1 januari 2024)
Helemaal eens	37%	31%
Eens	42%	43%
Neutraal	15%	18%
Oneens	4%	5%
Helemaal oneens	2%	3%
Totaal	**100%** (N = 729)	**100%** (N = 1234)

Tabel B.2.6a 'Door de inburgering krijg ik ondersteuning die goed past bij mijn persoonlijke doelen', per leerroute (N = 2.216)

	B1-route	O-route	Z-route
Helemaal eens	24%	28%	20%
Eens	37%	45%	45%
Neutraal	23%	20%	22%
Oneens	9%	5%	8%
Helemaal oneens	7%	2%	5%
Totaal	**100%** (N = 1728)	**100%** (N = 309)	**100%** (N = 179)

Figuur B.2.6a 'Door de inburgering krijg ik ondersteuning die goed past bij mijn persoonlijke doelen', per geslacht (N = 2.361)

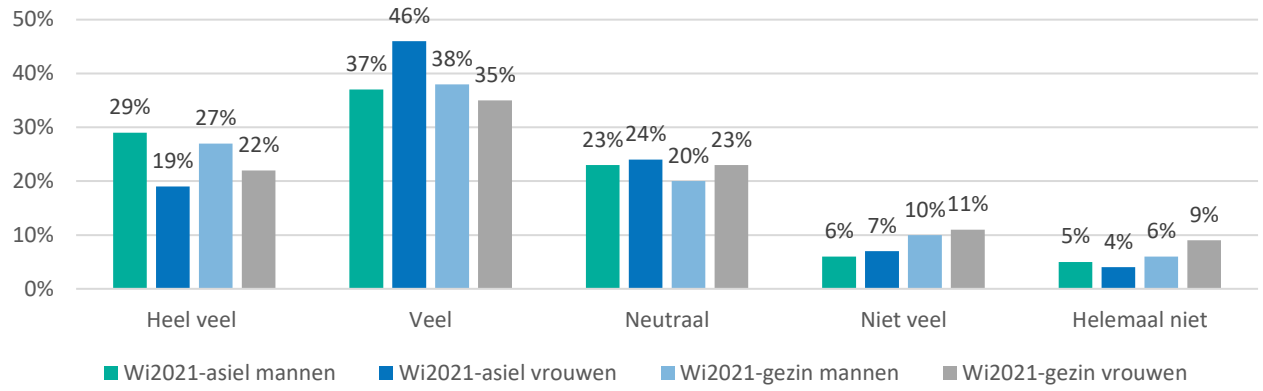

Tabel B.2.6b 'Door de inburgering krijg ik ondersteuning die goed past bij mijn persoonlijke doelen', per cohort (N = 1.913)

	Cohort 2 (na 1 januari 2024)	Cohort 1 (voor 1 januari 2024)
Helemaal eens	29%	22%
Eens	39%	36%
Neutraal	20%	25%
Oneens	7%	10%
Helemaal oneens	5%	8%
Totaal	**100% (N = 710)**	**100%** (N = 1203)

Multivariate regressieanalyses naar type doel en type migrant

Tabel B.2.7 De bijdrage van (persoons)kenmerken aan de beoordeling van het maatschappelijk doel, *Wi2021-asiel*

Kenmerk	*B*	*SE*	*t*
Constante	1,80	,28	6,32***
Leeftijd	,01	,004	2,47*
Geslacht (vrouw) [a]	-,12	,07	-1,68
Opleidingsniveau	-,07	,02	-4,27***
Taalniveau	,14	,04	3,52***
Gezondheid	,12	,04	2,80**
Leerroute [b]			
B1	-,18	,12	-1,50
O	-,06	,13	-,41
Cohort 1 [c]	-,19	,07	-2,63**
Brede intake	,35	,04	9,58***
Werkervaring [d]			
Vrijwilligerswerk	,09	,08	1,08
Betaald werk	,02	,09	,18

Noot. Adjusted R^2 (verklaarde variantie) = .20

B = ongestandaardiseerde bètacoëfficiënt. *SE* = standard error (standaardfout). *t* = t-teststatistiek.

[a] 0 = man. [b] 0 = Z-route. [c] 0 = cohort 2. [d] 0 = geen (vrijwilligers)werk.

*** $p \leq .001$, ** $p \leq .01$, * $p \leq .05$.

Tabel B.2.8 De bijdrage van (persoons)kenmerken aan de beoordeling van het maatschappelijk doel, *Wi2021-gezin*

Kenmerk	*B*	*SE*	*t*
Constante	2,31	,39	5,92***
Leeftijd	-,004	,005	-,89
Geslacht (vrouw) [a]	-,03	,11	-,32
Opleidingsniveau	-,15	,02	-6,95***
Taalniveau	,26	,05	4,74***
Gezondheid	,02	,06	,30
Leerroute [b]			
B1	,12	,15	,81
O	,59	,33	1,80
Cohort 1 [c]	-,30	,09	-3,25***
Brede intake	,38	,05	7,65***
Werkervaring [d]			
Vrijwilligerswerk	,21	,17	1,28
Betaald werk	-,14	,10	-1,31

Noot. Adjusted R^2 (verklaarde variantie) = .25
B = ongestandaardiseerde bètacoëfficiënt. *SE* = standard error (standaardfout). *t* = t-teststatistiek.
[a] 0 = man. [b] 0 = Z-route. [c] 0 = cohort 2. [d] 0 = geen (vrijwilligers)werk.
*** $p \leq .001$.

Tabel B.2.9 De bijdrage van (persoons)kenmerken aan de beoordeling van het maatschappelijk doel, *Wi2013-asiel*

Kenmerk	*B*	*SE*	*t*
Constante	2,12	,43	4,98***
Leeftijd	,01	,01	2,14*
Geslacht (vrouw) [a]	,004	,13	,03
Opleidingsniveau	-,12	,03	-4,12***
Taalniveau	,16	,07	2,32*
Gezondheid	,30	,07	4,20***
Werkervaring [b]			
Vrijwilligerswerk	,01	,16	,06
Betaald werk	,03	,15	,21

Noot. Adjusted R^2 (verklaarde variantie) = .13
B = ongestandaardiseerde bètacoëfficiënt. *SE* = standard error (standaardfout). *t* = t-teststatistiek.
[a] 0 = man. [b] 0 = geen (vrijwilligers)werk.
*** $p \leq .001$, * $p \leq .05$.

Tabel B.2.10 De bijdrage van (persoons)kenmerken aan de beoordeling van het maatschappelijk doel, *Wi2013-gezin*

Kenmerk	*B*	*SE*	*t*
Constante	2,06	,91	2,27***
Leeftijd	-,002	,01	-,16
Geslacht (vrouw) [a]	,25	,31	,81
Opleidingsniveau	-,06	,05	-1,10
Taalniveau	,43	,13	3,47**
Gezondheid	,07	,14	,52
Werkervaring [b]			
Vrijwilligerswerk	,38	,33	1,15
Betaald werk	,09	,27	,34

Noot. Adjusted R^2 (verklaarde variantie) = .13
B = ongestandaardiseerde bètacoëfficiënt. *SE* = standard error (standaardfout). *t* = t-teststatistiek.
[a] 0 = man. [b] 0 = geen (vrijwilligers)werk.
** $p \leq .01$.

Tabel B.2.11 De bijdrage van (persoons)kenmerken aan de beoordeling van de beleidsdoelen, *Wi2021-asiel*

Kenmerk	*B*	*SE*	*t*
Constante	2,13	,24	8,88***
Leeftijd	,01	,003	2,23*
Geslacht (vrouw) [a]	-,08	,06	-1,39
Opleidingsniveau	-,03	,01	-2,31*
Taalniveau	,12	,03	3,76***
Gezondheid	,09	,03	2,57**
Leerroute [b]			
B1	-,11	,10	-1,05
O	,04	,11	,33
Cohort 1 [c]	-,13	,06	-2,12*
Brede intake	,32	,03	10,35***
Werkervaring [d]			
Vrijwilligerswerk	,04	,07	,55
Betaald werk	-,08	,07	-1,07

Noot. Adjusted R^2 (verklaarde variantie) = .19
B = ongestandaardiseerde bètacoëfficiënt. *SE* = standard error (standaardfout). *t* = t-teststatistiek.
[a] 0 = man. [b] 0 = Z-route. [c] 0 = cohort 2. [d] 0 = geen (vrijwilligers)werk.
*** $p \leq .001$, ** $p \leq .01$, * $p \leq .05$.

Tabel B.2.12 De bijdrage van (persoons)kenmerken aan de beoordeling van de beleidsdoelen, *Wi2021-gezin*

Kenmerk	*B*	*SE*	*t*
Constante	2,06	,35	5,94***
Leeftijd	-,002	,004	-,39
Geslacht (vrouw) [a]	-,08	,09	-,82
Opleidingsniveau	-,09	,02	-4,89***
Taalniveau	,28	,05	5,80***
Gezondheid	,06	,05	1,13
Leerroute [b]			
B1	,14	,13	1,08
O	,53	,28	1,85
Cohort 1 [c]	-,23	,08	-2,92**
Brede intake	,35	,04	8,08***
Werkervaring [d]			
Vrijwilligerswerk	,09	,14	,65
Betaald werk	-,14	,09	-1,61

Noot. Adjusted R^2 (verklaarde variantie) = .24
B = ongestandaardiseerde bètacoëfficiënt. *SE* = standard error (standaardfout). *t* = t-teststatistiek.
[a] 0 = man. [b] 0 = Z-route. [c] 0 = cohort 2. [d] 0 = geen (vrijwilligers)werk.
*** $p \leq .001$, ** $p \leq .01$.

Tabel B.2.13 De bijdrage van (persoons)kenmerken aan de beoordeling van de beleidsdoelen, *Wi2013-asiel*

Kenmerk	*B*	*SE*	*t*
Constante	2,50	,35	7,15***
Leeftijd	,01	,005	1,57
Geslacht (vrouw) [a]	,12	,10	1,13
Opleidingsniveau	-,05	,02	-2,34*
Taalniveau	,22	,06	3,98***
Gezondheid	,16	,06	2,63**
Werkervaring [b]			
Vrijwilligerswerk	,22	,13	1,76
Betaald werk	,19	,12	1,56

Noot. Adjusted R^2 (verklaarde variantie) = .12
B = ongestandaardiseerde bètacoëfficiënt. *SE* = standard error (standaardfout). *t* = t-teststatistiek.
[a] 0 = man. [b] 0 = geen (vrijwilligers)werk.
*** $p \leq .001$, ** $p \leq .01$, * $p \leq .05$.

Tabel B.2.14 De bijdrage van (persoons)kenmerken aan de beoordeling van de beleidsdoelen, *Wi2013-gezin*

Kenmerk	*B*	*SE*	*t*
Constante	3,37	,74	4,56***
Leeftijd	-,01	,01	-,78
Geslacht (vrouw) [a]	-,07	,24	-,29
Opleidingsniveau	-,04	,05	-,87
Taalniveau	,20	,11	1,86
Gezondheid	,06	,11	,54
Werkervaring [b]			
Vrijwilligerswerk	,43	,30	1,44
Betaald werk	,12	,22	,54

Noot. Adjusted R^2 (verklaarde variantie) = .02

B = ongestandaardiseerde bètacoëfficiënt. *SE* = standard error (standaardfout). *t* = t-teststatistiek.

[a] 0 = man. [b] 0 = geen (vrijwilligers)werk.

B.3 Aanvullende tabellen paragraaf 4.4 (dualiteit)

Tabel B.3.1 Welke van de volgende praktijkervaringen heeft u opgedaan tijdens de MAP? (N = 1.210)

	B1-route	Z-route
Een werkervaringsplek of stage bij een werkgever/sociaal ontwikkelbedrijf	42%	38%
Vrijwilligerswerk	32%	41%
Bedrijfsbezoek of excursie	11%	10%
Dat weet ik niet	17%	16%
Anders, namelijk	17%	12%
Totaal	**100%** (N = 1.065)	**100%** (N = 145)

B.4 Aanvullende tabellen paragraaf 4.5 (kwaliteit)

Uitsplitsingen per type inburgeraar

Tabel B.4.1 Wat vindt u van uw inburgeringscursus? *Tempo* (N = 2.713)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Heel goed	18%	17%	20%	12%
Goed	38%	39%	40%	32%
Neutraal (niet goed, niet slecht)	27%	27%	30%	30%
Slecht	9%	10%	6%	17%
Heel slecht	9%	8%	4%	11%
Totaal	**100%** (N = 1.545)	**100%** (N = 773)	**100%** (N = 300)	**100%** (N = 95)

Tabel B.4.2 Wat vindt u van uw inburgeringscursus? *Andere cursisten* (N = 2.652)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Heel goed	17%	17%	20%	12%
Goed	40%	42%	41%	29%
Neutraal (niet goed, niet slecht)	27%	25%	32%	43%
Slecht	9%	11%	5%	10%
Heel slecht	6%	6%	3%	6%
Totaal	**100,0%** (N = 1.547)	**100%** (N = 725)	**100%** (N = 291)	**100%** (N = 89)

Tabel B.4.3 Wat vindt u van uw inburgeringscursus? *Docenten* (N = 2.787)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Heel goed	40%	43%	40%	39%
Goed	35%	38%	39%	38%
Neutraal (niet goed, niet slecht)	16%	12%	14%	12%
Slecht	5%	5%	3%	5%
Heel slecht	4%	2%	4,%	5%
Totaal	**100,0%** (N = 1.619)	**100%** (N = 766)	**100%** (N = 305)	**100,0%** (N = 97)

Tabel B.4.4 Wat vindt u van uw inburgeringscursus? *Lestijden* (N = 2.780)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Heel goed	26%	26%	26%	23%
Goed	43%	42%	46%	43%
Neutraal (niet goed, niet slecht)	20%	20%	19%	19%
Slecht	6%	7%	7%	8%
Heel slecht	5%	5%	3%	7%
Totaal	**100**% (N = 1.604)	**100%** (N = 773)	**100%** (N = 307)	**100%** (N = 96)

Tabel B.4.5 Wat vindt u van uw inburgeringscursus? *Lesuitval* (N = 2.744)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Heel goed	44%	49%	34%	39%
Goed	35%	33%	40%	26%
Neutraal (niet goed, niet slecht)	14%	13%	17%	28%
Slecht	4%	4%	4%	4%
Heel slecht	3%	2%	6%	3%
Totaal	**100%** (N = 1.602)	**100%** (N = 751)	**100%** (N = 301)	**100%** (N = 90)

Tabel B.4.6 Wat vindt u van uw inburgeringscursus? *Reistijd* (N = 2.710)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Heel goed	24%	32%	22%	23%
Goed	36%	33%	38%	37%
Neutraal (niet goed, niet slecht)	22%	21%	27%	24%
Slecht	9%	7%	9%	8%
Heel slecht	9%	6%	5%	9%
Totaal	**100%** (N = 1.589)	**100%** (N = 730)	**100%** (N = 299)	**100%** (N = 92)

Tabel B.4.7 Wat vindt u van uw inburgeringscursus? *Reiskosten* (N = 2.556)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin	Wi2013-asiel	Wi2013-gezin
Heel goed	27%	24%	24%	20%
Goed	28%	24%	27%	23%
Neutraal (niet goed, niet slecht)	22%	27%	24%	27%
Slecht	11%	12%	12%	11%
Heel slecht	13%	14%	13%	19%
Totaal	**100%** (N = 1.492)	**100%** (N = 692)	**100%** (N = 283)	**100%** (N = 89)

Uitsplitsingen per leerroute (Wi2021)

Figuur B.4.1 Wat vindt u van uw inburgeringscursus? *Tempo* (N = 2.134)

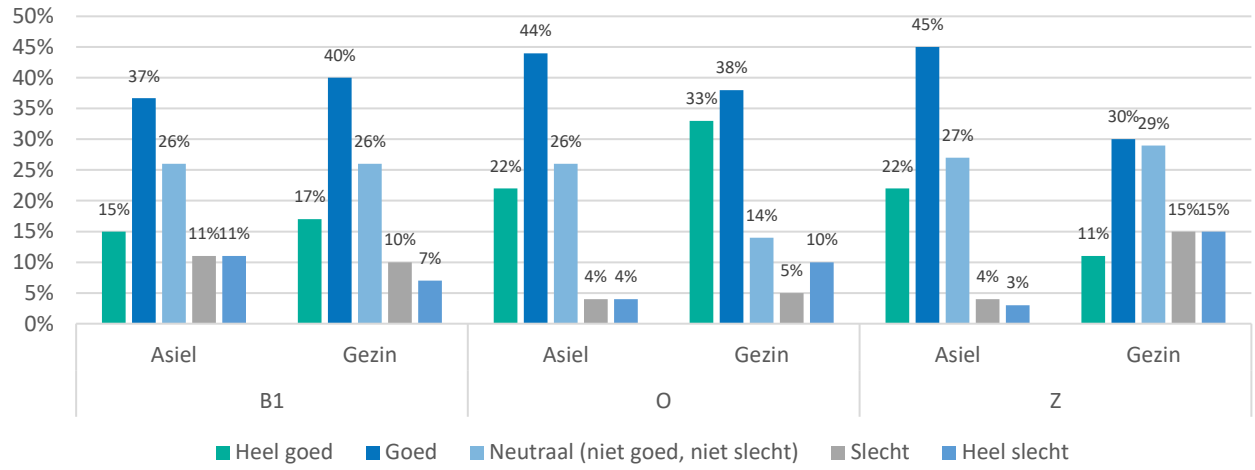

Figuur B.4.2 Wat vindt u van uw inburgeringscursus? *Andere cursisten* (N = 2.091)

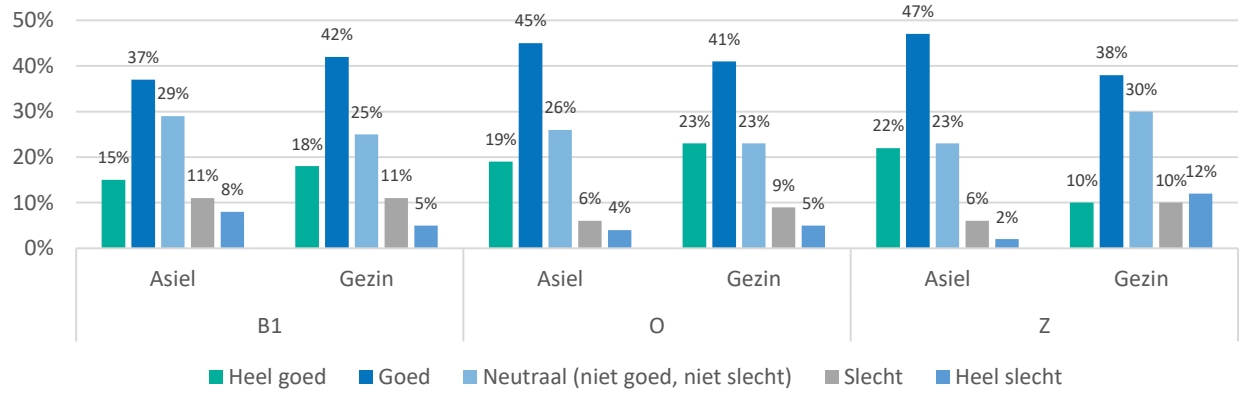

Figuur B.4.3 Wat vindt u van uw inburgeringscursus? *Docenten* (N = 2.194)

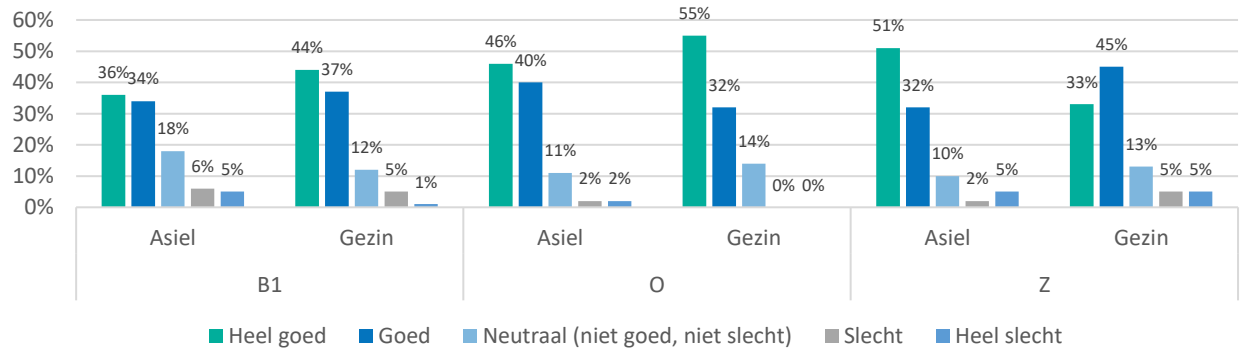

Figuur B.4.4 Wat vindt u van uw inburgeringscursus? *Lestijden* (N = 2.191)

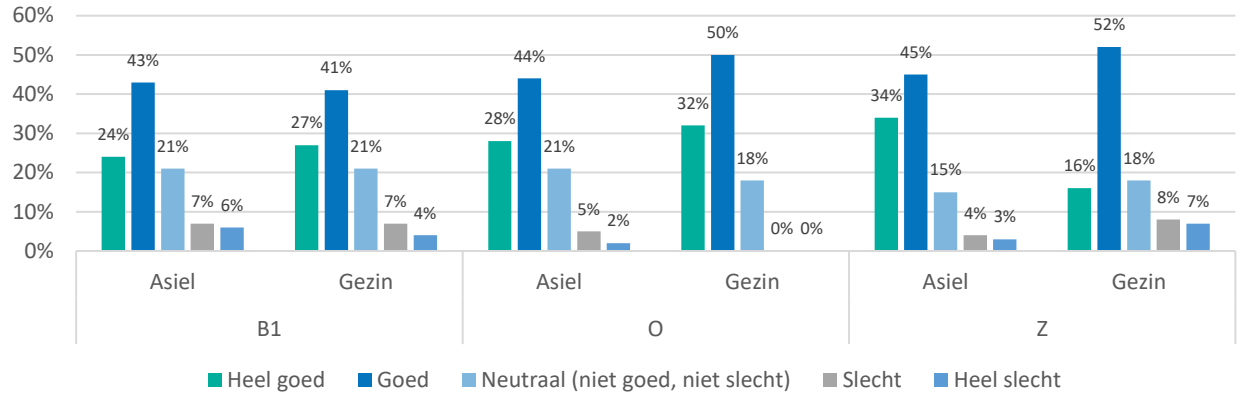

Figuur B.4.5 Wat vindt u van uw inburgeringscursus? *Lesuitval* (N = 2.164)

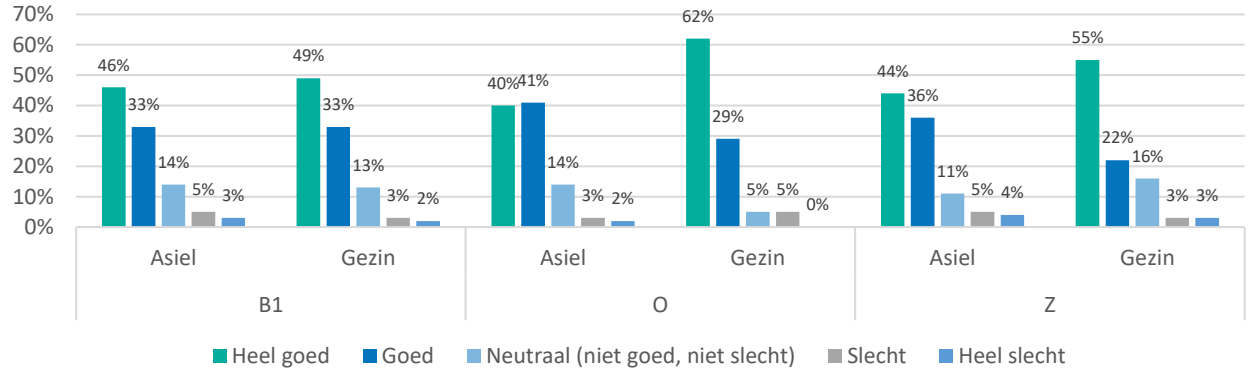

Figuur B.4.6 Wat vindt u van uw inburgeringscursus? *Reistijd* (N = 2.137)

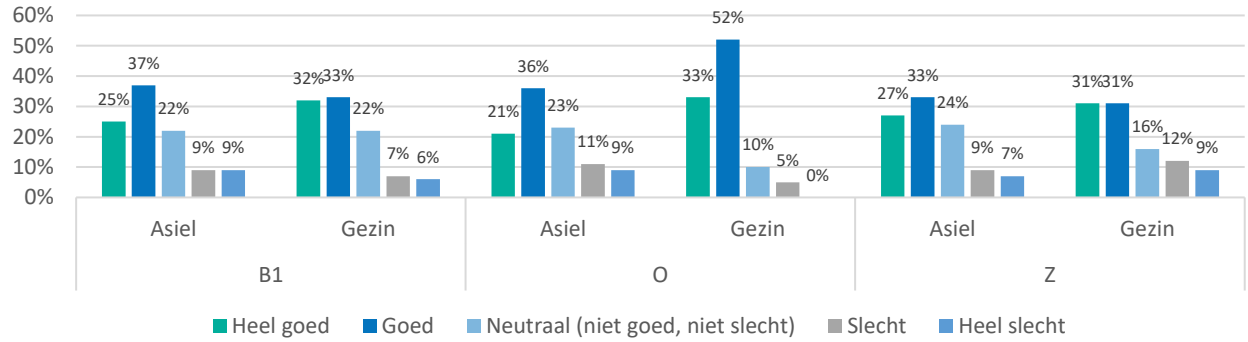

Figuur B.4.7 Wat vindt u van uw inburgeringscursus? *Reiskosten* (N = 2.013)

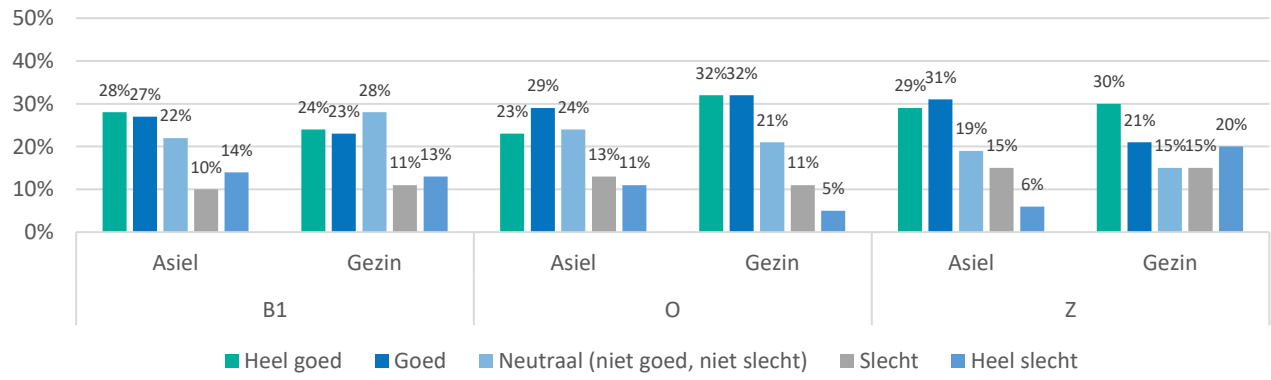

Uitsplitsingen per geslacht (Wi2021)

Figuur B.4.8 Wat vindt u van uw inburgeringscursus? Wi2021-asielmigranten (gemiddelde N = 1.534)

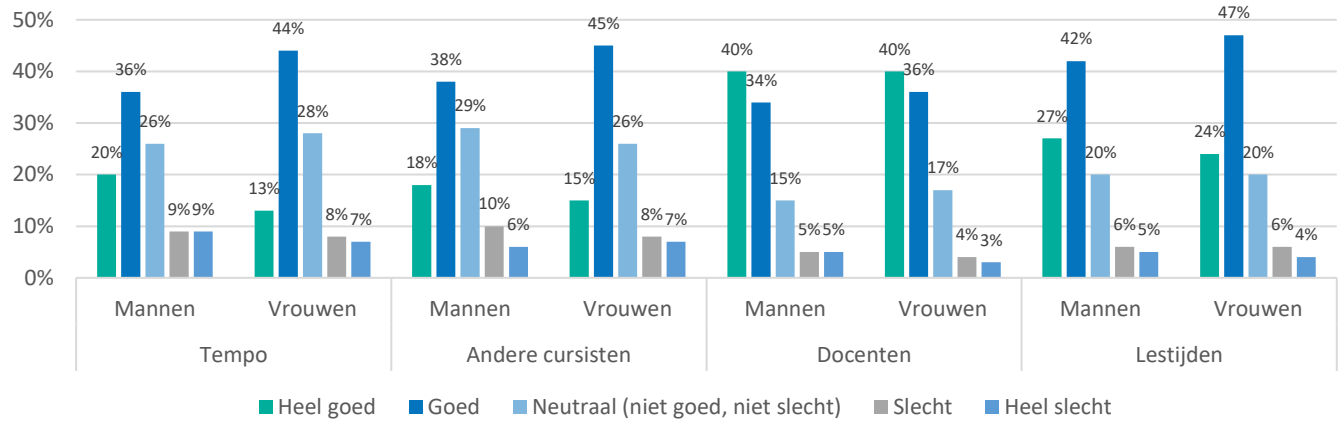

Figuur B.4.9 Wat vindt u van uw inburgeringscursus? Wi2021-asielmigranten (gemiddelde N = 1.534)

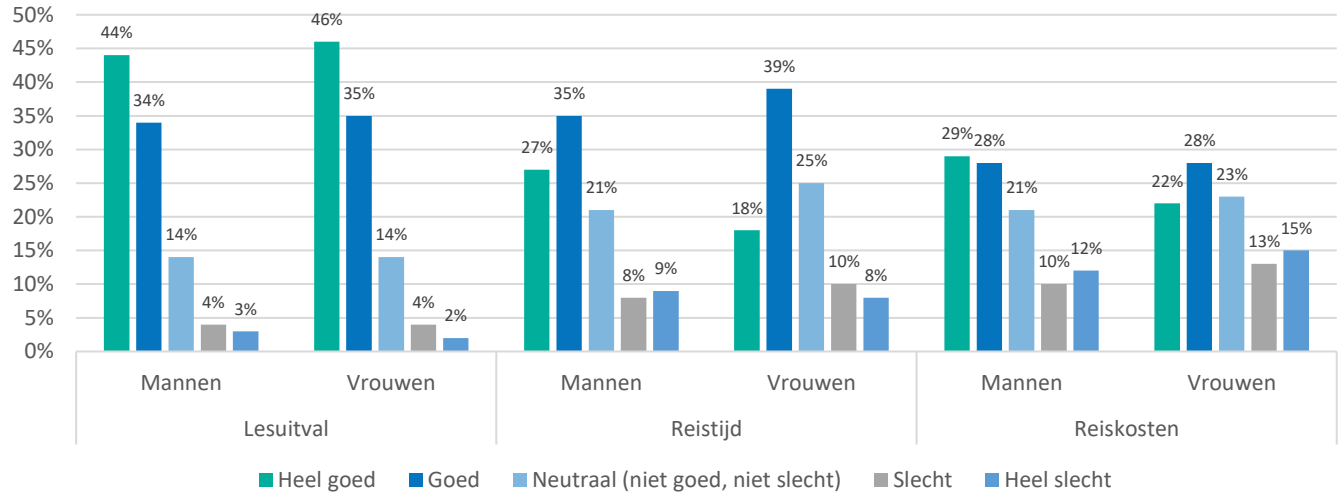

Figuur B.4.10 Wat vindt u van uw inburgeringscursus? Wi2021-gezinsmigranten (gemiddelde N = 734)

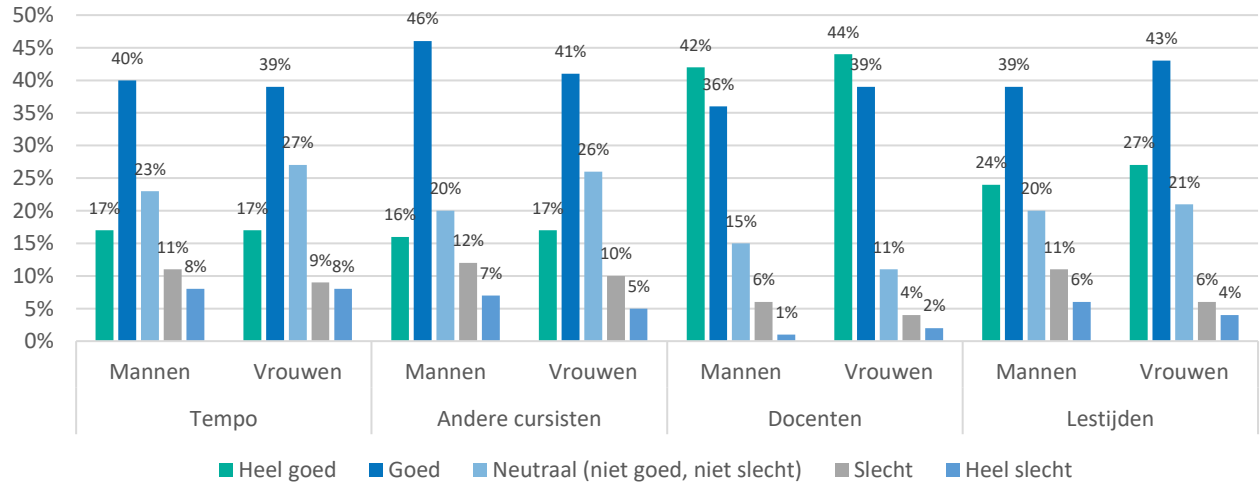

Figuur B.4.11 Wat vindt u van uw inburgeringscursus? Wi2021-gezinsmigranten (gemiddelde N = 734)

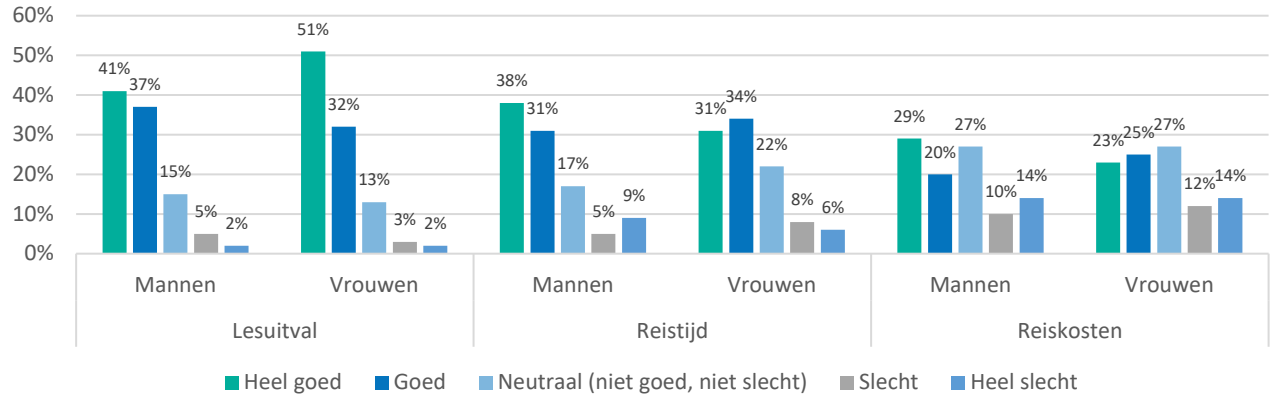

Uitsplitsingen per cohort (Wi2021)

Figuur B.4.12 Wat vindt u van uw inburgeringscursus? Cohort 1 (gemiddelde N = 1.179)

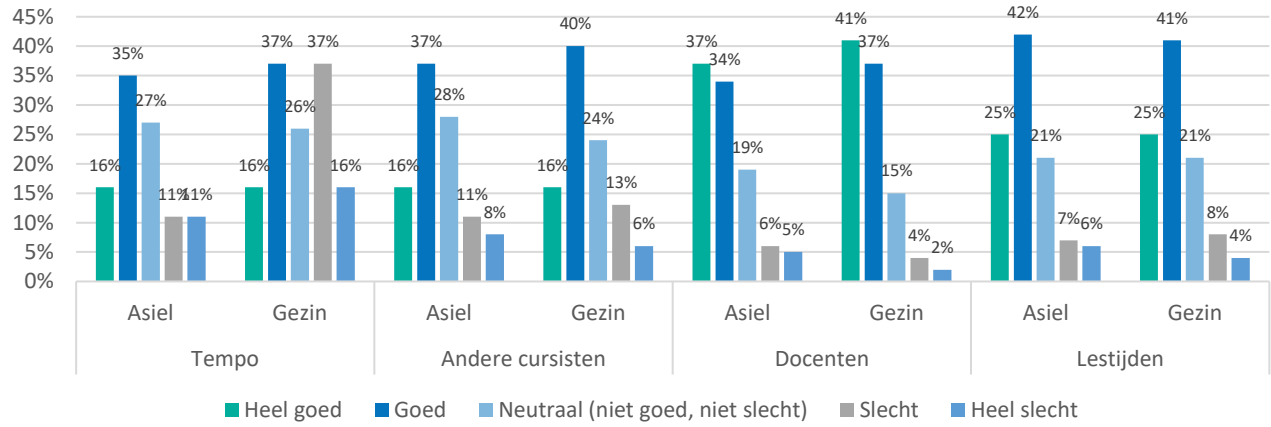

Figuur B.4.13 Wat vindt u van uw inburgeringscursus? Cohort 1 (gemiddelde N = 1.179)

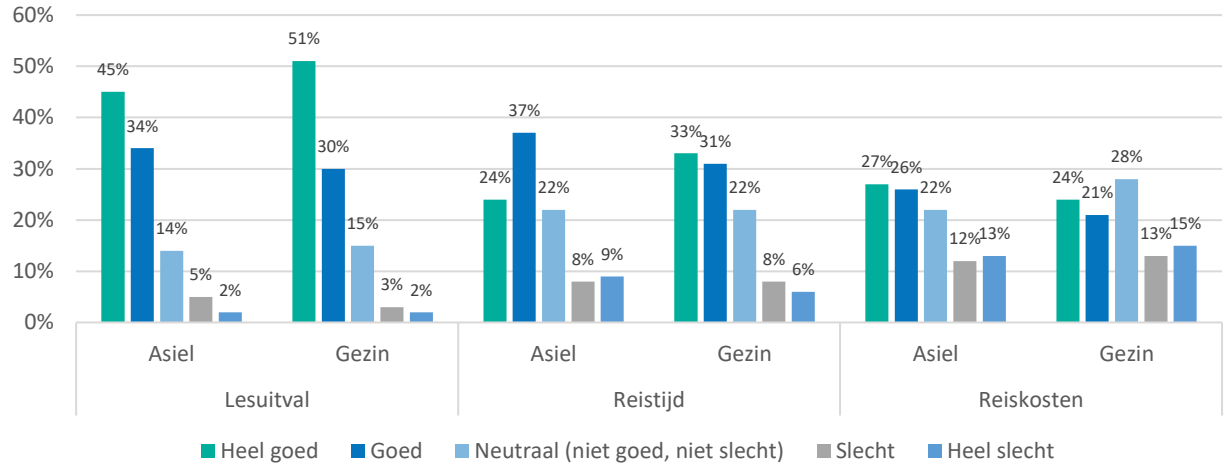

Figuur B.4.14 Wat vindt u van uw inburgeringscursus? Cohort 2 (gemiddelde N = 676)

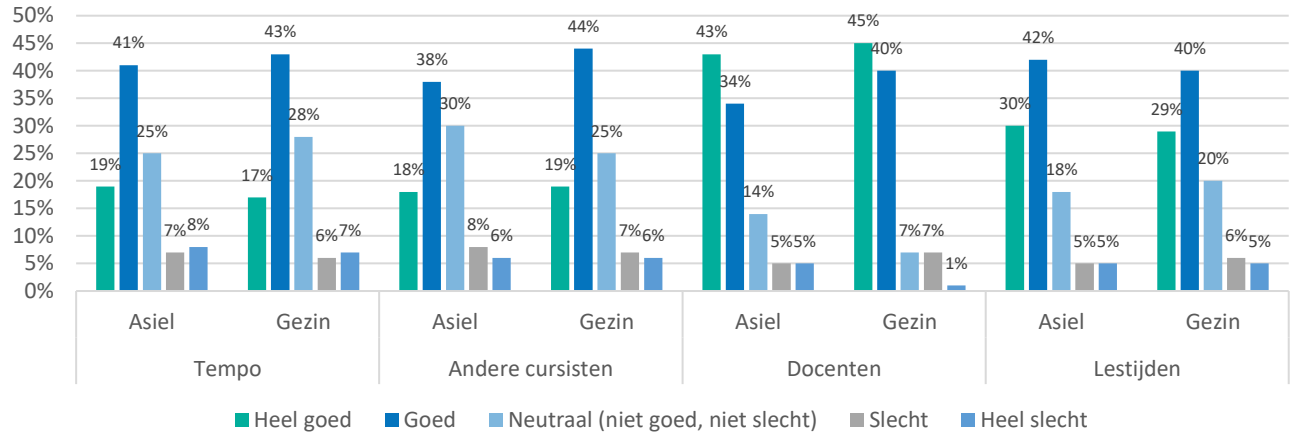

Figuur B.4.15 Wat vindt u van uw inburgeringscursus? Cohort 2 (gemiddelde N = 676)

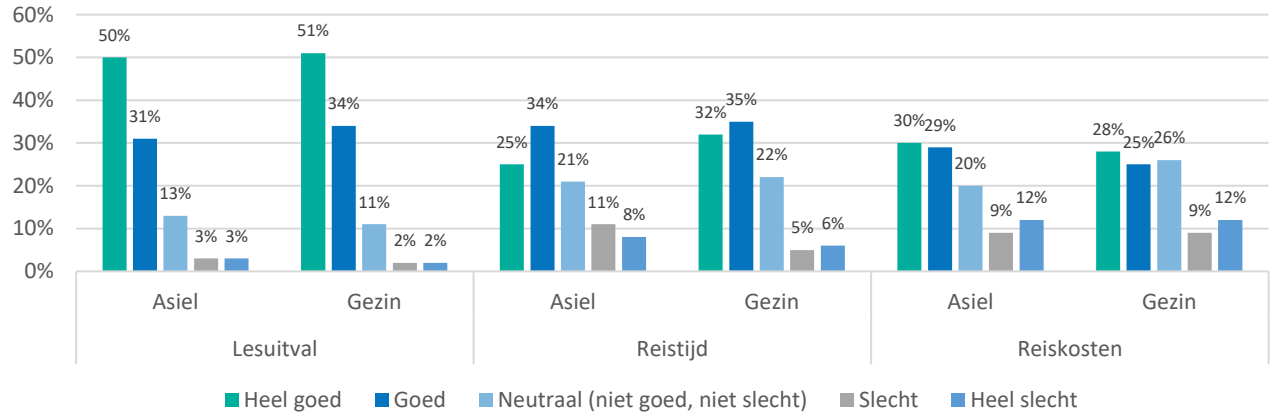

Multivariate regressieanalyses (Wi2021-asiel)

Tabel B.4.8 De bijdrage van (persoons)kenmerken aan de beoordeling van Tempo, *Wi2021-asiel*

Kenmerk	*B*	*SE*	*t*
Constante	1,41	,32	4,38***
Leeftijd	,01	,004	1,86
Geslacht (vrouw) [a]	,09	,08	1,07
Opleidingsniveau	-,08	,02	-4,52***
Taalniveau	,16	,05	3,52***
Gezondheid	,10	,05	2,15*
Leerroute [b]			
B1	-,40	,14	-2,84**
O	-,17	,16	-1,08
Cohort 1 [c]	-,14	,08	-1,62
Brede intake	,43	,04	10,29***
Werkervaring [d]			
Vrijwilligerswerk	-,04	,09	-,42
Betaald werk	,01	,10	,13

Noot. Adjusted R^2 (verklaarde variantie) = .21
B = ongestandaardiseerde bètacoëfficiënt. *SE* = standard error (standaardfout). *t* = t-teststatistiek.
[a] 0 = man. [b] 0 = Z-route. [c] 0 = cohort 2. [d] 0 = geen (vrijwilligers)werk.
*** $p \leq .001$, ** $p \leq .01$, * $p \leq .05$.

Tabel B.4.9 De bijdrage van (persoons)kenmerken aan de beoordeling van Cursisten, *Wi2021-asiel*

Kenmerk	*B*	*SE*	*t*
Constante	2,01	,33	6,16***
Leeftijd	,01	,004	1,38
Geslacht (vrouw) [a]	,14	,08	1,68
Opleidingsniveau	-,10	,02	-5,34***
Taalniveau	,04	,04	,85
Gezondheid	,15	,05	3,26**
Leerroute [b]			
B1	-,39	,14	-2,80**
O	-,29	,16	-1,85
Cohort 1 [c]	-,03	,08	-,40
Brede intake	,33	,04	8,03***
Werkervaring [d]			
Vrijwilligerswerk	,03	,09	,32
Betaald werk	,05	,10	,54

Noot. Adjusted R^2 (verklaarde variantie) = .16
B = ongestandaardiseerde bètacoëfficiënt. *SE* = standard error (standaardfout). *t* = t-teststatistiek.
[a] 0 = man. [b] 0 = Z-route. [c] 0 = cohort 2. [d] 0 = geen (vrijwilligers)werk.
*** $p \leq .001$, ** $p \leq .01$, * $p \leq .05$.

Tabel B.4.10 De bijdrage van (persoons)kenmerken aan de beoordeling van Docent, *Wi2021-asiel*

Kenmerk	*B*	*SE*	*t*
Constante	2,79	,32	8,76***
Leeftijd	,01	,004	1,25
Geslacht (vrouw) [a]	,10	,08	1,25
Opleidingsniveau	-,05	,02	-2,94**
Taalniveau	,11	,04	2,38*
Gezondheid	,04	,05	,83
Leerroute [b]			
B1	-,39	,14	-2,86**
O	-,08	,15	-,52
Cohort 1 [c]	-,10	,08	-1,16
Brede intake	,29	,04	7,05***
Werkervaring [d]			
Vrijwilligerswerk	-,04	,09	-,47
Betaald werk	-,04	,10	-,38

Noot. Adjusted R^2 (verklaarde variantie) = .12
B = ongestandaardiseerde bètacoëfficiënt. *SE* = standard error (standaardfout). *t* = t-teststatistiek.
[a] 0 = man. [b] 0 = Z-route. [c] 0 = cohort 2. [d] 0 = geen (vrijwilligers)werk.
*** $p \leq .001$, ** $p \leq .01$, * $p \leq .05$.

Tabel B.4.11 De bijdrage van (persoons)kenmerken aan de beoordeling van Lestijden, *Wi2021-asiel*

Kenmerk	*B*	*SE*	*t*
Constante	2,21	,31	7,12***
Leeftijd	,01	,004	2,47*
Geslacht (vrouw) [a]	,03	,08	,42
Opleidingsniveau	-,03	,02	-1,61
Taalniveau	,12	,04	2,81**
Gezondheid	,04	,04	,93
Leerroute [b]			
B1	-,23	,13	-1,73
O	-,02	,15	-,12
Cohort 1 [c]	-,09	,08	-1,13
Brede intake	,27	,04	6,71***
Werkervaring [d]			
Vrijwilligerswerk	,01	,09	,10
Betaald werk	-,12	,10	-1,21

Noot. Adjusted R^2 (verklaarde variantie) = .09
B = ongestandaardiseerde bètacoëfficiënt. *SE* = standard error (standaardfout). *t* = t-teststatistiek.
[a] 0 = man. [b] 0 = Z-route. [c] 0 = cohort 2. [d] 0 = geen (vrijwilligers)werk.
*** $p \leq .001$, ** $p \leq .01$, * $p \leq .05$.

Tabel B.4.12 De bijdrage van (persoons)kenmerken aan de beoordeling van Lesuitval, *Wi2021-asiel*

Kenmerk	*B*	*SE*	*t*
Constante	2,60	,29	8,94***
Leeftijd	,005	,004	1,25
Geslacht (vrouw) [a]	-,03	,07	-,38
Opleidingsniveau	,04	,02	2,41*
Taalniveau	,00	,04	,07
Gezondheid	,13	,04	3,15**
Leerroute [b]			
B1	-,12	,13	-,95
O	,01	,14	,05
Cohort 1 [c]	-,06	,07	-,76
Brede intake	,23	,04	6,00***
Werkervaring [d]			
Vrijwilligerswerk	-,06	,08	-,76
Betaald werk	-,02	,09	-,25

Noot. Adjusted R^2 (verklaarde variantie) = .08
B = ongestandaardiseerde bètacoëfficiënt. *SE* = standard error (standaardfout). *t* = t-teststatistiek.
[a] 0 = man. [b] 0 = Z-route. [c] 0 = cohort 2. [d] 0 = geen (vrijwilligers)werk.
*** $p \leq .001$, ** $p \leq .01$, * $p \leq .05$.

Tabel B.4.13 De bijdrage van (persoons)kenmerken aan de beoordeling van Reistijd, *Wi2021-asiel*

Kenmerk	*B*	*SE*	*t*
Constante	2,01	,36	5,66***
Leeftijd	,01	,005	1,19
Geslacht (vrouw) [a]	-,12	,09	-1,28
Opleidingsniveau	,02	,02	,87
Taalniveau	,12	,05	2,50*
Gezondheid	,04	,05	,74
Leerroute [b]			
B1	-,19	,15	-1,21
O	-,23	,17	-1,34
Cohort 1 [c]	,06	,09	,66
Brede intake	,24	,05	5,17***
Werkervaring [d]			
Vrijwilligerswerk	,06	,10	,61
Betaald werk	,24	,11	2,20*

Noot. Adjusted R^2 (verklaarde variantie) = .05
B = ongestandaardiseerde bètacoëfficiënt. *SE* = standard error (standaardfout). *t* = t-teststatistiek.
[a] 0 = man. [b] 0 = Z-route. [c] 0 = cohort 2. [d] 0 = geen (vrijwilligers)werk.
*** $p \leq .001$, ** $p \leq .01$, * $p \leq .05$.

Tabel B.4.14 De bijdrage van (persoons)kenmerken aan de beoordeling van Reiskosten, *Wi2021-asiel*

Kenmerk	*B*	*SE*	*t*
Constante	2,14	,42	5,08***
Leeftijd	,01	,01	1,09
Geslacht (vrouw) [a]	-,13	,11	-1,25
Opleidingsniveau	-,01	,02	-,57
Taalniveau	,03	,06	,49
Gezondheid	,11	,06	1,83
Leerroute [b]			
B1	-,27	,18	-1,47
O	-,36	,20	-1,75
Cohort 1 [c]	-,14	,11	-1,34
Brede intake	,27	,06	4,87***
Werkervaring [d]			
Vrijwilligerswerk	,21	,12	1,77
Betaald werk	,04	,13	,32

Noot. Adjusted R^2 (verklaarde variantie) = .05
B = ongestandaardiseerde bètacoëfficiënt. *SE* = standard error (standaardfout). *t* = t-teststatistiek.
[a] 0 = man. [b] 0 = Z-route. [c] 0 = cohort 2. [d] 0 = geen (vrijwilligers)werk.
*** $p \leq .001$, ** $p \leq .01$, * $p \leq .05$.

B.5 Aanvullende tabellen hoofdstuk 5 (dienstverlening)

Tabel B.5.1 De gemeente heeft mij goed uitgelegd wat ik allemaal moet doen om in te burgeren (N = 4.264)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin
Zeer eens	24%	20%
Eens	42%	50%
Neutraal (niet eens, niet oneens)	18%	16%
Oneens	5%	6%
Zeer oneens	3%	4%
Niet van toepassing	9%	5%
Totaal	**100**% (N = 2.524)	**100**% (N = 1.740)

Tabel B.5.2 De gemeente heeft mij goed uitgelegd hoe ik werk kan vinden (N = 4.248)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin
Zeer eens	17%	8%
Eens	31%	29%
Neutraal (niet eens, niet oneens)	23%	22%
Oneens	8%	12%
Zeer oneens	7%	9%
Niet van toepassing	15%	21%
Totaal	**100**% (N = 2.518)	**100**% (N = 1.730)

Tabel B.5.3 De gemeente heeft mij goed uitgelegd hoe ik een studie kan vinden (N = 4.246)

	Wi2021-asiel	Wi2021-gezin
Zeer eens	15%	9%
Eens	25%	31%
Neutraal (niet eens, niet oneens)	21%	22%
Oneens	9%	12%
Zeer oneens	9%	8%
Niet van toepassing	22%	19%
Totaal	**100%** (N = 2.510)	**100%** (N = 1.736)

Figuur B.5.1 Informatiebron voor Wi2021-gezinsmigranten (N = 1.768)

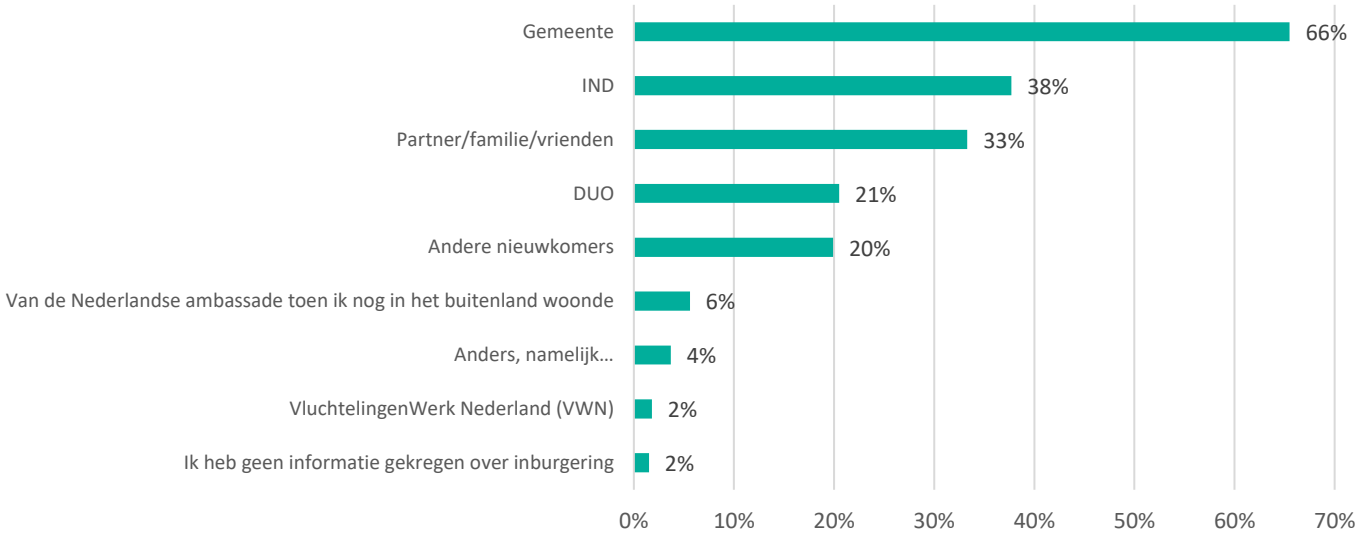

Figuur B.5.2 Onderwerpen waar Wi2021-gezinsmigranten meer informatie over hadden willen krijgen (N = 1.757)

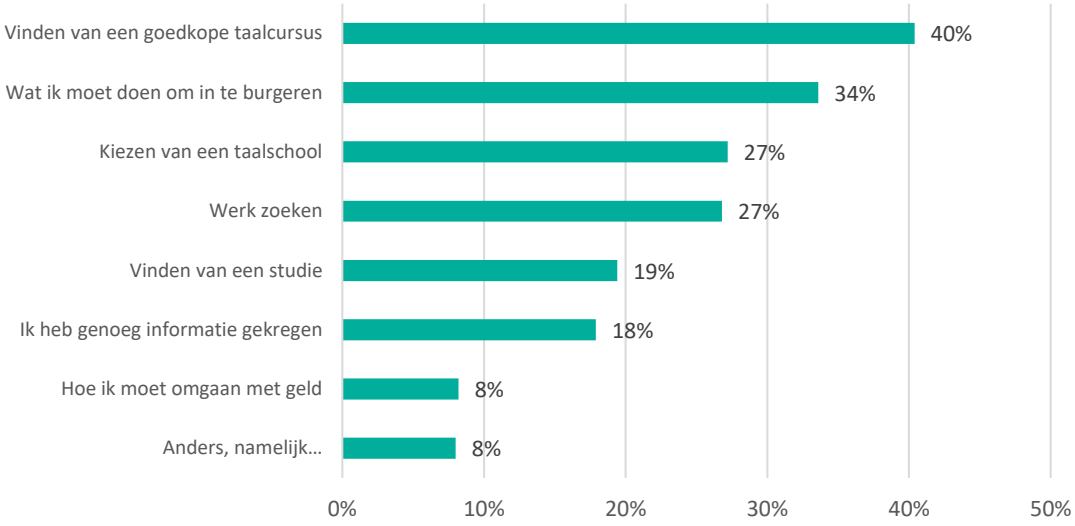

Regioplan
Transformatorweg 38
1014 AK Amsterdam
T +31(0)20 531 53 15
www.regioplan.nl

REGIOPLAN
PARTNER VOOR MAATSCHAPPELIJKE IMPACT